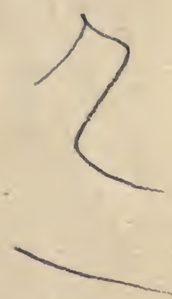
VIII
B
1

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
VIII
B
1
NAPOLI

[illegible] oogle

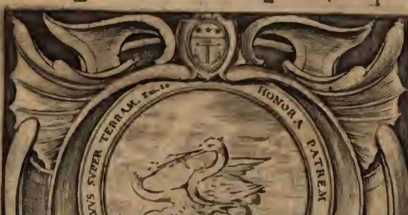
Digitized by Google

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS
E SOCIETATE IESV

DISSERTATIONVM ECCLESIASTICARVM LIBRI DVO,

In quibus de Epiſcoporum dignitate, ac poteſtate; déque aliis Eccleſiaſticis dogmatibus diſputatur.

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, Typographum Regium, viâ Iacobæâ, ſub Ciconiis.

M. DC. XLI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Biblioteca Nazionale Napoli
V. E. III

ARMANDO-IOANNI
Eminentiſſimo S. R. E.
PRINCIPI
CARDINALI,
DVCI
DE RICHELIEV,
FRANCIÆ PARI.

DVM tu regni totius adminiſtrandis negotiis: ac tum bello perdomandis hoſtibus; tum proferendis imperij finibus, Chriſtianiſsimo Regi, Gallicóque nomini neceſſariam, & glorioſam

nauas operam , Eminentiſſime Cardinalis, *erunt forte, quibus ego te alieno tempore ; ac nimis parua de re interpellare videar. Sed illi ſolùm ita ſuſpicabuntur, qui te nondum perſpectum ſatis habent: aut huius, quod à me tibi offertur, æſtimatores boni propter inſcitiam eſſe nequeunt. Nam imprimis quibus vſu aliquo cognitus es, cùm cetera, quæ in te rara vident, & eximia, mirantur: tum illam verò incredibilem, ac per omnia pertinentem ingenij vim: quam nulla quantacumque vel rerum magnitudo ſuperat, vel multitudo confundit: ſed ſic infra ſe, & in poteſtate habet vniuerſas, vti ſingulis ſufficiat, quamlibet minutis: neque maiorum pro-*

curatio, minorum curam, cogitationémque reſtinguat.

Laus eſt iſta magnarum mentium, ac virorum propria principum, quos hominibus regendis, imperiiſque moderandis diuina ex æterno ſapientia deſtinauit: quorum in animis imitationem illam ſui, ac ſimilitudinem expreſſit. Omnes enim (*vt in primo de Prouidentia rectè dictum eſt à Saluiano*) etiam religionis expertes, & quadam neceſſitate compulſi, & ſentiri omnia à Deo, & moueri, & regi dixerunt: qui & ſentiat omnia per ſubtilitatem, & moueat per fortitudinem, & regat per poteſtatem, & cuſtodiat per benignitatem. *Hæc quanta ſit*

in te omnium capacis, ac per cuncta diffuſi virtus animi, tot illa, tantáque per te publicè ac priuatim & ſolerter excogitata, & ſapienter prouiſa, & conſilio explicata, & feliciter confecta teſtantur. Quæ quidem nos dum quotidie cernimus, facilè oculis ipſis fidem habemus: poſteri autem cum in annalibus legent, multorum opera, & induſtria integro ſeculo geri potuiſſe, vix: ab vno verò paucis annis deſignata perfectáque eſſe profectò non credent. Quamobrem nihil eſt, quod eo nomine cunctari me oporteat, aut cuiuſquam reprehenſionem vereri: tanquam hæc mea compellatio publicis ab negotiis, & cogitatis te tuis auocarit.

Illud porro alterum; ne adeundi tui cauſa ſit leuior, miniméque te digna; multo etiam formidandum eſt minus: nec niſi ab imperitis, vt dixi, iudicari ſic poteſt. Etenim vel hoc ipſum conciliandæ bonitati tuæ fuerat ſatis; quod vniuersè de literis, ac doctrinis tecum ageretur: quarum ad ſingularem vſum, ac ſcientiam, incredibilem etiam amorem adiunxiſti, adeóque conſtantem, vt in aßiduis grauißimiſque tuis occupationibus illarum interponas ſtudia. Nunc illud præterea verſatur in medio diſciplinarum genus, cui tu præ ceteris addictus es, diuinarum & ſacrarum: quas nemo indignas excellenti tua amplitudine, niſi eius ipſius odio digniſsi-

mus, putet. Plura de hoc, diſputando proſequi, ac meam adeò cauſam perorare vehementiùs licebat; ſi id neceſſe foret, aut non eius, quem nomini inſcripſi tuo, breuitas libri, longiore vti præfatione prohiberet.

Quod igitur ſummatim ac paucis de hoc argumento complecti poſſum, id ſic eſt. Mihi dum tu (Cardinalis Eminentiſſime) *contra regni huius hoſtes fortiter bellum geris, aduerſus hoſtem Catholici oppugnatorémque nominis certamen iſto in libro ſuſcipitur. In quo primùm Epiſcoporum tuenda poteſtas, ac dignitas fuit; quam ille ſcripto peſtilente, ac nouo, & inaudito commento violauit. Tum*

varia Eccleſiæ propugnanda dogmata: quorum eleuare fidem, ac labefactare calumniis ſuis idem eſt ille conatus. Huius itaque te mei communem in cauſam officij, operæque fautorem, ac controuerſiæ arbitrum delegi. Non enim digniorem, aut idoneum magis optare potui. Primum qui & Epiſcopus ipſe ſis, & huius ordinis princeps. deinde qui eius, vnde lis iſta naſcitur, hoc eſt Theologicarum, Catholicarúmque rerum apprimè ſis peritus. ac demum is hodie viuas, cuius in tutela & auctoritate tùm ille ipſe ampliſſimorum ordo Præſulum; tum Eccleſiæ hoc in regno Catholicæ ſalus ac ſplendor acquieſcit.

Quocirca ſpero equidem quæ mihi nuncupandi tibi huius Operis cauſſæ iuſtiſsimæ, ac neceſſariæ fuerunt, eaſdem ad hoc apud te valituras eſſe, vt & audaciæ ignoſcas meæ, & illud delatum tibi patrocinium non æquo ſolùm; ſed etiam prolixo ac beneuolo animo recipias.

Emin. A. T.

Deditiſſimus DIONYSIVS PETAVIVS Societatis IESV.

AD CATHOLICVM
& eruditum Lectorem.

PROOEMIVM.

SVPERIORE anno, cùm priorem ad Timotheum Pauli epiſtolam auditoribus enarrarem meis, ac de epiſcopis, & preſbyteris neſcio quid commentarer; cuius inde pertractandæ quæſtionis occaſio eſſe ſolet; allata eſt in hanc vrbem Lugduni edita Batauorum *Diſſertatio de fenore Trapezitico* comprehenſa libris tribus. Hanc cùm in ma-

nus ſumpſiſſem, reperiebam μεῖζον illîc ἔργου eſſe τοῦ παρέργου: ac plurima interſperſa rerum eccleſiaſticarum, ac diuinarum capita: quæ paſſim alieno tum loco, tum inſtituto, Operis illius auctor inferſerat. Inter hæc verò mihi in oculos incurrit de eodem illo, quod meditabar, argumento ſatis longa diſputatio: qua id probare ſatagit, nullum ab origine prima, vetuſtiſque, & Apoſtolicis eccleſiæ temporibus, ac deinceps diu fuiſſe diſcrimen epiſcopos inter & presbyteros. Accedunt & alia eiuſdemmodi complura: quæ partim ad minuendam, & labefactandam ampliſſimi illius Ordinis di-

gnitatem , auctoritatémque ſpectant : partim aduerſus alia comparantur catholicæ religionis, ac fidei dogmata. Non enim tectè, ac diſſimulanter Scriptor iſte graſſari, & catholico nomini bellum inſtituit facere : ſed palam & apertè ſe Romanæ communionis inimicum profeſſus, multa & in ſummum Pontificem, & in ordines ceteros impiè iactat, ac nefariè. Huius adeò (vt quocum mihi ſuſcepta dimicatio eſt ſpecimen aliquod hîc extet) verba ſunt iſta in Præfatione Operis. *Hoc reſtabat ſcilicet* (inquit contra Theologum neſcio quem ex eòdem genere diſputans) *vt etiam fermentum*

hic Papiſticum mihi obiiceretur ab illo, qui ſcire potuit, ac debuit, me longiſsime abeſſe ab iſta ζύμη.

a pag. 424. Et [a] alibi: *At Romani Pontifices, vbi contempta, ac ſpreta paupertate, & humilitate Apoſtolica, non ſolùm ſupra collegas ſuos ambitioſum caput extulerunt: ſed etiam ſupra ipſa concilia auctoritatem, ac poteſtatem ſuam*

b pag. 315. *euexerunt.* Item [b] illud: *Pontifices Romani imperio Occidentis potiti,* ὃ βαρὺ *illud* φορτίον *iniecerunt humeris miſerorum Chriſtianorum, pietatis ac ſanctitatis prætextu: ſed cui vera cauſſa fuit, potentiæ ſuæ promouendæ cupido, & iuriſdictionis ciuilis vſurpandæ.* Mitto alia contra eundem Romanum Pontifi-

cem, & Epiſcopos cæteros, ac minores Clericos dicta eodem veneno, ac felle oblita: quæ non modò alienum ab Catholicis caſtris hominem demonſtrant; ſed hoſtem etiam illorum acerrimum, & quoquomodo vexare illa, & oppugnare geſtientem. Sed nihil peræquè eius animum, & ſectæ inſtitutum detegit, ac diſperſa illa, vti iam dixi, per totum Opus dogmata, vt Catholicis contraria decretis, ita Caluinianæ hæreſi, ac ſectæ conſentanea.

Quæ me res adduxit, vt contra nouum hunc dogmatiſten, ſed Theologicarum, Eccleſiaſticarúmque rerum

haud ſatis peritum, eius, cui obtrectabat ille, patrocinium cauſſæ caperem: ac ſelectas ex iſtius libro quæſtiones aliquot mandarem huic lucubratiunculæ: præſertim verò illam ipſam, cuius in meditatione commodùm hęrenti mihi Trapeziticum illud Opus oblatum eſſe dixi.

Ab hac igitur de Epiſcopis & Preſbyteris inquiſitione diſputandi ſumam initium. Et primùm quid de illa priuatim ipſe ſentiam exponam. tum contra Trapezitici fenoris patronum (Appelletur enim deinceps à nobis hoc nomine, ab eo titulo, quod in fronte Operis inſcripſit) ſtilum, &

oratio-

orationem conuertam. Huius porrò mihi operæ, ac ſtudij, ſi nullus erit alius, certè ille conſtabit fructus, vt tam iſte, quàm ſimiles alij ſcriptores, qui de quaque re quiduis eloqui, & in lucem proferre fas eſſe ſibi putant, id non ſemper impune haberi ſentiant: ſed ad ſcribendum ita parati, ac meditati eſſe meminerint, tanquam qui ſciant de iis, quæ ſcripſerint, ac de πολυλογία ſua, viciſſim ἀπολογίαν, hoc eſt perpetuum reddendæ rationis onus à ſe eſſe ſuſceptum.

INDEX CAPITVM
Libri primi.

STATVS *quæſtionis exponitur. Pauli Apoſtoli loca quædam, ex quibus inter epiſcopos & preſbyteros nullum fuiſſe diſcrimen videtur: Variæ antiquorum in illis interpretandis ſententiæ, Chryſoſtomi, Theodoreti, Epiphanij expenduntur: ac præſertim Hieronymi, qui omnium difficillimam habet rationem.* Cap. I. pag. 1.

Explicantur loca illa antecedenti propoſita capite. Presbyteros initio eoſdem epiſcopali dignitate præditos fuiſſe: ſed perbreui tempore: idque cur factum ſit. Epiſcopos eodem interuallo, itidem vt deinceps, in ſingulis ciuitatibus ſingulos præfuiſſe. Cap. II. 23

Conciliatur Hieronymi ſententia cum catholico dogmate. Multum ab Aëria-

nis, & hæreticis aliis illum abfuiſſe.

Michaëlis Medinæ falſa opinio tam ipſum, quàm pleroſque alios veteres fœdiſſimi erroris inſimulantis. Cap. III. 33

Refellitur Trapezitica Diſſertatio, quatenus Epiſcopum olim exiſtimat nomen dignitatis non fuiſſe, ſed curationis: Quid ſit dignitas, & quemadmodum ſemper Epiſcopatui conuenerit. Hieronymi locus perperam acceptus à Trapezita. Noua illius de epiſcoporum duplici genere opinio confutatur. Cuius ex Clemente irritum argumentum diluitur. Epiſcopos prædicandi munus obiiſſe ſemper, nec non ius rerum eccleſiaſticarum adminiſtrandarum habuiſſe. Cap. IV. 48

Alia Trapezitæ argumenta de duplici epiſcoporum genere diſcuſſa. Pauli Apoſtoli declaratus locus. Quid ſint apud illum opitulationes, & curationes. Cap. V. 71

Trapeziticæ diſſertationis incondita ratio ad certa capita reuocatur, & ex-

cutitur. Eius repugnantia, & abſurditas. Refelluntur varij ab illo temerè conſtituti gradus epiſcoporum. Oſtenditur ex antiquorum teſtimonio epiſcopos plenum ius ſemper in eccleſiaſticas res habuiſſe: ac tam in prædicationem incubuiſſe, quàm Eccleſiaſticis bonis præfuiſſe. Summa illorum poteſtas aduerſus Trapeziticas nænias defenditur. Cap. VI. 81

Pergitur in refellenda Trapezitæ ſententia; quæ epiſcopatum negat dignitatem fuiſſe, ſed ſolam facit curationem. Oſtenditur è contrario epiſcopos poteſtatem, ac iuriſdictionem habuiſſe: tum longè Iudaicis ſacerdotibus ampliorē. Quid ſit poteſtas clauium, de qua Trapezitæ falſa opinio notatur. Cap. VII. 121

Prædicandi ius ac functonem penes epiſcopos fuiſſe demonſtratur aduerſus indoctum Trapezitæ commentum: idque variis Patrum, ac Conciliorum teſtimoniis aſſeritur. Cap. VIII. 138

INDEX CAPITVM Libri ſecundi.

DE Diaconis, quos profanos menſarum adminiſtros fuiſſe Trapezita contendit. quæ opinio refutatur. ac docetur tum ſeptem illos primos Diaconos Actorum VI, tùm ceteros deinceps ſacrum, & hierarchicum gradum habuiſſe: idémque locus Actorum illuſtratur. Trullana pſeudoſynodus notata. Cap. I. 162

Socratis locus ab Trapezitæ falſa interpretatione vindicatur ſuper Pœnitentiario presbytero. κανόνα ibi legem eſſe, non corpus Clericorum. De canone Nicæno XII *accurata diſquiſitio: cuius abſurda interpretatio ab Trapezita confictá diſcutitur. Militiam vniuersè Chriſtianis interdictam non fuiſſe illo canone: vti nec à Lactantio: cuius illuſtratur locus. ὑπόπτωσις pœnitentiæ gradus om-*

nium laborioſiſſimus. Cap. II. 178

De Epiphanij loco falſa Trapezitæ coniectura refellitur: idémque declaratur. Negotiatores haud rectè dici ab eodem damnatos ab eccleſia. Βίος matrimonium *interdum ſignificat, contrà quàm Trapezita credidit. Eiuſdem impudens calumnia in Romanam & catholicam eccleſiam coniecta: Tum alius error aientis minima peccata pœnitentia publica olim multata fuiſſe.* Cap. III. 209

Trapezitæ in fidei, aut Theologiæ tractandis quæſtionibus temeritas. Bonorum operum ab eo negata merita: quæ & omnium vniuersè aliqua, & maiorum præſtantiora eſſe monſtratur. De duplici vitæ inſtituto communi, atque perfecto. Huius ſublatum ab Trapezita meritum defenditur. Cap. IV. 225

De Chriſti præceptis ac monitis in monte editis: déque iis abſurda, & ſecum repugnans Trapezitæ ſententia. Conſilia de rebus eſſe difficilioribus falsò

ab eodem putari, omnia, quæ illic præſcripta ſunt à Chriſto, eſſe præcepta, ita vt nullum ſit conſilium. Grauis eiuſdem error aſſerentis, ſolis Apoſtolis data illa eſſe, non Chriſtianis ceteris. tum inconſtans opinio, ſolos perfectæ vitæ profeſſores illis obligari. Conſilia funditus ab eodem tolli. Oſtenditur demum Chriſtum in monte partim præcepta, partim conſilia dediſſe. Cap. V. 242

De conſiliis Euangelicis, & operibus ſupererogationis. quæ vox primùm ab Trapezitæ obtrectatione, tum res ipſa vindicatur. Demonſtratur è Scriptura, & antiquis Patribus opera quædam eſſe, quæ lege nulla iubentur, & ſponte præſtita ſupererogari dicuntur. Cap. VI. 256

Trapezitæ impia quædam & hæretica dogmata. Diuinum chariſma etiam reprobis tribui in hac vita, adeóq; Spiritus S. gratiam. De Parabola Operariorum, Matthæi xx, *quam perperam explicat Trapezita. Nullum eſſe peccatum niſi*

voluntarium, etiam in reprobis, contra eundem aſſeritur. Cap. VII. 276

De Chriſti præcepto, quo Matthæi V *vetat vxorem niſi ob adulterium dimittere. Romani Pontifices, & Iuris Canonici conſulti ab Trapezitæ calumnia purgati. Etiam ob adulterium dimiſſa coniuge non licere alteram ducere: eámque vetuſtiſſimam Eccleſiæ ſententiam fuiſſe: quamuis Chriſtiani principes ſecus facere permiſerint.* Cap. VIII. 292

De petitione quarta Orationis Dominicæ. Quid ſit ἄρτος ἐπιούσιος, *eáque vox diligenter expoſita. Quæ ſit* βαττολογία *ibidem à Chriſto notata. Non interdici à Chriſto cibi, ac rerũ ad victum neceſſariarum poſtulationem: déque ea re Trapezitæ maximus error.* Cap. IX. 309

Nonnulla Scripturæ loca perperam ab Trapezita vel correcta, vel expoſita, vindicantur: atque Interpretis vulgati contra illius nouitatem & calumniam patrocinium ſuſcipitur. Cap. X. 341

DIO-

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS E SOCIETATE IESV

DISSERTATIONVM ECCLESIASTICARVM LIBER PRIMVS:

Qui eſt de Epiſcopis, & eorum Iuriſdictione, ac dignitate.

CAPVT I.

In quo ſtatus quæſtionis exponitur. Pauli Apoſtoli loca quædam, ex quibus inter epiſcopos & presbyteros nullum fuiſſe diſcrimen videtur. Variæ

antiquorum in illis interpretandis ſententiæ, Chryſoſtomi, Theodoreti, Epiphanij expenduntur: ac præſertim Hieronymi, qui omnium difficillimam habet rationem.

I. FVERÍTNE temporibus Apoſtolorum diſtinctus ab Epiſcopo preſbyter, cùm antiquiſſima eſt, tum non omni ex parte hactenus explicata quæſtio. difficultatem arguit opinionum de ea conflictus: nec non hominum alioqui doctiſſimorum, etiam veterum, parum ſecum, & cum rei veritate congruens aſſertio. vt in integro propemodum adhuc poſita res, locum ingeniorum exercitationi, & induſtriæ reliquerit. De hac cõtrouerſia viſum hîc nobis eſt agere: quod idem confido fore, atque & illorum, qui in diuinas artes incumbunt, prodeſſe

ſtudiis; & Catholicæ cauſſæ, pro virili parte, opis aliquid, ac lucis afferre. In quo primùm omnium diſputationis totius quod caput ſit: & quod Græci τὸ κρινόμενον vocant, exponendum videtur.

Præcipuam dubitandi cauſſam continent Apoſtolica ſcripta; quæ ita de Epiſcopis, ac Preſbyteris loquuntur, ut vtroſque eodem habere loco, ac nihil inter illos diſcriminis ſtatuere videantur. In Actis Apoſtolorum, capite xx, 17, Paulus *à Mileto mittens Epheſum, vocauit maiores natu Eccleſiæ*, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, hoc eſt *presbyteros Eccleſiæ*: primùm numero plures in vnius ciuitatis Eccleſia: deinde eoſdem Epiſcopos. Nam commate 28. ſic eos appellat: Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ: *Attendite vo-*

bis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere Eccleſiam Dei. Rurſus in priore ad Timotheum, capite IV, 14, *Noli*, inquit, *negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij*, μετ' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. Atqui, vt argumentatur Theodoretus, preſbyteri ſimplices manus non imponebant. Itaque hîc epiſcopi cum hoc & Chryſoſtomo intelligendi ſunt. Ad hæc Paulus idem epiſtolam ad Philippenſes, Epiſcopis, & Diaconis inſcribit, nullo inter ambos interpoſito ordine. Item in priore ad Timotheum, capite tertio, poſtquam, epiſcopis præcepta dedit à commate 2, ad 8, deinceps Diaconis officium præſcribit, nulla interiecti gradus mentione facta.

II. His de cauſſis Theodoretus in caput ſecundum epiſtolæ ad Philip-

penſes; & in caput tertium prioris ad Timotheum, exiſtimat, Paulum appellaſſe preſbyterum eum, qui Epiſcopus eſſet. Ἀλλ' ὅπερ ἔφην, (ait in Commentariis ad epiſt. 1. ad Timotheum) τοὺς αὐτοὺς ἐκάλουν ποτὲ πρεσβυτέρους, καὶ ἐπισκόπους· τοὺς δὲ νῦν καλουμένους ἐπισκόπους, Ἀποστόλους ὠνόμαζον. τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, τὸ μὲν τῆς ἀποστολῆς ὄνομα τοῖς ἀληθῶς ἀποστόλοις κατέλιπον· τὴν δὲ τῆς ἐπισκοπῆς προσηγορίαν τοῖς πάλαι καλουμένοις Ἀποστόλοις ἐπέθεσαν. *Verùm, quod iam dixi, eoſdem olim presbyteros appellabant, & Epiſcopos. Quos autem Epiſcopos hodie nominant, Apoſtolos vocabant. Procedente deinde tempore, Apoſtolatus nomen iis, qui verè Apoſtoli dicti ſunt, reliquerunt: Epiſcopatus autem appellationem iis impoſuerunt, qui quondam Apoſtoli nominabantur.* In hac Theodoreti oratione nonnulla ſunt parum ſcripta probabiliter, & quę ſecum ipſa manifeſtè repugnant.

Olim, inquit, iidem vocati ſunt epiſcopi & presbyteri: qui autem nunc dicuntur epiſcopi, eos nominabant Apoſtolos, &c. Hæc vox, *olim*, tempus illud indicat, quo Apoſtoli Chriſti, & eorum vnus, viuebat, atque iſta ſcribebat Apoſtolus Paulus. Quæro igitur, cùm ita Theodoretus ait, eoſdem tunc appellatos eſſe epiſcopos, & presbyteros: quæ ſit vtrique nomini, *Epiſcopi*, ac *Presbyteri*, ſubiecta notio: hoc eſt, an Epiſcopum intelligi oporteat, qui hanc ipſam, quæ ſic hodie nominatur in Eccleſia, dignitatem tenuerit, vt idem & presbyter vocatus ſit: an duo iſta vocabula, Epiſcopus & Presbyter, vnius illius appellationes fuerint, qui *Antiſtes erat ordine in ſecundo*: vt loquitur Sidonius: id eſt ſacerdotis ſimplicis, ac presbyteri, qui ſecundas poſt epiſcopum obtinet. Horum alterutrum exiſtimaſſe Theodoretum neceſſe

eſt. Et tamen neutrum ſibi ad reſpondendum integrum reliquit. Fac enim reſpondeat, quod primum poſui: Epiſcopos, & Presbyteros appellatos eſſe, qui nunc Epiſcopi ſunt, omnium ordinum primates: quid Apoſtolis faciet, quos eoſdem fuiſſe vult cum hodiernis epiſcopis? An iidem & Apoſtoli, & Epiſcopi, & Presbyteri fuerunt? Id quidem conſequens eſt, ſi primum iſtud dixerit: hoc eſt ſi presbyteri & nominè & re iidem erant cum Epiſcopis, quos propriè nominamus. Sed eo iam erit ſibi ipſe contrarius: qui ab Epiſcopis Apoſtolos diſiunxit: tum iſto ipſo, quod attulit, teſtimonio refelletur. Nam Actorum xv, 25: ſcribunt ex Hieroſolymitano concilio *οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι.* Non iidem ergo erant Apoſtoli, quos tunc Epiſcopos fuiſſe putat; & presbyteri. Sin quod eſt poſterius, eligat, ut Apoſtolos epiſcopa-

li gradu fuiſſe præditos affirmet; Epiſcopos verò, &, quod idem erat, presbyteros pro ſacerdotibus ſecundi ordinis habitos; non minus ipſe ſecum, & cum Apoſtolo pugnabit. Hic enim Epiſcopi nomen, & epiſcopatus, in capite tertio prioris ad Timotheum, pro ſummo gradu poſuit: idque ipſe Theodoretus agnoſcit. Atqui non epiſcopi, vel epiſcopatus nomina; ſed Apoſtoli, & Apoſtolatus adhiberet, ſi nondum epiſcopi ſummæ dignitatis antiſtites vocati erant, ſed Apoſtoli. Quid quod Actorum xx, 17, Paulus conuòcaſſe legitur τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. quos eoſdem commate 28 ἐπισκόπους vocat, & paſtores à Deo conſtitutos? Non alios ergo fuiſſe conſentaneum eſt, quàm primi ordinis; adeóque quos tùm Apoſtolos appellari ſolitos exiſtimat.

Prorſus itaque inextricabilis illa eſt

Theodoreti ſententia. qui ſic veriùs dicere potuit: Epiſcopos & Presbyteros ſummæ dignitatis, hoc eſt epiſcopalis, nomina fuiſſe: Apoſtolos autem, non omnes epiſcopos eſſe dictos, ſed eos tantùm, qui aut veri erant Apoſtoli, & epiſcopatu maiorem, & ampliorem poteſtatem habebant: aut qui prædicandi vbique Euangelij functione veros imitabantur: qualis Epaphroditus, & ſiquis alius, fuiſſe putandus eſt. falſum eſt autem Apoſtolorum nomen Epiſcopis omnibus fuiſſe commune.

III. CHRYSOSTOMVS Homilia prima in epiſtolam ad Philippenſes, rationem reddit, cur Paulus ad Philippenſes ſcribens, epiſtolam ſuam inſcribit, συνεπισκόποις, καὶ διακόνοις, omiſſo interiecto Presbyterorum ordine. τί τοῦτο; (inquit) μιᾶς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; *Quid hoc rei eſt? An vnius ciuitatis plures erant epiſcopi?*

Mox reſpondet : οὐδαμῶς. ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. τότε γὰρ τέως ἐκοινώνουν τοῖς ὀνόμασι· καὶ διάκονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο. *Nullo modo* (inquit.) *Verùm presbyteros vocauit ſic. Tunc enim nomina inuicem communicabant: & Diaconus dicebatur Epiſcopus.* Negat plures eiuſdem epiſcopos vrbis fuiſſe: ac dicit epiſcopos nominatos fuiſſe presbyteros: immo etiam diaconos. Quare videtur exiſtimaſſe Chryſoſtomus, συνεπισκόπους non eſſe epiſcopos propriè dictos, ſed ſimplices presbyteros, quos tunc epiſcopos appellare mos fuit. Ideo paulo pòſt concludit ita: ὅπερ οὖν ἔφην, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο ἐπίσκοποι, καὶ διάκονοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ ἐπίσκοποι πρεσβύτεροι. ὅθεν καὶ νῦν πολλοὶ συμπρεσβυτέρῳ ἐπίσκοποι γράφουσι, καὶ συνδιακόνῳ. *Quod igitur iam dixi; etiam presbyteri olim appellabantur epiſcopi, & diaconi Chriſti, & epiſcopi presbyteri. Vnde nunc*

etiam multi compresbytero, & condiacono ſcribunt epiſcopi. Eadem ferè Oecumenius, & Theophylactus in commentariis expreſſerunt: quorum ſumma ſit; Epiſcopos ibi vocari ſimplices presbyteros: quòd tunc promiſcua, & vtriſque communia eſſent nomina: vt & epiſcopi vocarentur presbyteri, & diaconi epiſcopi. Atque iis ſuffragatur commentarius, qui vulgò inſcribitur Hieronymo, in epiſtolam ad Philippenſes. Hic enim ſic ad illum locum epiſtolæ iſtius adnotat, *Hîc epiſcopos, presbyteros intelligimus. Non enim in vna vrbe plures epiſcopi eſſe potuiſſent.* Et ad caput III. epiſtolæ prioris ad Timotheum, cur poſt epiſcopos non meminit preſbyterorum, cauſſam hanc affert: *eos in epiſcoporum nomine comprehendit: quia ſecundus, immo pene vnus eſt gradus.* quæ totidem verbis in Primaſij commentario leguntur.

IV. ATQVE idem Chryſoſtomus Homilia XI in priorem ad Timotheum, quærit cur poſt epiſcopis data præcepta, Paulus, nulla mentione facta presbyterorum, ſtatim ad diaconos tranſeat: ac reſpondet, presbyteros iccirco præteriri, quòd eadem ferè ſit horum, atque epiſcoporum ratio. τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνῃ ὑπερβεβήκασι, καὶ τούτῳ μόνῳ δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς πρεσβυτέρους. *Sola*, inquit, *impoſitione manuum ſuperant, & hoc vno videntur excellere presbyteros.* Quem & more ſuo Oecumenius, ac Theophylactus aſſectantur. Horum itaque conſenſus omnium eſt, Epiſcoporum, ac Presbyterorum diſtinctos in Eccleſia fuiſſe ordines: & qui à Paulo presbyteri nominantur, eos reuera Sacerdotes fuiſſe ſimplices; qui & Epiſcopi vocabantur. Chryſoſtomo ita ſentiendi, interpretandíque cauſſam dedit vetus Eccleſiæ mos, ac diſcipli-

na, canonum ſancita decretis, quæ vnicum in quâque ciuitate conſtitui epiſcopum iubebant: vt eſt in canone octauo Nicæni Concilij.

Verùm huic ſententiæ obſtat ille Actorum viceſimi capitis locus; ex quo efficitur, in Epheſina eccleſia plures fuiſſe epiſcopos. Nam Miletum cùm perueniſſet, mittens Epheſum μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. Atqui presbyteri illi verè erant epiſcopi, vt eos vocat commate 28. tùm inde patet, quòd ſi meri ſacerdotes fuiſſent, ſummi antiſtitis, hoc eſt, epiſcopi inter ipſos, vtique meminiſſet; eíque potiſſimum commendaſſet Eccleſiam. Ad hæc in epiſtola ad Titum, capite 1, 5, ait ſe Titum in Creta reliquiſſe, vt conſtituat per ciuitatem quamque presbyteros, quos quidem commate 7 vocat Epiſcopos, & 9 ſanè propriè dictos: vt ex eo colligas, quod eiuſdem planè

ſunt generis, cuius illi, de quibus capite tertio prioris ad Timotheum meminit. Siquidem eâdem formula, & iiſdem propemodum verbis de illorum inſtitutione præcipit. Igitur Presbyteri nonnunquam Epiſcopi veri dicti ſunt, & in eâdem ciuitate plures extiterunt.

V. Epiphanivs in Hæreſi lxxv, quæ eſt Aërianorum, N. V, nodum illum, qui ex Apoſtoli locis oritur, ita diſſoluit : Cùm adhuc recens eſſet, inquit, Chriſtiani dogmatis prædicatio, non vbique Presbyteri ſimul & epiſcopi creabantur. Sed alibi ſoli presbyteri : alibi epiſcopus duntaxat. Vbi enim nemo dignus epiſcopatu reperiebatur ; presbyteri conſtituebantur : per quos & diaconos Eccleſiæ regerentur : quæ ſine duplici hoc ordine cõſtare nequeunt. At vbi vnus tantummodo ad epiſcopatum idoneus occurrebat : neque

plurium erat copia, quibus presbyteratus mandaretur; tum ſolus adhibebatur epiſcopus. Quare Apoſtolus, pro re nata, & vt ſtatus erat earum ciuitatum & eccleſiarum, ad quas ſcribebat, ita loquebatur: Νέου ὄντος τοῦ κηρύγματος, πρὸς τὰ ὑποπίπτοντα ἔγραφεν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος. ὅπου μὲν ἦσαν ἐπίσκοποι ἤδη κατασταθέντες, ἔγραφεν ἐπισκόποις, καὶ διακόνοις. οὐ γὰρ πάντα εὐθὺς ἠδυνήθησαν οἱ ἀπόστολοι καταστῆσαι. πρεσβυτέρων γὰρ ἐγίνετο χρεία, καὶ διακόνων. διὰ γὰρ τῶν δύο τούτων τὰ ἐκκλησιαστικὰ δύναται πληροῦσθαι. ὅπου δὲ οὐχ εὑρέθη τις ἄξιος ἐπισκοπῆς, ἔμενεν ὁ τόπος χωρὶς ἐπισκόπου. ὅπου δὲ γέγονε χρεία, καὶ ἦσαν ἄξιοι ἐπισκοπῆς, κατεστάθησαν ἐπίσκοποι. πλήθους δὲ μὴ ὄντος, οὐχ εὑρέθησαν ἐν αὐτοῖς πρεσβύτεροι κατασταθῆναι, καὶ ἠρκέσθησαν ἐπὶ τῷ κατὰ τόπον μόνῳ ἐπισκόπῳ. Hæc Epiphanij narratio vera eſt ipſa quidem. (Credo enim pro multitudine populi, plures, paucioréſve ſacrorum inſtitutos

miniſtros, ac nonnunquam ſolum impoſitum epiſcopum, ibi vbi grex puſillus erat: atque aucto numero, præter epiſcopum, complures adiunctos eſſe presbyteros) ſed loca illa, quæ adduximus, Pauli nobis aliud perſuadent. Etenim in clariſſimis & frequentiſſimis Aſiæ ciuitatibus, in quibus Chriſtianorum erat maxima multitudo; non eſt veriſimile tantam eorum fuiſſe penuriam, qui vel epiſcopatum gerere, vel presbyteri fieri poſſent. Tum ſi quis accuratè verba ipſa perpendat, cognoſcet aliam facti illius & inſtituti rationem eſſe quærendam.

VI. SED præcipuum quæſtionis momentum, ac diſputationis totius facit Hieronymus: qui imprimis epiſtola LXXXV. ad Euagrium, cuiuſdam vecordiam arguens, qui diaconos presbyteris auderet anteferre: multa de presbyterorum dignitate diſſerit,

diſſerit, ac pares illos & eoſdem facit cum epiſcopis : ídque iiſdem, quibus nos vſi ſumus, teſtimoniis confirmat: adiuncto quoque Petri loco, primæ Epiſtolæ capite v, vbi & ſe presbyterum appellat, & quos alloquitur, presbyteros primi ordinis eſſe demonſtrat. Tum iſta ſubiicit Hieronymus: *Quòd autem poſteà vnus electus eſt, qui ceteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt, ne vnuſquiſque ad ſe trahens Chriſti eccleſiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Euangeliſta, vſque ad Heraclam, & Dionyſium epiſcopos, presbyteri ſemper vnum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, epiſcopum nominabant. quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat: aut Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium nouerint, & archidiaconum vocent. Quid enim facit excepta ordinatione epiſcopus, quod presbyter non faciat.* Hoc loco S. Hieronymus epiſcopos

pari eſſe dignitate ac presbyteros affirmat; niſi quod communi conſenſu vnus aliquis è numero presbyterorum electus eſt, qui maiori in gradu collocaretur. Tribuit tamen epiſcopo ordinandi facultatem, quam presbyteris adimit. Quin etiam quod Paulus in epiſtolis ad Timotheum, & Titum, poſtquam de epiſcopis egit, ſtatim ad diaconos labitur, omiſſis presbyteris: id eodem modo explicat Hieronymus ac Chryſoſtomus fecit. *Presbyter*, inquit, *& epiſcopus aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen. Vnde ad Titum, & Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi dicitur: de Presbyteris omninò reticetur: quia in Epiſcopo & Presbyter continetur.* Quare eadem, quæ ſuprà obiecimus, contra Hieronymi interpretationem valent, quo minus ad Apoſtoli mentem faciant.

VII. Idem in Commentariis ad

primum caput epiſtolæ ad Titum, etiam diſertiùs ſententiam ſuam aperit, verba illa declarans; *Huius gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ deerant, corrigeres: Et conſtituas per ciuitates presbyteros*, &c. *Idem eſt ergo presbyter*, ait, *qui & epiſcopus. Et antequam diaboli inſtinctu, ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis; Ego ſum Pauli, ego ſum Apollo, ego autem Cephæ, communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam verò vnuſquiſque eos, quos baptizauerat, ſuos putabat eſſe, non Christi; in toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus ſuperponeretur ceteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur.* Mox probat Epiſcopum & Presbyterum vnum eſſe, & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officij, ex epiſtola Pauli ad Philippenſes, vbi Apoſtolus ſcribit ad epiſcopos & diaconos. *Philippi*

vna eſt vrbs (ait) *Macedoniæ; & certè in vna ciuitate plures, vt nuncupantur, Epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem epiſcopos illo tempore, quos & Presbyteros appellabant, propterea indifferenter de Epiſcopis, quaſi de Presbyteris eſt locutus.* Addit & locum alium ex Actorum capite xx, vbi Apoſtolus conuocaſſe legitur presbyteros Epheſinæ Eccleſię, quos ſtatim vocat Epiſcopos. Tùm quòd Petrus epiſtolæ canonicæ primæ capite v, 1, vocat ſe *compresbyterum presbyterorum.* tùm *Paſcite*, inquit, *eum, qui in vobis eſt, gregem Domini*, &c. *Hæc propterea*, (ait Hieronymus) *vt oſtenderemus, apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros quos & epiſcopos: paulatim verò, vt diſſenſionum ſemina euellerentur, ad vnum omnem ſolicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo Presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſię conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubie-*

ctos: ita Epiſcopi nouerint, ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe maiores. Denique in epiſtola LXXXIII ad Oceanum, *Apud veteres*, ait, *iidem epiſcopi, & presbyteri fuerunt: quia illud nomen dignitatis eſt: hoc honoris.*

VIII. HIERONYMO ſuffragari videtur Ambroſius, ſiue quis alius auctor Commentariorum in epiſtolam ad Epheſios; qui Ambroſij temporum æqualis fuit. *Nam & Timotheum*, ait ad caput IV, 11, *presbyterum à ſe creatum, epiſcopum vocat: quia primùm presbyteri epiſcopi appellabantur: vt recedente vno, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Ægyptum presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit epiſcopus. Sed quia cœperunt ſequentes presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio, proſpiciente Concilio: vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum, multorum ſa-*

cerdotum iudicio conſtitutum ne indignus temerè vſurparet, & eſſet multis ſcandalum.

Hactenus igitur ex antiquorum auctoritate conficitur primis temporibus, Presbyterorum & Epiſcoporum non tantùm appellationes, ſed etiam ordines, in eaſdem concurriſſe perſonas; iidem vt eſſent vtrique: poſtea verò nomine tenus idem fuiſſe; vt etſi promiſcua epiſcoporum, ac presbyterorum interdum eſſent nomina: aliquis tamen ex ordine illo, ac numero deligeretur, qui dignitate antecelleret omnes, iiſque præeſſet, & epiſcopus propriè diceretur. Quod autem ex eo concludunt aliqui, nullum ergo vel eſſe diſcrimen inter ordines amborum; vel Apoſtoli ſaltem fuiſſe tempore: id falſum eſſe, tum intelligi poterit, cùm Apoſtoli ſententiam expoſuero; & alia quædam eodem ſpectan-

tia; quibus error iſte redarguetur. De Apoſtolo itaque, vnde fons quæſtionis oritur, primo loco diſputemus.

Capvt II.

Explicantur loca illa antecedenti propoſita capite. Presbyteros initio eoſdem epiſcopali dignitate præditos fuiſſe: ſed perbreui tempore: idque cur factum ſit. Epiſcopos eodem interuallo, itidem vt deinceps in ſingulis ciuitatibus ſingulos præfuiſſe.

I. SI quis omnia illa ſcripturæ loca diligenter expendat, quæ ſuperiori capite propoſita ſunt, id neceſſariò conſequens ex illis eſſe ſtatuet, eos ipſos, qui ibi presbyteri vocantur, plus aliquid, quàm ſimplices fuiſſe presbyteros, cuiuſmodi hodiéque ſunt: nec dubitabit, quin epiſco-

pi fuerint iidem, non vocabulo tantùm; ſed re etiam, ac poteſtate. Hoc verò qua ratione contigerit; poteſt hunc, niſi fallor, in modum probabiliter explicari.

Igitur primis illis Eccleſiæ temporibus, quæ, quod ad formam, & diſciplinam attinet, quædam illius infantia dici queunt; exiſtimo preſbyteros vel omnes, vel eorum pleroſque, ſic ordinatos eſſe, vt epiſcopi pariter, ac presbyteri gradum obtinerent. Id eo fieri ſolitum eſſe veriſimile eſt, quòd cùm religio Chriſtiana progreſſionem in dies faceret, pérque ciuitates, & populos propagaretur, increbeſcente multitudine, opus fuit paratam eſſe copiam epiſcoporum, qui ad vrbes & prouincias Chriſtiano partas nomini cum poteſtate mitterentur: vt ea quæ ab ſolis Epiſcopis adminiſtrabantur, præſtare poſſent: cuiuſmodi ſunt

Clericorum ordinatio per manuum impoſitionem; Confirmationis Sacramentum: & alia quædam: quæ ſimplices Presbyteri non attingebant. Hac de cauſſa videntur plures in eâdem Eccleſia, velut Epheſina, epiſcopi fuiſſe: qui Apoſtolis, tanquam maioris gradus Pontificibus, adeóque ſummis, obſequebantur. Hoc tum ſimplices recens ortæ mores Eccleſiæ ferebant: nondum ambitione, & honorum cupiditate, maliſque cæteris artibus, deprauatis Chriſtianorum animis. Poſteaquam verò priſtina illa charitas, & imitandi Chriſti, amplectendæque modeſtiæ, & humilitatis refrixit amor; tum, quod Hieronymus ſcribit, ad tollendas ſimultates, & *in ſchiſmatis remedium*, vnum aliquem è turba presbyterorum eligi placuit, qui preeſſet reliquis: atque ita deſiêre pari non ſolùm dignitate, ſed etiam or-

dine, ac poteſtate plures creari, tranſlata in vnum tam honoris, quàm functionis prærogatiua. Quocirca numquam non fuit in Eccleſia poteſtatum graduûmque diſcrimen, hoc eſt epiſcopatus, & presbyteratus ſimplicis: ſed in eadem capita paſſim ambo conferebantur.

II. HÆC noſtra de graui, ac perdifficili quæſtione ſententia, eo plauſibilior eſſe debet, quòd & dubitationem, ac controuerſiam præcidit omnem: & ab ipſamet Scriptura, illíſque teſtimoniis, quæ anſam nobis diſputandi præbuerunt, pænè in manus, atque ob oculos iniici videtur. Etenim Presbyteros appellatos eoſdem & epiſcopos fuiſſe ab Apoſtolis Petro atque Paulo; illorum ex verbis efficitur: nec minus etiã iſtud; quos presbyteros vocant, iis epiſcoporum quæ ſunt propria, conuenire; imprimis autem ordinationem per

impoſitionem manuum, & Eccleſiæ gubernationem, quæ eſt principum, paſtorúmque præcipua, quos Epiſcopos dici omnes intelligunt. Hoc ſi eſt ita; quid aliud reſtat, niſi vt penes eoſdem (Nam plures vna in Eccleſia fuiſſe tales, iiſdem ex locis argumentum ducitur) tam nomen illud duplex, quàm conueniens nomini poteſtas & auctoritas vtraque fuiſſe dicatur? Quo conſtituto, iam illa vacant omnia, quæ & nobis ipſis, & aduerſus quorumdam interpretationes Pauli locorum illorum, obiiciebamus antecedenti capite. Neque, qui præcipuus debet eſſe fructus diſputationis huius, perturbatio illa ſequitur amborum in Eccleſia ordinum, quæ πολυαρχίαν, immò ἀναρχίαν illam peperit, quam Caluinianorum ac Puritanorum factio iampridem aſciuit, & inuehere porro eò, vbi non eſt, omni arte,

ac contentione molitur.

III. ATQVE vt eiuſmodi prima adminiſtrationis Eccleſiaſticæ rudimenta fuiſſe, planum eſt ex iis, quæ dixi : ita neque perpetua, neque diuturna fuerunt : ſed ſubinde ad eam, quæ deinceps obtinuit, tranſlata formam : vt vnus in quaque ciuitatis Eccleſia eſſet Epiſcopus, qui & Presbyter interdum appellabatur; presbyteri verò ſub vno illo complures, qui nominari Epiſcopi deſiiſſent. Quod vt certiſſimum eſt, paullò poſt Apoſtolorum Petri, ac Pauli obitum, vbique per totum Chriſtianum orbem vſu eſſe receptum : ita illis ipſis ſuperſtitibus, adeóque non multò poſt Chriſti aſcenſionem, obſeruari cœpiſſe quibuſdam in Eccleſiis, haud vanis documentis colligitur. Vtriuſque, ſed prioris maximè, fidem faciunt tam ſcriptura ipſa, quàm vetuſtiſſimorum Patrum, qui

Apoſtolorum ſeculo vixerunt, aut non multò pôſt extiterunt, præclara teſtimonia.

Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi, capite ſecundo, iuſſu Domini, ad epiſcopos ſeptem totidem Eccleſiarum, ac ciuitatum in Aſia ſcribit, ſub Angelorum nomine: vt vulgò Interpretes conſentiunt. nempe Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thyatirorum, Sardium, Philadelphiæ, Laodiceæ. Ergo epiſcopi tunc erant in Eccleſiis ſinguli. Hoc ipſum teſtantur perpetuæ ſucceſſiones epiſcoporũ in pleriſque ciuitatibus, memoriæ ab antiquis, & fide digniſſimis auctoribus proditæ: quarum exordium ab ipſo Chriſtianæ religionis initio deducitur. Egeſippus apud Euſebiũ lib. II Hiſtoriæ, cap. XXIII, ex eóque Hieronymus in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, capite IV, referunt, Iacobum fratrem Domini, ſtatim poſt

paſſionem Chriſti, ab Apoſtolis ordinatum fuiſſe Hieroſolymorum epiſcopum. Marcus item Alexandriæ epiſcopus fuiſſe perhibetur, eique Neronis octauo anno mortuo ſucceſſit Anianus, vt iidem Euſebius, & Hieronymus affirmant. In eorumdem Chronico; & in illius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro præcipuè tertio, quarto, & quinto, Epiſcoporum catalogus deſcriptus legitur; qui inde ab Apoſtolicis temporibus, diuerſis in eccleſiis propagatus eſt. Velut Antiochiæ poſt Petrum Euodius; poſt hunc Ignatius: qui & ipſe paſſim in epiſtolis, ſuum cuique ciuitati Epiſcopum præfuiſſe demonſtrat: ac totus in id incumbit, vt Presbyteros, Diaconos, ceteróſque clericos, & laicos hortetur, vti epiſcopum ſuum ament, & obſeruent, eíque tanquam Chriſto pareant, ac nihil illius iniuſſu faciant.

De quo rurſus agemus poſtea. Eſt apud Euſebium libro tertio, capite XXIII, memorabilis hiſtoria, ex Clemente Alexandrino petita, de Ioanne Euangeliſta; qui ad vrbem quandam Aſiæ veniens, eius epiſcopo commendauit adoleſcentem illum, qui deprauatis poſtea moribus, graſſatorum dux factus, ab eodem Apoſtolo non ſine admirabili charitatis exemplo recuperatus eſt.

IV. QVID quod Hieronymus ipſe, qui presbyteros cum epiſcopis exæquare maximè videtur, in illis ipſis, quæ ſuprà poſui verbis oſtendit, inſtitutum illud vnius per ſingulas Eccleſias creandi epiſcopi Apoſtolorum ætate cœpiſſe? Tunc enim ſuſceptum id eſſe ſcribit, cùm per populos audiri cœptum eſt, *Ego ſum Pauli*; *Ego Apollo*, &c. quod ad Corinthios ſcribens Apoſtolus, per id tempus apud illos iactatum fuiſſe

queritur. Addit etiam Alexandriæ deinceps ab Marco Euangeliſta, vnum poſt alterum epiſcopos Eccleſiam illam adminiſtraſſe. Quamobrem non eſt dubium, quin preſbyterorum illa multitudo, quæ pro epiſcopo ſe geſſit, &, vt res ipſa docet, epiſcopalem ordinem, ac poteſtatem habuit; breui poſtea in ſimplicis ſacerdotij gradum, ac dignitatem, & functionem redacta, vni per ſingulas ciuitates epiſcopo locum dederit. Ac veriſimile eſt, non vbique, ſed certis duntaxat in locis, pro eo atque opportunum erat, plures illos eſſe collocatos epiſcopos. Nec minus tamen eoſdem ſingulares, ac ceterorum principes epiſcopos, presbyteros appellatos fuiſſe ex antiquis patet. Velut ex Irenæo, cuius fragmentum citat Euſebius libro Hiſtoriæ v, capite xxv, vbi Romanos Pontifices presbyteros nominat.

nat. Omninò ad id, de quo agimus, in promptu eſt habendum, quod prudenter animaduertit Epiphanius in eo loco, quem ſuperiori capite commemorauimus, ex Hæreſi LXXV, Num. V, Non omnia, prout cupiebant, per hæc tempora, Apoſtolos ordinare potuiſſe. neque ritus omnes Eccleſiaſticos, & adminiſtrationis legitimæ modum explicare. quod breui poſtea præſtiterunt.

CAPVT III.

Conciliatur Hieronymi ſententia cum catholico dogmate. Multum ab Aërianis, & hæreticis aliis illum abfuiſſe. Michaëlis Medinæ falſa opinio tam illum, quàm pleroſque alios veteres fœdiſſimi erroris inſimulantis.

I. EX hac, quam caput antecedens expoſuit, interpretatio-

ne locorũ Apoſtolicorum, conciliari cum vera & catholica profeſſione poteſt Hieronymi ſententia, quæ omnium impeditiſſima videtur. Iam enim intelligimus, presbyteros illos antiquiores nihilo fuiſſe inferiores epiſcopis: atque ex ſuo corpore vnum aliquem elegiſſe, qui præeſſet omnibus, vti ſchiſmati obuiam iretur. Porro inter utrumque ordinem, presbyterij, & epiſcopatus, multum intereſſe, non ignorauit Hieronymus; ſed palam aſſeruit: dum *ordinationem*, id eſt ordinandorum ius Clericorum, ſolis aſſignauit epiſcopis. *Quid enim facit excepta ordinatione epiſcopus*, inquit, *quod presbyter nõ faciat?* Vbi verbũ, *faciat*, δυνητικῶς accipiendum eſt; vt ſit idem atque, *quod facere non poſſit.* Nam alioqui multa erant alia, quæ ſoli faciebant epiſcopi; Preſbyteris verò iure ordinario erant interdicta: cùm extra ordinem

interdum ea facerent; neque, quo minus facere poſſent, ſi ita neceſſitas ferret, præſertim ex epiſcopi mãdato; prohiberentur. E quibus vnum illud referam; quod notiſſimum fuit Hieronymo, Confirmationis Sacramentum. Hoc enim ab ſolis Epiſcopis adminiſtratum fuiſſe; demonſtrat in libro contra Luciferianos. *Non quidem abnuo;* inquit; *hanc eſſe eccleſiarum conſuetudinem, vt ad eos; qui longe in minoribus vrbibus per presbyteros; & diaconos baptizati ſunt, epiſcopus ad inuocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.* Item: *Quod ſi hoc loco quæris, quare in eccleſia baptizatus; niſi per manus epiſcopi, non accipiat Spiritum ſanctum, &c.*

II. ATQVI ignorare non potuit Hieronymus; quibuſdam in locis, abſente epiſcopo; preſbyteros idem illud ſacramentum Confirmationis

dediſſe : quod de Ægypto teſtatur Commentarius, qui Ambroſio tribuitur, in epiſtolam ad Epheſios, cuius antè meminimus. Quinetiam conſtat olim ſolos epiſcopos ordinario iure, tam baptiſmum, quàm pœnitentium reconciliationem adminiſtraſſe: quod vtrumque tamen Epiſcopi iuſſu preſbyteri; immo &, quod ad baptiſmum attinet, Diaconi faciebant. Sed & Hieronymus ibidem; *Inde venit*, inquit, *vt ſine chriſmate, & epiſcopi iuſsione, neque presbyter, neque diaconus ius habeant baptizandi.* Cùm igitur ſolam Hieronymus ordinationem, id eſt χειροτονίαν excipit, cuius Epiſcopi duntaxat ius habeant, cùm cætera communia iis ſint cum preſbyteris; de eo iure loquitur, quod ne extra ordinem quidem vſurpare poſſint presbyteri. Alioqui ſi de eo, quod ordinariè tantùm geritur, loqui vellet, non ſolam

ordinationem attribueret epiſcopo, ſed alias multas functiones, quas, extra neceſſitatem, & ordinario iure presbyteri numquam attingerent. Quocirca ſenſit Hieronymus ab ſolis epiſcopis ordinationes fieri; adeóque latum inter ambos ordines diſcrimen agnouit; nec aliud quàm quod Epiphanius Hæreſim illam, quæ iſtos confundebat, oppugnans, in medium attulit. Fuit iſte Aërius hæreticus, qui epiſcopum nihilo pluris eſſe, quàm Epiſcopum aſſerebat. Cuius *amentiam* (Ita enim loquitur) redarguens Epiphanius non alio vtitur argumento, quàm quod ex Hieronymo retuli. Ὅτι μὲν ἀφροσύνης ἐστὶ τὸ πᾶν ἔμπλεων, τοῖς σύνεσιν κεκτημένοις τοῦτο δῆλον τὸ λέγειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβύτερον ἴσον εἶναι. καὶ πῶς ἔσται τοῦτο δυνατόν; ἡ μὲν γὰρ ἐστι πατέρων γεννητικὴ τάξις· πατέρας γὰρ γεννᾷ ἡ ἐκκλησία· ἡ δὲ πατέρας μὴ δυνα-

μὲν γεννᾷν, διὰ δὲ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγε-
νεσίας τέκνα γεννᾷ τῇ ἐκκλησίᾳ· οὐ μὴν
πατέρας, ἢ διδασκάλους. καὶ πῶς οἷόν τε ἦν
τὸν πρεσβύτερον καθιστᾷν μὴ ἔχοντα χειρο-
θεσίαν τοῦ χειροτονεῖν; hoc eſt: *Eſſe verò
plenum iſtud amentiæ, prudens quiſque
cognoſcit, quod nimirum ait, eundem
eſſe epiſcopum cum presbytero, & æqua-
lem vtrumque. Verùm quînã id fieri po-
terit? Siquidem epiſcopatus ordo eſt, qui
patres gignit: quippe patres eccleſia gene-
rat: ac presbyter cùm patres non poßit gi-
gnere, filios generat per lauacrũ regenera-
tionis: non tamen patres, aut magiſtros.
Quomodo ergo fieri poſſet, vt is presby-
terum ordinaret, qui manus impoſitione
careat, qua poßit ordinare?* Quæ Epi-
phanij verba Hieronymi locũ illum
explicant; multúmque pręterea ad id
conferunt, vt ab nefariæ ſuſpicione
hæreſis tantus vir eximatur, qua
nonnullorum iudicio laborauit.

III. Etenim Michaël Medina in

libro primo *de ſacrorum hominum origine, & eorum continentia*, capite v. Hieronymum, nec non Theodoretum; immo Ambroſium, & Auguſtinum, Chryſoſtomum etiam, Primaſium, ac Sedulium, in Aërij, & Waldenſium hæreſin, ac damnationem includit. Nam poſtquam illos citauit, loquitur ſic: *Atque ita iſti viri alioqui ſanctiſsimi, & ſanctarum ſcripturarum conſultiſsimi. Quorum tamen ſententiam prius in Aërio, deinde in Vvaldenſibus: poſtremò Ioanne Vviclefo damnauit Eccleſia.* Tum eos irridet, *qui inter horum hæreticorum, & veterum illorum Patrum ſententiam in hac parte vllum eſſe diſcrimen putant.*

Sed hæc mera calumnia eſt, ac temerarium præcépſque de re haud illi ſatis percepta, comprehenſáque iudicium. Nam illorum omnium Patrum longè ab Aërio, ac recentioribus aliis hæreticis cauſſa ſecernitur.

Ac Chryſoſtomus quidem & Theodoretus; & qui Chryſoſtomum ſequuti ſunt, Oecumenius & Theophylactus, ſolum commune fuiſſe vocabulum vtriſque ſtatuunt: reipſa verò diſcrepaſſe: Et Chryſoſtomus nominatim, idem quod Epiphanius, & Hieronymus, tradidit, τῇ χειροτονίᾳ, id eſt ordinandi iure, ac poteſtate differre à presbyteris epiſcopos. Reliquorum verba vel ad eandem nominis communitatem accommodari poſſunt; accedēte nonnulla, vt aſſolet, ſuperiectione, & hyperbole: vel interpretatione illa, quam ſuprà propoſui, tractanda, emolliendáque ſunt. Quod ſanè poſterius, Commentarij illius, qui Ambroſio inſcribitur, in epiſtolam priorem ad Timotheum, locus indicat; dum ait, *primum presbyteros epiſcopos appellatos eſſe, vt recedente vni ſequens ei ſuccederet.* Niſi hoc malis, ex col-

legio Presbyterorum aſſumptum epiſcopum fuiſſe, non ſine μυστικωτέρας χειροτονίας, vt Græci loquuntur, qua ordinandi poteſtas ſolis epiſcopis conceſſa, negata presbyteris, vt oſtendimus, illi tribueretur. Quid autem meruit Auguſtinus, vt in ſuſpicionem vocaretur erroris iſtius? Nempe quod in epiſtola quadam ad Hieronymum ſcripſit ita: *Quanquam ſecundum honorum vocabula, quæ iam vſus obtinuit, epiſcopatus presbyterio maior ſit, multis tamen in rebus Hieronymus Auguſtino maior eſt.* Quid iniquius, quàm propter illa verba, atrociſſimam hanc infamiam inurere homini ab iſta labe alieniſſimo? Nihil enim iſtîc aliud ſignificat: niſi quod eſſe veriſſimum oſtendimus, cùm hactenus eadem vtrique appellatione cenſerentur, ac συμπρεσβύτεροι, & συνδιάκονοι etiam aliquando dicerentur: poſtea nominum inter-

ceſſiſſe diſcrimen? In Hieronymum totus inuidiæ impetus conuertitur: qui paullo minus, quàm cæteri, commodè eſt locutus. Sed quanto interuallo ab Aërij, ac Waldenſium hæreſi diſtet, facile eſt cognoſcere.

IV. Aërij fuit hæc opinio, vt ex Epiphanio ſcimus, nullum planè diſcrimen epiſcopi à presbytero fuiſſe, non ordinis, non honoris, non dignitatis non functionis. Τί ἐστιν, aiebat ille, ἐπίσκοπος πρὸς πρεσβύτερον; οὐδὲν διαλλάττει οὗτος τούτου. μία γάρ ἐστι τάξις, καὶ μία, φησί, τιμή, καὶ ἓν ἀξίωμα. χειροθετεῖ, φησί, ἐπίσκοπος· ἀλλὰ καὶ ὁ πρεσβύτερος. λουτρὸν δίδωσιν ὁ ἐπίσκοπος, ὁμοίως καὶ ὁ πρεσβύτερος. τὴν οἰκονομίαν τῆς λατρείας ποιεῖ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος ὡσαύτως· καθέζεται ὁ ἐπίσκοπος ἐπὶ τοῦ θρόνου· καθέζεται καὶ ὁ πρεσβύτερος. *Quid eſt Epiſcopus præ presbytero? Nihil hic ab illo differt. Eſt enim amborum vnus ordo, par & idem honor, ac*

dignitas. Manus imponit epiſcopus: imponit & presbyter: baptizat epiſcopus: idem facit & presbyter. Sacrificij adminiſtratione fungitur epiſcopus; itidem & presbyter. Epiſcopus in throno ſedet: ſedet & presbyter. Manifeſtum eſt Aërium prorſus omnem ſuſtuliſſe differentiam inter presbyterum & epiſcopum; ac neque diuino iure vllam introductam putaſſe; nec humano introduci debere. Hinc Auguſtinus in libro de Hæreſibus, capite XLVI de eodem: *Dicebat etiam presbyterum ab epiſcopo nulla differentia debere diſcerni.* Ab hoc verò dogmate longè abeſt Hieronymus: qui & Epiſcopo à Presbyteris, Clericíſque cæteris ſummum honorem habendum eſſe perpetuò cenſuit. Verba eius ſunt in epiſtola tertia ad Nepotianum. *Eſto ſubiectus pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe. Amare, filiorum; timere, ſeruorum eſt. Si pa-*

ter ſum, inquit, *vbi eſt timor meus?* &c. *Quod Aaron & filios eius, hoc epiſcopum & presbyteros eius eſſe nouerimus.* Tum ampliorem in Epiſcopis poteſtatem agnouit, quàm in Presbyteris: dum illis ordinandi, vt iam dixi, ius attribuit, quod iſtis negauit.

V. Nam quod conſuetudine potiùs Eccleſiæ, & humano quodam iure, quàm diuino, vtriuſque conſtare differentiam ſignificat: primùm ſalua ordinandi poteſtate penes ſolos epiſcopos, integra manet ordinum diſtinctio, & quidem diuinitus conſtituta, non ſola conſuetudine, vt paullo antè demonſtrauimus. Deinde ſi presbyteros olim, itidem vt nos ſtatuimus, epiſcopos vnâ fuiſſe volumus, nihil iam ſcrupuli, offenſioniſque reſtabit in verbis Hieronymi. Etenim ſolo conſenſu hominum, & vitandi ſchiſmatis gratia, vnus è numero multorum

epiſcoporum, eorumdémque preſbyterorum electus eſt, qui præeſſet cæteris: Quod nemo dici prohibet. Nam etſi epiſcopalis ordo iure diuino in Eccleſiam introductus eſt: non eodem tamen illo iure decretum eſt, vt vnus in ſingulis ciuitatibus & eccleſiis eſſet epiſcopus: ſed eccleſiæ auctoritate, Conciliorúmque ſanctionibus, quarum ex Apoſtolica traditione origo deſcendit. Ad hũc modum Hieronymi & Ambroſij exigēda eſt ſententia. Sed ſiue hoc, ſiue alio ſenſu intelligantur vtriuſque verba, perſpicuum eſt, plurimum illos abhorruiſſe ab Aërianorum, & Waldenſium hæreſi; nec non Wiclefi: qui omnes in eandem conſpirarunt opinionis perfidiam. Ac de Aërio quidem e Epiphanio liquet, quod eius dogma fuerit.

VI. De Waldenſibus habes apud Bernardum Abbatem fontis calidi

in libro aduerſus illos edito, capite primo, & ſequentibus: nec non apud Guidonem Carmelitam; Antoninum, & alios. Wicleffi meminit Thomas Valdenſis libro ſecundo Doctrinalis fidei, Articuló tertio; capite ſexageſimo: Atque omnes iſti nihil penitus inter epiſcopum & presbyterum diſtare putabant. ac *nonniſi duos ordines in primitiua eccleſia* fuiſſe Wicleffus affirmabat. *Sacerdotem atque diaconum.* Waldenſes ne Sacerdotium quidem retinebant: vt qui laïcos omnes iuſtos conſecrare & abſoluere poſſe crederent. Quibus aſſenſus eſt [a] Lutherus, in libro de captiuitate Babylonica: quo in libro laïcos omnes Sacerdotes eſſe docet, probátque Petri teſtimonio; qui epiſtolæ [illegible] pite II Chriſtianos appellat *regale [illegible]erdotium*; tum ſolo prædicandi verbi Dei miniſterio Sacerdotium definit: vt & Caluiniani

[a] Tomo 2. oper. Luth. anni 1546, fol. 89.

omnes, quorum dogma Trapezitici fenoris patronus amplexus, nihil epiſcopos veros propriéque dictos aliud cenſet fuiſſe, præterquam verbi diuini prædicatores. vt paullo pòſt oſtendam. Ab iis verò peſtibus quàm longè abſit Hieronymus, nemo non videt. Quare mira eſt vel oſcitantia Hiſpani illius Scriptoris, vel temeritas, qui infandæ ac nefariæ hæreſis tam Hieronymum, quàm alios complures, fautores, ac defenſores fuiſſe prodidit.

Sed iſta cum catholis doctoribus controuerſia ſepoſita, Trapeziticam Diſſertationem deinceps aggrediar: qua in refutanda, multa de eodem argumento neceſſe erit exequi: ex quibus certiſſimè conſtabit, magnum, ab antiquis vſque Eccleſiæ temporibus, diſcrimen interceſſiſſe epiſcopos inter & presbyteros: nec indoctius quidquam, abſurdiúſque

iſta eſſe fabula, quam cum veteribus illis, & hodiernis hæreſeon architectis Trapezitici operis ſcriptor eſt amplexus, eoſdem olim cùm appellatione ipſa, tum re atque ordine presbyteros & epiſcopos fuiſſe.

CAPVT IV.

Refellitur Trapezitica Diſſertatio, quatenus Epiſcopum olim exiſtimat nomen dignitatis non fuiſſe, ſed curationis. Quid ſit dignitas, & quemadmodum ſemper Epiſcopatui conuenerit. Hieronymi locus perperam acceptus à Trapezita. Noua illius de epiſcoporum duplici genere opinio confutatur. Cuius ex Clemente irritum argumentum diluitur, Epiſcopos prædicandi munus obiiſſe ſemper, nec non ius rerum eccleſiaſticarum adminiſtrandarum habuiſſe.

IN libro de Trapezitico fenore multa de Epiſcoporum ordine, &

ẽ antiqua eorum inſtitutione ſcri-
ta ſunt abſurda,falſáque; de quibus
oc loco propoſitum eſt agere. Ver-
a illius [a]: *Veteribus*, inquit, *Epiſco-* [a] Trapez. p. 412.
atus in Eccleſia non fuit nomen digni-
itis, aut poteſtatis, id eſt ἐξουσίας, καὶ
ὐθεντίας, *ſed curationis, & adminiſtra-*
onis, βοηθείας, *ſiue* προστασίας, *quæ*
ſt ἐπισκοπή. *Et non ſolùm in Eccleſia-*
icis, ſed etiam in ciuilibus, curatio, &
oteſtas diuerſa fuit. Nam quædam of-
cia curationem habebant, non pote-
tatem. Talis in eccleſia fuit epiſcopa-
us, quod nomen teſte Hieronymo, non
eriti fuit, ſed officij, οὐκ ἀξίας, ἀλλὰ
ἔργου. Cenſet igitur primis Eccleſiæ
emporibus, Epiſcopi nomen cu-
ationis & adminiſtrationis cuiuſ-
dam, ſine honore, ac dignitate no-
men fuiſſe. Nam *curare ex etymo vo-*
is, ait [b] idem, *nihil aliud eſt, quàm* [b] Trapez. p. 531.
rouidere, atque ἐπισκοπεῖν. Velut *me-*
licus ἐπισκοπεῖν νοσοῦντα *dicitur, dum*

eum curat. Igitur ſi hunc audimus, epiſcopum ex prima inſtitutione ſui nihil putabimus aliud fuiſſe, quàm curatorem, nullo magiſterio, nulla auctoritate præditum, quaſi opificem quendam, aut miniſtrum. Quî enim aliter poſſumus, ſi nulla in eo dignitas fuit? *Dignitas*, ait liber ad Herennium ſecundus, eſt *alicuius honeſta, & cultu, & honore, & verecundia digna auctoritas.* Quare qui dignitate caret, is auctoritatem non habet, neque cultu & honore dignus eſt, ob hoc ipſum, quod munus illud, & curationem gerit, quæ dignitas non eſt.

Hoc autem de epiſcopo dicere, non eſt, opinor, eius, qui quid dicat intelligit. An eſſe poteſt abſurdius quidquam, atque ab vſu Chriſtianæ antiquitatis alienius; aut Scripturis ipſis magis aduerſum, quàm Epiſcopis auctoritatem, ac dignitatem,

eripere? Dignitas quid eſſet, dictum eſt ex Cicerone. Auctoritas eodem teſte idem eſt ac poteſtas. Nam quod feminas ſine auctore nullam rem igere licere, dixit [a] Liuius, hoc Cicero in Oratione pro Muræna *poteſtaem* appellat: & *auctores* [b] Iuriſconſulti vocant eos, *à quibus ius in nos ranſiit*. Eſt autem Epiſcopus magiſtratus quidam Eccleſiaſticus. Magiſtratus porro ſine poteſtate, ac iuiſdictione ne intelligi quidem poeſt: cùm hæc ſit Magiſtratus definiio; [c] vt ſit *qui iuri dicundo, & aßiua iuriſdictione ſeruando præeſt*. Cuus functio, qui & magiſtratus diitur, ab eodem Iuriſconſulto defiitur, quâ ad Romanos pertinebat, *Poteſtas populi Romani ordinaria*. Vniuerſè autem Ariſtoteles ita defiit, libro IV Polit. capite XV, Μάιςα δ᾽, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀρχὰς εκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύ-

[a] Dec. 4. lib. 4.

[b] 136. in fi. D de diuer. reg.

[c] Cuiac. ad lib. 2 de Orig. iuris.

σασθαί τε περὶ τινῶν, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο. τὸ γὰρ ἐπιτάττειν, ἀρχικώτερόν ἐστι. *Imprimis autem, vt ſimpliciter dicamus, magiſtratus illi nominandi ſunt, quibus datum eſt deliberare de quibuſdam, & decernere, & iubere: atque hoc præcipuè. Nam iubere magiſtratuum magis proprium eſt.*

Iam verò præcipiendi, ſiue iubendi ius ac poteſtatem penes epiſcopos nunquam non fuiſſe; tum pleraque Scripturæ teſtimonia perſuadent; tum antiqui canones omnes, & Concilia; tum denique vſus Eccleſiæ perpetuus, monimentis veterum, & illius actorum teſtimoniis ad poſteritatis memoriam proditus. Quod ad Noui Teſtamenti literas ſpectat, Actorum capite xx, 28, Paulus Apoſtolus preſbyteros alloquens, *Attendite vobis*, ait, *& vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere Eccleſiam Dei.*

Græcè eſt ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
εοῦ, *paſcere Eccleſiam Dei.* Quæ vox
non nudam ſine poteſtate atque im-
perio, curationem ſignificat, ſed
us, & auctoritatem non ſolùm iu-
bendi, ſed etiam coërcendi. Οἱ δὲ ποι-
μαίνοντες (ait Philo in libro De eo
quod deterior potiori inſidiatur)
ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἔχοντες δύναμιν,
&c. *Qui paſcere dicuntur, principum,
ac ducum vim habent.*

Sic Epiſtolæ ad Hebræos capite
XIII, 17, *Obedite præpoſitis veſtris, &
ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant, quaſi
rationem pro animabus veſtris reddituri.*
Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπεί-
κετε. Quos autem ἡγουμένους, id eſt
præpoſitos appellet, intelligimus ex
commate 7, *Mementote præpoſitorum
veſtrorum, qui vobis loquuti
ſunt verbum Dei, quorum intuentes
exitum conuerſationis imitamini fidem.*
Nimirum ἡγούμενοι, Chriſtiani, ac

fideles ſunt magiſtratus, hoc eſt epiſcopi, quibus à Spiritu ſancto commiſſum eſt regimen animarum, vt Actorum XX dixit. Habebant igitur imperandi ius ac poteſtatem: adeóque non ſola penes illos curatio fuit ſine dignitate.

[a] Cuiac. in Paratit.

Rurſus Magiſtratus ab [a] celebri Iuriſconſulto definitur, *publica perſona, quæ iuriſdictioni præeſt. vel qui pro tribunali cognoſcit: cui publicè iudicium iuriſque dictio data eſt.* Quis porro negare audebit, Epiſcopos non ex antiquo iuriſdictionem habuiſſe; cuiuſmodi mandauit illis Dominus: hoc eſt ad animum pertinentem, ac ſpiritum? An non perinde canonicum ius eſt ac ciuile? aut non illud ab Epiſcopis exercetur; quemadmodum alterum ab ciuili poteſtate? Communione multare aliquem, aut ius dare communionis, nempe ius eſt; cuius dictio, & admi-

iſtratio non aliis credita, quàm Pa-
toribus, & Epiſcopis: idque iam
um Apoſtolorum ætate. Quare tri-
unal & illi ſuum habent; è quo ſen-
entiam dicunt, multo & poteſtate,
dignitate maius, ac præſtantius
uàm cathedra Moſis illa; ſuper
uam ſedentibus Iudæorum magi-
ris obtemperari Chriſtus voluit.

Nam quod Hieronymum teſtem
itat, miror quid illi in mentem ve-
erit, vt hoc faceret. Scripſit Hiero-
ymus *epiſcopatum non meriti fuiſſe*,
d officij, quod Græcè Trapezita red-
it ſic, οὐκ ἀξίας, ἀλλ' ἔργου. Sed vide
epidam rem. Græca vox ἀξία duo
gnificat notione diuerſa: *meritum*,
uo mereri aliquid dicimur, & *digni-
atem*, id eſt *honorem*: ne ſic accipias;
uomodo *dignus* ille dicitur, qui
eretur. Porro *meriti* nomen prius
lud tantummodo ſignificat: eó-
ue ſenſu rectè ſcripſit Hieronymus,

non omnes, qui fiunt epiſcopi, vitæ id meritò conſequi, nec propterea, quia ſunt epiſcopi, meritis, ac probitate præſtare cæteris. Trapezita quod in meriti vocabulo non poterat, in Græco ἀξίας illuſit. Atqui vt ἀξίαν interpreteris, non honorem debes intelligere, Id enim falſum eſſet, Epiſcopatum honoris non fuiſſe. Sed eo modo, quo Menander dixit:

Ἀρχῆς τετυχὼς ἴσθι ταύτης ἄξιος.
Imperium adeptus, dignus hoc fieri ſtude.

Quemadmodum autem meriti vox ab Hieronymo vſurpata ſit, indicat Auguſtinus in libro De Paſtoribus, capite I, *Nos enim*, ait, *quos in iſto loco de quo periculoſa ratio redditur, Dominus ſecundum dignationem ſuam, non ſecundum meritum conſtituit*, &c. At Hieronymus ipſe dignitatem alibi epiſcopis attribuit, in cap. LX Eſaiæ,

vbi verſum ſeptimum ita legi apud LXX adnotat: *Ponam viſitationem tuam pacem, & præpoſitos tuos iuſtitiam.* vel *& Epiſcopos tuos iuſtitiam:* tum ita ſcribit: *Quorum omnis viſitatio in pace eſt, & vocabulum dignitatis in iuſtitia.* Ergo *epiſcopi* nomen vocabulum dignitatis appellat Hieronymus, & Trapezitæ παρερμηνείαν ſummouet. Sanè epiſcopos *ſpeculatores* eſſe ait. Auguſtinus in I de ciuitate Dei, capite XI, *hoc eſt populorum præpoſitos conſtitutos in eccleſiis, vt non parcant obiurgando peccata:* tametſi hoc etiam faciant, qui *præpoſiti non ſunt.* & Clemens Romanus libro Conſtitutionum ſecundo, capite XXVII, Epiſcopatum vocat ἀξίωμα, quod idem valet atque ἀξία, quam Trapezita detrahit. Tum capite XXVIII appellat ἄρχοντα, quæ vox principem, vel præſidem ſignificat.

[a] p. 413. Pergit [a] Trapezitici fenoris patronus, &, *Hoc*, inquit, *nomen ἐπισκοπῆς peculiariter competiit illi generi presbyterorum, ſiue ſeniorum, qui adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarum ſuæ curæ commiſſam habebant, & diſtinguebantur à doctoribus, qui in doctrina & oratione operam ponebant. Sed & διδασκάλοις presbyteris datum eſt.*

Atque vt illius mentem ac ſententiam plenius intelligas, hoc primum ab eo fundamenti loco ſcito poni, [b] Epiſcopos olim eoſdem fuiſſe cum presbyteris. Eos verò *duum generum ſub Apoſtolis fuiſſe*; alios orationi & prædicationi operam dediſſe: alios ſacerdotale miniſterium populo preſtitiſſe: *Id eſt, diſpenſationem, & adminiſtrationem ſacramentorum habuiſſe.* Prioris generis, ex Petri inſtitutione, fuiſſe Clementem; poſterioris Cletum & Linum, vt in Clementis vita Damaſus prodidit.

[b] Id. p. 407 & ſeq.

[a] De vtriſque porro loqui Apoſtolum exiſtimat in epiſtola priore ad Corinthios, capite XII, *vbi varia chariſmata recenſet, quæ in Eccleſia ſua Deus conſtituerat.* Nam ibi *enumerat primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, donationes ſanitatum, adiutoria, gubernationes, genera linguarum.* Ex his διδασκάλους ait eſſe genus illud presbyterorum, quod de duobus primum conſtituit, & orationi, & prædicationi operam dabat: Adiutoria autem & gubernationes, id eſt ἀντιλήψεις & κυβερνήσεις de illis *Presbyteris, ſiue Epiſcopis intelligi, qui Eccleſiæ res procurabant, & diſpenſabant, atque etiam ſacramenta populo adminiſtrabant.* [b] *In hos* poſteriores ἐπισκοπῆς *nomen ex merito magis competere* aſſerit, *quæ eſt inſpectio, procuratio, adminiſtratio.* a pag. 409. b pag. 410.

Hæc ſumma nouæ opinionis; nec

tantùm nouæ; ſed etiam falſæ, miniméq; cohærentis. Enimuerò aliud eſſe populum docere, vel orationi operam dare; aliud ſacramenta populo adminiſtrare, aut quamlibet aliam curationem exercere, nemo non videt. Sed vt actiones diuerſæ ſunt, ſic diuerſis perſonis mandatas eſſe; vt epiſcoporum, ſiue presbyterorum alij iſtud, alij illud obierint; id verò eſt falſum. Non enim generibus, & quaſi ſtatibus hominum diſtinguenda iſta ſunt; ſed facultatibus, quæ in eodem genere poſſunt eſſe non eædem.

Sanè Apoſtolis duplex à Chriſto mandata eſt functio; vna Sacramentorum adminiſtrandorum, velut baptiſmi; altera docendi Euangelij. quæ duo Matthæi vltimo capite præſcribuntur à Chriſto: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus*

ſancti, docentes eos ſeruare omnia, quæcumque mandaui vobis. Hæ ſunt functiones duæ, propter quas Epiſcoporum, ſiue presbyterorum gradum in duo ſcindit genera Trapezita; nimirum Sacramentorum adminiſtratio, quam propriè ad ἐπισκοπὴν pertinere vult, & diuini verbi prædicatio.

Vtramque tamen non omnes exercebant Apoſtoli. Paulus enim in priore ad Corinthios, capite primo, com. 17 paucos ſe baptizaſſe dicit: *Non enim miſit me Chriſtus*, inquit, *baptizare, ſed euangelizare.* Quis autem propterea dicere audeat, duplex Apoſtolorum genus fuiſſe, alterum baptizantium, alterum minimè baptizantium, ſed tãtummodo prædicantium Euangelium? Hoc ſi quis aſſerat, ridiculè iccirco ſentiat, quod iure ac poteſtate, non actione, vel vſu poteſtatis diſcernendi ſunt ordi-

nes, ac gradus Eccleſiaſtici. Non minus ergo falsò abſurdéque duo epiſcoporum velut genera, ordinéſque ponit, quōd alios nihil niſi oraſſe, ac prædicaſſe putat: alios ſacramenta duntaxat adminiſtraſſe, curaſſéve cætera.

Etſi enim vera iſta non eſt eius opinio; vt poſteà dicam; tamen ad id probandum, quod inde cōcludit; certum genus presbyterorū, hoc eſt epiſcoporū fuiſſe;[a] *qui adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarū ſuæ curæ commiſſam habebant, & diſtinguebantur à doctoribus; qui in doctrina, & oratione operam ponebant*: non ſufficeret, vtcumque falſa non eſſet, illa ratio; quod non eædem ab omnibus preſbyteris functiones exercerentur: niſi hoc præterea demonſtraret; iure alterius obeundæ caruiſſe qui alterutram ipſi ſibi ſumpſiſſent, vel mandatam ab aliis gererent. Etenim non-

[a] pag. 413.

nullos fuiſſe conſtat epiſcopos, eo tempore, quo vtrumque munus & curandarum eccleſiaſticarum rerum, & prædicandi paſſim vſurpabant cæteri, qui vel impediti morbo, vel ob linguæ tarditatem, vel ob ſermonis inſcitiam, quod eſſent peregrini, ad concionem verba facere non poterant: vt de Valerio Hipponenſi, cui ſucceſſit Auguſtinus, refert in huius vita Poſſidius. Neque ob id, quod vniuſmodi tantùm functionem obibant, alterius generis epiſcopi cenſebantur, & ab iis diuerſi, qui vtramque ſuſtinebant. Quod igitur de his epiſcopis ſi quis dicat, riſum non tenebimus, cùm non minus abſurdè de antiquioribus illis affirmet Trapezita, cur non idem faciamus?

Sed vt in arcem opinionis illius inuadam; nego id, quod ille pro comperto habet, qua tempeſtate presbyteri iidem erant & epiſcopi,

ſic deſcriptas, ac diuiſas operas inter illos fuiſſe, vt non ambas, qui poſſent ſuſciperent, tum orandi, ac prædicandi; tum curandi res eccleſiaſticas, & ſacramenta populis adminiſtrandi. Ius, inquam, & poteſtatem vtriuſque præſtandi omnes illos habuiſſe defendo, qui presbyteri pariter eſſent & epiſcopi, quamuis certis de cauſſis vniuſmodi tantùm functionem attingerent. Etenim Actorum XX, 28 presbyteros, & eoſdem epiſcopos alloquens Paulus, ait illos à Spiritu ſancto poſitos eſſe, *vt paſcant Eccleſiam Dei*, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. Et [a] Petrus Presbyteros alloquens συμπρεσβύτερον ſe illorum vocat, vt appareat eoſdem epiſcopos fuiſſe. Hos verò deinceps hortatur, *vt paſcant commiſſum ſibi gregem Dei*, ἐπισκοποῦντες (quaſi dicas, *epiſcopantes*, Latinus Interpres *prouidentes*,) *non coactè*, Cuiuſmodi paſtio

[a] 1 Petri 5.

1 Pet. 5. 2. ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς.

paſtio vtrumque illud munus amplectitur, docendi, & Sacramenta miniſtrandi; quemadmodum & cùm Chriſtus oues ſuas Petro commiſit, *Paſce,* inquit, *oues meas.* Nam epiſcopi quilibet hoc in totiùs gregis portione ſibi tradita præſtant; quod in toto ipſo facere iuſſus eſt Petrus; vt ſuum quiſque diuini verbi, & Sacramentorum pabulo reficiat. Quinetiam [a] ad Titum ſcribens Paulus Apoſtolus, poſtquàm ei præcepit, vt *Presbyteros per ciuitates conſtitueret,* hoc eſt, vt ſtatim declarat, Epiſcopos: mox quæ ſint eorum partes explicans, inter alia, quæ in primæ ad Timotheum tertio capite iiſdem ferè verbis ſcripſerat, Epiſcopum cenſet oportere eſſe, *Amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit & exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere.* Igitur Epiſco-

[a] Ad Tit. 1. 5.7.

porum omnium ſine vllo diſcrimine, munus officiúmq; eſt, prædicare verbum Dei, docere cohortarique populum, hæreticos, & Chriſtianæ fidei oppugnatores diſputando refellere. Certè neminem illius ordinis excipit Apoſtolus; ſed in commune preſbyteris, hoc eſt epiſcopis omnibus iſta præſcribit. Quænam igitur his & ſimilibus in mandatis latebra eſt Epiſcopis neſcio quibus ex officina τῦ ἀδοκίμου τραπεζίτου nuper emerſis? Quod nouum & inauditum hucuſque commentum, etſi ille veriſimillimum probando faceret, ægrè tamen perſuadere poſſet. nunc ſine vllis argumentis affirmanti ſibi credere nos iubet. ego verò ne iuranti quidem. Sed vnde tandem nouitatis iſtius ſuſpicione ſit afflatus, operæ pretium ſit inſpicere.

Duo ſunt omninò, quæ hoc illi ſomniũ iniecerũt, effuſum ea porta,

Quâ falſa ad cælum mittunt inſomnia manes.

Primum Damaſi locus in vita Clementis: vbi Petrus Clementi præcipit, *vt ordinet diſpoſitores diuerſarum cauſſarum, per quos actus eccleſiaſticus profligetur: & tu*, inquit, *minimè in curis ſeculi deditus reperiaris, ſed ſolummodò ad orationem, & prædicationem populi vacare ſtude. Ipſe etiam Petrus in ea vita dicitur ad orationem, & prædicationem populum erudiens vacaſſe.* Cùm autem *Cletus & Linus ab eodem Petro ordinati ſint epiſcopi*, vt idem teſtatur Damaſus, *qui præſentaliter omne miniſterium ſacerdotale in Vrbe Roma populo ſuperuenienti exhiberent*: concludit ex eo, *alterius generis & ordinis fuiſſe* Cletum & Linum: quoniam miniſterium illud Sacerdotale, quo eorum cura definita eſt, *diſpenſationem, & adminiſtrationem Sacramentorum* interpretatur: quas fuiſſe Trapez. p. 407.

putat ſecundas epiſcopi partes, ac minus, quàm priores illas prædicandi & orandi, dignitatis habuiſſe. Sed quid argumentatione iſta futilius? Imprimis Damaſus ille, non eſt Damaſus, & pro adulterino ac ſuppoſititio iampridem doctorum iudicio damnatus eſt. Deinde nihil iſte, qualiſcumque eſt, ad cauſſam pertinet. Quis enim Trapezitam docuit, Petrum Apoſtolum, ita Clementi commendaſſe prædicandi, vel orandi munus, vti curatione reliqua, maximè impertiendis Sacramentis, interdixerit? *Curis* quidem *ſeculi* vetat eſſe *deditum*; totumque ſe orationi ac prædicationi dare præcipit. de Sacramentorum adminiſtratione verbum nullum facit. Quid quod adminiſtratio iſta Sacramentorum oratione continetur? Immo, vt eorum fert opinio, quorum partes Trapezita ſequitur, ſine prædica-

tione non poteſt fieri? Ita enim cenſent catholicæ, ac Romanæ communionis hoſtes, inter quos ille profitetur. Quare non poſſunt à ſe mutuò diuelli oratio ac prædicatio, & Sacramentorum tributio: neque diuerſos epiſcoporum gradus efficere. Ad hæc ſi Clemens iccircò plenam epiſcopi functionem non habuit; ſed in vno tantùm gradu orantium ac prædicantium ſubſtitit; ab altero verò, in quo Linus, Cletúſque cenſentur, ſegregatus eſt ob id ipſum, *quod ad orationem & prædicationem populum erudiens vacaret*; plenum ac perfectum non habuit, ſed mutilum ac dimidiatum epiſcopatum. Caruit enim parte huius altera, quæ *in diſpenſatione* ſita eſt, *& adminiſtratione Sacramentorum*. Nam *ipſe Petrus in ea vita dicitur*, idem quod Clementi mandabat, egiſſe. Aut ſi ex toto Epiſcopus fuit, quia ſic vna ſe actione

circunſcripſerat, vt alterius ſi minus vſum, ius certè ac poteſtatem haberet: etiam iſte ipſe Clemens, quem ad exemplum ſui epiſcopum inſtituit vt ibidem profitetur; non vnius generis, quod credit Trapezita, epiſcopatum tenuit; ſed reliquas inſuper functiones aut exercuit; aut ſi vellet, ac vacaret, exercere potuit. Quod idem de Lino, Cletóque, ſi epiſcopi ſunt à Petro facti, per illum nobis Damaſum affirmare licet: atque huius qualiſcumque auctoritatis præſidium nouo illi commento ſubtrahere.

CAPVT V.

Alia Trapezitæ argumenta de duplici epiſcoporum genere diſcuſſa. Pauli Apoſtoli declaratus locus. Quid ſint apud illum opitulationes, *&* curationes.

I. ALTERVM argumentum fœneratorum patronus ducit ex Apoſtolo, eiúſque loco duplici. [a] *Presbyterorum*, inquit, *ſiue Epiſcoporum duo genera tùm fuiſſe locus Pauli in Epiſt. ad Timotheum* I, *cap.* V. *oſtendit his verbis :* [b] *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur : maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Hîc enim epiſcopos, ſiue presbyteros illos ſignificari putat, qui in orando, prædicandóque toti erant occupati : quibus videlicet oppoſiti ſunt ij, *qui ſacramenta admini-*

[a] Trap p. 408.

[b] 1. Tim. 5. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ, καὶ διδασκαλίᾳ.

ſtrabant, & exhibebant plebi. Atqui locus iſte Apoſtoli nihil diuinationem illam adiuuat; nec ab ea fingi quidquam poteſt alienius. Nam vnde tandem alterum illud efficit; gradu ac genere diſtinctos epiſcopos alios fuiſſe, qui Sacramenta populo repræſentabant, & in verbum ac doctrinam nullo modo eſſent intenti? Non illa repeto, quæ antecedenti capite dixi, & ſunt veriſſima; verbi prædicandi, ac docendi functionem cum Sacramentorum adminiſtratione coniunctam fuiſſe, tùm ex vſu Veterum, quem tot Catechetici ſermones ab iiſdem Epiſcopis habiti teſtantur, qui baptiſmo vel Sacramento Dominici corporis initiabant; tùm alio ſenſu, ex Trapezitæ, & Caluiniſtarum ceterorum dogmate. Itaque non potuit ambo illa epiſcopalis ordinis munera à ſe mutuo diſiungere. Sed hoc omiſſo v-

num duntaxat proferam, idque per-breue, paucis vt hominem abſoluam. Apoſtolus eos presbyteros, vel epiſcopos duplici honorario ac mercede proſequendos ait, qui ſine reprehenſione partes ſuas obeunt, paſcendi ſcilicet gregis, qui illorum curæ commiſſus eſt, vt loquitur Petrus epiſt. 1. cap. v. ſed eos maximè remunerandos, honorandóſque decernit, non qui ſoli inter omnes, ſed qui plus ceteris laborant, in prædicando Dei verbo, & erudiendo populo. οἱ κοπιῶντες, inquit, hoc eſt, inſignem operam nauantes, nec vulgari labore contenti. Minimè verò inde conſequens eſt, quod Trapezita concludit; ergo alios fuiſſe epiſcopos, qui pro generis ac ſtatus ſui conditione, alia omnia curabant.

II. Equidem non grauatè conceſſerim, inueniri quoſdam è presbyterorum, epiſcoporúmve numero po-

tuiſſe, qui vni certæ functioni magis erant addicti, & in ea frequentiùs, ac libentiùs occupabantur: ſiue natura magis ad illam facti, comparatíque erant, quàm ad alteram: ſiue diuino inſtinctu, & peculiari aliquo chariſmate præditi eò propenſiore animo ferebantur: quod poſteà dicemus. Sed non ideò diuerſo in gradu, & ordine, atque epiſcopatus alio genere collocandi ſunt. Nam & alias quoque præſtabant actiones pro virili parte, & vt res ferebat. certè nullo interdicto vnde vi, epiſcopalis muneris poſſeſſione deiectos eſſe, probat Trapezita. Ecce idem Apoſtolus prioris ad Corinthios capite xv, 10. de ſe ita profitetur, *Abundantius illis omnibus*, hoc eſt Apoſtolis, *laboraui:* Græcè, περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. vbi idem vocabulum eſt κοπιᾶν. Quoniam ergo vehementiùs ſe laboraſſe cæteris

Apoſtolis Paulus affirmat, num ic-
circo vel non eundem docendi, ac
diſſeminandi verbi diuini laborem
ſumpſiſſe putamus reliquos: vel di-
uerſi ab iis generis Apoſtolatum ne-
ſcio quem Paulo decernimus? Quis
hoc niſi quid dicat neſciens, aude-
bit dicere? Atqui nulla re differt illa
Trapezitæ ratiocinatio ab hac, cui
nemo prudens aſſentitur. Age verò
num illud dubium eſt, inter ſeptem
primos Diaconos, Stephanum vi
maiore atque conatu in prædicandi
negotium incubuiſſe? [a] Ita quidem [a] Act. 7.
de illo Actorum hiſtoria teſtatur.
An verò propterea gradu & ordine
diſtabat ab reliquis Diaconis: aut
nouum aliquod Diaconi fabrican-
dum eſt genus? Quî autem minus id
licebit, quàm Trapezitæ nouum epi-
ſcopi ordinem inſtituere, pro eo
quod alij aliis maiore in prædicando
labore, induſtriáque verſati ſunt?

Fruſtra igitur illo ex loco prioris ad Timotheum epiſtolæ commentum ſuum fulcire conatus eſt.

III. Videamus an in altero feliciùs illi res ceſſerit. *Eamdem*, inquit, *inter Epiſcopos, ſiue Presbyteros differentiam licet etiam confirmare altero Pauli loco ex Epiſt.* I *ad Corinthios, cap.* XII. *Vbi varia chariſmata recenſet, quæ in Eccleſia ſua Deus conſtituerat. Primum in ea gradum dignitatis habuiſſe dicit Apoſtolos, ſecundum Prophetas, tertium doctores, deinde virtutes, donationes ſanitatum, adiutoria, gubernationes, genera linguarum. Per διδασκάλους, quibus tertium locum aſſignat, non eſt dubium, ab eo intelligi illud genus πρεσβυτέρων, quos ad Timotheum κοπιῶντας ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ vocat, & quos Damaſus in Clemente ſcribit prædicatione populum erudiſſe, atque orationi tantùm vacaſſe. At cùm idem Apoſtolus inter ea χαρίσματα Eccleſiæ*

a Trapez. p. 409.

nominat ἀντιλήψεις, *&* κυβερνήσεις, *adiutoria & gubernationes, de illis presbyteris, ſiue epiſcopis intellexit, qui eccleſiæ res procurabant, & diſpenſabant, atque etiam Sacramenta populo adminiſtrabant.* Hæc Trapezita. quorum hæc ſumma eſt, duo hîc epiſcoporum genera deſcribi ab Apoſtolo; ac prius quidem, & præſtantius, quod in orationem, & prædicationem incumbebat, διδασκάλων nomine ſignificari: poſterius verò, quod & inferius eſt, & ἐπισκοπῆς nomine propriè cenſetur, quódque inſpectionem tantùm, & curationem habuit ſine dignitate, ac poteſtate, iis vocibus contineri, ἀντιλήψεις, & κυβερνήσεις. Hîc ſi humani ſenſus ac iudicij paullulum adhibeatur; ſi illa ipſa, quæ ſcripta ſunt, verba conſiderentur, inter ſéque conferantur, nemo eſt hebes adeo, quin ſententiarum abſurditatem, conflictúmque ſtatim videat.

IV. Primum quis illum docuit, per διδασκάλους nominatim epiſcopos prioris gradus intelligi; poſterioris autem, per duo iſta, ἀντιλήψεις, & κυβερνήσεις; Quî enim potiùs diſtinctos ambo iſta gradus epiſcoporum ſignificant, quàm qui ſecundo loco ponuntur, Prophetæ, aut quæ deinceps poſt tertium enumerantur, virtutes, donationes ſanitatum, ac genera linguarum? Cur non ex iſtis, totidem epiſcoporum ordines, aut aliorum graduum comminiſci fas erit, ſi epiſcoporum, ex duobus illis conceditur? Enimuerò πᾶσα κύων ἄρτους μαντεύεται, & quod quiſque amat, de eo ſibi ſomnia fingit. Nihilo ergo magis epiſcopi in illis vocabulis continentur, quàm aut Diaconi, aut etiam laici. Nam & Stephanus, & Philippus Diaconi fuerunt, & iidem διδασκαλίας χάρισμα excellenter habuerunt. Habuit &

tephanus, quod quidem è Scriptu-
s conſtet, τ̃ ἀντιλήψεως & κυβερνήσεως
onum. Viduis enim, atque egenti-
us opitulabatur, eóſque fouebat
ım ex officio, tum quod ad iſta
etatis opera ſuus illum incitabat
ıimus, ſancto inſtinctus Spiritu, &
aritatis ardore flagrans. Præterea
aulus in illo prioris ad Corinthios
ıco, χαρίσματα, id eſt dona quæ-
am recenſet Spiritus ſancti; quæ
ım extra ordinem largiebatur, qui-
us vellet, & quocumque tempore
bitum illi eſſet. quod & Trapezi-
agnoſcit, dum *Eccleſiæ* χαρίσματα
ominari illîc aſſerit. Non igitur or-
inaria Eccleſiæ munera, & officia,
uæ humano iudicio, ac ſuffragio
ıandantur, ibi Apoſtolus deſignat,
ìm διδασκαλίαν, ἀντίληψιν, & κυβέρ-
σιν nominat. Siquidem διδάσκαλοι
on ij ſunt, qui docendi populi ius,
potestatem habent ex ordinis prę-

rogatiua, vt Epiſcopi; qui ſiue prædicandi diuini verbi facultate præditi ſint, ſiue ea careant, tamen magiſterium obtinent: ſed ſunt οἱ ἀπὸ τῆς θείας ἐμπνεόμενοι χάριτος, *qui diuina inſpirati gratia* diuina explicabant dogmata, vt ſcribit Theodoretus: nec non Chryſoſtomus, ac cæteri. Non erat autem illigatum hoc donum, & chariſma Spiritus ſancti Eccleſiæ primoribus, id eſt Epiſcopis, ſed inferioribus etiam aſpirabat: vt de Diaconis ſuperiùs oſtendimus: Certè Stephanus & Philippus, quod ſciam, epiſcopi non fuerunt; quos tamē διδασκάλους ex eo genere, quod Paulus ibi commemorat, fuiſſe nemo dubitat.

Capvt VI.

Trapezitica diſſertationis incondita ratio ad certa capita reuocatur, & excutitur.

cutitur. Eius repugnantia, & abſurditas. Refelluntur varij ab illo temerè conſtituti gradus epiſcoporum. Oſtenditur ex antiquorum teſtimoniis epiſcopos plenum ius ſemper in eccleſiaſticas res habuiſſe: ac tam in prædicationem incubuiſſe, quàm Eccleſiaſticis bonis præfuiſſe. Summa illorum poteſtas aduerſus Trapeziticas nænias defenditur.

SED vt preſſius cum iſto opinionis, errorìſque portento dem conferamus, age, quæ de Epiſcoporum generibus, & officiis conſè, & quaſi per Saturam ſcripſit rapezita, articulatim, ac diſtinctè nſideremus. Ita dictorum repuantia & falſitas, quæ in incondiillà congerie, velut in tumultu ac rba lætet, deprehenſa, atque conſcta, in ipſos Lectoris oculos inrret. *Solent enim*, vt rectè ſcripſit

a Æſchin. Οἱ ἀλαζόνες, ὅταν τι ψεύδωνται, ἀόριστα, καὶ ἀσαφῆ πειρῶνται λέγειν, φοβούμενοι, τὸν ἔλεγχον.

[a] Æſchines, *qui mentiri volunt, obſcura quædam, & incerta, nec ſatis explicata proferre, ne coargui, conuincíque poſſint.* Hic verus, germanúſque character eſt Trapezitici illius operis, in ea maximè parte, in quam modò nos inquirimus. Adeò enim perplexa, & indigeſta, & inextricabilia illîc omnia ſunt, vt quid ſibi velit, ac quid longa, & verboſa diſputatione probare, ac definire conetur, nemo mortalium aſſequi poſſit. Quantum quidem humano more ac ſenſu dictum ibi eſt, quod intelligi queat, exponam breuiter: tametſi ne iſta quidem cohærent ſecum, ſed euertunt ſe, & inuicem pugnant. Tria ſunt, inquam, vel quatuor capita opinionis illius, quæ ad pugnam, & contradictionem implicata ſunt.

b Trapez. p. 407. 408 409. 410. & ſeq.

II. [b] Primum docet antiquis temporibus cum presbyterorum & epi-

ſcoporum promiſcua eſſet appella-
tio, & par, communíſque gradus;
ac dignitas; nonnihil tamen fuiſſe
diſcriminis, quòd illorum aliqui
[a] *curam animarum propriè habuere, quas
rudiebant.* nempe qui rationi ac
prædicationi totos ſe addixerant.
*Alij curam corporum, quæ ab iniuria de-
fenſabant, & bonorum, quæ diſpen-
ſabant.* Addit tamen mox: *Immo
etiam & animarum, quia Sacramen-
torum adminiſtrationem, quibus animæ
quaſi paſcuntur, quæque alimenta ſpi-
ritualia ſunt.* Tales fuiſſe cenſet, qui
Epiſcopi propriè dicebantur ἀπὸ τῆς
ἐπισκοπῆς, id eſt *à curatione, quaſi προε-
στῶτες defenſores, ac curatores Eccleſiæ*,
non ἄρχοντες.

[a] Trapez. 4. 6.

Deinde iſta ſubiicit. [b] *Poſteà v-
nus idémque curam animarum geſſit,
& pecuniarum, id eſt bonorum Eccleſia-
ſticorum. At olim cùm presbyteri di-
ſſerentur ab ætate, dum, vt dixi, gene-*

[b] p. 417.

rum fuêre, ſed unius ordinis, alij ad ἐπισκοπὴν *Eccleſiæ deſtinati, alij ad* διδαχὴν, *quæ & ipſa* ἐπισκοπὴ *animarum*, &c.

a p. 417. Tertiò [a] in eâdem pagina ita Trapezita. *Iccirco cùm presbyterorum, & Epiſcoporum ordo diſtingui cœptus eſt, & ſuperior gradus dignitatis Epiſcopis dari, hoc proprium eorum munus eſt factum, docere, ac populum prædicatione erudire, orationique tantum vacare, & nullis ſe aliis Eccleſiaſticis negotiis immiſcere. Ergo tum presbyteri cætera curabant, tam quæ ſpectarent Sacramentorum adminiſtrationem, quàm quæ aliorum Eccleſiaſticorum actuum procurationem.*

b p. 418. Quartò [b] ſcribit hæc Trapezita. *Vbi docendi munus abiecerunt Epiſcopi, quod olim proprium, & peculiare habebant, infra dignitatem ſuàm id eſſe rati: tum exortum eſt in Eccleſia Doctorum genus, qui Epiſcopi non erant,*

&c. Mox, *Abiecto igitur munere do-
cendi, ne nomen ac ſpecies ſine re mane-
ret epiſcopatus dignitas, ex muniis preſ-
byterorum quædam præcipua ſibi ſume-
re cœperunt, quæ non*[a] *liceret presbyte-* [a] p. 429.
*ris attingere, ſed Epiſcopi ſoli agere poſ-
ſent: vt erat pœnitentium reconciliatio,
& chriſmæ confectio, & puellarum
conſecratio, & alia quædam: Epiſcopo
etiam diſpenſandi res Eccleſiaſticas po-
teſtas data eſt, ſed cum notitia presbyte-
rorum, & diaconorum, vt ſcirent ni-
mirum quæ bona eſſent Epiſcopi propria,
quæ ad Eccleſiam pertinerent, Canone
vltimo Antiochenæ Synodi. Quod olim
presbyterorum fuit, qui non docebant.*

III. In hac tota diſputatione tres, vt dixi, quatuórve ſtatus Epiſcopalis ordinis continentur. Quorum primus eſt, quando bifariam tributus fuit, in eos qui oratione, diuinique verbi prædicatione cenſebantur: & eos qui res externas curabant,

ac Sacramenta præbebant. Secundus eſt, in quo curam vtriuſque geſſerunt. Tertius in quo ſola docendi populi, citra rerum Eccleſiaſticarum procurationem, illis eſt mandata prouincia. Quartus denique, in quo, omiſſa prædicatione, docendíque populi munere, externa duntaxat attigerunt. Quàm hæc vana, & commentitia ſint, nondum diſputo: fiet hoc pòſt paullo; vbi hæc ludicra, & ſomniorum eſſe ſimillima conſtàbit. Illud quæro, quàm conſentanea ſint quæ de ſecundo, ac tertio ſtatu prodidit. Nam poſt priora illa de duplici epiſcoporum genere, mox iſta ſubiicit: *Poſteà vnus idémque curam animarum geſſit, & pecuniarum*, &c. quibus ſignificat, poſt illud tempus, quo Presbyteri exæquari Epiſcopis deſierunt, penes vnum cæteris præpoſitum Epiſcopum, duo fuiſſe munera, quæ hacte-

Pag. 418.

us ambo illa in genera diuideban-
ur: ita vt idem & orationi prædica-
ioníque daret operam, & Eccleſia-
tica bona, adeóque Sacramenta cu-
aret. Atqui ſubinde pagina eâdem,
ontrarium docet; nempe, *cum preſ-
yterorum, & Epiſcoporum ordo diſtin-
ui cœptus eſt*, Epiſcopo ſolum do-
endi, erudiendíque populi, & ora-
ionis munus iniunctum fuiſſe, cæ-
erorum vacationem habuiſſe, quæ
preſbyteri curanda ſuſceperunt. Hæc
luo vera ſimul eſſe non poſſunt.
Exponat igitur quodnam ſecundo
lli ſtatui tempus aſſignet, in quo du-
plici munere ornati ſunt epiſcopi.
quod ſanè nunquam non in eorum
ure fuit; ac poteſtate vt partim ex iis
iquet, quæ ſuperiùs probata ſunt;
partim in ſequentibus oſtendam.
Itaque dempto illo ſecundo, quem
euertit in tertio; tres non ampliùs
Epiſcoporum ſtatus à Trapezita con-

ſtituti ſunt; primus in quo epiſcopi cum presbyteris promiſcuè habiti, functionis genere bifariam partiti erant: ſecundus, in quo epiſcopi iam à presbyteris diſtincti, & ſupra eos euecti, nihil præter orationem, & populi inſtitutionem Eccleſiaſtici muneris vſurpabant: Sacramentorum, ac bonorum Eccleſiæ curatione presbyteris commiſſa. tertius in quo vice verſa, prædicationis onere in alios tranſlato, toti in rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem intenti erant. Hæc ſumma eſt Trapeziticæ diſputationis: in qua tantum eſt falſitatis, & inſcitiæ, quantum vix quiſquam, niſi oculis ipſis fidem faciat, perſuadere ſibi poterit. Dabimus operam, vt quæ ſola lectione mediocriter ſaltem eruditi iis in rebus animaduertent; etiam tardiſſimi quique rationibus adiuti noſtris, incredibilia paucarum paginarum

rrata cognoſcant.

IV. Imprimis autem recolenda
lla ſunt, quæ in ſuperioribus capi-
ibus expoſui de antiquo Epiſcopo-
um ſtatu, cuiuſmodi temporibus
Apoſtolorum fuit; déque communi
um preſbyteris illorum appellatio-
ne: ita tamen vt inter epiſcopum, ac
implicem Sacerdotem ſalua eſſet
unctionis ordiníſque diſtinctio,
tſi in eandem perſonam ambo
oncurrerent. Intellectum porrò eſt
bidem, perbreui tempore, ac ſub
Eccleſiæ duntaxat initia, ſeruatum id
uiſſe, vt iidem & presbyteri, hoc eſt
ommuni ſacerdotio præditi eſſent,
& epiſcopi: ſiue, vt cum Sidonio lo-
quar, in primo & ſecundo ordine
idem vt eſſent antiſtites. Nam ſub-
nde vnus ex omnibus, qui epiſcopi
um nomine, tum dignitate, iure,
atque ordine, toti Eccleſiæ præeſſet,
electus eſt: id quod ſuperſtitibus ad-

huc Apoſtolis in vſum receptum eſſe monſtrauimus. Neque verò, quod indidem conſtat, ſic vnquam presbyteri & epiſcopi ſimul iidem conſtituti ſunt, vt non diſtincti per ſeſe ambo eſſent ordines, qui & diuerſis poſtea perſonis attributi ſint; & tum etiam, cùm in pleriſque coniungerentur, in nonnullis ſeparati fuerint. Ex quibus Trapezitici feneratoris, vt & reliquorum ſectæ eiuſdem, hoc eſt Caluiniſtarum omnium error arguitur: qui nihil ab Epiſcopo intereſſe preſbyterum, id eſt ordinem ab ordine differre putant. Exploſa eſt etiam iſta presbyterorum, qui iidem eſſent & Epiſcopi, Trapezitica partitio; vt eorum aliqui hoc vnum munus gererent, vt orarent, prædicaréntve; & animas tantummodò curarent: alij nihil præter corpora ſpectarent, & quæ ad iſta pertinent, eccleſiaſticas pecunias. Quamquam

: curandarum animarum particula
nox eos aſpergit; Sacramentorúm-
ue concedit adminiſtrationem.
Quæ quàm falſa, & ſine vlla ratione
onficta ſint; non hîc repetam, ne
eadem ſæpiùs incurrat, ac longiùs
uàm volo tendatur iſta diſputatio.
am & alia ſuperſunt haud pauca,
cenda contra ſtatus epiſcoporum
liquos duos: etſi primo illo pro-
gato, maiori etiam iſti ex parte cor-
unt. Sed ſunt propria quædam
gitia inſequentis orationis, de
uibus Trapezita noſter admonen-
is eſt.
V. Proximus à primo & antiquiſ-
mo, ſtatus Epiſcoporum fingi-
r eiuſmodi, poſtquàm à Presbyte-
rum ordine ſegregati ſunt; in quo
atione, ac prædicatione diuini
rbi circunſcriptum munus illo-
m fuit: adeô vt neque bonorum
cleſiaſticorum procurationem,

neque Sacramentorum præſtationem ſuſciperent; ſed vtrumque adminiſtrarent presbyteri. [a] Locum ac verba Trapezitæ, quibus hoc explicat, paullo antè deſcripſimus. Quod initium partitionis illius inter Epiſcopum ac Presbyteros muneris officiíque, neceſſe ſit ab illo conſtitui, iam è ſuperioribus liquet. Tum enim id eſſe factum exiſtimat, [b] *cùm Presbyterorum & Epiſcoporum ordo diſtingui cœptus eſt, & ſuperior gradus dignitatis epiſcopis dari.* Hoc autem Ioannis Apoſtoli, Clementis item Romani Pontificis, adèóque Ignatij martyris temporibus, hoc eſt paullo poſt ortum Chriſtianiſmi contigit, quod ex illorum ſcriptis, & illius ætatis hiſtoriâ omni teſte, capite illo tertio probauimus. Quare à poſtrema ſaltem Apoſtolorum ætate, mutationem illam eſſe cœptam affirmare debet, ſi ſibi conſentaneus,

[a] Trapez. p. 417.

[b] Ibid.

ſe vult: quod tamen minimè om-
ium curare conſueuit. Iam quod
l tempus perducta ſit Epiſcopatus
a forma, & ratio, idem ſibi Trape-
ta præſcribit, [a] dum eam deſiiſſe a Trapez. pag. 419.
nc aſſerit, cum *Epiſcopo diſpenſandi*
s Eccleſiaſticas poteſtas data eſt, ſed
m notitia Presbyterorum, & Diaco-
rum, vt ſcirent nimirum quæ bona
ſent Epiſcopi propria, quæ ad Eccleſiam
rtinerent, Canone vltimo Antio-
enæ Synodi. Cùm igitur in Antio-
hena Synodo decretum hoc fue-
t, vt Epiſcopus, conſciis Presbyte-
s & Diaconis, res Eccleſiaſticas ad-
iniſtraret; cùm hactenus [b] *hoc pro-* b Ttapez. pag. 417.
rium munus haberet, docere, ac popu-
m prædicatione erudire, orationique
antùm vacare, & nullis ſe aliis Ec-
leſiaſticis negotiis immiſcere: nimi-
um conſequens id eſt, ad annum
irciter Chriſti trecenteſimum qua-
dragesimum primum, quo Antio-

chena illa Synodus canonem iſtum edidit, Epiſcopos in illo ſtatu & functione perſeueraſſe.

VI. Quamobrem vnica & certiſſima via hæc eſt indoctæ atque falſæ refellendæ opinionis, ſi hoc demonſtrari, obtinerique poteſt, toto illo interiecto tempore, Epiſcopos non ſolùm in orationem, prædicationémque diuini incubuiſſe verbi: ſed cùm maximè in rerum ac pecuniarum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, ac Sacramentorum præſtationem; quæ duo miniſteriorum genera ab illo ſtatu ſecundò Trapezita abiudicare eſt auſus. Ac ſi mihi cum homine vel pudenti, vel antiquitatum Eccleſiaſticarum, hiſtoriæque non imperito res ſit; verbo ampliùs opus non erit. Nam cùm infinitis argumentis, & exemplis obrui tam apertum mendacium poteſt: tum horum pleraque vulgaria,

ꝛec in recondita lectione poſita
unt. Sed ne tergiuerſari coniecto-
es, ac [a] *lucifugæ* vlli queant, *ipſius*
Solis radio ſcribenda eruntomnia, vt
Tertullianeum hoc vſurpem ; ac
nanifeſtis antiquorum teſtimoniis,
quaſi fidiculis, tum inſcitiæ ab illis
uæ, tum catholicæ veritatis expri-
nenda confeſſio. Hoc igitur aga-
nus. Primus antiquorum teſtis ad-
ıerſus Trapezitam pro nobis cita-
ɔitur Iuſtinus martyr Apoſtolico-
um ſuppar temporum. Qui in Apo-
ogia ſecunda, Eccleſiæ Chriſtianæ
nſtituta, moréſque deſcribens, præ-
ſertim qui in ſacris Synaxibus, ac
Sacramentis celebrandis vſurpari
um ſolebant; omnia per vnum Ec-
cleſiæ præſidem, id eſt Epiſcopum,
geſta & adminiſtrata eſſe confirmat:
eundémque tum docendi populi;
tum Sacramentorum impertien-
dorum, ac pecuniæ Eccleſiaſticæ cu-

a Tert. lib. de Reſur. car. c. 46.

ratorem, & moderatorem fuiſſe docet. Primùm enim refert, poſt baptizatum illum, qui Chriſtianus fieri voluit, ſtatim illi, qui fratribus præeſt, offerri panem & vinum, quæ ab illo conſecrata, & corpus ac ſanguis effecta Chriſti, diſtribuuntur in populum. Ἔπειτα προσφέρεται (inquit) τῷ προεστῶτι τῶν ἀδελφῶν ἄρτος, καὶ ποτήριον ὕδατος, καὶ κράματος, &c. Nemini dubium eſt, quin ſingularis ille præſes, ὁ προεστὼς τῶν ἀδελφῶν, ſit Epiſcopus toti Eccleſiæ, id eſt fraternitati, præpoſitus. Hic igitur tunc Sacramenta conficiebat, eáque per Diaconos populo miniſtrabat, cùm iam è numero Presbyterorum exemptus dignitate anteibat omnes. Idem etiam, vt paullo pòſt Iuſtinus narrat, Dominica quaque die, poſtquàm lectæ erant Scripturæ ſacræ, ad populum verba faciebat. Εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος,

ς, ὁ προεςὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν, πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. *Deinde poſtquàm Lector eſiit, Præſes orationem habet, qua ſtruit, & ad præclara illa imitanda hortatur.*

VII. Nec minus ille pecuniarum Eccleſiaſticarum curam gerebat, & as aſſeruabat. quod ſtatim Iuſtinus ommemorat. Οἱ εὐποροῦντες δὲ, καὶ ουλόμενοι κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν αὐτοῦ ὃ βούλεται δίδωσι· καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεςῶτι ἀποτίθεται· καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε, καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον, ἢ δι᾽ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις, οὖσι ξένοις· καὶ ἁπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ οὖσι κηδεμὼν γίνεται. Hoc eſt: *Qui locupletes ſunt, & volunt, pro arbitrio quiſque ſuo, quod libitum eſt contribuit: & quod collectum eſt apud Præſidem deponitur, atque is inde opitulatur orphanis, & viduis, iiſque, qui*

vel morbo, vel alia de cauſſa egent: tum iis, qui vincti ſunt, & peregrè aduenientibus hoſpitibus: &, vt vno verbo dicam, omnium indigentium curator eſt. Hæc Iuſtinus, quæ Trapezitam foro cedere, cogunt, ac vadimonium deſerere. Vides enim vt idem ὁ προεστὼς, id eſt *Eccleſiæ præpoſitus & Epiſcopus* populum ex officio docuerit, Sacramenta peregerit, res ac pecunias Eccleſiaſticas adminiſtrarit; ex quibus primum duntaxat Epiſcopo mandauit ille: reliqua duo, preſbyteris.

Cæterùm quem προεστῶτα vocat Iuſtinus, hunc *Præſidentem* Tertullianus nominat in libro de Corona militis, capite tertio: vbi *Euchariſtiæ Sacramentum* Chriſtianos ait, *non de aliorum manu ſumere, quàm præſidentium.* Etenim per illa tempora Epiſcopi ipſi ferè ſacris operabantur, & Euchariſtiam iis, qui aderant

præbebant. Neque hoc tantùm Sacramentum, ſed etiam Baptiſmum præcipuo iure adminiſtrabant: cæteri, vbi maior erat numerus, nonniſi ex Epiſcopi auctoritate. Ita docet Tertullianus ipſe in libro de Baptiſmo, capite XVII. *Dandi quidem habet ius*, inquit, *ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus. Dehinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honorem. quo ſaluo, ſalua pax eſt.* Ergo penes Epiſcopum propriè ius fuit Sacramentorum impertiendorum, Baptiſmi & Euchariſtiæ. Tantum abeſt, vt ſolis Preſbyteris commiſſum hoc munus fuerit, Epiſcopis negatum: vt illi cùm eo fungerentur, nonniſi accepto ab iſtis iure, auctoritatéque facerent. Atque hæc ſola Sacramenta ſunt, quæ Trapezita, eiúſque ſymmyſtæ, Romanæ communionis hoſtes, pro veris & Chriſtianis aſciſcunt. Ita ni-

hil eſt cauſſæ, quin grauiſſimi conuictum ſe erroris ipſe fateatur, qui Sacramentorum curationem Epiſcopis ademerit, penes quos præcipuum ius illorum fuiſſe tam firmis teſtimoniis oſtendimus.

VIII. Sequitur Ignatius Martyr, qui Iuſtino paullo etiam antiquior eſt. Huius Epiſtolæ ſeptem è duodecim, quæ hodie extant, ab Hieronymo recenſentur; ad Epheſios; ad Magneſianos; ad Trallenſes; ad Romanos; ad Philadelpheos; ad Smyrnæos; ad Polycarpum. Ex quibus, cæteríſque colligas, Epiſcopum toti Eccleſiæ, ac Clericis omnibus præfuiſſe, vti nulla pars Eccleſiaſticæ rei, ſine illius auctoritate tractaretur. Ac ſæpe illud, diligentérque commendat, & in ſingulis epiſtolis repetit, vt epiſcopo pareant vniuerſi, præſertim Preſbyteri & Diaconi, neque quidquam niſi ex eius arbitrio, ac volun-

tate faciant. Τί γάρ ἐστιν ἐπίσκοπος (ait ad Trallenſes ſcribens) ἀλλ' ἢ πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα, πάντων κρατῶν, ὡς οἷόν τε ἄνθρωπον κρατεῖν; *Quid eſt Epiſcopus, niſi ſupra omnem principatum, & poteſtatem omnibus imperans; quatenus homo imperare poteſt?* In Epiſtola verò tertia ad Magneſios, fieri quidquam prohibet abſque Epiſcopo: ſicut Chriſtus nihil abſque Patre gerit. οὕτω καὶ ὑμεῖς, inquit, ἄνευ τοῦ Ἐπισκόπου, μηδὲ πρεσβύτερος, μὴ διάκονος, μὴ λαϊκός. μηδέ τι φαινέσθω ὑμῖν εὔλογον παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην. τὸ γὰρ τοιοῦτον παράνομον, καὶ θεοῦ ἐχθρόν. *Ita & vos ſine Epiſcopo* nihil agite, *non Presbyter, non Diaconus, non laicus: neque res vlla vobis conſentanea rationi videatur, præter illius ſententiam. Id enim prauum eſt, & inuiſum Deo.* Sic in aliis, vt diximus epiſtolis. Nominatim autem in ſeptima ad Smyrnæos vehementius id inculcat. Ma-

δεὶς χωρὶς Ἐπισκόπου τι πρασσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. ἐκείνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὖσα, ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. *Nemo,* inquit, *ſine Epiſcopo quidquam agat eorum, quæ ad Eccleſiam ſpectant. Illa rata habeatur Euchariſtia, quæ ſub Epiſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit.* Ac ſubinde diſertiùs, οὐκ ἐξόν ἐστι χωρὶς ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν, οὔτε προσφέρειν, οὔτε θυσίαν προσκομίζειν, οὔτε δοχὴν ἐπιτελεῖν· ἀλλ᾽ ὃ ἂν ἐκείνῳ δοκῇ κατ᾽ εὐαρέστησιν θεοῦ, ἵνα ἀσφαλὲς ᾖ, καὶ βέβαιον πᾶν ὃ ἂν πράσσητε. *Non* (inquit) *abſque Epiſcopo neque baptizare, nec offerre, neque ſacrificium celebrare, neque conuiuium inſtituere: ſed quidquid illi viſum fuerit, ſecundùm beneplacitum Dei, vt ſit tutum, & ſtabile, quidquid ageris.* In his, ſacramentorum adminiſtrationem, & rerum omnium Eccleſiaſticarum curationem, Epiſcopi auctoritati ac poteſtati commiſ-

um eſſe demonſtrat.

Rurſus in octaua epiſtola, quam ſcripſit ad Polycarpum, viduarum illi curam commendat; & vt nihil niſi ex eius ſententia geratur. Αἱ χῆραι μὴ ἀμελείσθωσαν. μετὰ τὸν κύριον σὺ αὐτῶν φροντιστὴς ἔσο· μηδὲν ἄνευ τῆς γνώμης σου γινέσθω. Tum vt populum hortando, admonendóque doceat: & ne Chriſtiani matrimonia niſi ex Epiſcopi auctoritate copulent. Πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι, καὶ ταῖς γαμούσαις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἕνωσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ κύριον, καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν.

IX. Eadem veteris Eccleſiæ diſciplina ex antiquis canonibus Conciliorúmque decretis adſtruitur: quæ Epiſcopi vnius iudicio ac poteſtati ſummam Eccleſiaſticarum rerum omnium permittunt. Imprimis Apoſtolici canones, qui etſi in dubium vocantur; nemo tamen diſ-

ſentit, quin antiquiſſimi fuerint, præſertim priores, quos ad quinquaginta Latinè vertit Dionyſius. Horum triceſimus nonus ita conſtituit: *Omnium negotiorum eccleſiaſticorum curam epiſcopus habeat, & ea velut Deo contemplante diſpenſet, nec ei liceat ex his aliquid omninò contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei ſunt, condonare. Quod ſi pauperes ſunt, tanquam pauperibus ſubminiſtret, nec eorum occaſione Eccleſiæ negotia deprædentur.* Canone deinde XL. *Presbyteri, & diaconi præter epiſcopum nihil agere pertentent. Nam Domini populus ipſi commiſſus eſt,* &c. Item canone XLI. *Præcipimus, vt in poteſtate ſua epiſcopus Eccleſiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretioſæ illi ſunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita vt poteſtate eius indigentibus omnia diſpenſentur per presbyteros, & diaconos, & cum timo-

, *omníque ſolicitudine miniſtrentur*, &c. Quinetiam in canonibus XLVII, XLIX, L, Epiſcopis præſcribit, quæ-nam in dando baptiſmo ab illis ob-ſeruanda. Non igitur ab reliquis cu-rationis Eccleſiaſticæ partibus ex-cluſi, ſolum docendi munus exer-cebant, vt falsò credidit Trapezita. Quem ne ipſum quidem cunctatu-rum arbitror, quin pluris iſtos eſſe qualeſcumque canones fateatur, quàm ſuppoſititiũ illum Damaſum, quo lepidam illam ἐπίςασιν de Epi-ſcoporum officio concinnauit. Plu-ris item eodem illo Pſeudamaſo Conſtitutiones Apoſtolicas Cle-mentis faciat: in quibus Epiſcopo mandatur omnium cura rerum ec-cleſiaſticarum.

X. Nam lib. II, cap. XI, Epiſcopum ait præeſſe omnibus hominibus. Διὰ τοῦτο οὖν Ἐπίσκοπε, σπούδαζε κα-θαρὸς εἶναι, τοῖς ἔργοις γνωρίζων τὸν

τρόπον σου, καὶ τὴν ἀξίαν, ὡς θεὸν τύπον ὁ ἔχων ἐν ἀνθρώποις τοῦ πάντων ἄρχειν ἀνθρώπων, ἱερέων, βασιλέων, ἀρχόντων, πατέρων, υἱῶν, διδασκάλων, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ὑπηκόων. Καὶ οὕτως ἐν ἐκκλησίᾳ καθέζου τὸν λόγον ποιούμενος, ὡς ἐξουσίαν ἔχειν κρίνειν τοὺς ἡμαρτηκότας. ὅτι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις εἴρηται, ὃ ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὃ ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τῷ οὐρανῷ. *Quocirca ſtude*, inquit, *ô Epiſcope purus eſſe, factis ipſis mores tuos indicans ac dignitatem: vt pote qui inter homines exemplar habes Deum, hoc ipſo quod omnibus imperas hominibus, ſacerdotibus, regibus, magiſtratibus, patribus, filiis, magiſtris, atque omnibus ſimul ſubiectis. Ita porro in Eccleſia ſede ſermonem faciens, vt qui poteſtatem habeas iudicandi eos, qui peccauerunt. quoniam vobis Epiſcopis dictum eſt: Quodcumque ligaueritis ſuper terram, erit ligatum & in cœlis:*

& quodcumque ſolueritis ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Non hæc opinor, in eos quadrare poſſunt, qui, præterquam prædicandi verbi diuini, nullum aliud in Eccleſia munus ſuſtinent: quales epiſcopos ætate illa fuiſſe Trapezita commentus eſt. Sed ſummum, abſolutúmque magiſtratum indicant, qui ſacris rebus, & Eccleſiaſticis nulla præſit excepta; præſertim verò Sacramentis, quorum diſpenſatio ad ligandi, atque ſoluendi poteſtatem refertur. De qua vide, ſi lubet, caput eiuſdem libri XVI, XVIII, XX, & XXI. in quibus plenam tum in peccatores pœnitentiæ ſubiectos; tum in cæteras Eccleſiaſticæ rei partes, poteſtatem permittit Epiſcopis. Nominatim verò pecuniarum ſacrarum, quæ ex decumis, & vltrò tributis, atque oblationibus fidelium, Eccleſiæ proueniunt, adminiſtrationem concedit capite

XXV, earúmque diſtributioni præeſſe iubet. Et capite XXVII, προσήκει οὖν καὶ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, τὰς θυσίας ἡμῶν, ἤτοι προσφορὰς, τῷ ἐπισκόπῳ προσφέρειν, ὡς ἀρχιερεῖ, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ τῶν διακόνων. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχὰς, καὶ τὰς δεκάτας, καὶ τὰ ἑκούσια αὐτῷ προσάγετε. αὐτὸς γὰρ γινώσκει τοὺς θλιβομένους, καὶ ἑκάστῳ δίδωσι πρὸς τὸ ἁρμόζον. *Oportet igitur & vos, fratres, ſacrificia veſtra, id eſt oblationes offerre Epiſcopo, tanquam Pontifici, ſiue per vos, ſiue per Diaconos. Sed & primitias, & decumas, & quæ ſponte offeruntur. Is enim probè nouit afflictos, & vnicuique prout congruum eſt, tribuit.* Vide inſuper caput XXXI, & XXXII. Capite verò XXXIV, Epiſcopum ornat ampliſſima poteſtate, ac iuriſdictione: quam in eo ſitam agnoſcit, *quod eos ligare poteſt, aut ſoluere, qui pœna digni ſunt, aut venia: Ideò Epiſcopum,* inquit, *amare debetis vt patrem: vt re-*

gem, metuere: honorare vt dominum: éique fructus veſtros, & manuum opera veſtrarum, ad benedictionem promerendam offerre; primitias veſtras, decumas, & oblationes, ac dona dantes, tanquam Sacerdoti Dei. Δεσμεῖ γὰρ αὐτὴ, καὶ λύει τοὺς τιμωρίας, ἢ ἀφέσεως ἀξίους. διὸ τὸν ἐπίσκοπον στέργειν ὀφείλετε ὡς πατέρα· φοβεῖσθαι ὡς βασιλέα· τιμᾶν ὡς κύριον· τοὺς καρποὺς ὑμῶν, καὶ, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν εἰς εὐλογίαν ὑμῶν προσφέροντες αὐτῷ, τὰς ἀπαρχὰς ὑμῶν, καὶ τὰς δεκάτας ὑμῶν, καὶ τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν, καὶ τὰ δῶρα ὑμῶν διδόντες αὐτῷ, ὡς ἱερεῖ θεοῦ. Plura non addam Scriptoris huius, quæ ſunt innumera, & apud ipſum vtiliùs legentur.

XI. IAM canones veterum Conciliorum, & vſus Eccleſiæ per idem tempus, ac tota Chriſtianæ ſeries hiſtoriæ vera eſſe demonſtrant quæ aduerſus Trapezitarum patronum contendimus. Etenim diſciplina omnis

eccleſiaſtica, Clericorum, & ordinum omnium gubernatio; pœnarum itidem modus, & pœnitentiæ functio; ac ius denique ad Sacramenta percipienda; & eorum administratio, decretorum Synodicorum auctoritate paſſim in epiſcopos confertur. Conſulantur canones Nicænæ Synodi, V, XI, XII, in quibus repræſentandæ communionis poteſtas Epiſcopo tribuitur, vt pro arbitrio legitimum tempus vel contrahat, vel proroget iis qui pœnitentiam obeunt. Epiſcopo, inquam, eiuſmodi; quem & vnum tantùm in ciuitate qualibet, canone VIII eſſe iubet; & in eius voluntate ſitum eſſe, vt Epiſcopis ad Catholicam partem ab hæreſi tranſeuntibus, Epiſcopalis duntaxat nominis dignitatem permittat. Sic Laodicenum canone XIX Pœnitentium curam Epiſcopo mandat: & canon LVII, Presbyteris

IIII IIII

IIII IIII

præcipit, vt nihil ſine conſenſu Epiſcopi gerant. τοὺς πρεσβυτέρους μηδὲν πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Ancyrana quoque Synodus canone ſecundo, & quinto, vel quarto, vt à Dionyſio Exiguo numerantur, Epiſcopi iudicio relinquit pœnitentiæ modum. quo vno in cardine Sacramentorum, & communionis eccleſiaſticæ ſumma vertitur. Canone verò xv bonorum Eccleſiæ curam ac poteſtatem eidem committit Epiſcopo. περὶ δὲ τῶν διαφερόντων τῷ κυριακῷ, ὅσα ἐπισκόπου μὴ ὄντος πρεσβύτεροι ἐπώλησαν, ἀνακαλεῖσθαι τὸ κυριακόν· ἐν δὲ τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου εἶναι, εἴπερ προσήκει ἀπολαβεῖν τὴν τιμὴν, εἴτε καὶ μή, &c. hoc eſt, vt Dionyſius interpretatur; *De his, quæ pertinent ad Eccleſiam, quæcumque, cùm non eſſet epiſcopus, presbyteri vendiderunt; placuit reſciſſo contractu ad iura eccleſiaſtica reuocari. In iudicio autem*

erit epiſcopi, ſi pretium debeat recipi.

Gangrenſis item Synodus, quæ Nicænam anteceſſiſſe creditur, canone ſeptimo, & octauo, anathema dicit iis, qui oblationes Eccleſię, citra conſenſum epiſcopi, dare aut accipere auſi fuerint, aut eius certè, quem illis colligendis & adminiſtrandis epiſcopus præfecerit. Quare penes epiſcopum fuit non ſolùm inſtitutio populi, ac prædicatio diuini verbi, ſed etiam Sacramentorum, ac bonorum eccleſiaſticorum tractatio: quod Trapezita præfractè negat.

XII. ADDE nunc, ſi lubet, exempla plurimorum epiſcoporum, quæ in hiſtoriis occurrunt illorum temporum; ex quibus eoſdem liquidò conſtat, & diuini verbi, & Eccleſiaſticarum omnium functionum ius habuiſſe, non autem presbyteros; quibus Epiſcopi Sacramentorum impertiendorum poteſtatem facerent,

rent, eámque pro arbitrio relaxarent, aut reſtringerent. Scribit apud [a] Euſebium Cæſarienſem Dionyſius Alexandrinus epiſcopus, ſe presbyteris præcepiſſe, vti lapſis ſub exitum vitæ communionem darent. Multa porro eiuſdemmodi apud Cyprianum, tam ab ipſo conſtituta, quàm ab aliis epiſcopis, memoriæ prodita ſunt; quæ vel nunquam legit Trapezita: vel ſi legit, doceat nos, qua fronte tantum paginarum in re falſiſſima contra illius auctoritatem aſſeueranda perdiderit. *Epiſcopum ille iudicem à Deo datum* nominat, & *Eccleſiæ gubernatorem*, epiſtola LXIX. Idem *ſchiſmata & hæreſes inde obortas eſſe, & oriri* dicit, *dum epiſcopus, qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorumdam præſumptione contemnitur.* Non igitur ſimplex curatio ſine iuriſdictione, ac poteſtate fuit, id eſt ἐξουσία, vt putat Tra-

[a] Euſ. lib. 6. cap. 34.

pezita. Idem porro Cyprianus epiſcopalis partem muneris fuiſſe demonſtrat Sacramentorum adminiſtrandorum ius auctoritatémque; dum Puppianum Schiſmaticum, qui ipſum negabat epiſcopum eſſe verum ac legitimum; ſic irridens refellit: *Quis enim hic eſt ſuperbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio, ad cognitionem ſuam præpoſitos, & ſacerdotes vocare: ac niſi apud te purgati fuerimus, & ſententia tua abſoluti, ecce iam ſex annis nec fraternitas habuerit epiſcopum, nec plebs præpoſitum, nec grex paſtorem, nec Eccleſia gubernatorem, nec Chriſtus antiſtitem, nec Deus ſacerdotem? Subueniat Puppianus, & ſententiam dicat: & iudicium Dei & Chriſti in acceptum referat: ne tantus fidelium numerus, qui ſub nobis accerſitus eſt, ſine ſpe ſalutis & pacis exiſſe videatur; ne nouus credentium populus nullam per*

nos conſecutus eſſe baptiſmi, & Spiritus ſancti gratiam iudicetur: ne tot lapſis, & pœnitentibus pax data, & communicatio noſtra examinatione conceſſa, iudicij tui auctoritate ſoluatur. Annue aliquando, & dignare pronuntiare de nobis, & epiſcopatum noſtrum cognitionis tuæ auctoritate firmare, vt Deus & Chriſtus eius agere tibi gratias poſſint, quòd per te ſit antiſtes & rector altari eorum pariter & plebi reſtitutus.

XIII. HINC Epiſcopos apparet Sacramenta diſpenſaſſe, ac iure ſuo & proprio illorum adminiſtrationi præfuiſſe. Nam Baptiſmum, Confirmationem, Pœnitentiam, & Altaris ſacrificium in eorum fuiſſe poteſtate ſignificat. Quod ipſum paſſim, & in pleriſque illius epiſtolis ac libris extat. in quibus de lapſis ad pœnitentiam admittendis, ac reconciliandis, id eſt communione

eccleſiaſtica, & Sacramento altaris impertiendis, aut contra reiiciendis, ac differendis præcepta dat; & quid in eo genere obſeruari velit à Clericis, edicit. Nec minus pauperum curam gerit, vt viduarum, & eorum, qui pro Chriſti nomine multa perpeſſi ad inopiam redacti erant: nec non Clericorum; quibus ex Eccleſiæ bonis proſpici iubet: & eiſdem ampliorem dignitatis gradum decernit. An verò pars eſt vlla Eccleſiaſticæ rei, cuius non curam ac ſolicitudinem præ ſe ferat, non vt alienam, aut ad alios pertinentem: ſed tanquam paſtoralis & epiſcopalis officij propriam? cùm interim alteram in partem nihilo ſecius intentus eſſet, quæ in docendo populo, ác verbo Dei prædicando poſita eſt. *Quid enim aliud in Eccleſia Domini* (ait in libro de bono pudicitiæ) *vtilius geri, quid accommodatius officio epiſcopi*

poteſt inueniri, quàm vt doctrina diuinorum per ipſum inſinuata, collatáque verborum, poſſint credentes ad repromiſſum regnum peruenire cœlorum?

XIV. Rurſus actus omnes Eccleſiæ ab Epiſcopis gubernari, idem diſertè in libro de Lapſis ait. *Inde per temporum, & ſucceſſionum vices*, inquit, *Epiſcoporum ordinatio, & Eccleſiæ ratio decurrit: vt Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur: & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem epiſcopos gubernetur.* Sic in epiſtola XXXVIII in Feliciſſimum ſchiſmaticum inuehitur: *qui à Paſtore oues, & filios à parente ſeparare, & Christi membra diſſipare tentauerat.*

In eâdem epiſtola, quam ad epiſcopos ſibi ſubiectos, & preſbyteros ſcribit, affirmat, ſe illos *pro ſe vicarios miſiſſe, vt expungeretis*, inquit, *neceſſitates fratrum noſtrorum ſumptibus*, &c. Vt appareat pecuniarum Eccleſiaſtica-

rum diſpenſationem per id tempus in epiſcopi cùm maximè fuiſſe poteſtate. Tum de eoſdem Feliciſſimo, *Cúmque poſt hæc omnia nec loci mei honore motus* (inquit) *nec veſtra auctoritate, & præſentia fractus*; &c. Vbi ἀξίαν, id eſt *dignitatem*, ſiue *honorem* epiſcopatui ſuo vindicat, non minus contra Trapezitam, quàm contra Feliciſſimum ſchiſmaticum. Vtitur & eâdem *honoris* voce, addita etiam & altera non minus ſplendida *poteſtatis*, idem Cyprianus in Epiſtola LXV ad Rogatianum epiſcopum, de Diacono quodam re & nomine Superbo, de quo ita præcipit: *Quod ſi vltra te contumeliis ſuis exacerbauerit, & prouocauerit, fungeris circa eum poteſtate honoris tui, vt eum vel deponas, vel abſtineas.* Quibus in verbis & Epiſcopalis ordinis dignitas, atque honor: & honori adiuncta poteſtas apparet, ac iuriſ-

dictio: quod vtrumque Trapezita, non ſine ſacrilegio, Epiſcopis audet eripere. Atqui ambo iſta, vnà cum Epiſcopatu ipſo, ab huius auctore, & inſtitutore Chriſto, ei indita fuiſſe, non vſu conſequentium temporum inuecta; paſſim & Cyprianus, & alij omnes antiqui docent. Chryſoſtomus certè Homilia tertia in epiſtolam ad Coloſſenſes, eam vocat πνευματικὴν ἀρχήν; *ſpiritalem principatum*, vel *magiſtratum*, cui θρόνον & προεδρείαν aſſignat ex inſtitutione Chriſti. Εως δ' ἂν ἐπὶ τοῦ θρόνου τούτου καθήμεθα (inquit) ἕως ἂν τὴν προεδρείαν ἔχωμεν, ἔχομεν καὶ τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν ἰσχὺν, εἰ καὶ ἀνάξιοί ἐσμεν· Εἰ ὁ Μωϋσέως θρόνος οὕτως ἦν αἰδέσιμος, ὡς δι' ἐκεῖνον ἀκούεσθαι· πολλῷ μᾶλλον ὁ τοῦ Χριστοῦ θρόνος· ἐκεῖνον ἡμεῖς διεδεξάμεθα· ἀπὸ τούτου φθεγγόμεθα, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Χριστὸς ἔθετο ἐν ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς. *Quamdiu verò in throno*

iſto ſedemus; quamdiu præſidendi ius habemus: & dignitatem habemus, & vim, tametſi indigni ſumus. Si Moſis thronus tanta in veneratione fuit, vt eius gratia illi auſcultaretur: multo in maiore debet eſſe thronus Chriſti. In eum nos ſucceſſimus: ex eo verba facimus: à quo Chriſtus poſuit in nobis miniſterium reconciliationis. Habet igitur Epiſcopatus Chriſtianus, ex auctoritate conditoris ſui Chriſti, illa omnia, quæ Trapezita detrahit, ἀξίαν, id eſt *dignitatem;* προεδρείαν, *præſidentiam,* vt ita dicam: *thronum*, ſummæ inſigne poteſtatis: ἰσχὺν, id eſt *vim* & *auctoritatem*, qua ad coërcendum, & cogendum vtantur interdum: ac cetera denique Magiſtratus, ac principatus propria. quæ in nudam curationem cadere omninò nequeunt.

Capvt VII.

Pergitur in refellenda Trapezitæ ſententia; quæ epiſcopatum negat dignitatem fuiſſe, ſed ſolam facit curationem. Oſtenditur è contrario epiſcopos poteſtatem, ac iuriſdictionem habuiſſe; tum longè Iudaicis ſacerdotibus ampliorem. Quid ſit poteſtas clauium, de qua Trapezitæ falſa opinio notatur.

I. QVi ſtrictim à nobis antecedenti capite, ſummatímque libata veterum teſtimonia de Epiſcoporum officio legerit; multóque magis qui illorum ex libris pleniorem huius rei notitiam hauſerit, ſatis admirari non poterit, fuiſſe quenquam hoc tempore tanta confidentia præditum; vt de Epiſcopis tam illis contraria, tam ad hunc diem

[a] Trap. p. 412. 423. & 530.

inaudita proferret: [a] vt hoc dicere auderet; fuiſſe munus epiſcoporum non dignitatem aliquam, ac magiſtratum eccleſiaſticum, ſed nudam ſine poteſtate curationem, ac iuriſdictione vacuam. tum quæ pagina 532, præter omnem modum abſurda, commentitiáque ſcripſit: quæ quidem verbis illius referam: *Preſbyteri*, inquit, *in Synagoga Iudaica etiam iudicandi poteſtatem habuerunt: at in Chriſtiano presbyterio, Epiſcopi curationem tantùm. Vnde & ἐπίσκοποι ſunt appellati, id eſt curatores. Prouiſione quippe animi, & corporalis laboris intentione, partim in docendo populo, partim in diſpenſandis rebus eccleſiaſticis, & ſacramentis adminiſtrandis, erant occupati. Vbi verò dignitas eſſe cœpit, & honos, quod olim curatio tantùm fuerat, id eſt ἐπισκοπὴ, tum ea officia, quæ curationis erant, certis perſonis attributa ſunt, quæ non crearen-*

tur per manuum impoſitionem, ſed per promotionem, id eſt προβολὴν, *vt œconomi Eccleſiæ, & defenſores, qui Græcis* ἔκδικοι. Hæc infinitè dicta, neque diſtincta ſatis, ſed incondita, atque perplexa, nullam certam ac liquidam notionem lectoribus offerunt. Nihil eſt in illis tamen, quod vtcumque perceptum, extricatúmque ſit, non ad ſummam, vel inſcitiam vel hæreſim implicatum appareat.

II. Primvm inter Synagogæ Iudaicæ presbyteros, & Epiſcopos diſcrimen illud poſuit, quòd illi iudicandi poteſtatem habuerint; Epiſcopi ea caruerint, ſola curatione circumſcripti. Etſi non diſertè ſignificat, de qua iuriſdictione loquatur, ciuili vel externa; an ſpirituali: tamen de ſpirituali perſpicuum eſt ab illo iſta dici. Nam Epiſcopatus, ſpiritualis eſt præfectura, quæ per ſe ad animam refertur, & ſempiter-

nam ſalutem: ad corpus autem, & externarum rerum procurationem, ex accidenti. Itaque qui iudicandi poteſtatem detrahit Epiſcopis, ſpiritalem iis iuriſdictionem adimit. [a] Et vbi illa eſt *ligandi poteſtas* atque *ſoluendi*, quam Apoſtolis, & per Apoſtolos eorũ ſucceſſoribus Epiſcopis, mandatam à Chriſto, Concilia omnia, omnia Veterum Patrum monumenta teſtantur? Quid enim *ligare* atque *ſoluere* aliud eſt, quàm iudicare, ac vel damnare, vel abſoluere, quæ eſt duplex iudicum functio?

[a] Mat. 16. 18, & cap. 18. 18.

Iudiciariam certè poteſtatem verbis illis à Chriſto datam eſſe Petro Apoſtolorum principi, credidit Cyprianus epiſtola XXVII: adeóque Apoſtolis proportione ceteris, & eorum ſucceſſoribus epiſcopis. *Vt Eccleſia*, inquit, *ſuper epiſcopos conſtituatur: & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur.* Quod qui-

dem ſaluo Petri ac ſucceſſorum eius principatu, Catholica pietas intelligit. Agnoſcit item Hilarius canone XVI in Matthæum, dum *eius arbitrio claues æterni aditus illi traditas* ſcribit: *cuius terreſtre iudicium præiudicata auctoritas ſit in cælo.* Credidit & Hieronymus; qui in epiſtola ad Heliodorum, Apoſtolos omnes, in quos iiſdem verbis non diſſimilem poteſtatem contulit, *claues regni cælorum habentes* aſſerit, *quodammodo ante diem iudicij iudicare.* Nec aliter omnes antiqui Patres; qui eandem poteſtatem mortalibus à Deo conceſſam infinitis laudibus, & cum ingenti admiratione prædicant.

III. Præcipue verò Chryſoſtomus in libro tertio de Sacerdotio; hoc eſt epiſcopatu: in quo mirifica quædam de ampliſſima illa poteſtate ac iuriſdictione ſcribit; quibus Trapeziticæ ac fenebris rei patro-

no os occludit. Expendantur primùm iſta, & cum puſillæ mentis ac iudicij illius anguſtiis conferantur; qui ſolam ſine poteſtate curationem Epiſcopis attribuit. Οἱ γὰρ τὴν γῆν οἰκοῦντες, καὶ ἐν ταύτῃ ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, τὰ ἐν οὐρανοῖς διοικεῖν ἐπετράπησαν, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον, ἣν οὔτε ἀγγέλοις, οὔτε ἀρχαγγέλοις ἔδωκεν ὁ θεός. οὐ γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται· ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. ἔχουσι μὲν γὰρ καὶ οἱ κρατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ δεσμοῦ ἐξουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον· οὗτος δὲ ὁ δεσμὸς αὐτῆς ἅπτεται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαίνει τοὺς οὐρανούς· καὶ ἅπερ ἂν ἐργάσωνται κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ θεὸς ἄνω κυροῖ, καὶ τὴν τῶν δούλων γνώμην ὁ δεσπότης βεβαιοῖ. καὶ τί γὰρ, ἀλλ' ἢ πᾶσαν αὐτοῖς τὴν οὐράνιον ἔδωκεν ἐξουσίαν; *Nam qui terram incolunt*, ait, *& in ea commorantur, iis commiſſa eſt cæleſtium adminiſtratio, at*

Chryſoſt. lib. de Sacerd. p. 16. To. 6. Sau.

poteſtatem acceperunt, cuiuſmodi nec Angelis, nec Archangelis tribuit Deus. Non enim dictum eſt his; Quæcumque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cælo. Habent enim & ij, qui in terra dominantur, vinciendi poteſtatem: ſed in corpora duntaxat. Illud autem vinculum animam attingit ipſam; & cælos ipſos penetrat. Et quæcumque infrà Sacerdotes egerint; hæc ſuprà Deus rata facit, ac ſeruorum ſuorum ſententiam confirmat. Et quid aliud, quàm cæleſtem illis omnem tradidit poteſtatem? Mox verò regis affert exemplum, qui quos velit in carcerem detrudendi poteſtatem alicui dederit, & quos velit à vinculis liberandi. Sacerdotes verò longè iſto poteſtatem ampliorem à Deo conſecutos aſſerit, & infinitè maiori dignitate eſſe præditos. Quam eandem ſimilitudinem accommodat & Homilia

LXXXVI in Ioannem, ad illa Chriſti verba; *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Quænam ergo dignitas, ac poteſtas eſſe poteſt; quæve iuriſdictio, ſi hæc non eſt?

IV. Quòd autem Iudæorum Preſbyteris iudicandi functionem Trapezita dat, Chriſtianorum preſbyteris, id eſt epiſcopis, adimit: quantum opinione ſit falſus, paullo pòſt idem demonſtrat Chryſoſtomus, dum ambos inuicem confert, & Iudaicos, lepræ non curandæ, ac tollendæ, ſed probandæ duntaxat an ſanata iam eſſet poteſtatem habuiſſe dicit: Epiſcopos verò non corporum, ſed animorum lepram, & impuritatem non ſanatam probandi ius habere, ſed ſanandi penitus, & ab ea liberandi. οὗτοι δὲ οὐ λέπραν σώματος, ἀλλ' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν.

Ita Caſſianus libro tertio de Incarnatione, capite XIV, Apoſtolum ait *poteſtatem quodammodo diuinitatis accepiſſe, vt quæ ligaſſet, vel ſoluiſſet in terris, vel ligata eſſent in cæleſtibus, vel ſoluta.*

Ex iis hæreticorum, & inter hos Trapezitæ, μικρολογία conſtringitur: qui non iſto tantùm in libro, qui de Trapezitico fenore inſcribitur, ſed alio in loco, Epiſcoporum dignitatem adeò in arctum cogit, vt ligandi ſoluendique poteſtatem non aliter definiat, quàm eo munere, quo Oſtiarij fungebantur: quod in eo ſitum erat, vt in permittendo aditu Eccleſiæ *bonos à malis diſcernerent* (ait Iuo Carnotenſis Sermone 2 de rebus Eccl.) Ita ille ligare nihil aliud eſſe putat, quàm Eccleſia interdicere: ſoluere, liberum eſſe in Eccleſiam aditum dare. Nam & cœlorum regnum, cuius claues etro

peſſimè interpretabatur Trapezita noſter: ſed cœlum ipſum, cuius claues Petro tradidit Chriſtus: ac poteſtatem illam ligandi, ſoluendíque, ius eſſe, non ab Eccleſia ſolùm eiiciendi, vel in eam introducendi: ſed ad cœlum vſque pertingere.

VI. Hanc verò iudiciariam eſſe functionem nemo non agnoſcit, niſi qui planè deſipit. *Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus*, ait Ambroſius libro 1. de Pœnitentia, capite 2.& Pacianus Epiſtola 1. Itaque Sacerdotalibus officiis continetur. Et quidem [a] Caluinus ſolo iure prædicandi iuriſdictionem definit iſtam, dum *clauium vocem, & ligandi modum* ſic explicat: *Quoniam Euangelij doctrina nobis*, inquit, *cæli aperiuntur. Porro non alio modo ligantur & ſoluuntur homines, niſi dum fides alios reconciliat Deo, alios ſua incredulitas magis obſtringit.* Et in Com-

[a] Caluin. lib. 4. Iuſt. cap. 6. §. 4.

mentario ad Harmoniam Euangelicam, locum enarrans illum Matthæi XVI. *Dabo tibi claues*, &c. *Clauium*, inquit, *ſimilitudo concinnè ad docendi munus aptatur.* Hinc apparet quibus ex fontibus ſuum illum riuulum duxerit Trapezita, qui Epiſcopatum, eiúſque ſummum ac præcipuum munus ſola docendi, ac prædicandi functione metitur. Quanquam turpius in eo, quàm Caluinus ipſe, peccat; quod *regnum cælorum*, vt iam diximus, militantem in terris Eccleſiam eſſe putat: cùm cœlum ipſum propriè dictum Caluinus intellexerit. Sed de poteſtate ligandi & ſoluendi, déque clauibus Petro traditis, longè diuerſa ab indoctis iſtis Scripturarum mangonibus vetuſtas omnis Eccleſiaſtica docuit. Nam Sacramentorum adminiſtratione, & ſententia contineri iudicauit, qua ab vſu ſacrorum arceantur,

nam ſalutem: ad corpus autem, & externarum rerum procurationem, ex accidenti. Itaque qui iudicandi poteſtatem detrahit Epiſcopis, ſpiritalem iis iuriſdictionem adimit. [a] Et vbi illa eſt *ligandi poteſtas* atque *ſoluendi*, quam Apoſtolis, & per Apoſtolos eorú ſucceſſoribus Epiſcopis, mandatam à Chriſto, Concilia omnia, omnia Veterum Patrum monumenta teſtantur? Quid enim *ligare* atque *ſoluere* aliud eſt, quàm iudicare, ac vel damnare, vel abſoluere, quæ eſt duplex iudicum functio?

[a] Mat. 16. 18, & cap. 18. 18.

Iudiciariam certè poteſtatem verbis illis à Chriſto datam eſſe Petro Apoſtolorum principi, credidit Cyprianus epiſtola XXVII: adeóque Apoſtolis proportione ceteris, & eorum ſucceſſoribus epiſcopis. *Vt Eccleſia*, inquit, *ſuper epiſcopos conſtituatur: & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur.* Quod qui-

dem ſaluo Petri ac ſucceſſorum eius principatu, Catholica pietas intelligit. Agnoſcit item Hilarius canone XVI in Matthæum, dum *eius arbitrio claues æterni aditus illi traditas* ſcribit: *cuius terreſtre iudicium præiudicata auctoritas ſit in cælo.* Credidit & Hieronymus; qui in epiſtola ad Heliodorum, Apoſtolos omnes, in quos iiſdem verbis non diſſimilem poteſtatem contulit, *claues regni cælorum habentes* aſſerit, *quodammodo ante diem iudicij iudicare.* Nec aliter omnes antiqui Patres; qui eandem poteſtatem mortalibus à Deo conceſſam infinitis laudibus, & cum ingenti admiratione prædicant.

III. PRÆCIPVE verò Chryſoſtomus in libro tertio de Sacerdotio; hoc eſt epiſcopatu: in quo mirifica quædam de ampliſſima illa poteſtate ac iuriſdictione ſcribit; quibus Trapeziticæ ac fenebris rei patro-

no os occludit. Expendantur primùm iſta, & cum puſillæ mentis ac iudicij illius anguſtiis conferantur; qui ſolam ſine poteſtate curationem Epiſcopis attribuit. Οἱ γὰρ τὴν γῆν οἰκοῦντες, καὶ ἐν ταύτῃ ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, τὰ ἐν οὐρανοῖς διοικεῖν ἐπετράπησαν, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον, ἣν οὔτε ἀγγέλοις, οὔτε ἀρχαγγέλοις ἔδωκεν ὁ θεός. οὐ γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται· ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἔχουσι μὲν γὰρ καὶ οἱ κρατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ δεσμοῦ ἐξουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον· οὗτος δὲ ὁ δεσμὸς αὐτῆς ἅπτεται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαίνει τοὺς οὐρανούς· καὶ ἅπερ ἂν ἐργάσωνται κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ θεὸς ἄνω κυροῖ, καὶ τὴν τῶν δούλων γνώμην ὁ δεσπότης βεβαιοῖ. καὶ τί γὰρ, ἀλλ' ἢ πᾶσαν αὐτοῖς τὴν οὐράνιον ἔδωκεν ἐξουσίαν; *Nam qui terram incolunt*, ait, *& in ea commorantur, iis commiſſa eſt cœleſtium adminiſtratio, ac*

Chryſoſt. lib. de Sacerd. p. 16. To. 6. Sau.

poteſtatem acceperunt, cuiuſmodi nec Angelis, nec Archangelis tribuit Deus. Non enim dictum eſt his; Quæcumque ligaueritis in terra, eruntligata & in cœlo: & quæcumque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cœlo. Habent enim & iÿ, qui in terra dominantur, vinciendi poteſtatem: ſed in corpora duntaxat. Illud autem vinculum animam attingit ipſam; & cœlos ipſos penetrat. Et quæcumque infrà Sacerdotes egerint; hæc ſuprà Deus rata facit, ac ſeruorum ſuorum ſententiam confirmat. Et quid aliud, quàm cœleſtem illis omnem tradidit poteſtatem? Mox verò regis affert exemplum, qui quos velit in carcerem detrudendi poteſtatem alicui dederit, & quos velit à vinculis liberandi. Sacerdotes verò longè iſto poteſtatem ampliorem à Deo conſecutos aſſerit, & infinitè maiori dignitate eſſe præditos. Quam eandem ſimilitudinem accommodat & Homilia

LXXXVI in Ioannem, ad illa Chriſti verba; *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Quænam ergo dignitas, ac poteſtas eſſe poteſt; quæve iuriſdictio, ſi hæc non eſt?

IV. Quòd autem Iudæorum Preſbyteris iudicandi functionem Trapezita dat, Chriſtianorum preſbyteris, id eſt epiſcopis, adimit: quantum opinione ſit falſus, paullo pòſt idem demonſtrat Chryſoſtomus, dum ambos inuicem confert, & Iudaicos, lepræ non curandæ, ac tollendæ, ſed probandæ duntaxat an ſanata iam eſſet poteſtatem habuiſſe dicit: Epiſcopos verò non corporum, ſed animorum lepram, & impuritatem non ſanatam probandi ius habere, ſed ſanandi penitus, & ab ea liberandi. οὗτοι δὲ οὐ λέπραν σώματος, ἀλλ' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν.

Ita Caſſianus libro tertio de Incarnatione, capite XIV, Apoſtolum ait *poteſtatem quodammodo diuinitatis accepiſſe, vt quæ ligaſſet, vel ſoluiſſet in terris, vel ligata eſſent in cœleſtibus, vel ſoluta.*

Ex iis hæreticorum, & inter hos Trapezitæ, μικρολογία conſtringitur: qui non iſto tantùm in libro, qui de Trapezitico fenore inſcribitur, ſed alio in loco, Epiſcoporum dignitatem adeò in arctum cogit, vt ligandi ſoluendique poteſtatem non aliter definiat, quàm eo munere, quo Oſtiarij fungebantur: quod in eo ſitum erat, vt in permittendo aditu Eccleſiæ *bonos à malis diſcernerent* (ait Iuo Carnotenſis Sermone 2 de rebus Eccl.) Ita ille ligare nihil aliud eſſe putat, quàm Eccleſia interdicere: ſoluere, liberum eſſe in Eccleſiam aditum dare. Nam & cœlorum regnum, cuius claues Petro

datæ ſunt à Chriſto, Eccleſiam interpretatur: non falsò tantùm; ſed etiam ineptè, vt [a] alibi demonſtrauimus.

[a] in Miſcel. Exercit ad Iul. c. 16.

V. Hoc hæreticum fermentum damnant pænè omnes Græci, Latinique Patres; qui de poteſtate illa Epiſcopis, ac ſacerdotibus pro cuiuſque munere conceſſa aliter iudicant: vt ex paucis quæ attuli, teſtimoniis conſtat: quibus vnum, alterúmve libet addere. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi XIV Eliam cum Petro comparans, Ἠλίας μὲν, inquit, ἀνελήφθη εἰς οὐρανόν· ἀλλὰ Πέτρος ἔχει τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. *Elias in cælum aſſumptus eſt: at Petrus claues habet regni cælorum.* [b] Antiochus Homilia CXXII, Οὐκ εἶπεν, inquit, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ᾽ ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἵνα καὶ ποιῶν ἀχειρώνητον, ἢ κωλύων, ἢ καθαι-

[b] Tomo I. Biblioth. Græcol. pag. 1215.

ῥῶν, φοβερὸν ἔχοις τὸ πρᾶγμα, ὡς σύμψηφον καλῶν τὸν θεὸν, ὡς ὑπὸ μάρτυρι τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τοῦτο ποιῶν. καὶ ὁ κωλυόμενος, ἢ καθαιρούμενος φρίττῃ, ὡς ἔξω βαλλόμενος οὐρανῶν βασιλείας· ὅρα, φησὶν, ὁ προστάτης, ἱερεῦ. ἃ κάτω δεσμεῖς, ἄνω λογοθετεῖσθαι προσδόκησον. *Non dixit, Quæcumque ligaueritis in terra, erunt ligata in terra: ſed quæcumque ligaueris in terra, erunt ligata in cælo. vt quando à communione repelles, vel interdices, vel depones, formidoloſam rem eſſe ducas: vtpote qui ſententiæ adſtipulatorẽ adhibeas Deum; tanquam illo teſte, qui in cælo eſt, id agens. Et vt viciſſim is cui interdicitur, aut qui deponitur, perhorreſcat, velut extra regnum cælorum eiectus. Vide, inquit, ô Sacerdos! quid agas. Quæ infra alligas, horum in ſupernis rationem habendam exiſtima.* Manifeſtum eſt ex illis omnibus Patrum decretis; regnum cœleſte non eſſe huius temporis Eccleſiam; vt

peſſimè interpretabatur Trapezita noſter: ſed cœlum ipſum, cuius claues Petro tradidit Chriſtus: ac poteſtatem illam ligandi, ſoluendíque, ius eſſe, non ab Eccleſia ſolùm eiiciendi, vel in eam introducendi: ſed ad cœlum vſque pertingere.

VI. Hanc verò iudiciariam eſſe functionem nemo non agnoſcit, niſi qui planè deſipit. *Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus*, ait Ambroſius libro 1. de Pœnitentia, capite 2. & Pacianus Epiſtola 1. Itaque Sacerdotalibus officiis continetur. Et quidem [a] Caluinus ſolo iure prædicandi iuriſdictionem definit iſtam, dum *clauium vocem*, & *ligandi modum* ſic explicat: *Quoniam Euangelij doctrina nobis*, inquit, *cœli aperiuntur. Porro non alio modo ligantur & ſoluuntur homines, niſi dum fides alios reconciliat Deo, alios ſua incredulitas magis obſtringit.* Et in Com-

[a] Caluin. lib. 4. Iuſt. cap. 6. §. 4.

mentario ad Harmoniam Euangelicam, locum enarrans illum Matthæi XVI. *Dabo tibi claues*, &c. *Clauium*, inquit, *ſimilitudo concinnè ad docendi munus aptatur.* Hinc apparet quibus ex fontibus ſuum illum riuulum duxerit Trapezita, qui Epiſcopatum, eiúſque ſummum ac præcipuum munus ſola docendi, ac prædicandi functione metitur. Quanquam turpius in eo, quàm Caluinus ipſe, peccat; quod *regnum cœlorum*, vt iam diximus, militantem in terris Eccleſiam eſſe putat: cùm cœlum ipſum propriè dictum Caluinus intellexerit. Sed de poteſtate ligandi & ſoluendi, déque clauibus Petro traditis, longè diuerſa ab indoctis iſtis Scripturarum mangonibus vetuſtas omnis Eccleſiaſtica docuit. Nam Sacramentorum adminiſtratione, & ſententia contineri iudicauit, qua ab vſu ſacrorum arcentur,

aut ad ea fideles admittuntur. Ita Cyprianus in epiſtola ad Lapſos XXVII. Et in Epiſtola LXXIII ad Iubaianum, de iis Chriſti verbis agens, quibus Ioannis XX remittendi poteſtatem, aut retinendi peccati tribuit Apoſtolis, ad baptiſmi, & remiſſæ peccatorum, id eſt pœnitentiæ dandæ, ius illa refert. Idem & Hieronymus cenſet epiſtola CL, quæſtione IX. Chryſoſtomus item [a] libro tertio de Sacerdotio, vbi ad baptiſmum Euchariſtiam addit.

[a] pag. 16. edit. Sauil.

VII. CYRILLVS etiam Alexandrinus libro XII in Ioannem, poſtquàm illud ab Chriſto deriuatum in Apoſtolos remittendorum ius peccatorum, non ad falſarij Trapezitæ iudicium, ſed ad veritatis regulam exactum ampliſſimo præconio celebrauit; vt diuinam eſſe poteſtatem illam, & dignitatem aſſereret, Τὸ *μόνη*, inquit, *πρέπον ἀξίωμα τῇ θείᾳ φύσει*

τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς περιέθηκεν ὁ σωτήρ. *Soli diuinæ naturæ congruentem dignitatem, diſcipulis ſuis Saluator attribuit.* Id autem qua ratione ab illorum ſucceſſoribus exerceri in Eccleſia ſoleat, poſteà ſic explicat. Ἀφιᾶσι γοῦν ἁμαρτίας, ἤτοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι κατὰ δύο τρόπους, κατά γε διάνοιαν ἐμήν. ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τοὺς, οἷς ἂν ἤδη τούτου τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν· ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσιν ἔτι οὔπω τέως γεγονότας ἀξίους. ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε, καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες. Hoc eſt. *Remittunt porrò peccata vel retinent Spiritu afflati homines duobus, vt arbitror, modis. Vel enim ad Baptiſmum vocant eos, quibus illius copia fieri debet, propter vitæ honeſtatem, & probatam fidem. Vel prohibent aliquos,*

& à diuina gratia reiiciunt, quod nondum ea ſe dignos præbuerint. Vel alio modo remittunt, retinéntve peccata, dum Eccleſiæ filios vel peccantes caſtigant; vel pœnitentibus ignoſcunt.

VIII. QVAPROPTER non in prædicatione diuini verbi vſus poteſtatis clauium ſitus eſt: ſed in Sacramentis adminiſtrandis, Baptiſmi præſertim, Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, quorum ius omne penes Epiſcopos erat: nempe vt aut per ſe illa fidelibus impertirent: aut Preſbyteros ac Diaconos, pro ſuo quemque munere, vicarios illius gerendæ functionis adhiberent. Notum enim eſt moris Eccleſiaſtici peritis, probandorum catechumenorum, & ad baptiſmum & Euchariſtiam admittendorum ius & officium, proprium epiſcoporum fuiſſe: nec non ad communionem, & Sacramentorum vſum recipiendorum pœniten-

tium. Quam ob cauſſam ſanctiſſimi illi, quos teſtes adduxi; & quos ne eſſem longior, omiſi, Patres, ligandi atque ſoluendi, ſiue remittendi, aut retinendi peccata; ſiue denique clauium poteſtatem datam Epiſcopis per Apoſtolos fuiſſe teſtantur. Quæ res non oneris tantummodò ſine dignitate functionem; non docendi, ac prædicandi munus; non aliud denique, quàm ius, poteſtatem, magiſtratum, iuriſdictionem, vt in rebus Eccleſiaſticis, ampliſſimam oſtendit: ac multò præſtantiorem, quàm quæ Iudaicis presbyteris tributa fuit in antiqua lege.

CAPVT VIII.

Prædicandi ius ac functionem penes epiſcopos fuiſſe demonſtratur aduerſus indoctum Trapezitæ commentum: idque variis Patrum, ac Conciliorum teſtimoniis aſſeritur.

a Trapez. p. 418.

I. RELIQVVS ex [a] Trapezitæ partitione tertius eſt Epiſcoporum ſtatus, in quo *docendi munere abiecto, ex munus presbyterorum quædam ſibi præcipua ſumere cæperunt, quæ non liceret presbyteris attingere: ſed Epiſcopi ſoli agere poſſent: vt erat pænitentium reconciliatio, & Chriſmæ confectio, & puellarum conſecratio, & alia quædam.* [b] Addit inſuper, per idem tempus *Epiſcopo diſpenſandi res Eccleſiaſticas poteſtatem datam eſſe, ſed cum notitia presbyterorum, & Diaconorum,* Canone *vltimo Antiochenæ*

b Id. p. 419.

Synodi. Ex quibus liquet, circa Antiocheni Concilij tempus, mutationem hanc Epiſcopalis ordinis inſtitutam fuiſſe. ac deinceps *docendi munus Epiſcopos abieciſſe.* Hunc enim poſtremum ſtatum recenſet τῆς ἐπισκοπῆς Trapezita. Iam hoc inuſitatum & immane portentum eſt erroris, affirmare, quarto Chriſtianæ Eccleſiæ ſeculo, ac deinceps, Epiſcopos ab docendo, & prædicando Dei verbo deſtitiſſe. Atqui euidens eſt, tum maximè ei rei dediſſe operam Epiſcopos; idque paſſim Synodicis decretis & canonibus id illis iniunctum fuiſſe. Nulla eſt ad vſum Eccleſiæ, ac mores inueſtigandos, & quod cuiuſque ius ordinis Eccleſiaſtici ſit, officiúmque diſcernendum alia ratio, quàm Conciliorum & Canonum decreta, quibus omnis Eccleſiæ diſciplina continetur, Patrum, & Eccleſiæ doctorum, qui

eâdem ætate florebant, teſtimoniis approbata. At id perſæpè grauitérque ſcimus Epiſcopis eſſe mandatum, vt diuini verbi pabulo commiſſum ſibi gregem reficerent. Carthaginenſe quartum, canone xx ſanxit, *Vt Epiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet, ſed vt lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodò vacet.* Canone item xxiv, *Sacerdote* (Is eſt Epiſcopus) *verbum faciente in Eccleſia, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur.*

II. Hilarius in octauo libro de Trinitate, *Non ſtatim boni, atque vtilis paſtoris eſt,* ait, *aut tantummodò innocenter agere, aut tantummodo ſcienter prædicare: cùm & innocens ſibi tantum proficiat, niſi doctus ſit: & doctus ſine doctrinæ ſit auctoritate, niſi innocens ſit,* &c. *Sed perfectum Eccleſiæ principem perfect.s maximarum virtutum bonis inſtituit* (Apoſtolus) *vt &*

vita eius ornetur docendo, & doctrina viuendo.

Proſper libro de vita Contemplatiua, capite xx, qualem eſſe deceat epiſcopum, docens, inter alia, quòd Ezechiel ſpeculatorem illum eſſe dicit, id velle aſſerit, *oportere Sacerdotem propoſiti ſublimitate celſiorem eſſe cunctis, & maioris ſcientiæ habere gratiam, qua poſſit ſub ſe viuentes inſtruere.*

Iſidorus Peluſiota libro 2, epiſtola 208 ad Hermogenem epiſcopum ſcribens, Epiſcopalis eſſe muneris docet non ſolùm verbo docere: quòd pleroſque tum vnum inſtituiſſe queritur: ſed virtuti inſuper ſtudere. οὐ τοσοῦτον γὰρ ὁ λόγος, ὅσον ὁ τρόπος τῶν διδασκόντων παραθήγειν πέφυκεν. οἱ δ' ὥσπερ τὸ λέγειν μόνον ἐμπιστευθέντες, τοῦ πράττειν ἀπέχονται· οὓς καὶ στηλιτεύων ὁ μὲν θεῖος Ἀπόστολος ἔφη· ὁ κηρύττων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. *Non oratio docentium*

perinde animos acuere ſolet, vt vita & mores. At iſti non ſecus ac ſi ipſis dicendi duntaxat munus commiſſum fuiſſet, ab actione abſtinent. Quos etiam proinde inceſſens, ac proſcindens diuinus Apoſtolus his verbis vſus eſt: Qui prædicas non eſſe furandum, furaris, &c. Vide & Epiſtolam 235.

III. Sed quo vehementius prodigium illud erroris elidatur, Conciliorum aliquot canones in medium afferam, qui longè poſt illud tempus editi ſunt, quo tempore Trapezita prædicandi munus eiurare cœpiſſe putat Epiſcopos. Nam ſi id vnquam in Eccleſia factum eſt; poſtremis maximè ſeculis eſt factum: quæ quo longiùs ab incorrupta illa & Apoſtolica ætate diſtant; eo diſciplina ſolutior fuit: ac tum Clerici reliqui, tum Epiſcopi præſertim, in otium ac licentiam incubuerunt. Itaque prædicandi officium laborio-

ſum vtique ac moleſtum detrectaſſe tunc iſtos, & in Presbyteros traieciſſe veriſimile eſſet; ſi hoc vnquam geſtum eſſe conſtaret. Sed eſt falſiſſimum: Immo contrarium, omnes Synodi, omnes canones, omnium ſeculorum decreta prædicant: id perpetuò Epiſcopalis officij, muneríſque proprium habitum in Eccleſia fuiſſe; docere populum, & ad eum diuinis de rebus, ac myſteriis verba facere: cuius in partem officij ita vocati ſunt Presbyteri, & alij, ſi forte, Clerici: vt vel interim Epiſcopi pro virili parte idem facere non deſtiterint: vel facultatis inopia, aut negotiorum implicati moleſtiis potius, quàm quod eorum muneris id non eſſet, omiſerint: ac denique nonniſi conceſſu illorum & auctoritate poteſtas ſit prædicandi diuini verbi tributa ceteris.

IV. Sed iam canones paucos ex

infinita copia proferamus. Arelatenſe ſextum, quod anno 813, Carolo M. imperante factum eſt, canone tertio, Epiſcopis præcipit, vt ſacris literis, & diuinarum rerum ſtudio dediti ſint: *vt vnuſquiſque illorum in propria parochia perfectè ſtudioséque presbyteros, & vniuerſum populum docere, & inſtruere non negligat: quia ignorantia mater cunctorum eſt errorum, & maximè in Sacerdotibus Dei vitanda eſt,* QVI DOCENDI OFFICIVM IN POPVLIS SVSCEPERVNT, &c. *Sciant igitur Sacerdotes Scripturas ſanctas, & canones, vt omne opus eorum in prædicatione, & doctrina conſiſtat.* Turonenſe tertium eodem anno celebratum, canone IV, *Solicitè ſtudeat,* inquit, *vnuſquiſque Epiſcopus gregem ſibi commiſſum ſacra prædicatione quid agere, quidve vitare debeat, informare.* Sic Remenſe ſecundum eiuſdem anni,

canone

canone XIV. decreuit; *Vt Epiſcopi diligentius operam dent; lectioníque diuinæ incumbant, id eſt canonicis libris, & opuſculis Patrum*, ET VERBVM DEI OMNIBVS PRÆDICENT. Cabilonenſe tertium eodem anno, canone I, *Vt Epiſcopi aſſidui ſint in lectione, & ſcrutentur myſteria verborum Dei, quibus in Eccleſiâ doctrinæ fulgore ſplendeant, & verborum Dei alimentis animas ſibi ſubditas ſatiare non ceſſent*. Pariſienſe ſextum anno 829, canone IV, & V, ex Proſpero: & canone XII, ex Paſtorali Gregorij M. docendi officium epiſcopalis eſſe muneris admonet. nec non canone XXIII ex Fulgentio. Idem præcepit & Aquiſgranenſe ſecundum canone 2, 5, ac 6. Ad hæc Meldenſe anno 845 ſub Carolo Caluo, canone XXIX, Epiſcopis præcipit, vt *ſubditos ſibi ſtudioſiſſimè docere contendant*. Valentinum verò eodem rege, an-

no 835, canone XVI, *Vt vnuſquiſque noſtrûm* (ait Epiſcopos alloquens) *ſiue per ſe, ſiue per aliquem, vel aliquos ex miniſtris Eccleſiæ fideliter doctos, ita verbum prædicationis tam in vrbe, quàm foris in plebibus exhibeat, vt omninò eis admonitio & exhortatio ſalutaris deeſſe non poſſit.*

V. In Capitulari Ludouici Pij Imperat. Aquiſgrani anno 816 edito, canone XIX, cautum eſt, *Ne Epiſcopi occaſione prædicandi, aut confirmandi oneri ſint populis.* Et canone XXVIII, *Epiſcopos monemus, vt ſiue per ſe, ſiue per vicarios, pabulum verbi diuini ſedulò populis adnuntient: quia, vt ait beatus* Gregorius, *iram contra ſe occulti iudicis excitat ſacerdos; ſi ſine prædicationis ſonitu incedit.*

[a] Tom. 2. Concil. Gall. pag. 656.

Quin etiam [a] in formula Præcepti, quo Francorum Reges epiſcopatum alicui concedebant, inter alia quæ illi præſcribuntur officia, iſtud

ipſum eſt, vt *iuxta canonicam inſtitutionem plebem vobis commiſſam aſſiduis prædicationum ſermonibus expolire ſtudeatis.* Et [a] in alia formula, talis Epiſcopus ordinandus proponitur, *Qui ſciat commiſſa ſibi talenta aſſiduæ prædicationis ſermonibus expolire.* [a] pag. 637.

Et ne Gallicanæ tantùm Eccleſiæ inſtituta percenſeam: certè Græcorum ſexta Synodus in Trullo, quæ anno 707 Conſtantinopoli eſt habita; in idem conſpirat de Epiſcopatu iudicium. Ait enim canone XIX, Ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ ταῖς κυριακαῖς, πάντα τὸν κλῆρον, καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματά τε, καὶ κρίματα. *Oportere Eccleſiæ præſides, cùm omni die, tum præſertim Dominico, clerum omnem, & populum docere quæ ad pietatem ſpectant, ex diuina Scriptura col-*

ligentes veritatis ſententias, & iudicia. Erant ergo tum διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας οἱ ἐπίσκοποι, *doctores Eccleſiæ Epiſcopi*, vt interpretes loquuntur: nec à ſe munus illud excuſſerant. Eadem & anno Chriſti 675, Toletanæ, adeóque totius Hiſpanienſis Eccleſiæ mens fuit. Nam generale ex omnibus regni illius Epiſcopis Concilium Toleti habitum eſt, ordine vndecimum. Cuius memorabilis eſt ad Trapezitæ veternum excitandum ſecundus canon. *Quantum quis præcelſi culminis*, inquit, *obtinet locum, tantùm neceſſe eſt præcedat cæteros gratia meritorum, vt in eo, quod præſidet ſingulis, ſingulariter ornetur eminentia ſanctitatis; habens ſemper & in ore gladium veritatis & in opere efficaciam luminis: vt iuxta Paulum, potens ſit exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere. Nos proinde noſtri ordinis gradum, vel*

ſuſcepti regiminis modum magnoperè cogitare debemus: vt qui officium prædicationis ſuſcepimus, nullis curis à diuina lectione priuemur, &c.

VI. LATERANENSIS quoque Synodus Innocentio tertio Pontifice, anno 1215 ex totius collecta Chriſtiani orbis Epiſcopis, & eiuſdem vniuerſalis Eccleſiæ ſententiã complexa, canone x ſanxit, *vt quoniam Epiſcopi propter occupationes multiplices, vel inualetudines corporales, ſeu occaſiones alias (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis eſt reprobandum omninò, nec de cætero tolerandum) per ſeipſos non ſufficiunt miniſtrare populo verbum Dei, viros idoneos ad id munus aſſumant, tanquam coadiutores, & cooperatores*, Atque hoc ipſum eſt, quod ſupra dixi, Epiſcopos nonnullos magis voluntate ſua, aut occupationum magnitudine, aut facultatis inopia, à prædicandi fun-

ctione ceſſaſſe, quàm quod iure ac poteſtate iſta carerent. Tum id vniuersè, & vbique nunquam eſſe factum; quod tacitè Trapezita innuit. Quid quod Pelagius ſecundus epiſtola ſecunda, Epiſcopos peculiari vocabulo prædicatores nominat? Atque hoc firmiſſimo comprobare argumenti genere poſſumus; vſu & exemplis Epiſcoporum, qui per totum orbem ſeculis omnibus extiterunt: qui prædicandi, docendique populi partes ſtrenuè ſunt executi; quamuis eodem tempore publicè nonnunquam Preſbyteri & ipſi verba facerent: quod Alexandriæ inſtitutum eſſe ſcimus, vt erudiendo populo, & explicandis Chriſtiani dogmatis myſteriis illius ordinis præponeretur aliquis: quo munere Pantænum, Clementem Alexandrinum, Origenem, Heraclam, preſbyteros omnes, non Epiſcopos,

ſingillatim perfunctos eſſe, hiſtoriæ Eccleſiaſticæ teſtantur. Vt vel ex eo [a] Trapezitæ longè falſiſſima conuincatur opinio: qui tum demum, *vbi docendi munus abiecerunt Epiſcopi* (quod paullo pòſt Nicænam Synodum accidiſſe ex eius verbis colligitur) *exortum eſſe* ſcribit *in Eccleſia Doctorum genus; qui Epiſcopi non erant, qui hoc operis habuerunt, populum erudire prædicationibus, & ſcripturas eis exponere.* Atqui ſi Euſebium, ſi Hieronymum, ſi cæteros legiſſet, qui illorum, quos dixi, & conſuetudinis iſtius Alexandrinæ Eccleſiæ mentionem faciunt, aliter profectò iis de rebus exiſtimaſſet.

[a] pag. 418.

VII. Meminit Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, capite XLVI, quod eſt de Pantæno; *veteris in Alexandria conſuetudinis* iſtius, quæ *à Marco Euangeliſta* obtinuerit, vt *ſemper eccleſiaſtici doctores*

ibidem publicè populum erudirent: cui muneri Pantænus præpoſitus eſt.
a Hieron. cap. 48.
[a] Idem de Clemente Alexandrino, *Clemens*, inquit, *Alexandrinæ Eccleſiæ presbyter, Pantæni, de quo ſuprà retulimus, auditor, poſt eius mortem, Alexandriæ Eccleſiaſticam ſcholam tenuit, & κατηχήσεων magiſter fuit.* Euſebius verò in libro ſexto Hiſtoriæ tum κατηχήσεως iſtius à preſbyteris ſuſceptæ meminit: tùm præter illos,
b Euſeb. lib. 6. cap. 5.
[b] Heraclæ, qui Origeni ſucceſſit: & Dionyſij, qui Heraclæ ad Epiſcopatum prouecto. Extant Origenis Homiliæ complures: extant & aliorum, qui presbyteri cùm eſſent, non epiſcopi, populum publicè docebant: cùm intereà, pro virili parte, idem in officium prædicandi diuini verbi incumberetur ab Epiſcopo. Ita Flauiano Antiochiæ præſidente, conciones habebat Chryſoſtomus: Hippone regio, cui Valerius epiſco-

pus præerat, Auguſtinus. Atque ille quidem, quod tardioris erat linguæ, & Latino ſermone minus promptus Valerius; iniunctum hoc ſibi munus accepit: vt ſcribit Poſſidius. Cuius illud etiam eſt inſigne aduerſus Trapeziticum dogma πονηροῦ κόμματος, quod in capite v prodidit, Valerium ob eas, quas dixi, cauſſas, Auguſtino *presbytero poteſtatem dediſſe coram ſe in Eccleſia Euangelium prædicandi, ac frequentiſſimè tractandi, contra vſum quidem, & conſuetudinem Africanarum Eccleſiarum. Vnde etiam ei nonnulli epiſcopi detrahebant. Sed ille vir venerabilis, ac prouidus, in Orientalibus eccleſiis id ex more fieri ſciens, vtilitati eccleſiæ conſulens, obtrectantium non curabat linguas, dummodo factitaretur à presbytero, quod à ſe epiſcopo impleri minimè poſſe cernebat.* Igitur Epiſcopi per id tempus in Africanis Eccleſiis con-

cionabantur ipſi, non id munus presbyteris attribuebant.

VIII. SED nec in Orientalibus, ita presbyteri illi, quibus coram Epiſcopis permiſſum erat loqui, prædicationi operam dabant, id vt ſoli facerent, ac non etiam epiſcopi. Hoc qui vniuersè, infinitéque dicit Trapezita, & falsò dicit, & tota ipſa antiquitatis memoria teſte conuincitur. Quid enim? Non epiſcopus prædicauit, ac populum docuit Auguſtinus in Africa? Non in Oriente Chryſoſtomus? De quo quidem mirabile iſtud, ac planè ſingulare [a] in eius vita proditum eſt, vſque adeò prædicationi verbi diuini deditum fuiſſe; vt inambulans etiam, & in ſolemnibus proceſſionibus per viam incedens, perpetuò ad populum, qui eum magno numero, & incredibili audiendi cupiditate comitabatur, orationes

[a] Anon. in vita Chryſ. cap. 36 To. 8. edit. Sauil.

haberet. Quid eodem tempore Baſilius? quid Gregorij ambo, Nyſſenus, & Nazianzenus? Quid Amphilochius? quid Aſterius? quid Proclus deinde Conſtantinopolitanus? quid Alexandriæ Cyrillus? quid in Italia Ambroſius, Gaudentius, Petrus Chryſologus, Maximus Taurinenſis? In Galliis Eucherius, Cæſarius, Eligius? quid vbique terrarum innumerabiles alij Epiſcopi? Quorum partim extant in hodiernum vſque diem Homiliæ ad populum dictæ: partim eos conſtat multum, accuratéque partem illam paſtoralis muneris expleuiſſe? Res eſt (vt dixi, & ſæpius cogor dicere) notiſſima, & obſcura nemini; nihil tam Epiſcopos omnibus ſeculis factitaſſe, quàm vt populo verbum Dei prædicarent.

IX. QVIS igitur ſatis, & pro

eo ac tam abnormis, & barbara meretur opinio, caſtigare illam queat? Quis talia ſcribere audentem ferat? [b] Olim *Epiſcopos proprium hoc munus habuiſſe, docere, ac populum prædicatione erudire, orationique tantum vacare, & NVLLIS SE ALIIS ECCLESIASTICIS NEGOTIIS IMMISCERE; cætera tum curaſſe presbyteros*, præſertim *Sacramentorum adminiſtrationem*. [c] Item, *Abiecto munere docendi, ex muniis presbyterorum quædam præcipua ſibi ſumere cœpiſſe, quæ non liceret presbyteris attingere, ſed Epiſcopi ſoli agere poſſent: vt erat pœnitentium reconciliatio, & Chriſmæ confectio, & puellarum conſecratio.* Quæ Trapezitæ verba iterum repræſentamus; vt lectores intelligant, quem terminum illi ipſi mutationi præfixerit Epiſcopalis ſtatus: & cum iiſdem verbis comparata

[b] Trapez. p. 417.

[c] Id. pag. 418.

omnia illa teſtimonia Veterum & exempla, quæ contrarium oſtendunt, nihil ad reſpondendum illi reliqui faciant.

Tum igitur Epiſcopi muti eſſe cœperunt, & ex ambone vox illorum audiri deſiit, cùm quæ ſolis antè presbyteris erant attributa, in ſeipſi ſolos tranſtulerunt; chriſmatis conſecrationem, pœnitentium reconciliationem, virginum conſecrationem. Atqui poſteaquàm tria hæc canonum auctoritate, ſolis epiſcopis nominatim concеſſa ſunt, non minus, quàm anteà, conſtat Epiſcopos prædicandi verbi partes obiiſſe. De chriſmate ſcriptum eſt à Damaſo in vita Silueſtri (cui Scriptori tantùm tribuit Trapezita, vt ei admodum vni de re noua, inuſitata, & Eccleſiaſticæ antiquitatis vſu tritis auribus inaudita, Epiſcopalis ſtatus mutatione, ac diſcrimi-

ne fidem habuerit) Scribit igitur grauis ille, & laudatus Scriptor de Silueſtro ſic : *Conſtituit & chriſma ab Epiſcopo confici.*

X. QVAMOBREM Nicæni circiter Concilij tempus, quo Silueſter præſedit Eccleſiæ, innouatum illud eſt in epiſcopali ordine, vt à prædicandi officio ceſſarent. Certè poſt annos à Nicæna Synodo XVI, hoc eſt in Antiocheno Concilio, decretum illud eſt, quod nonniſi poſt deiectum ex ambone epiſcopalem gradum contigiſſe vult Trapezita, vt Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtratio penes epiſcopos eſſet, adhibitis tamen Presbyteris & Diaconis. Ex quo videlicet ſequi demonſtrauimus, *χειροτομίαν* illam Trapeziticam, epiſcopali in gradu, ſub Nicæna incidiſſe tempora. Illud verò extra controuerſiam eſt, in ſecundo Carthaginenſi Concilio,

quod anno Chriſti cccxc celebratum eſſe viri docti aſſerunt, tria illa, Epiſcoporum excepta eſſe iuri, quæ commemorata ſunt à Trapezita. Nam Canone tertio ſancitum eſt ita: *Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, à Presbyteris non fiant. Vel reconciliare quemquam in publica Miſſa presbytero non licere.* ac ſequenti canone de *reconciliandis pœnitentibus* itidem agitur; idque auctoritate Epiſcopi fieri præcipitur. Et in Carthaginenſi tertio, anno Chriſti cccxcvii, canone xxxvi, *Ut presbyter inconſulto epiſcopo virgines non conſecret: chriſma verò nunquam conficiat.* De eodem chriſmate in Vaſenſi prima Synodo, ſub Leone Papa canon editus eſt primus: nec non in aliis pleriſque Synodis decreta itidem facta. Quocirca, ſi vera eſt Trapezitæ opinio, Epiſcopos oportet *abieciſſe tum docendi munus.* Quod apertè fal-

ſum eſſe; tot illa, quæ ſuprà commemorata ſunt; argumenta; & exempla demonſtrant. Sed in tam luculentum, & apertum mendacium diligentiùs inquirere; abuti eſt otio; & lectoris ingenio diffidere. Profecto enim valdè imperitum oportet eſſe; cui primo ſtatim intuitu non illius commenti falſitas ſuboleat.

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS E SOCIETATE IESV

DISSERTATIONVM ECCLESIASTICARVM LIBER SECVNDVS:

In quo certæ fidei, vel rerum Eccleſiaſticarum quæſtiones diſputantur.

Capvt I.

De Diaconis, quos profanos menſarum adminiſtros fuiſſe Trapezita contendit. quæ opinio refutatur. ac do-

cetur tum ſeptem illos primos Diaconos Actorum VI, *tum ceteros deinceps ſacrum, & hierarchicum gradum habuiſſe: idémque locus Actorum illuſtratur. Trullana pſeudoſynodus notata.*

I. QVOD erat præcipuum libri huius, & inſtitutæ diſputationis argumentum; de Epiſcoporum ordine, ac functione egimus hactenus. Quædam nunc ſuperſunt aliis de rebus, ſed tamen Eccleſiaſticis, à feneratorum patrono obiter iniecta; quæ animaduerſionem merentur. Ea nos paucis complectemur.

Ac principiò conſiderandum id eſt, quod non ille dubitando, vt cordati, miniméque præcipites ſolent, ſed præfractè aſſeuerando pronuntiat: [a] *Diaconos nullam habuiſſe* χειρο-

[a] Trapez. p. 410.

νησιν, aut προστασίαν in Eccleſia, aut alium Eccleſiaſticum actum, niſi pauperum tantùm menſarúmque miniſterium. Vnde & διάκονοι appellati. Atqui falsò iſta dici, tùm Scriptura ipſa, tum auctoritas vetérum; & Eccleſiæ mos, atque vſus oſtendit. Lucas Euangeliſta, à quo Diaconorum origo traditur; tametſi inſtituendorum ſeptem illius ordinis principum captam occaſionem refert ex quotidianis in viduas egenóſque curandis ſumptibus, & menſarum præfectura: non hoc ſolùm munus iniunctum illis eſſe; ſed alia præterea geſſiſſe demonſtrat.

II. PRIMVM diuini verbi prædicatio *Eccleſiaſticus actus eſt:* adeò quidem vt vnicum hoc penſum Eccleſiæ principibus, id eſt epiſcopis, Trapezita mandauerit. qui etiam inter presbyteros, ſiue epiſcopos præſtantiorem iis gradum aſſignat,

qui id vnum agerent. At illud vſurparunt Diaconi: & inter hos [b] Stephanus vnus è ſeptem primis; nec non [c] Philippus ex eodem ordine. Eccleſiaſticus item actus eſt, Dominici corporis, & ſanguinis adminiſtratio. Hanc etiam Diaconi ex officio ſuſceperunt. Teſtis eſt Apoſtolicorum æqualis temporum Ignatius martyr in epiſtola ad Trallianos, qui diaconos ait *miniſtros eſſe myſteriorum Ieſu Chriſti*: διακόνοις ὄντας μυστηρίων Χριστοῦ Ἰησοῦ. Tùm profanum id miniſterium fuiſſe docentem cum Caluino, & hæreticis aliis Trapezitam hac ſententia iugulat. Οὐ γὰρ βρωτῶν, καὶ ποτῶν εἰσι διάκονοι· ἀλλ' ἐκκλησίας θεοῦ ὑπηρέται. *Non enim ciborum ac potuum miniſtri ſunt, ſed Eccleſiæ Dei.* Deinde ſcribit Diaconos Epiſcopis functionem exhibere; qualem Angeli Deo præſtant: cuiuſmodi Stephanus Iacobo; Timotheus & Li-

b Act. 6.
c Act. 8.

nus, Paulo; Anacletus & Clemens Petro præſtiterunt.

III. Brevi poſteà tempore Iuſtinus martyr extitit. Qui in Apologetico poſteriore docet Diaconos in Eccleſia, poſtquam ab Sacerdote conſecratio facta eſt panis & vini, hoc eſt Euchariſtiæ; hanc ipſam in fideles diſtribuere ſolitos. οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι, διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι. *Qui apud nos Diaconi vocantur, vnicuique adſtantium diſtribuunt ex illo pane, & vino, & aqua benedictione conſecratis: & ad abſentes deferunt.* Quem quidem panem, vinúmque pro communibus haberi vetat. οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα λαμβάνομεν. Atque hoc perdiu poſteà obſeruatum in Eccleſia fuiſſe, vt Diaconi corpus & ſanguinem Domini populo mini-

ſtrarent, veteres canones & hiſtoriæ teſtantur. In Actis ſancti Laurentij martyris fide digniſſimis, ita magnus hic Leuita Xyſtum Pontificem alloquitur: vt ex iiſdem refert [a] Ambroſius: *Quò Sacerdos ſancte ſine Diacono properas? Nunquam ſacrificium ſine miniſtro offerre conſueueras*, &c. *Cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem: cui conſummandorum conſortium ſacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas?* Cyprianus quoque non ſemel Diaconos oſtendit Sacramentorum adminiſtros fuiſſe: vt in libro de Lapſis, vbi illos *calicem Domini præſentibus offerre* dixit. Ancyrana Synodus canone 2, duo genera functionum Eccleſiaſticarum Diaconis adſcribit, hoc eſt ἱερατικῆς λειτουργίας, nempe τὸν ἄρτον, καὶ ποτήριον ἀναφέρειν, quod eſt offerre communicantibus corpus & ſanguinem Domini: & κηρύσσειν, hoc eſt

[a] lib. 1. de Off. c. 41.

prædicare. Arator elegantiſſimus Poëta, libro I in Acta Apoſtolorum, ſeptem illorum inſtitutionem verſibus illis declarans, minimè profanum fuiſſe munus oſtendit.

Iura miniſterij ſacris altaribus apti
In ſeptem ſtatuêre viris: quos vndique lectos
Leuitas vocitare placet. Quàm ſplendida cœpit
Eccleſiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ
Miſceat, & latices cum ſanguine porrigat agni.

IV. Et quoniam Clementis auctoritati tantum, vt ſuperiùs oſtendi, Trapezita defert, eúmque dignum habet, cui nouis de rebus & inauditis fidem adhibeat; legat quæ de Diaconis ille ſcripſit in Conſtitutionibus Apoſtolicis; præſertim libro ſecundo, capite XLIV: vbi Diaconum in omnibus, quoad poteſt,

ſubleuare iubet Epiſcopum, à quo poteſtatem debet accipere: ita vt maioris duntaxat momenti res illi reſeruet, sítque Diaconus Epiſcopi oculus, & auris. Et capite LIV, Diaconi eſſe dicit in ſacris Synaxibus apparere Præſuli, & de pace ac mutua concordia populum admonere. Cuius officij paſſim in veteribus Liturgiis, & antiquorum Scriptis exempla leguntur. Quæ qui neſciat, is ſit omnium rudis: qui autem vtcumque norit: quînam obſecro conſtabit ſibi, ſi idem Diaconorum munus profanæ, haud ampliùs, menſæ miniſterio, ac pauperum cura circumſcribat? Nam & Baptiſmum à Diaconis ordinario iure adminiſtratum eſſe, Epiſcopi tamen auctoritate, iiſdem ex antiquitatis monimentis accepimus. Et Tertullianus in libro de Baptiſmo, capite XVII, *Dandi quidem*, inquit, *habet ius ſummus*

ſacerdos, qui eſt Epiſcopus: dehinc preſbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honorem. Ergo penes Diaconos fuit Sacramentorum, & diuini verbi miniſterium. In quo Caluini & Lutheri diſcipuli; quorum pars magna Trapezita; notiſſimæ rei inſcitia labuntur: dum ex Actorum capite illo ſexto, vbi ex menſarum occaſione, vt iam docui, conſtituti narrantur Diaconi, nihil aliud iſtos præterquam *menſales ſtructores*, id eſt τραπεζοποιούς, fuiſſe putant.

V. QVANQVAM nonnulli ſic Lucam interpretati ſunt, vt aliud Diaconorum genus, & ab vulgari, notóque inter Clericos ordine diuerſum, illîc ſignificari crederent. quod quidem [a] Chryſoſtomus ad eum locum docere videtur: cuius hæc ſunt verba. Ὁποῖον δὲ ἄρα ἀξίωμα εἶχον οὗτοι, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν, ἀναγκαῖον

[a] Hom.14. pag. 690. edit. Sauil.

ſum eſſe; tot illa, quæ ſupra comme-morata ſunt, argumenta, & exem-pla demonſtrant. Sed in tam lucu-lentum, & apertum mendacium di-ligentiùs inquirere, abuti eſt otio, & lectoris ingenio diffidere. Profe-ctò enim valdè imperitum oportet eſſe, cui primo ſtatim intuitu non il-lius commenti falſitas ſuboleat.

DIONY-

DIONYSII

PETAVII

AVRELIANENSIS

E SOCIETATE IESV

DISSERTATIONVM

ECCLESIASTICARVM

LIBER SECVNDVS:

In quo certæ fidei, vel rerum Eccleſiaſticarum quæſtiones diſputantur.

CAPVT I.

De Diaconis, quos profanos menſarum adminiſtros fuiſſe Trapezita contendit. quæ opinio refutatur. ac do-

cetur tum ſeptem illos primos Diaconos Actorum VI, *tùm ceteros deinceps ſacrum, & hierarchicum gradum habuiſſe: idémque locus Actorum illuſtratur. Trullana pſeudoſynodus notata.*

I. QVOD erat præcipuum libri huius, & inſtitutæ diſputationis argumentum; de Epiſcoporum ordine, ac functione egimus hactenus. Quædam nunc ſuperſunt aliis de rebus, ſed tamen Eccleſiaſticis, à feneratorum patrono obiter iniecta; quæ animaduerſionem merentur. Ea nos paucis complectemur.

Ac principiò conſiderandum id eſt, quod non ille dubitando, vt cordati, miniméque præcipites ſolent, ſed præfractè aſſeuerando pronuntiat: [a] *Diaconos nullam habuiſſe* χωϛέρ-

[a] Trapez. p. 410.

νησιν, aut προεστασίαν in Eccleſia, aut alium Eccleſiaſticum actum, niſi pauperum tantùm menſarúmque miniſterium. Vnde & διάκονοι appellati. Atqui falsò iſta dici, tum Scriptura ipſa, tum auctoritas veterum; & Eccleſiæ mos, atque vſus oſtendit. Lucas Euangeliſta, à quo Diaconorum origo traditur; tametſi inſtituendorum ſeptem illius ordinis principum captam occaſionem refert ex quotidianis in viduas egenóſque curandis ſumptibus, & menſarum præfectura: non hoc ſolùm munus iniunctum illis eſſe; ſed alia præterea geſſiſſe demonſtrat.

II. PRIMVM diuini verbi prædicatio *Eccleſiaſticus actus eſt:* adeò quidem vt vnicum hoc penſum Eccleſiæ principibus, id eſt epiſcopis, Trapezita mandauerit, qui etiam inter presbyteros, ſiue epiſcopos præſtantiorem iis gradum aſſignat,

qui id vnum agerent. At illud vſurparunt Diaconi: & inter hos [b] Stephanus vnus è ſeptem primis; nec non [c] Philippus ex eodem ordine. Eccleſiaſticus item actus eſt, Dominici corporis, & ſanguinis adminiſtratio. Hanc etiam Diaconi ex officio ſuſceperunt. Teſtis eſt Apoſtolicorum æqualis temporum Ignatius martyr in epiſtola ad Trallianos, qui diaconos ait *miniſtros eſſe myſteriorum Ieſu Chriſti:* διακόνους ὄντας μυστηρίων Χριστοῦ Ἰησοῦ. Tum profanum id miniſterium fuiſſe docentem cum Caluino, & hæreticis aliis Trapezitam hac ſententia iugulat. Οὐ γὰρ βρωτῶν, καὶ ποτῶν εἰσι διάκονοι· ἀλλ' ἐκκλησίας θεοῦ ὑπηρέται. *Non enim ciborum ac potuum miniſtri ſunt, ſed Eccleſiæ Dei.* Deinde ſcribit Diaconos Epiſcopis functionem exhibere; qualem Angeli Deo præſtant: cuiuſmodi Stephanus Iacobo; Timotheus & Li-

b Act. 6.
c Act. 8.

nus, Paulo; Anacletus & Clemens Petro præſtiterunt.

III. Brevi poſteà tempore Iuſtinus martyr extitit. Qui in Apologetico poſteriore docet Diaconos in Eccleſia, poſtquam ab Sacerdote conſecratio facta eſt panis & vini, hoc eſt Euchariſtiæ; hanc ipſam in fideles diſtribuere ſolitos. οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι, διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι. *Qui apud nos Diaconi vocantur, vnicuique adſtantium diſtribuunt ex illo pane, & vino, & aqua benedictione conſecratis: & ad abſentes deferunt.* Quem quidem panem, vinúmque pro communibus haberi vetat. οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα λαμβάνομεν. Atque hoc perdiu poſteà obſeruatum in Eccleſia fuiſſe, vt Diaconi corpus & ſanguinem Domini populo mini-

ſtrarent, veteres canones & hiſtoriæ teſtantur. In Actis ſancti Laurentij martyris fide digniſſimis, ita magnus hic Leuita Xyſtum Pontificem alloquitur: vt ex iiſdem refert [a] Ambroſius: *Quò Sacerdos ſancte ſine Diacono properas? Nunquam ſacrificium ſine miniſtro offerre conſueueras*, &c. *Cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem: cui conſummandorum conſortium ſacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas?* Cyprianus quoque non ſemel Diaconos oſtendit Sacramentorum adminiſtros fuiſſe: vt in libro de Lapſis, vbi illos *calicem Domini præſentibus offerre* dixit. Ancyrana Synodus canone 2, duo genera functionum Eccleſiaſticarum Diaconis adſcribit, hoc eſt ἱερατικῆς λειτουργίας, nempe τὸν ἄρτον, καὶ ποτήριον ἀναφέρειν, quod eſt offerre communicantibus corpus & ſanguinem Domini: & κηρύσσειν, hoc eſt

[a] lib. 1. de Off. c. 41.

prædicare. Arator elegantiſſimus Poëta, libro I in Acta Apoſtolorum, ſeptem illorum inſtitutionem verſibus illis declarans, minimè profanum fuiſſe munus oſtendit.

Iura miniſterij ſacris altaribus apti
In ſeptem ſtatuêre viris: quos vndique lectos
Leuitas vocitare placet. Quàm ſplendida cœpit
Eccleſiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ
Miſceat, & latices cum ſanguine porrigat agni.

IV. Et quoniam Clementis auctoritati tantum, vt ſuperiùs oſtendi, Trapezita defert, eúmque dignum habet, cui nouis de rebus & inauditis fidem adhibeat; legat quæ de Diaconis ille ſcripſit in Conſtitutionibus Apoſtolicis; præſertim libro ſecundo, capite XLIV: vbi Diaconum in omnibus, quoad poteſt,

ſubleuare iubet Epiſcopum, à quo poteſtatem debet accipere: ita vt maioris duntaxat momenti res illi reſeruet, sítque Diaconus Epiſcopi oculus, & auris. Et capite LIV, Diaconi eſſe dicit in ſacris Synaxibus apparere Præſuli, & de pace ac mutua concordia populum admonere. Cuius officij paſſim in veteribus Liturgiis, & antiquorum Scriptis exempla leguntur. Quæ qui neſciat, is ſit omnium rudis: qui autem vtcumque norit: quînam obſecro conſtabit ſibi, ſi idem Diaconorum munus profanæ, haud ampliùs, menſæ miniſterio, ac pauperum cura circumſcribat? Nam & Baptiſmum à Diaconis ordinario iure adminiſtratum eſſe, Epiſcopi tamen auctoritate, iiſdem ex antiquitatis monimentis accepimus. Et Tertullianus in libro de Baptiſmo, capite XVII, *Dandi quidem*, inquit, *habet ius ſummus*

ſacerdos, qui eſt Epiſcopus: dehinc preſbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honorem. Ergo penes Diaconos fuit Sacramentorum, & diuini verbi miniſterium. In quo Caluini & Lutheri diſcipuli; quorum pars magna Trapezita; notiſſimæ rei inſcitia labuntur: dum ex Actorum capite illo ſexto, vbi ex menſarum occaſione, vt iam docui, conſtituti narrantur Diaconi, nihil aliud iſtos præterquam *menſales ſtructores*, id eſt τραπεζοποιοὺς, fuiſſe putant.

V. QVANQVAM nonnulli ſic Lucam interpretati ſunt, vt aliud Diaconorum genus, & ab vulgari, notóque inter Clericos ordine diuerſum, illîc ſignificari crederent. quod quidem [a] Chryſoſtomus ad eum locum docere videtur: cuius hæc ſunt verba. Ὁποῖον δ' ἄρα ἀξίωμα εἶχον οὗτοι, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν, ἀναγκαῖον

[a] Hom. 14. pag. 650. edit. Sauil.

μαθεῖν. ἆρα τὴν τῶν διακόνων; καὶ μὴν τοῦτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐστὶν ἡ οἰκονομία. καίτοι οὐδέπω οὐδεὶς ἐπίσκοπος ἦν, ἀλλ' οἱ Ἀπόστολοι μόνον. ὅθεν οὔτε διακόνων, οὔτε πρεσβυτέρων οἶμαι τὸ ὄνομα εἶναι δῆλον, καὶ φανερόν· ἀλλὰ τέως εἰς τοῦτο ἐχειροτονήθησαν. *Cuiuſmodi autem dignitatem habuerint ipſi, &c. qualem manuum impoſitionem acceperint, neceſſe eſt intelligere. An igitur Diaconorum propriam? Atqui hoc in Eccleſiis non eſt vſu receptum: ſed Presbyterorum eſt iſta diſpenſatio. Quanquam nondum vllus tunc epiſcopus erat, ſed Apoſtoli tantùm. Vnde neque Diaconorum, neque Presbyterorum puto nomen illîc eſſe certum ac definitum. Sed interim ad hoc munus ordinati ſunt.* Duo ex his Chryſoſtomi verbis colligimus. Alterum, οἰκονομίαν illam, id eſt functionem & diſpenſationem, cui præſtandæ electi ſunt Septemuiri illi,

quæ in viduis, & pauperibus curandis ſita erat, non geſſiſſe tum Diaconos, ſed Preſbyteros, illo tempore & loco, quo iſta commentabatur Chryſoſtomus. Scripſit autem Conſtantinopoli iam Epiſcopus: vt ex Homilia octaua & nona in Acta colligitur. Alterum, fuiſſe in hac opinione Chryſoſtomum: ſeptem illos, qui Actorum ſexto ad menſarum miniſteria electi ſunt, neque Diaconos, neque Presbyteros diſertè, expreſſéque nominari. Non enim abſolutè negat Diaconos fuiſſe: ſed tantummodò non ſatis conſtare, quo nomine, ordinéque cenſendi ſint. Quo minus autem Diaconi vocandi ſint, id vnum affert, quod illa viduarum, & egenorum procuratio non ab Diaconis geri conſueuerit, ſed à Presbyteris.

VI. Qvis tum Conſtantinopoli mos fuerit ex hoc loco intelli-

gitur. Conſtat tamen alibi Diaconorum id munus fuiſſe proprium, & ob eam cauſſam aduerſus Presbyteros nonnunquam inſolentius ſeſe geſſiſſe: vt propterea Synodalibus decretis coërcendi fuerint. Quod ſi in illa Eccleſia, vbi declamabat iſta Chryſoſtomus, idem mos fuiſſet, vt ab Diaconis οἰκονομία eiuſmodi curaretur, nihil iam cauſſæ ſupereſſet, quin de Apoſtolorum voluntate delectos ſeptem illos, Diaconos fuiſſe concederet Chryſoſtomus, quemadmodum tota ferè antiquitas Chriſtiana perſuaſum habuit: & vt alios omittam, Neocæſarienſis Synodus canone xv, & Hieronymus epiſtola LXXXV. Quocirca non eſt illorum probabilis ſententia, qui ſeptemuiros illos Actorum VI, non Diaconici ordinis putant fuiſſe: ſed diuerſi cuiuſdam, & profani. Nec illi Chryſoſtomi auctoritate tueri ſe poſſunt.

Non enim Diaconos fuiſſe negat; ſed quo minus id aſſeueret, quid obſtare videatur affert. tum de ſolo nomine præſcribit; aítque non liquidò, apertéque Diaconi aut Presbyteri nomine illos affectos videri. præſertim cùm nulli adhuc eſſent epiſcopi ab Apoſtolis diſtincti; adeóque nec presbyteri, vel diaconi.

VII. Hinc apparet quantum iudicij ad illum Actorum locum, & Chryſoſtomi ſententiam interpretandam adhibuerit Pſeudoſynodus Trullana; quæ canone XVI, Neocæſarienſem illum canonem redarguit; in quo decernunt Patres, ſeptẽ eſſe Diaconos oportere: quòd ita ſub Apoſtolis inſtitutum ſit, vt ex Actorum libro conſtat. At Trullani iſti cornicum oculos configunt; & *cùm ad Apoſtolica illa verba Patrum ſententiam accommodaſſent, animaduertiſſe ſe dicunt, non de Sacramentorum*

adminiſtris ſermonem illîc eſſe, ſed miniſteriis menſarum. Ἡμεῖς τῷ Ἀποστολικῷ ῥητῷ τὸν νοῦν ἐφαρμόσαντες τῶν πατέρων, εὕρομεν ὡς ὁ λόγος αὐτοῖς οὐ περὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν ἦν, ἀλλὰ περὶ (τῆς) ταῖς χρείαις τῶν τραπεζῶν λειτουργίας. Mox ad eandem mentem Chryſoſtomi verba referunt. Verùm ſi quis, vt nos paullo antè fecimus, locum Chryſoſtomi accuratiùs legat, animaduertet neutiquam illum negare Diaconos illos reipſa fuiſſe; hoc eſt ad ordinem eiuſmodi pertinuiſſe.

VIII. CÆTERVM Theophylactus in Commentariis ad ſextum Actorum caput, aliter Chryſoſtomum intellexit; cuius verba more ſuo deſcripſit. Sic enim interpretatus eſt, tanquam diceret ille, ſeptem uiros iſtos non Diaconos fuiſſe, ſed Presbyteros. ποίαν δὲ χειροτονίαν, inquit, ἐδέξαντο οὗτοι οἱ ἑπτά; ἆρα τῶν διακόνων;

ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων, οἶμαι, τὸ ὄνομα εἶναι, καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν. ἀλλὰ τέως εἰς τοῦτο διακονεῖν τοῖς πιστοῖς τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐχειροτονήθησαν. *Ecquam verò manuum impoſitionem acceperunt ſeptem iſti? An Diaconorum? Verùm Presbyterorum arbitror eſſe nomen ac dignitatem ipſorum. Sed interim ad hoc ipſum, vt fidelibus quæ erant ad vſum neceſſaria miniſtrarent manuum impoſitione conſtituti ſunt.* Poſtrema Theophylacti verba conſideranda ſunt. Ait enim ad hoc illos interim ordinatos fuiſſe, vt menſis miniſtrarent. Hoc eſt quamuis impoſitione manuum conſecrati eſſent, vt non profanis tantùm menſis, ſed multo magis vt ſacris miniſtrarent: quod ex Ignatio ſuprà commemorauimus: tamen interim illud præcipuè profanarum curandarum munus exercuiſſe, cùm nondum diſtincti, & vt Græci dicunt, διηρθρωμένοι, id eſt

articulati eſſent eccleſiaſtici ordines, & ordinum functiones : ac nullus adhuc Epiſcopus, & Presbyter, adeóque Diaconus miniſterio ſacrò, & appellatione diſtinctus eſſet : ſed omnes iſti gradus penes Apoſtolos eſſent: quod modò narrantem Chryſoſtomum audiebamus: & Oecumenius in Commentariis ſignificat.

IX. Ac tametſi Catholici quidam & eruditi viri ac Theologi putent, eos, qui in Actorum illo loco conſtituti feruntur, non habuiſſe ſacram ordinationem; nec ex ſacro Diaconorum ordine fuiſſe: multum tamen ab eorum cauſſa Trapezitarum abeſt patronus: qui Diaconos non illos, qui Actuum ſexto capite deſcribuntur, ſed vniuersè negat *vllum alium eccleſiaſticum habuiſſe, præter pauperum tantùm, menſarúmque miniſterium.* ac de Diaconis potiſſimum eiuſmodi ſic iudicat, qui tum

erant,

erant, cùm Paulus ad Corinthios ſcribebat. Nam illorum refellit ſententiam, qui *ἀντιλήψεις* & *κυβερνήσεις*, id eſt *adiutoria*, & *gubernationes*, de quibus 1 Cor. 12 loquitur Apoſtolus, ad Diaconos pertinere volebant: quos argumento illo redarguit; quoniam Diaconi nullum Eccleſiaſticum actum habuerunt, præter menſarum, pauperúmque miniſterium. Quocirca non tantùm prioris illius generis Diaconos, de quibus Lucas meminit, ab omni eccleſiaſtico actu ſummouet: ſed etiam illos, qui conſtitutis iam rebus, & epiſcopis ordinatis in Eccleſia fuerunt, & ab Apoſtolo Paulo ſæpè commemorantur: ac cum Epiſcopis & Preſbyteris copulantur. Quo vel vnico argumento Trapezitæ falſa opinio reuincitur. Nam niſi ſacer ordo ille tum fuiſſet, hoc eſt hierarchicus gradus, non illum Apoſtolus cum iis,

qui extra controuerſiam pro ſacris habentur, & quidem ſolos, nominatim appellaſſet. Vt in epiſt. ad Philippenſes, *Epiſcopos* & *Diaconos* iungit ſtatim initio. Nec non 1 Tim. 3.

Capvt II.

Socratis locus ab Trapezitæ falſa interpretatione vindicatur ſuper Pœnitentiario presbytero. κανόνα *ibi legem eſſe, non corpus Clericorum. De canone Nicæno* XII *accurata diſquiſitio: cuius abſurda interpretatio ab Trapezita conficta diſcutitur. Militiam vniuersè Christianis interdictum non fuiſſe illo canone: vti nec à Lactantio: cuius illuſtratur locus.* ὑπόπτωσις *pœnitentiæ gradus omnium laborioſiſſimus.*

I. SEQVVNTVR alia veteris ad Eccleſiæ ritus ſpectantia, ma-

ximè Pœnitentiæ, ab feneratorum patrono adnotata perperam, & Diſſertationi intexta: quæ in hoc caput coniecimus.

Primum illud eſto, in quo Epiphanij nuperum Interpretem redarguit ſuper vocabulo τοῦ κανόνος. Socrates in libro v, capite XIX, vbi memorabilem illam refert hiſtoriam Pœnitentiarij preſbyteri ab Nectario Conſtantinopoli ſublati; de huius ipſius pœnitentiarij origine ſcribit, inſtitutum illum eſſe per id tempus, quo Nouatiani ab Eccleſia receſſerunt. οἱ ἐπίσκοποι, inquit, τῶν ἐκκλησιῶν κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέθεσαν. *Epiſcopi Eccleſiarum, canone,* vel *ad canonem, pœnitentiarium adiecere presbyterum.* Nos in [a] Epiphanianis Animaduerſionibus, κανόνι προσθεῖναι docuimus idem eſſe ac *decreto canonis adiungere,* potius quàm *canoni adiicere;* ſi quidem ca-

[a] Hær. 59. pag. 242.

non pro corpore, & ordine corporatorum ſumitur. Diſplicet hoc Trapezitico Feneratori: cuius hæc ſunt verba. [a] *Apud Sozomenum*, inquit, *Pœnitentiarius dicitur τῷ κανόνι προστεθεῖσθαι, id eſt adiunctus eſſe Clero, ſiue ἐκκλησιαστικῷ τάγματι. Interpres nouitius Epiphanij ridiculè canonem eſſe nouum factum dicit de inſtituendo Pœnitentiario.* Quo in loco Trapezita antiquum ſuum obtinet, & quidem palmare, quod in eo ſæpè notatum eſt; cuiuſmodi in [b] Claudio (is fuit Cæſar) *inter cætera miratos eſſe homines* auctor eſt Suetonius: *obliuionem & inconſiderantiam, vel, vt Græcè dicam, μετεωρίαν, καὶ ἀβλεψίαν.* Ita ille præceps, inconſideratúſque fertur in reprehendendo, miniméque quid ſcribat cogitans. Etenim quod ridiculè ſcriptum à nobis eſſe deierat, id non modò non eſt ridiculum; ſed planè verum, immò neceſſarium.

[a] Trapez. pag. 63.

[b] Sueton. Claud. cap. 39.

II. QVID enim? Non illum animaduertiſſe, cùm noſtra carpendi ſtudio legeret, quod ibidem adnotauimus ex eodem Socrate, non vt ille dormitans ſcripſit, Sozomeno: ex quó intelligere poſſet, κανόνα ibi non poſſe eſſe τάγμα corporatorum? Nam poſt illa, quæ de inſtituto Pœnitentiario, & κανόνι προστεθέντα refert Socrates, ſubinde loquitur ſic: οὗτος ὁ κανὼν κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ταῖς ἄλλαις αἱρέσεσι. *Iſte canon*, (nempe ᾧ προσετέθη ὁ ἐπὶ μετανοίας πρεσβύτερος; & de quo paullo antè locutus eſt) *ad hanc vſque diem in cæteris Eccleſiis obtinet; excepta Nouatianorum*. Quid ineptius fingi poteſt hac ſententia, ſi ad mentem Trapezitæ τὸν κανόνα pro collegio, & corpore vſurpatum volumus? quale eſt Canonicorum corpus, qui ita dicti videntur; quod in eodem canone, id eſt collegio corporati, & in matriculam relati erant.

Quomodo Conſtantinopolitanæ vrbis Collegium, & Clericorum corpus illi Eccleſiæ attributum, ad alias etiam ſectas tranſlatum, interpretari Trapezita poterit? Ergo κανὼν ibi neceſſario eſt *regula*, vel *decretum*: nec aliter Socratem intellexit Epiphanius Scholaſticus auctor Tripartitæ: nec non Nicephorus Calliſti libro XII, capite XXVIII. Ex quibus nonnihil profeſſum, quod ad illuſtrandum Socratem valde pertinet. Auctor ergo Tripartitæ libro IX, capite XXXV, Socratis ſuperiora illa verba ſic reddit: *Ex illo Epiſcopi pro Eccleſiaſtica regula presbyterum ſuper pœnitentes eſſe conſtituerunt.* Videtur Græca Socratis ſic intellexiſſe, vt, τῷ ἐκκλησιῶν κανόνι, ſit, *Eccleſiaſtico canone*, vel vi & *auctoritate canonis Eccleſiaſtici*, ſiue *regulæ Eccleſiaſticæ*. In veteri codice Socratis legebatur, τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι, quod in ſuo for-

taſſe habuit Epiphanius Scholaſticus. Nicephorus eandem hiſtoriam referens è Socrate: τὸν ἐπὶ τῶν μετανοούντων, inquit, πρεσβύτερον ἐφ᾽ ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ κατέστησαν, τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι ἑπόμενοι. *Super pœnitentes presbyterum in quâque Eccleſia conſtituerunt, Eccleſiaſticum canonem ſequuti.* Hoc modo Eccleſiaſticus ille canon de pœnitentia poſt baptiſmum danda, iampridem inſtitutus fuerit, nec à Nouatiani ſchiſmatis tempore inuectus in Eccleſiam; contra quam Nouatiani ſentiebant; & qui vel vnus horum, vel in eos certè propenſus fuiſſe videtur Socrates.

III. Nos alterutro ſenſu Socratem loqui putamus. Aut enim ſcripſit, Epiſcopos Eccleſiarum, canone, ac decreto adieciſſe *Presbyterum* illum *ſuperpœnitentiarium:* vt οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐκκλησιῶν, coniunctim dicantur. Aut hoc voluit; Ad Eccleſiaſti-

cum canonem, id eſt regulam, & ius ac leges Eccleſiaſticas, Epiſcopos addidiſſe nouum iſtud, vt deinceps certus eſſet Preſbyter, qui pœnitentibus præeſſet. ac tunc pro ἐκκλησιῶν κανόνι, legendum erit, vt in vetere quodàm reperiri diximus, τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι. Sed anteponenda videtur prior, & in vulgatis recepta lectio: quoniam & nomen ἐκκλησιῶν absolutè, tam ante illa verba, quàm poſt, vſurpauit Socrates, Catholicas intelligens. Anteà quidem, περιελεῖν τῶν ἐκκλησιῶν πρεσβύτερον, *detraxiſſe de Eccleſiis presbyterum* illum per Nouatiana tempora conſtitutum: poſteà verò, οἱ νῦν κρατοῦντες τῶν ἐκκλησιῶν, *qui nunc potiuntur Eccleſiis*. Quare illîc etiam, οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐκκλησιῶν, qui iidem ſunt ac κρατοῦντες, ſcripſerit Socrates. Vtrolibet autem modo locus ille concipiatur; perſpicuum eſt, non aliud ſignificare poſſe voca-

bulum τοῦ κανόνος, quàm quod Tripartitæ auctor, & Nicephorus; & nos in Epiphanianis Animaduerſionibus oſtendimus: & Socratis ille ipſe locus euincit. Nec dubito quin egregiam ſuam χρηστομάθειαν Criticam compreſſurus fuerit Trapezita noſter, ſi vel Socratem ipſum, vel integrum Animaduerſionum noſtrarum locum dignatus eſſet legere, antequam de ridiculo in nos, immo per nos in ſe præcipitaret ſententiam. Sed hoc vocabuli miſſum faciamus erratum. Alterum de reipſa, multo grauius, ac minus ignoſcendum videamus.

IV. Canon eſt Nicæni Concilij duodecimus; in quo eccleſiaſticæ pœnæ ſubiiciuntur, *Quicumque vocati per gratiam, primum quidem impetum monſtrauerunt deponentes militiæ cingulum: poſtmodum verò ad proprium vomitum ſunt relapſi: ita vt*

quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent. Hi decem annis poſt triennij tempus (quo inter Audientes erunt) in afflictione erunt. Ita Latinè Dionyſius. Græca ſic habent. Οἱ δὲ προσκληθέντες μὲν ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες, ὡς τινὰς, καὶ ἀργύρια προέσθαι, καὶ βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναςρατεύσασθαι· οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν, μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. Poſteriora verba ita clariùs verti poſſunt. *Hi decem annis inter Proſternentes ſe verſentur, poſtquam inter Audientes triennium peregerint.* Apparet hanc eſſe grauiſſimam mulctam, in qua quindecim anni præſcribuntur (vt poſteà conſtabit) antequam in priſtinum gradum reſtituti, communionis fiant participes.

De huius Canonis mente (ait [a] Tra-

[a] Trapez. lib. 3. pag. 782.

pezita) *multi multa dixere, & nemo eam adhuc aſſecutus eſt.* Cùm enim hactenus de iis intellectus ſit Canon iſte, qui perſecutionis tempore, poſtquam Chriſtianam fidem magna cum glòria confeſſi ſunt, ob eámque diſcincti & exauctorati, militia ceciderunt; poſteà mutata ſententia, ad vomitum redeuntes, eandem reſumpsêre militiam: contrà ille,[a] *Nec probo*, inquit, *de his accipi, qui perſecutionis tempore, propter fidem, militiæ cingulum abiecerant, & poſteà fidem eierantes, pecuniis, ac donis, priſtinum militiæ honorem recipiebant, rursúmque ad Eccleſiam redierant. Nihil enim hic Canon dicit de fidei abiuratione, aut regreſſu in Eccleſiam. Simpliciter quippe conceptus eſt, ac ſtatutus in eos, qui gratia inſpirante diuina, cingulo militiæ depoſito, quo melius, & perfectius vitæ inſtitutum, magiſque Chriſtianum capeſſerent, poſtmo-*

a Trapez. pag. 783.

dum illud reſumerent, & denuò ſe militiæ ſacramento obligarent.

V. Hæc noua, & ad hoc tempus inaudita Canonis interpretatio. Quæ, vt ſimpliciter, ac ſine ambage loquar, falſiſſima eſt. Nihil verius, quàm quod Zonaras, & Balſamo, aliíque de iſto canone ſentiunt: damnari eos, qui nuper, in Licinij perſecutione, honeſta, & glorioſa confeſſione functi: adeò vt propter nomen Chriſti militaribus zonis diſcincti, & militia priuati fuiſſent: poſteà ad vomitum redierant, id eſt ad infamem illam militiam; & cum Chriſti negatione coniunctam: cùm vt eam recuperarent, Imperatoris mandato paruiſſent. De hoc genere lapſorum illîc agere Patres, ex antecedenti canone liquet; quo cum iſte continuandus eſt: vt particula δὲ, id eſt *autem*; docere poteſt. Canon igi-

tur vndecimus, ſic habet : Περὶ τῶν παραβαίντων χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἤ τινος τοιούτου· ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου· ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι, εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελῶνται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσι οἱ πιστοὶ, καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται. δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν. *De his, qui citra neceſſitatem, vel citra facultatum ablationem, vel ſine vllo periculo tranſgreſſi ſunt, aut alio eiuſmodi: quod per Licinij tyrannidem contigit: viſum eſt Synodo, etſi humanitate indigni ſunt, clementia tamen & benignitate in eos vti: Quicumque ergo germanè, & verè pœnitentia ducuntur, tres annos inter auditores, fideles exigent; & ſeptem annis proſternentur: duobus autem annis abſque oblatione, erunt orationum cum populo participes.*

Conferatur ſequens canon ſuprà deſcriptus à nobis cum iſto: iam intelliges ad eandem vtrumque perſecutionem referri.

VI. Sane militiæ nomen dare, ac ſtipendia mereri; & in iuſto bello humanum ſanguinem fundere, neque crimen eſt, nec eo nomine pœnis vllis eccleſiaſticis milites ſunt affecti. Quamuis enim à Baſilio in epiſtola ad Amphilochium, ſola iis per triennium abſtinentia Dominici corporis oſtendatur canone XIII; nullum hoc habet ſceleris argumentum: ſed minimè decere viſum eſt, vt ei, qui iuſta etiam, & licita cæde manus imbuiſſet, ſine aliquo piaculo, ad tam ſancta myſteria permitteretur aditus. Quemadmodum
1. Par. 22. 8. Dauidi legimus, quòd hoſtilis ſanguinis plurimum fudiſſet, non conceſſiſſe Dominum, vt ſibi Templum extrueret. Tum digamos in Eccleſia

vetere conſtat non abſque pœnitentia ad communionem admiſſos: tametſi ſecundæ nuptiæ neutiquam illicitæ cenſerentur. de qua re alibi. Sed Baſilij Canonem præſtat hîc deſcribere. Eſt enim ad inſtitutam diſputationem non inutilis. Τοὺς ἐν πολέμοις φόνους οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τοῖς φόνοις οὐκ ἐλογίσαντο· ἐμοὶ δοκεῖν συγγνώμην δόντες τοῖς ὑπὲρ σωφροσύνης, καὶ εὐσεβείας ἀμυνομένοις. τάχα δὲ καλῶς ἔχει συμβουλεύειν, ὡς τὰς χεῖρας μὴ καθαροὺς, τριῶν ἐτῶν τῆς κοινωνίας μόνης ἀπέχεσθαι. *Cædes in bellis factas, maiores noſtri non numerant in cædibus: ignoſcentes, vt opinor, iis, qui pro temperantia, & pietate decertant. fortaſſe verò rectè ſe habuerit, conſilium dare, vt qui puras manus non habent, triennio ſola communione ſint abſtenti.* Quo ex Canone liquet, primùm nullam legitimè, & pro honeſta cauſſa pugnantibus, irrogatam ex antiquo

pœnam fuiſſe. Deinde ne legis quidem, ac præcepti vim habere, ſed conſilij, ſanctionem illam Baſilij. Ex quo conſequens eſt, ne ab Nicænis quidem Patribus, contra milites decretum illud editum fuiſſe. Nam cuius iudicij eſt, tantam in illos pœnam conſtitutam putare, qui militiæ nomen dediſſent?

VII. ATENIM Canon ille (ait Trapezita) non ad omne pertinet militum genus: ſed ad eos ſolos qui cùm legitimo functi eſſent tempore, ſponte ad militiam redibant. [a] *De his enim ſancitus eſt, qui militiæ depoſito cingulo; vt meliori vitæ vacarent; & Chriſtiano homini conuenientiori; poſtea mutata ſententia, vt in eam cum honore aliquo iterum adſcriberentur, vel largitione, vel beneficio ducum & præſidum laborarunt.* Et [b] paullo pòſt. *Propter ſolam*, inquit; *hominum trucidationem fugienda illis viſa eſt ſecunda*

[a] Trapez. p. 783.

[b] Id. pag. 785.

da militia, quia de prima non poterant interpellare, vtpote ex imperij legibus neceſſaria, & neceſſariò obeunda. Vt hæc non vana ſit coniectura de ſenſu Canonis, illud conſtare eſt opus, Nicæni Concilij Patres hòc de cæde qualibet hominum feciſſe iudicium, vt eam nefariam, & illicitam putarent. At quî tandem perſuaſum id illis probat fuiſſe? Scimus quidem nonnullos Veterum ita ſenſiſſe, Chriſtianis militare omninò non licere. Nam & Tertullianus in libro de Idololatria, capite XIX, vniuersè pronuntiat, *Non conuenire ſacramento diuino & humano.* Deinde, *Quomodo autem bellabit,* inquit, *immo quomodo etiam in pace militabit ſine gladio, quem Dominus abſtulit? Nam etſi adierant milites ad Ioannem, & formam obſeruationis acceperant: ſi etiam Centurio crediderat; omnem poſteà militem Dominus in Petro exarmando*

diſcinxit. Hunc igitur militandi *actum illicitum* dixit. Idem & in libro de Corona militis capite vndecimo apertiſſimè ſcripſit. Nec eam tantùm militiam interdictam Chriſtianis exiſtimauit, quæ ſine Idololatria obiri non potuit: vt putat Pamelius: ſed ſimpliciter, & in totum ab vſu & commercio Chriſtiani nominis excluſit. Itaque inter Paradoxa Tertulliani iure illud referri debuit: cuiuſmodi illo in auctore ſunt multa. Quinetiam Titum Boſtrenſem, auctorem cæteroqui grauem, & eruditum, eâdem perſtrictum opinionis falſitate video. Nam [a] in libro ſecundo contra Manichæos, *Iuſtum*, inquit, *bellare non decet.* Et in ſequentibus addit alia, quæ ad eandem opinionem implicata videntur.

[a] Titus Boſtr. To: 4 Bibl. PP. col. 908. Vide & col. 909.

VIII. TRAPEZITARVM aduocatus vindicem coniecturæ ſuæ vnum

citat Lactantium. Sed nec huius mentem eſt aſſecutus; & nihil ad propoſitum omninò pertinet: vt non vana diuinatio ſit, non ipſum legiſſe apud Lactantium quæ ex eo retulit: ſed aliena, vti ſolet, recitaſſe fide: vel negligenter admodum, & tumultuariè legiſſe. Tria ſunt Auctoris illius loca, quæ attulit: quæ ſi quis ſigillatim examinare velit, & capita ipſa, vnde ea ſumpta ſunt, ac totam diſputationis ſeriem non oſcitanter expendere, verum id eſſe quod dico ſentiet, nihil minus ex iis effici, quàm quòd Trapezita putauit.

Primus eſt locus ex capite quarto, vel, vt [a] Trapezita citat, ſexto Epitomes Diuinarum Inſtitutionum: *Quid tam horribile, tam tetrum, quàm hominis trucidatio* (ait Lactantius) *Ideò bella execrabilia ſunt.* Diſputat in illo loco Lactantius de ſpectaculis, ac muneribus gladiatoriis: in

[a] Trapez. pag. 785.

quibus homicidia fiunt. quæ cùm per ſe deteſtabilia ſunt, tametſi legitimè committantur; vt in bello quamlibet iuſto: multo execranda ſunt magis, cùm ſine bello, ac ſine legibus fiunt. *Inuenta tamen conſuetudo* (ait idem) *quatenus homicidium ſine bello, ac ſine legibus faciant; & hoc ſit voluptas, quod vt ſcelus vindicent. Quod ſi intereſſe homicidio, ſceleris conſcientia eſt, & eodem facinore ſpectator obſtrictus eſt, quo & admiſſor: ergo & his gladiatorum ſceleribus non minus cruore perfunditur qui ſpectat, quàm ille, qui facit.* Trucidare hominem odioſa per ſeſe res eſt, quam meritò viri boni, etiam cùm ſecundùm leges imperant, execrantur. Ac ſolebant Romæ magiſtratus capitis in reum ſententiam dicturi, prætextam ponere, ac peruerſam induere veſtem, vt mœrentes & inuitos id ſe agere monſtrarent: quod Seneca li-

bro primo de Ira, capite XVI, & Valerius Maximus libro IX, capite XII docent. Neque propterea conſequens eſt, nefas hoc & illicitum apud Romanos habitum, capitali ſupplicio reos afficere. Quare neque propterea, quod execrabilia bella Lactantius eſſe dixit, in quibus humanus cruor funditur, non permitti Chriſtianis putauit.

IX. LOCVS alter eſt Lactantij, quem ex ſeptimo capite citat Trapezita, nos quarto legimus Epitomes. *Vetus præceptum eſt* (ait) *non occidere: quod ſic accipi debet, non tanquam iubeamur ab homicidio tantùm, quod etiam legibus publicis iubetur, manus abſtinere: ſed nec iuſſione interpoſita, nec verbo licebit periculum mortis inferre; nec infantem necare, aut exponere, nec ſeipſum voluntaria morte damnare.* Manifeſtum eſt, Lactantium hoc in loco diuinæ legis præceptum illud

exponere, quod vetat occidere. Atque hoc præcepto non tantùm prohiberi actionem illam docet, qua quis manu ſua hominem occidit: ſed etiam qualemcumque rationem vitæ alteri per nefas eripiendæ: vt cùm ſicarius ſubmittitur, qui iuſſione alterius hominem interficit. Ad eundem ergo pertinet illa iuſſio, qua quis alterum necat, ad quem & lex ipſa: nempe ad priuatum, qui nulla publica poteſtate, nec legitimè cædem facit. Hanc ſolam illicitam ac nefariam eſſe Lactantius affirmat: non eam, quam publica auctoritas præcipit. Vt in iuſto bello, publica eſt Principis poteſtas, quæ gladium militi porrigit, & in hoſtem iubet diſtringere. Quocirca nihil ad Trapezitæ diuinationem fulciendam adhiberi potuit alienius illo Lactantij teſtimonio.

X. Tertivs eiuſdem locus paul-

lo quidem magis ad rem facere videtur. Is autem ex capite v ab Trapezita deſcribitur: nos ex xvii libri de Iuſtitia petimus, qui eſt Inſtitutionum quintus. Verùm neque noua inde opinio ſatis probatur; vt paullò pòſt dicam: neque vniuersè bello interdictum eſſe Chriſtianis ex eo concluditur. Carneadis enim ibi dictum refellit, aſſerentis id quod iuſtè fit plerumque ſtultè fieri. Etenim *Iuſtus*, inquit, *ſi aut equum ſaucio, aut tabulam naufrago non ademerit, vt ipſe animam ſuam liberet, ſtultus eſt.* Huic Lactantius reſpondet primum exceptione, ſiue παραγραφῇ, negans verè iuſtum hominem in eos caſus venturum, vt vel equum adimere ſaucio, vel tabulam naufrago neceſſe habeat, vt vitam ſuam conſeruet: quia neque bellis, neque nauigationibus immiſcebit ſe, in quibus iſta ſolent euenire. *Cur enim na-*

uiget, aut quid petat ex aliena terra, cui ſufficit ſua? Cur autem belligeret, ac ſe alienis furoribus immiſceat, in cuius animo pax cum hominibus perpetua verſetur? Scilicet, peregrinis mercibus, aut humano ſanguine delectabitur, qui nec lucrum ſciat appetere, cui ſufficit victus; & non modò ipſe cædem facere; ſed intereſſe facientibus, ac ſpectare ducat nefas. Sed omitto iſta quoniam fieri poteſt, vt vel inuitus ad hæc ſubeunda cogatur. Hinc [a] Trapezita concludit, Lactantium ab cædis piaculo eos excuſare, qui militare coguntur: nimirum *qui cùm delectus tironum ageretur, quia militari ætate ac ſtatura erant, eiúſque conditionis, vti militiæ vacationem non haberent; ad militare ſacramentum adigebantur, nec illud defugere poterant.*

[a] Trapez. pag. 786.

XI. Atqvi non de ſola militia Lactantius loquitur: ſed etiam de negotiatione, qua quis nauigare co-

gitur. *Vt vel inuitus*, inquit, *ad hæc ſubeunda cogatur.* Quænam? Quæ in eâdem ſententia complexus eſt, negotiationem, & belligerationem. Ergo & mercaturam facere, ac trans mare negotiandi gratia proficiſci, nefas eſſe duxit Lactantius? Cur non igitur etiam de hac re canonem fecerunt Nicæni Patres, aut alij temporis illius? Deinde vt de ſola militia tam hîc, quàm in cæteris Lactantius intelligat, nihil hoc Trapezitæ cauſſam ſubleuat. Non enim hanc aut illam militiam; ſed omnem penitus ab Chriſtiano homine repudiandam eſſe iudicat: neque ſolis iis, quibus nulla militandi neceſſitas eſt, belligerandi, vel faciendæ cædis poteſtatem adimit: ſed vniuersè Chriſtianis omnibus, qui quidem iuſti eſſe velint. Quis autem Chriſtianus iuſtus eſſe non debet? Itaque tirones etiam, & militia obligatos lex ca-

dem tenet cædis euitandæ : quia in commune præceptum omnibus poſitum eſt, *Non occides.* Tum iuſſione etiam interpoſita nefas erit occidere. quod ab Lactantio de ea cæde, quæ in bello fit, dici putat Trapezita. Atqui non minus iubentur tirones, & ad ſacramentum obligati, quàm aut emeriti, aut nulla coacti neceſſitate, hoſtes cædere. Neutros ergo Lactantius excuſat. Vides quàm abſurda ſit tota iſta Trapezitæ ratiocinatio; vtque ſe inextricabilibus laqueis inuoluat.

XII. Enimvero in poſtremo illo loco. (Nam de prioribus ſatis multa) hoc ſolùm Lactantius voluit ; Chriſtianum hominem ſponte, ac vel lucri quæſtúſue minimè neceſſarij, vel ambitionis gratia, negotiationem, & nauigationem nunquam eſſe ſuſcepturum, aut nomen daturum in militiam. fieri tamen in-

terdum poſſe, vt honeſtis de cauſſis, ſiue quia vitam aliter, quàm iis artibus, tolerare nequeat: ſiue quia Principis mandato cogitur, inuitus ad iſta deſcendat. Tum quod ad cædem perpetrandam attinet, propria quædam neceſſitas vſuuenit, vt vitæ conſeruandæ gratia latronem, vel graſſatorem cogatur occidere. Sed quoniam gentiles ad tranſmarinas negotiationes, & rem bellicam non aliis ferè de cauſſis animum adiiciebant, quàm accumulandarum opum, vel honorum ac Præfecturarum illecebra deliniti: quæ cauſſæ procul abeſſe debent à perfecto Chriſtiano: iccirco Lactantius oratoria quadam αὔξησιν, quod rarò aliter fit, quia non ita futurum eſt, nec eſſe debet, negat omninò futurum.

Ad ſummam nego bellum gerere, & hoſtibus in eo necem inferre, ab Eccleſia vnquam vetitum; aut

vllo canone damnatos eos, tanquã ſceleratos & criminis reos, qui iuſto bello cædem feciſſent; quod diſertè teſtatur Baſilius in canone illo ad Amphilochium, quem ſuprà citauimus. Nego Canonem Nicænum duodecimum de iis interpretari vllo modo poſſe, qui in iuſta & legitima militia ſponte nomen dediſſent, ac ſacramentum repetiſſent, à quo vacationem, aut miſſionem impetraſſent. Sed de iis duntaxat, qui cùm ob Chriſti fidem exauctorati eſſent, ne idololatria polluerentur; poſteà rediiſſent ad vomitum, & ea, quam antè detrectauerant, conditione, ſacramentum militare reſumpſiſſent. Quod ſtatim confitebitur qui & ambos illos canones Nicænæ Synodi, vndecimum & duodecimum, legerit, inter ſéque contulerit; & paullulum iudicij ad eorum lectionem attulerit.

XIII. Etenim ſi quis interrogetur, vter grauius peccet; is qui ſponte, ac citra vim vllam, & neceſſitatem, nullum vel corporis cruciatum, vel damnum rerum ſuarum adhuc expertus, Chriſtianam eiuret fidem, & idolis ſacrificet: an qui citra crimen aliquod, & idolorum cultum, ſalua Chriſtiani profeſſione nominis, militiæ nomen dederit: num, ſi ſanus eſt, dubitabit, quin longè atrociùs peccet ille, qui vtcumque Chriſtum negauerit, quàm qui etiam pro illo tormenta ſuſtinuit? Quid igitur iniquius? immo quid alienius à communi hominum ſenſu, & ratione fingi poteſt, quàm quod Nicæni illi fecêre Patres, ſi vera Trapezitæ eſt de canonibus illorum opinio? In vndecimo canone, priores illos deſertores fidei, & ſacrificiis, idolorúmquè cultu contaminatos, nulla, vt ipſi profitentur, venia, & huma-

nitate dignos, annorum duodecim pœnitentia macerari iubent: quam etiam ita deſcribunt, vt triennium inter Audientes exigant: ſeptem annos in *ὑποπτώσει*: biennium in eo gradu, qui *σύστασις* dicebatur. At in poſteriores iſtos; qui, ſi vera Trapezita ſomniat, vnum hoc admiſere facinus, quod honeſtam licitámque militiam, quam ſponte depoſuerant, nullo cogente repetiuerunt, in hos, inquam longè grauiores pœnas conſtituunt: nimirum vt decem totos annos in *ὑποπτώσει* verſentur, poſt triennium in *ἀκροάσει* tranſactum: ac ſcilicet, vti Græci Interpretes obſeruant, etiam biennium illud *τῆς συστάσεως* addant, quod ex priori canone repetendum illis meritò videtur. Fiunt igitur anni pœnitentiæ quindecim, propter aut nullum, aut leuiſſimum certè, ac veniale crimen inflicti.

XIV. In quo illud inſuper Eccleſiaſticæ peritos antiquitatis non poteſt fallere, quod ad poſterioris huius ſeueritatem ſententiæ intelligendam attinet: decem annos hîc præſcribi in ὑποπτώσει decurrendos; illîc tantummodò ſeptem. Fuit autem ἡ ὑπόπτωσις tertius è quatuor pœnitentiæ gradibus, longè ceteris moleſtior, & ærumnoſior; in quem pœnarum genera omnia confluebant, ob quas pœnitentiam defugere, ac tergiuerſari maximè ſolebant, qui ab communione reiecti fuerant. Hinc *pœnitentiæ* ſola plerumque nomen ex communi ſibi proprium facit; vt in [a] Animaduerſionibus ad Epiphaniũ nos olim adnotabamus. Quinetiam Dionyſius Exiguus illorum Canonũ Interpres, ὑποπτώσεως vocabulum Latinè ita vertit, vt ſignificet præcipuam illius gradus acerbitatem fuiſſe. Nam in vndeci-

[a] pag. 250.

mo ὑπόπτωσιν ita circumſcribit: & *ſex annis omni ſe contritione deiiciant*. Vbi *ſex* pro *ſeptem*, qui ſunt in Græco, ponit annos, eóque tolerabiliorem priorum conditionem facit. In duodecimo verò ſic: *Hi decem annis in afflictione permaneant*. Quam ergo ſimpliciter nominat *omnem contritionem*, vel *afflictionem*; cùm poſſet, *proſtrationem*, aut eiuſmodi aliquid; profectò demonſtrat, caput illam diſciplinæ ſeuerioris, ac pœnæ totius fuiſſe. Quo eſt Trapezitæ interpretatio repudianda magis, quæ aut nulli, aut certè leuiori peccato, tanto pœnas atrociores, intolerabilioréſque decretas à ſanctiſſimis, grauiſſimíſque Præſulibus oſtendit.

CAPVT

Capvt III.

De Epiphanij loco falſa Trapezitæ coniectura refellitur: idémque declaratur. Negotiatores haud rectè dici ab eodem damnatos ab eccleſia. Bíος matrimonium *interdum ſignificat, contra quàm Trapezita credidit. Eiuſdem impudens calumnia in Romanam & catholicam eccleſiam coniecta: Tum alius error aientis minima peccata pœnitentia publica olim multata fuiſſe.*

I. AD eundem Pœnitentiæ ritum in Eccleſia vetere referenda ſunt alia quædam errata Trapezitæ noſtri. In Præfatione ad Lectorem pagina 57, Epiphanij locum quendam attigit, & dum nimis argutus eſſe ſtudet, peſſimè illum accepit. In calce magni Operis, quod de

Hæreſibus ſcripſit Epiphanius, Catholicæ fidei ſummam, ac morum & inſtitutorum Eccleſiæ breui diſputatione complexus eſt: vt iis velut notis germanam Chriſti ſponſam ab hæreticis conuenticulis, quæ concubinarum habet loco, diſcernat. Ac ſub finem præcipua quædam criminum capita colligit; quæ eiuſdem Eccleſiæ Catholicæ moribus vſúque damnantur. Ἀπέχεται κοινωνίας (inquit) ἁπάντων αἱρέσεων, (forte αἱρετικῶν) ἀποκηρύττει πορνείαν, καὶ μοιχείαν, καὶ ἀσέλγειαν, καὶ εἰδωλολατρείαν, καὶ φόνον, καὶ πᾶσαν παρανομίαν, &c. Mox, καὶ πλεονεξίαν, καὶ τοκοληψίαν. πραγματείας οὐκ ἀποδέχεται· ἀλλ' ὑποδεεστέρους πάντων ἡγεῖται. προσφορὰς λαμβάνει παρὰ τῶν οὐκ ἀδικούντων, οὐδὲ παρανομούντων, ἀλλὰ δικαίως βιούντων. Hoc eſt: *Ab omnium communione hæreticorum abſtinet: abdicat fornicationem, adulterium, petu-*

lantiam, idololatriam, homicidium, & iniquitatem omnem, &c. Tum *improbam cupiditatem, & auaritiam, atque vſuram. Negotiatores non admodum probat: ſed omnium infimos habet. Oblationes accipit ab iis, qui iniuriam aliis non faciunt, neque ſcelus aliquod admittunt, ſed iuſtè viuunt.* Hîc Epiphanius præcipua, vt dixi, ſcelera, & flagitia percenſet: ab quibus abhorret Eccleſia: & quæ auctoritate ſua condemnat. Vbi vox ἀποκηρύττειν, non hoc præcisè ſignificat, *excommunicare,* vel *à communione arcere, ac ſegregare:* tanquam omnes, qui in ea, quæ ibidem enumerat, inciderint, ab Eccleſiaſtica cõmunione reiiciat: vt arbitratur Trapezita. Qui & indidẽ colligit, *non ſolùm qui vſuram accipiunt, abdicatione ab Eccleſia punitos ſcribere ibi Epiphanium; ſed etiam omnes negotiatores,* πραγματευτάς. Sed minimè audiendus eſt. Nam ἀποκη-

ῥύπου non tam illorum, qui eiuſmodi crimina perpetrarint, quàm criminũ ipſorum abdicationem, damnationémque deſignat. Alioqui nemo non excommunicandus fuiſſet, & ab Eccleſia proſcribendus. Quis eſt enim, qui non incurrat aliquando in maledicentiam, detractionem, contentionem, auaritiam? Ad hæc, *theatra, equorum certamina, venationes, Muſica ſpectacula condemnat.* Ἀποκηρύσσει θέατρα, καὶ ἱππικοὺς, καὶ κυνήγια, μουσικούς τε, καὶ πᾶσαν κακολογίαν, καὶ καταλαλιὰν, καὶ πᾶσαν μάχην, καὶ βλασφημίαν· *Damnat*, inquit, *theatra, equeſtres agones, venationes, muſica ſpectacula, & omnem maledicentiam, & obtrectationem, omnémque contentionem, & maledictum.* An qui theatralibus ſpectaculis, aut circenſibus, aut venationibus interfuerat, ſtatim excõmunicatione plectebatur? Hoc ſi in vſu fuiſſet; tum profectò Chri-

ſtianus nemo pleriſque in ciuitatibus in Eccleſiam, & ad vſum Sacramentorum fuiſſet admiſſus: aut pauci admodum. Crebræ ſunt apud Ioannem Chryſóſtomum querelæ, cùm Antiochiæ adhuc preſbyter populum doceret, de paucitate commeantium ad Eccleſiam, ac ſacras Synaxes obeuntium; quibus maximè diebus ludi ac ſpectacula præbebantur. Quàm ſæpe populum in eas res intemperanter effuſum cùm ab illis deterrere ſtudet; tum ad Eccleſiam, & fidelium conuentus celebrandos allicere? Cùm etiam auditores hortatur ſuos, vt quàm poterunt plurimos ab illis ſpectaculis ſecum ad Eccleſiam adducant. Non igitur ob iſta communione Eccleſiæ priuatos fideles veriſimile eſt: præſertim cùm ab Imperatoribus Chriſtianis, & magiſtratibus ſolemnes illi apparatus ac ludi velut ex offi-

cio præſtarentur populo. Ad hæc propter leuia & venalia peccata nemo communione multatus eſt. Poſſunt autem ex iis, quæ Epiphanius recenſuit, nonnulla eſſe leuia: velut maledictum aliquod temerè ac facilè prolatum. Nam Auguſtinus [a] Sermone XLI de Sanctis, vbi grauia peccata diſtinguit à leuibus, inter leuia numerat, *quando cum omni facilitate, ac temeritate maledicimus*. Eiuſmodi & alia commemorari poſſunt, quæ Tertullianus *delicta* vocat *quotidianæ incurſionis*. quæ tamen inter ea continentur, quæ ab Epiphanio nominata ſunt. Non enim ſola illa, quæ lethalia & atrocia ſunt in eodem genere; ſed etiam leuia comprehendit ille, quando, exempli cauſſa, πᾶσαν κακολογίαν, & καταλαλιάν, πᾶσαν μάχην, καὶ πλεονεξίαν ἀποκηρύττεσθαι dixit ab Eccleſia. Vnde ſi ἀποκηρύττεσθαι ſit *excommunicari*, vt

[a] Aug. To. 10. p. 421.

Trapezitæ placet, non autem *impro-bari*, & *abiudicari* tantùm; vt res ipſa docet: neceſſe eſt ob leuia quæque crimina excommunicatos fuiſſe, id eſt ab Eccleſiæ communione abdicatos fideles: quod dictu ſit abſurdum. Atqui longè ab omni ſenſu & ratione magis abhorrent ea, quæ ad eundem Epiphanij locum obſeruauit in illa Præfatione ſua. Nam Epiphanium ait dicere omnes πραγματευτὰς, id eſt *negotiatores* ab Eccleſiæ communione reiici. Vbi & ioculariter ordini huic illudit. Ita enim ſcribit: *Quo loco, vt gratum faciam mercatoribus, non libet cum interpretibus, infimos eos omnium exponere, qui ibi ab Eccleſiæ communione prohibentur: ſed è contrario minoris peccati reos, & minus noxios. Sic enim placet, & melius eſt interpretari* ὑποδεεστέρους *in his verbis:* τοὺς πραγματευτὰς οὐκ ἀποδέχεται ἡ ἐκκλησία, ἀλλ' ὑποδεεστέρους

πὰρ' ὕπτων ἤγεῖται. *Negotiatores non admittit quidem eccleſia, ad communionem ſcilicet; ſed tamen minus noxios, quàm reliquos, qui excommunicantur, eos cenſet.* Hoc verò eſt in cauſſa præuaricari, & quorum patrocinium ſuſceperat, eos turpiter prodere, dum magis infames, & criminoſiores illos facit, quàm ab iis fiunt, quos iſte redarguit. Nam Interpretes Epiphanij de mercatoribus hoc vnũ ſignificant, non illos quidem damnandos eſſe, neque pœna dignos vlla, ſed in ſtatu & ordine eſſe omnium, qui in Eccleſia cenſentur, infimo. quod paullo pòſt exponam. At Trapezita, quod culpa vacat, & turpitudine; hoc illis eripit: tribuit quod ſine ſcelere, ac peccato eſſe non poteſt, quamuis aliorum comparatione, leuius eſſe videtur: abdicationem ab Eccleſiæ communione: quæ atrox & horribilis eſt pœna; nec vn-

quam, vti dixi, ab reatu culpæ aliquo ſeiuncta. Illud porrò Græci ſermonis non fert proprietas, ὑποδεεστέρους dici ab Epiphanio *minus noxios*. Nam *inferiores* omninò iſta vox ſignificat. Cùm enim paullo antè certos in Eccleſia fidelium ſtatus, & inſtituta vitæ commemoraſſet; quæ omnia recepta moribus & probata, ſuum in Chriſtiana republica locum tuerentur: principatum omnium aſſignauit Sacerdotio, quod ex virginibus, aut continentibus eligitur. à quo proximas tenent Clerici cæteri: tum Virgines: inde viduæ: ac poſtremò qui in matrimonio degunt; quos βιωτικοὺς appellant. Vnde & βίος idem ſignificat ac γάμος, quæ ſunt *nuptiæ*. Βίος, inquam, *nuptias* interdum ſignificat: & βιῶσαι dixit Epiphanius Hæreſi LIX, Num. IV pro eo quod eſt in matrimonio degere. Quod aduerſus Trapezitam,

à quo immeritò reprehendebamur, alibi demonſtrauimus. Et vt in vellicandis aliis minus temerarius ac præceps eſſe condiſcat; luculentum addemus ad idem probandum, Græci cuiuſdam ſcriptoris locum: qui haud ſciò an adhuc lucem viderit. Is eſt Theophilus philoſophus, qui Commentarios ſcripſit ad Hippocratis Aphoriſmos, quem penes nos habemus. Hic igitur ad illa primi Aphoriſmi verba, ὁ βίος βραχὺς, varias τοῦ βίου ſignificationes recenſens, inter alias hanc affert: βίος καὶ ἡ ζεῦξις τοῦ γάμου: *Eſt*, inquit, βίος *&* *matrimonij ſocietas.* Sed hæc obiter. Inter βιωτικοὺς, & communis vitæ fideles, infimo loco numerat Epiphanius τοὺς πραγματευτὰς, id eſt *negotiatores:* non quòd vetitus & illicitus ſit ille in Eccleſia ſtatus; aut cum peccato implicatus, ac pœna vlla, & animaduerſione notatus. ſed quod ab Euangelica

perfectione longiſſimè abeſt omniũ. Hæc vera, & germana mens eſt Epiphanij; quã verò ὁ τραπεζίτης cõmentus eſt, ἀδόκιμος eſt, & repudianda.

Cuiuſmodi eſt & impudens illa calumnia, quam contra *Pontificios*, hoc eſt Romanæ communionis Catholicos, maiori haud ſcio temeritate, an ſtoliditate coniicit: quæ quidem ad idem Pœnitentiæ negotium pertinet. [a] *Meretricibus* (ait) *apud Pontificios non interdicitur communione, non ſepultura prohibentur mortuæ.* Tanti ergo habuit homo iſte, *quamlongiſſimè à fermento*, vt vocat, *Papiſtico abeſſe* videri, ac ſe ſuis pro hæretico venditare: vt Catholicam cauſſam falſis etiam & confictis criminibus oneraret. Quis enim vel leuiſſimè vſu canonum imbutus, quibus hodiernæ Eccleſiæ diſciplina conſtat, ignorare poteſt, nulli ad communionem aditum permitti;

[a] Trapez. pag. 472.

qui publici alicuius ſceleris infamia notatus ſit: niſi pœnitentia Deo priùs Eccleſiæque ſatisfecerit? Vbinam verò legit, aut vnde tandem nouum illud, inuſitatúmque didicit; meretrices in Catholica Eccleſia à communione non arceri? Sanè hoc mendacium eſt: cùm nemini etiam minoris & occulti criminis ſibi conſciò, aliter ad vſurpanda Sacramenta liceat accedere, quàm confeſſione delicti illius, ac pœnitentia reconciliatus antè fuerit. quod Tridentina Synodus nouiſſimè decreuit.

Et quoniam de Pœnitentia, maximè autem publica, ſermo nobis ortus eſt, ſcire velim quid in animo habuerit feneratorum patronus,[a] vt in veteri Eccleſia *vel minima peccata ſeueriſſimè vindicata per pœnitentiam publicam*, auderet ſcribere. Quid hoc poteſt abſurdius dici? Itáne peccata minima erant illa, quæ pœnitentia

[a] Trapez. pag. 472.

publica multabantur? Atqui vel grauiſſima fuiſſe conſtat; nec alia, quàm illa ipſa propter quæ à regno Dei excluduntur homines: de quibus Apoſtolus, interpretante [a] Auguſtino, ſcripſit ad Galatas, cap. v. *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Reuoluantur monimenta antiquitatis omnia, omnes canones, quibus publica pœnitentia certa peccata notata ſunt: ac vetuſtiſſimi quique Patrum conſulantur. nulla occurrent alia, niſi atrocia; certè lethifera crimina, publicæ illi animaduerſioni ſubiecta. Longum eſt ea percenſere hoc loco, quæ apud Tertullianum, Cyprianum, Baſilium, alióſque Veteres, tum in Canonum Collectaneis leguntur. Trita res eſt, quam nemo, niſi antiquitatis rudis omnis, ignorat. Vnius Auguſtini, quoniam in eius mentionem incidi, teſtimonium ſatis

[a] Aug. To. 10. lib. 50 Hom. 50. cap. 4.

ſupérque nobis erit. Dicat ille cuiuſmodi peccatis publica pœnitentia ſit inflicta. Verba illius ex capite eodem quarto Homiliæ poſtremæ de Quinquaginta: *Vt ſi peccatum eius* (inquit de pœnitentibus ex antiſtitum arbitrio ſatisfacientibus loquens) *non ſolùm in graui eius malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire vtilitati Eccleſiæ videtur antiſtiti; in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non lethali, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem.* Et in epiſtola CXVIII, capite III. *Immo*, inquit, *ſi tanta eſt plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamenta talia differenda ſint, auctoritate antiſtitis debet quiſque ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, & eâdem auctoritate reconciliari. Hoc eſt enim indignè accipere, ſi eo tempore accipiat, quo debet agere pœnitentiam, non vt arbi-*

trio ſuo cùm libet, vel auferat ſe communioni, vel reddat. Cæterùm ſi peccata tanta non ſint, vt excommunicandus quiſquam homo iudicetur, non ſe debet à quotidiana medicina Dominici corporis ſeparare. Quæ poſtrema verba Iſidorus Hiſpalenſis tranſtulit in caput XVIII libri primi de Officiis Eccleſiaſticis. Et iſta etiam eiuſdemmodi adiicit: *Cæterum ſi talia ſunt peccata, quæ quaſi mortuum remoueant ab altario, prius agenda pœnitentia eſt; ac ſic deinde hoc ſalutiferum medicamentum ſuſcipiendum.* Gennadius in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, capite LIII, eandem quæſtionem de frequenti communione diſſoluens; *Quem*, inquit, *mortalia crimina poſt baptiſmum commiſſa premunt, hortor priùs publica pœnitentia ſatisfacere: & ita Sacerdotis iudicio reconciliatum communioni ſociari, ſi vult non ad iudicium, & condemnationem ſui Euchariſtiam*

percipere. Quocirca falſiſſimè dictum eſt, *vel minima peccata pœnitentia publica vindicata fuiſſe*. Nam minima iſta, oratione, & eleemoſynis, aliíſque piis officiis deleri, paſſim Auguſtinus prædicat: maximè autem Dominica oratione, cùm dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra*. De quo illud Proſperi non pigebit adſcribere ex libro ſecundo de vita Contemplatiua, capite VII. *Exceptis enim peccatis, quæ tam parua ſunt, vt caueri non poſſint: pro quibus expiandis cotidie Deo clamamus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, illa crimina caueantur, quæ publicata ſuos auctores humano faciunt damnari iudicio.*

In Collectione canonum Martini Dumienſis, quæ ad Bracarenſem ſecundam Synodum adtexitur: canone XXIII, declaratur quis ſit pœnitens publica illa functus pœnitentia,

tentia, & à ſacris ideo reiectus ordinibus. *Ex pœnitente*, inquit, *dicimus eum, qui poſt baptiſmum pro homicidio, aut pro diuerſis criminibus, aut grauiſſimis peccatis publicam pœnitentiam ſub cilicio gerens, diuino fuerit reconciliatus altario.* Non vtique ob minima peccata, ſed ob grauiſſima, & capitalia, ſumma illa pœna decernebatur.

Capvt IV.

Trapezitæ in fidei, ac Theologiæ tractandis quæſtionibus temeritas. Bonorum operum ab eo negata merita: quæ & omnium vniuerſè aliqua, & maiorum præſtantiora eſſe monſtratur. De duplici vitæ inſtituto communi, atque perfecto. Huius ſublatum ab Trapezita meritum defenditur.

1. HOc etiam feneratorum patrono reſtabat ad infeli-

citatis cumulum, vt ſe grauiſſimis de fide, ac Theologia controuerſiis interponeret, iiſque Trapeziticam illam farraginem referciret. Hic ille nimirum morbus eſt, qui pleroſque mortales tenet: vt quod quiſque minimè omnium nouit, quódque alienum habet ab vſu, profeſſionéque ſua; id præ ſe maximè ferre, déque eo crebrò, ac multum loqui ſtudeat. Quod dum in profanis, & communibus literis vſuuenit, quia nunquam ſine errore fit, ſtolidè id quidem: ſed aut nullo, aut non magno periculo geritur. Idem cùm diuinas ad res transfertur, eo flagitioſius eſt, quod ad errati turpitudinem; impietatis & hæreſis quoque crimen accedit. Peruetus eſt de eo ſanctorum querela Patrum: impriméſque Gregorij Nazianzeni; qui quibus potuit frenis hanc licentiam, temeritatémque conſtrinxit Ora-

tione tertia & triceſima. In qua leues & indoctos homines, atque in diuinarum rerum tractationem intemperanter effuſos tum aliis pluribus, tum hac ſententia caſtigat.

Οὐ παντὸς, ὦ οὗτοι, τὸ περὶ θεοῦ φιλοσοφεῖν, οὐ παντὸς, οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων. προσθήσω δὲ, οὐδὲ πάντοτε, οὐδὲ πᾶσιν, οὐδὲ πάντα· ἀλλ' ἔστιν ὅτε, καὶ οἷς, καὶ ἐφ' ὅσον. οὐ πάντων μὲν, ὅτι τῶν ἐξητασμένων, καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ, &c. τίσι δέ; οἷς τὸ πρᾶγμα διὰ σπουδῆς· καὶ οὐχ ὡς ἕν τι τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο φλυαρεῖται ἡδέως. *Non eſt cuiuſuis de Deo diſputare: non cuiuſuis, inquam. Non adeò vilis, ac protrita ea res eſt, nec eorum, qui adhuc humi ſerpunt. Addam etiam, non cuiuſuis temporis; nec apud quoſuis, nec de quibuſuis: ſed certo tempore, & apud certos homines, & aliquouſque faciendum iſtud eſt. Non cuiuſlibet id quidem eſt: quoniam hoc eorum munus eſt, qui*

accuratè explorati ſunt; ac contemplando longè proceſſerunt, &c. *Apud quos porro? Nempe apud eos, qui rem huiuſmodi ſtudiosè ac ſeriò amplectuntur: quique non vt quippiam aliud, ita hoc quoque inepta nugacitate perſequuntur.*

II. Scitvm & illud, nec ad rem noſtram minus eſt aptum, Syneſij in Dione: ὁ μὲν οὖν Κάδμου σπόρος αὐθημερὸν ὁπλίτας, φησὶν, ἀνεδίδου σπαρτούς· σπαρτοὺς δὲ θεολόγους οὐδείς πω μῦθος ἐτερατεύσατο. *Cadmi quidem ſemen ſatiuos, vt aiunt, eâdem die milites protulit. Satiuos autem Theologos nulla ad hanc diem fabularum portenta finxerunt.*

At Trapezita de Grammatico repente factus Theologus, non pauca, eáque præcipua, & perdifficilia fidei capita delegit; quæ tanquam ἐπεισόδια, vel ἐμβλήματα in alieni prorſus argumenti commentarium intexe-

ret. Qua ex re id, quod erat conſentaneum, eſt aſſecutus, vt in illis, quorum rudis, & ignarus erat, explicandis, turpiſſimos vbique in errores incurreret; à ſéque ipſo non minus, quàm ab omni Chriſtiana antiquitate, & catholicæ fidei regula diſcreparet. Quæ nos illius flagitia neque diſſimulare omninò debemus: neque tamen longiores in illis confutandis eſſe poſſumus. Sed ſtrictim notata capitibus aliquot exagitabimus: vt ne deinceps impune licere ſibi putet, tantis de rebus, quas neque ſcit, neque didicit vnquam, temerariam, ac falſam ſententiam dicere.

III. Horvm primum illud eſto, quod à pagina 288 diſputare eſt orſus: duo in Eccleſia eſſe inſtituta vitæ, quas ſectas, & πολιτείας vocat: alterum perfectum; quod remotum à procurandis corporis commodis,

totum ſe ad virtutis ac cœleſtium rerum ſtudium applicat: alterum quod in communi vita permanet. De vtraque vita deinde ſcribit ſic: *Prior illa ita quidem perfecta præ iſta habenda, & vocanda, ſi tamen nihil ſanctitatis meritoriæ in tali propoſito reponat*, καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου δικαιοσύνην ἔχουσα, *tanquam per hoc ſe iuſtitiam habere credens: ſed eam viam hac mente, & conſilio calcans, vt declinet* τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, *& omnem occaſionem delinquendi deuitet.* His paucis verſibus incredibile eſt quantum veneni ac peſtis incluſerit. Negat illius capeſſendæ vitæ propoſitum *ſanctitatis* aliquid *habere meritoriæ;* aut ex eo vberiorem conſtare iuſtitiam. In quo primum interrogandus eſt, credátne bonorum operum vlla eſſe merita, eo videlicet ſenſu, quem antiqui Patres omnes, & præ cæteris Auguſtinus, cúmque iis conſentiens Romana &

Catholica pietas agnoſcit. Nimirum vt neque Dei gratiam vlla antecedant merita: & hæc ipſa tum ex gratia, tum ex gratuita Dei pollicitatione, Chriſtíque meritis tota pendeant.

IV. QVÆ eſt Auguſtini ſententia paſſim ab eo contra Pelagianos expoſita. Vt cùm in epiſtola CV ita ſcribit: *Nulláne igitur ſunt merita iuſtorum? Sunt planè, quia iuſti ſunt. Sed vt iuſti fierent, merita non fuerunt.* Ac poſteà: *Quod eſt ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam; cùm omne bonum meritum noſtrum non in nobis faciat niſi gratia: & cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronet, quàm munera ſua?* Quamobrem (vt rectè Proſper in Reſponſione ad Capitula Gallorum, capite VI) *Iuſtificatus homo, id eſt ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito accipit donum,*

quo medio adquirat & meritum: vt quod in illo inchoatum eſt per gratiam Christi, etiam per induſtriam liberi augeatur arbitrij. Eiuſmodi operum merita bonorum, nemo niſi profanus, ac vecors, Chriſtianis audet eripere. Nihil enim tanta conſenſione traditum ab veteribus Eccleſiæ magiſtris ac Patribus accepimus: nulla vt eorum propemodum pagina ſit, quæ non inſignem aliquam mentionem habeat dogmatis illius. Tertullianus, vt ex innumeris teſtimoniis pauca delibem, libro de Pœnitentia capite ſecundo, *Bonum factum*, inquit, *Deum habet debitorem: quia iudex omnis remunerator eſt cauſſæ.* Cyprianus in libro de vnitate Eccleſiæ, *Præceptis eius*, inquit, *& monitis obtemperandum eſt, vt accipiant merita noſtra mercedem.* Hilarius Canone IV in Matthæum; *Cuius* (inquit de diuina bonitate) *præmium,*

atque honos præſentis vitæ operibus ſit merendus.

V CHRYSOSTOMVS Homilia XVI in Matthæum, Εἰ γὰρ τὸν βασιλέα ἔχων τις ὀφειλέτην, ἀρκοῦσαν εἰς πάντα νομίζει τὸν βίον ἀσφάλειαν ἔχειν· ἐννόησον ἡλίκος ἐστὶν ὁ τὸν φιλάνθρωπον, καὶ ἀεὶ ζῶντα θεὸν καὶ μικρῶν, καὶ μεγάλων κατορθωμάτων χρεώστην ἑαυτοῦ καταστήσας. *Si enim ille, qui debitorem habet Imperatorem, ſufficientem in omne vitæ tempus habere ſe ſecuritatem exiſtimat: cogita quantus ille ſit, qui benignum, & immortalem Deum bonorum omnium operum tam paruorum, quàm magnorum debitorem ſibi conſtituit.* Sic Homilia XIX in idem Euangelium, verba illa perpendens capitis ſexti: *Et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi:* οὐκ εἶπε χαριεῖταί σοι (inquit) ἀλλ' ἀποδώσει σοι. καὶ γὰρ χρεώστην ἑαυτόν σοι κατέστησε: *Non dixit gratis tibi largietur: ſed reddet tibi. Siquidem de-*

bitorem tibi ſeipſum conſtituit. Vbi idem χρεώστου vocabulum vſurpauit: quo & Tertullianus eſt vſus. Etenim *Promiſſorum ſuorum* (ait Auguſtinus Sermone XXXI de Verbis Domini capite IV) *nobis chirographum fecit. Non debendo enim, ſed promittendo debitorem ſe Deus fecit: id eſt non mutuò accipiendo. Non poſſumus ergo ei dicere; Redde quod accepiſti. quoniam quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Non poſſumus dicere ei: Redde quod accepiſti: ſed planè dicimus: Redde quod promiſiſti.* Idem etiam in Homilia XIV de quinquaginta ex Apoſtoli verbis idipſum confirmat. *Non enim opere,* inquit, *inſpecto poteſt negare mercedem qui opus inſpicit. Bonum certamen certaui: opus eſt. Curſum conſummaui: opus eſt: fidem ſeruaui: opus eſt. Supereſt mihi corona iuſtitiæ: merces eſt.*

VI. Atqve hic Apoſtoli locus, ex

2 Tim. 4. 7, ad idem inſtitutum expreſſiſſimus eſt; iſque ſæpiùs ab Auguſtino, aliíſque commemoratur, vt ex eo bonorum operum merita commendent; atque illud oſtendant, quod Iſidorus Peluſiota egregiè ſcripſit in libro primo epiſtola CCCLXXXVII, non ſolùm χάριτι, id eſt *gratuitò* nos ſalutem aſſequi, ſed etiam ἀμοιβῇ, καὶ ὀφλήματι, id eſt *compenſatione quadam iuſtitiæ, ac debito*. Ecquis verò ſic occæcatos habet oculos, vt non viderit: aut ita ſtolidè peruicax eſt, vt fateri nolit, quod in ſacris omnibus vtriuſque Teſtamenti libris legit, ſi vel leuiſſimè eos vnquam attigit; bonis operibus & promiſſam, & rependendam eſſe mercedem? eleemoſynis, inquam, ſiue *beneficentiæ, & communioni, quibus hoſtiis promeretur Deus* (ait Apoſtolus ad Hebr. 13. 16.) tum ceteris miſericordiæ propriis; propter quæ

nouiſſimo in iudicio æterna ſalus electis, tanquam præmium ac merces tribuenda dicitur Matthæi xxv. Sed in re adeò vulgari & protrita diutiùs immorari piget. In qua tamen peregrinari ille ipſe, qui occaſionem nobis diſputationis illius dedit, Trapezita videtur: qui nihil *ſanctitatis meritoriæ* in opere omnium præſtantiſſimo, maximéque difficili & arduo collocandum putat: nempe in vitæ perfectæ propoſito. quod non vniuſmodi virtutum officiorúmque, ſiue κατορθωμάτων genus amplectitur: ſed vniuerſa in vnum collecta continet: nec illa quidem mediocria, verùm abſoluta numeris omnibus, vtpote perfecto vitæ ſtatu digna.

VII. Qvæ eſt igitur iſta ratiocinandi prauitas; cùm minimarum actionum quæ ex fide, ac gratia proficiſcuntur, nulla ſine merito ac præmio

ſit; excellentis, ac perfectæ, cuiuſmodi propoſitum illud eſt, nullum eſſe meritum credere? An qui ſitienti frigidæ calicem dederit mercedem habebit, vt Matthæi x, 42, Chriſtus ſignificat: non habebit, qui minima maximáque virtutũ omnium officia propoſito ac voluntate conceperit? Quid autem meritum eſt, niſi honeſtum quoddam & laudabile factum, cui merces & compenſatio aliqua debetur? Quæ quidem ſi eſt iuſta, magnis officiis, maior; paruis autem minor proponitur. *Nam pro actibus hominis remunerationis eſt qualitas*, ait Ambroſius libro VIII in Lucam. Et Petrus Chryſologus Sermone XXII, *Præmia ſtatuuntur his ſemper, quibus certamina dura proponuntur: ac pro magnitudine certaminis, præmij proponitur magnitudo.* Tertullianus item in quarto contra Marcionem, capite XVII, illud Lucæ VI declarans, *Men-*

ſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum; ita ſcribit: *Vt opinor, hæc retributionem pro meritis prouocatam ſonant.* Et Auguſtinus ſexcentis in locis illam meritorum præmiorúmque diſparē & inæqualem conditionem prædicat: eáque quomodo cum vno illo denario, qui operariis Matth. xx perſolutus eſt, concordet, diligenter explicat. Velut Tract. in Ioan. LXVII, & lib. de ſancta Virginit. cap. XXVI. Quod & ex illis Apoſt. verbis affirmat 1 Cor. xv, *Stella à ſtella differt in gloria. Aliter ibi lucebit virginitas*, (ait Sermone XLVI de Verbis Domini) *aliter ibi lucebit caſtitas coniugalis: aliter ibi lucebit ſancta viduitas. Diuersè lucebunt, ſed omnes ibi erunt. Splendor diſpar, cœlum commune.* Quid quod ipſemet [a] Trapezita & meritum perfectæ illius ſanctioriſque vitæ, & maius, quàm in communi, ex

[a] pag. 296.

Athanaſio demonſtrat? Δύο εἰσὶν ὁδοὶ (ſcribit Athanaſius) ἐν τῷ βίῳ, καὶ δύο πολιτεῖαι· ἡ μὲν μετριωτέρα, καὶ βιωτικὴ, φέρουσα καρπὸν ἐν λ', ἡ δὲ ἀγγελικὴ, καὶ ἀποκόσμιος φέρουσα καρπὸν τὸν τέλειον ἐν ρ'. Quæ ſic Trapezita reddidit. *Duæ ſunt viæ, ſiue ſectæ in vita, & duæ conuerſationes. Vna meriti mediocris, & ſecularis, quæ trigeſimæ frugis fenus reddit: altera angelica, & mundo abdicata, quæ fert fructum centeſimi fenoris, perfectum.* Habet ergo meritum perfecta illa vitæ ratio, & maius quàm communis altera; ac tantùm illa hanc excedit, quantum centeſimum fenus trigeſimum ſuperat. Falſiſſimum eſt proinde, quod paullo pòſt idem Trapezita nectit, nullam in illo perfectiori propoſito *ſanctitatem* ineſſe *meritoriam*. Etenim neque perfectior poteſt eſſe, niſi ſit ſanctior: neque ſanctior eſſe, quin maioris ſit meriti. quia ſementi bonorum ope-

b 1. Cor. 15. rum meſſis reſpondet: Et [b] *qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus* (hoc eſt largè, & abundanter) *de benedictionibus & metet.* Iouiniani hæreſis illa eſt, *omnium, qui ſuum baptiſma ſeruauerint, vnam in regno cœlorum remunerationem eſſe* : vt in primo contra illum ſcribit Hieronymus. Tum, *Virgines, viduas, & maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ſi non diſcrepent ceteris operibus, eiuſdem eſſe meriti.* Quam hæreſim multis in libris confodit Auguſtinus: vt in libro de Hæreſibus ad Quod vult Deum, capite LXXXII, & in libro de bono coniugali contra eundem : & in libro de ſancta Virginitate. Quo eſt Trapezitæ audacia deteſtabilior; qui hanc ipſam opinionis impietatem toto illo in opere ſecutus eſt: vt ex iis, quæ diximus, & quæ dicentur poſteà, conſtabit.

IX.

IX. Nam [a] quod idem ſtatim explicat, quo fine ac ſcopo perfectæ illud vitæ propoſitum adhiberi debeat: nempe vt *eam viam hac mente & conſilio calcet, vt declinet δ' πεῖςα τῶν ἁμαρτιῶν, & omnem occaſionem delinquendi deuitet*: non vt aliquid *ſanctitatis meritoriæ in illo propoſito reponat*; in eo ſibi ipſe contradicit; & quam euertit *propoſiti ſanctitatem meritoriam*, adſtruit. Nam declinare peccatum velle, & quiduis declinandi cauſſa reipſa facere, magna virtus eſt: ſi quidem *Virtus eſt vitium fugere*. Et [a] *Initium ſapientiæ timor Domini*. Porro [b] *In timore Domini declinatur à malo*. Non poteſt igitur vel ſanctitate carere, vel ſanctitatis merito; qui propoſitum illud adeò ſublimis excellentiſque vitæ ſuſcipit, vt [c] *declinet à malo, & faciat bonum*: in quo Chriſtianæ, ac perfectæ vitæ ſumma conſiſtit.

[a] Trapez. pag 299.

[a] Pſal. 100. 10.

[b] Prouerb. 16. 6

[c] Pſal. 33.

Capvt V.

De Chriſti præceptis ac monitis in monte editis: déque iis abſurda, & ſecum repugnans Trapezitæ ſententia. Conſilia de rebus eſſe difficilioribus. falsò ab eodem putari, omnia, quæ illîc præſcripta ſunt à Chriſto, eſſe præcepta: ita vt nullum ſit conſilium. Grauis eiuſdem error aſſerentis, ſolis Apoſtolis data illa eſſe, non Chriſtianis ceteris. tùm inconſtans opinio, ſolos perfectæ vitæ profeſſores illis obligari. Conſilia funditus ab eodem tolli. Oſtenditur demum Chriſtum in monte partim præcepta, partim conſilia dediſſe.

I. Magnam deinde, ac ſanè difficilem quęſtionem ingreditur [a] Trapezita, de Chriſti mandatis, quæ Matthæi præſertim

[a] Trapez. pag. 302.

quinto capite proponit ita, vt ea velut opponat antiquæ ac Moſaicæ legi: vt cùm ſic loquitur: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides*, &c. *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio*, ac reliqua generis eiuſdem. Itaque *qualia illa Dominica præcepta fuerint, & quibus præcipuè data*, declarandum ſibi Trapezita conſtituit. Ac primum *toto illos errare cælo* dicit, qui *inter illa* præcepta Chriſti, *& mandata legis priſcæ diſtinguunt, vt inter conſilia, & præcepta.* Iure id quidem refellit, ſi vniuersè ita pronuntietur. Non enim mandata illa Chriſti omnia pro conſiliis habenda ſunt. Sed in hac qualicumque impugnanda ſententia incredibilis eſt Trapezitæ veternus ac ſtupor. *Nulla*, inquit, *ratio eſt vt præcepta, quæ creduntur obligare ſub peccato contra ius naturale ac diuinum, facilioris ſint obſeruationis, quàm conſi-*

lia, ab eodem præſertim auctore manantia.

II. Hæc planè cùm ſcriberet vigilans ſtertebat. Quid enim? Non eſt conſiliorum, quàm præceptorum obſeruatio difficilior? Præcepta, quod ſciam, omnibus in commune propoſita ſunt, etiam βιωτικοῖς, ac plebeiis; qui in illa molliore, & indulgentiore ſecta cenſentur, & perfectioris ac ſanctioris alterius nexibus expediti ſunt. At conſilia multo & perfectiora ſunt, &, quod conſequens eſt, difficiliora factu. Non enim niſi arduis de rebus, & vulgi captum ſuperantibus edita ſunt à Chriſto. Velut Matthæi XIX, de continentia ab vxore, & vita celibe. *Non omnes*, inquit, *capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt*. Et, *Qui poteſt capere, capiat*. Et Apoſtolus prioris ad Corinthios, capite VII, 25, *De virginibus præceptum Domini non habeo,*

conſilium autem do. Hanc ſanè virginitatem, & ἀγαμίαν, propter difficultatem, nulla præcepti legíſque neceſſitate concluſam ab Chriſto Sancti Patres intelligunt. Chryſoſtomus inter alios Homilia in Matthæum LXII, Chriſtum cenſet verbis illis, *Qui poteſt capere capiat, promptiores Apoſtolos ſuos facere voluiſſe, dum arduum ac perdifficile id egregium facinus eſſe monſtraret: nec rem eam neceſſitate legis includi pateretur, pro ſua ineffabili benignitate.* προθυμοτέρους τε ποιῶν τῷ δεῖξαι δυσκατόρθωτον ὂν τὸ κατόρθωμα, καὶ οὐκ ἀφιεὶς εἰς ἀνάγκην νόμου τὸ πρᾶγμα κλεισθῆναι διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἡμερότητα.

III. Relegat Trapezita, quæ de vtroque inſtituto viuendi, perfecto, & communi, ſeu βιωτικῷ,[a] paginis aliquot expoſuit; vbi πολιτείαν illam perfectorum, *ſublimiorem, ac merè ſpiritalibus conuenientem, nec non Apo-*

[a] pag. 340. & ſeq.

ſtolicam, *Angelicam*, *à mundi rebus alienam*, *excellentem*, & *eminentem* ab antiquis Patribus appellari ſcribit, hoc eſt Αποστολικὴν, Αγγελικὴν, & ἀπόκοσμιον, & ὑπερφυῆ, & ὑπερβεβηκυῖαν. [a] At βιωτικοὺς *in mediocribus*, ait, *ſubſiſtere*: quibus *difficile eſt*; *immo impoſſibile*, *ſecundùm humanam rationem*, *ad eam laudem Spiritualium adſpirare*. Faciliora ſunt igitur præcepta, quibus & βιωτικοὶ tenentur, quàm conſilia, quæ ſolos *perfectos*, & *ſpirituales*, non autem βιωτικοὺς reſpiciunt. Et tamen ſubinde pagina 303, *Quis ergo dicat*, inquit, *in magis arduis conſilia locum habere: in factis facilioribus præcepta?* Quis hoc dicat quærit? Profectò quicumque vel mediocriter ſapit: & [b] qui τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτάφοις, καὶ μὴ ἐν ταῖς πτέρναις καταπεπατημένον φορεῖ.

a pag. 343.

b Demoſth. in Orat. de Halon.

IV. Vervm vt Trapeziticæ doctrinæ myſterium omne prodatur;

quod perplexo, & inextricabili, atque incondito genere ſermonis occultat: ſciendum eſt, ſic illum de propoſita quæſtione ſentire: quæcumque Matthæi quinto illo capite tradita ſunt à Chriſto, ac Moſaicæ legi velut oppoſita; ea non conſilij vim habere, ſed præcepti. [a] *Hæc dicta,* inquit, *edicta ſunt, & cum pari auctoritate, ac poteſtate pronuntiantur à nouo legiſlatore, ac ſua ab antiquo.* Et pagina antecedente: *Non enim,* inquit, *tanquam* παραινέσεις, & ὑποθῆκαι *tantùm haberi debent, quibus obedire, aut non obedire integrum ſit ei, qui decretis ſolis contentus eſſe queat.* Quare omnia illa Matthęi v edita, præcepta putat eſſe, quibus non minus, quàm legis antiquis tabulis obligentur homines. Ex quo id ſibi, quod opinioni aduerſari ſuæ videtur, obiicit: *Cur igitur leges hodie Chriſtianorum publicæ puniunt mœchum: non puniunt*

[a] Trapez. pag. 306.

concupiſcentem? Stulta percontatio. Non enim occulta, & interiora crimina publicis legibus plectuntur. Nam qui alienam vxorem concupiſcit; peccat ille quidem, & adulterij ſcelere, ac pœna tenetur apud æterni tribunal Iudicis; ad quem occultorum cognitio pertinet: hominum verò publica lege damnari, aut puniri quî poteſt; cùm ſit illius crimen ignotum?

V. QVARE melius in ſequentibus procedit quæſtio. *Cur iudex,* inquit, *conquerenti ſe pulſatum, non opponit Chriſti præceptum, quo iubetur vt percuſſus in vna mala, alteram præbeat percutiendam? Quæ cauſſa denique eſt, vt in iudicio ſe fraudatum monſtranti minimè obiiciatur ab aduerſario, noluiſſe Chriſtum, vt qui circunſcriptus eſſet, litem eo nomine intenderet? Cur etiam dica non ſcribitur iracundo, vt homicidæ?* His & aliis eiuſmodi de-

mum ita reſpondet: [a] *Illa Domini præcepta, quibus legalia mandata Christus ad maiorem deduxit obſeruationis rigorem, non omnibus per illum tradita eſſe, ſed ſolis diſcipulis. Non tantùm quia debuerunt perfecta præcepta perfectioribus tradi: ſed etiam quia oportuit ſeueriore imbui diſciplina, per quos noua ac ſeuera doctrina mundo innoteſceret.* Ergo Apoſtolis ſolis noua illa præcepta Chriſtus in monte tradidit. Hinc verò quot & quanta portenta ſequuntur! Primum iraſci licebit impune Chriſtiano cuilibet: neque propterea diuino iudicio erit obnoxius. Concupiſcere item fas erit alienam coniugem ſine adulterij nota: quoniam quæ lex id fieri vetat, ad ſolos Apoſtolos pertinet. Odiſſe quoque licebit inimicos; & huius generis præcepta ceſſabunt cetera. Quo conſtituto, iam Chriſtiana tota ſanctitas, ac religio funditus corruet,

[a] pag. 102.

VI. Atenim in ſequentibus, præceptorum iſtorum vim, & obligationem latiùs porrigit. Nam eadem illa nouæ legis mandata non ſolis Apoſtolis data fuiſſe vult: ſed etiam omnibus, qui perfecti eſſe ſtudeant. [a] *Enimuerò* (inquit) *vt ad rem redeam, ita voluntaria hæc Chriſti omnia perfecta præcepta videri debent; vt iis ſecundum ea vitam ſuam componere ſtatuentibus, decreta ſint ac ſcita, legis inſtar, ac vim obtinentia, non conſilia:* Et [b] alibi; *Omnia illa* ἐπιταϰτὰ *præcepta Domini*, inquit, *quamuis pro cauſſis, ac temporibus Apoſtolis ſolis competant; omnibus tamen videntur data, qui contentione, & æmulatione meliorum, ea prò virili ſectari tenentur.* Iam ergo præter Apoſtolos, etiam illi præceptis tenentur iſtis, qui ad meliora, & perfectiora niti ſtatuerint: quales ſunt perfectæ ac ſublimis illius vitæ cupidi, de qua ante-

a Trapez. pag. 319.

b pag. 344.

cedenti capite dixi. Ceteri, quos βιωτικοὺς appellant, communis vitæ cultores, & à perfectionis alieni ſtudio, nullo modo præceptis his parere coguntur. Quocirca, ſi quis animum induxerit ad illa exquiſitiora ſeruanda Chriſti monita; non iam illa vt conſilia; ſed vt leges ac præcepta reputare debet.

VII. NEQVE verò cùm iis legum inſtar eſſe dicit illa monita, qui ea ſibi obſeruanda eſſe decreuerint, de eo propoſito loquitur, quod cum voto coniunctum, priuatæ legis neceſſitatem induit. Id ſi ita definiret, verum diceret. Sed non dicit: at propoſitum quodlibet, & deliberati animi voluntatem ſatis eſſe cuique vult, vt obligationem afferant illa præcepti; & eſſe conſilia deſinant. [a] Etenim ὁ βιωτικὸς, inquit, hoc eſt qui inſtitutum commune vitæ ſectatur: *qui moralia tantùm exequitur* [a] Trapez. pag. 344.

facit tantum quod debet : immo etiam minus, ſi cùm poſſit vlteriora conari, ſibi ipſi deeſt, &c. Deeſſe porro ſibi illum putat, cùm chariſma, quo id poſſit, diuinitus accepit. Quia *conatus ille ipſe, quo tendimus ad meliora ac maiora chariſmata, etiam Dei chariſma eſt.* Quare qui ſumma illa, & perfecta poteſt exequi, niſi id agat, minus facit, quàm debet. Itaque peccat. Eſt enim peccatum ἔλλειψις, id eſt *detractio* de eo, quod ex lege debetur. Non eſt igitur amplius res
[a] pag. 304. conſilij, ſed præcepti. Sic [a] alibi: *Si benè valenti*, inquit, *medicus auctor eſſet, vinum potius aqua dilutum bibere, quàm purum, loco conſilij magis haberetur, ad ſanitatis cautelam, quàm præcepti. Et tamen certum eſt, qui illo conſilio vteretur, præceptum hoc illi futurum pro conſilio. Effectus quippe ipſe, & euentus, dum paretur ab eo, cui conſilium datur, mutat conſilium in*

præceptum. Minoris quippe ſit lex, cui non obtemperatur, quàm conſilium cui paretur.

VIII. Hæc Trapeziticæ opinionis eſt, ſumma: in qua ſi quis rationem, aut humanum iudicium requirat, fruſtrà ſit. Nihil enim, vt multum laboret, communis in illa ſenſus inueniet. Atque vt conſilij ac præcepti diſcrimen ſeponamus modo; de quo ſequenti capite dicetur; quis riſum teneat, cùm hoc audiat, conſilia, cùm iis paretur, vim legis accipere? Aut cùm medicus valenti & ſano conſilium dat, vt aqua dilutum vinum bibat, id tamdiu conſilium eſſe, dum non obtemperatur: ſi conſilium placeat; tum in legis ac præcepti vim obligationémque tranſire? Itáne quidquid ab aliquo conſilij datum tibi ſit; id ſi probes, tum demum lex erit: vt ſine culpa ſecus facere nequeas? Quis hoc ſa-

nus dicere, vel ſano perſuadere poſſit? Hoc modo nihil iam erit, quod conſilium vocari debeat, niſi cùm ei non auſcultatur.

Nam quod de βιωτικοῖς, & communis vitæ ſectatoribus ait, non eos præceptis illis in monte datis à Chriſto teneri; ſed ſolos illos, quos perfectioris amor vitæ ceperit; [a] ac nihilominùs ſalutem adipiſci: eodem incommodo premitur, quod ſuprà memorauimus. Sequitur enim, licere ipſis iraſci fratribus ſuis: & *in corde mœchari*; hoc eſt videre alienam coniugem ad eam concupiſcendam: inimicos itidem odio proſequi: quandoquidem præcepta illa, quibus hæc vetantur, ad ſolos perfectos, non ad communes Chriſtianos ſpectant. Non ſolùm ridicula, & abſurda iſta ſunt: ſed etiam nefaria, & impia.

[a] Trapez: pag. 341.

IX. Enimverò, quod poſtremò

ac paucis explicandum eſt, omnia illa, quæ Apoſtolis ab Chriſto propoſita ſunt in eo Sermone, quem in monte habuit; cùm ad vniuerſos Chriſtianos pertinent; tum neque conſilia ſunt omnia, neque præcepta: ſed ad vtrumque genus referuntur. Ex his præcepta, & mandata ſunt illa quæ dixi, de non concupiſcenda vxore proximi: de diligendis inimicis: de non iraſcendo; & eiuſdemmodi alia: cetera conſilij ſunt, non præcepti. Quale eſt, percutienti maxillam tuam, præbere alteram: aut *ſi quis te angariauerit mille paſſus, vadere cum illo & alia duo.* Item *ſi quis vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimittere ei & pallium.* Hæc quiſquis obſeruat, optimè facit: qui ſecus facit; nihil eo nomine peccat, quod iſta non ſeruat, ſiue perfectum, ſiue commune vitæ genus profitetur. At illa

ſuperiora Chriſtianos omnes obligant, neque ſine peccato negligi poſſunt. Hæc vera, ſana, Catholica eſt Eccleſiæ doctrina, omnium vſu ſeculorum, ac ſanctorum Patrum auctoritate recepta: Trapezitica verò, partim falſa, & hæretica, partim à ſeipſa diſſentiens.

Caput VI.

De conſiliis Euangelicis, & operibus ſupererogationis, quæ vox primùm ab Trapezitæ obtrectatione, tum res ipſa vindicatur. Demonſtratur è Scriptura, & antiquis Patribus opera quædam eſſe, quæ lege nulla iubentur, & ſponte præſtita ſupererogari dicuntur.

I. Consilii ac præcepti nomina, & vtriuſque diſcrimen meritò antiqui Patres, ac Theologi

logi ex Apoſtolo colligunt. qui in priore ad Corinthios, capite VII, 25, *De virginibus*, inquit, *præceptum Domini non habeo, conſilium autem do*, &c. Tum quid inter ſe iſta differant, tota illa narratione demonſtrat. Ex qua id eſſe præceptum intelligimus, quod parendi neceſſitatem, & obligationem affert; vt abſque culpa, pœnáque prætermitti nequeat. Conſilium verò ſuaſio eſt melioris cuiuſdam ac præſtantioris operis, cuius exequendi nulla neceſſitas imponitur: ſed eius, cui datur voluntati, arbitrióque permittitur. Cuiuſmodi libera & voluntaria pietatis officia, *ſupererogationis opera* nominari ſolent. At Trapezita noſter ſubitò factus dogmatiſtes; vt ille Melchiſedecianorum pater [a] Theodotus [b] *nulla opera ſupererogationis admittenda eſſe* decernit: *quæ non magis*, inquit, *peccant verbo contra Lati-*

[a] De Theodoto Trapezita Euſeb. 6. Hiſt. c. 7. Theodoret. lib. 2. de Hær.
[b] Trapez. pag. 344.

nitatem, *quàm reipſa contra fidem.* Non fero delitias iſtas. Nam quid adeò iſta vox offendit?

II. Hac vetus Interpres Latinus vtitur Lucæ x, 35, vbi Samaritani à latronibus confoſſi, & humi iacentis parabola deſcribitur. *Curam*, inquit, *illius habe, & quodcumque ſupererogaueris, reddam tibi.* καὶ ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς. An veteris & eruditi Interpretis vocabulum vſurpare Theologis in re ſacra & dogmatica non licebit?

Non tam moroſi fuerunt veteres Patres, iidémque Latinæ proprietatis retinentes. Ambroſius in Commentariis ad illum Lucæ locum, tam in Latino contextu, quàm in expoſitione ſua vocem iſtam poſuit. Auguſtinus item in libro de ſancta Virginitate, capite xxx, cuius verba poſteà referam. Adhibuit & Fulgentius ſcriptor elegans in epiſtola ſe-

ptima, quæ eſt ad Venantiam, capite VIII. *Nunquam duobus denariis datis*, inquit, *redditurum ſe quidquid ſupererogaret, ſtabulario ſpopondiſſet, ſi ſupererogationem illam non plenæ ſanitati prænoſceret profuturam.* Auctor etiam Hypognoſtici in tertio libro, capite VIII; vt poſteà dicam. His ergo præeuntibus nec indoctis, & Latinè diſertis, quis tanti literatores neſcio quos faciat, vt illo verbo vti vereatur?

III. SED omitto verbi contentionem: de re ipſa modò conſtet: non ero pertinax. *Opera ſupererogationis*, vel quæ *ſupererogari* dicuntur, ea nos vocamus, quæ præter debitum, ac ſine vlla legis obligatione, ſponte quiſpiam præſtat: vel quæ conſilij tantummodò ſunt, non præcepti. Debet aliquis priuato homini, vel publico centum aureos nummos. Is ſi centenos ſoluat, nihil

ſupra debitum reddit. Sin præter centum, vicenos gratis, & liberaliter erogat, is demum ſupererogare dicetur, Heſiodei illius memor,

Εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος· εὖ δ' ἀποδοῦναι

Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴ κε δυνήαι.

Recta quidem menſura ab vicino mutuum accipe, ac fideliter redde

Eâdem menſura, & amplius, ſi quidem poſſis.

Eſt enim ſupererogatio, ὃ ἐπίμετρον, id eſt *auctarium*.

IV. VTRVM igitur in Chriſtianiſmo, & religioſo Dei cultu locum habeat operum talium meritum, quæ ſupra legis obligationem excurrant, nec debita ſint, ſed ſponte, & gratuita liberalitate præſtentur, inter nos quęritur. Negat hoc Trapezita, vt ex antecedenti capite conſtat: qui quidem ea, quæ conſilia nominantur, cùm iis reipſa, vel volunta-

te, animique propoſito paretur, in præcepta tranſire aſſerit. Tum etiam cùm perfectæ vitæ genus, inſtitutumque ſuſcipit aliquis, etiam citra voti religionem, priuatámque legem; eo ipſo, quod ad perfectionem aſpirat, non amplius eſſe conſilium, ſed præceptum id, quod hactenus integrum erat: nimirum cùm ad excellentem illam vitæ ſectam inſtituendam chariſma diuinitus accepit. Hæc ſi rectè ab illo poſita ſunt, ſublatum iam erit omne conſilij diſcrimen ac præcepti. Nullum enim conſilium erit amplius; ſed erunt omnia præcepta: quia quidquid illud erit, quod ſponte, ac voluntate libera capeſſet aliquis; id ſtatim atque facere propoſuerit in præceptum mutabitur.

V. Enimverò magnam nouus iſte Theologus ab Iuliano Apoſtata gratiam iniſſet, ſi eius vixiſſet temporibus, & Chriſtianum illud dogma

vulgaſſet. Nam cùm ille Chriſtianos per vim opprimeret; ac cùm magnis per ſeſe iniuriis eos afficeret, tum ab aliis vexari impune permitteret; expoſtulantibus apud ſe ita reſpondere ſolebat, vt Gregorius Nazianzenus [a] prima in illum Inuectiua refert: *Chriſtianis lege ſua præceptum eſſe, vt neque iniurias vlciſcerentur, neque litigarent, nec haberent omninò proprium quidquam: ſed vt alibi viuerent, & præſentia pro nihilo ducerent: tum vt nemini malum pro malo referrent: neque genam percutienti ſubtraherent, ſed alteram præberent: ac præter tunicam, etiam pallium exuerent.* Εἶναι γὰρ τοῦ ἡμετέρου νόμου, μήτε ἀμύνεσθαι, μήτε δικάζεσθαι, μήτε κεκτῆσθαί τι τὴν ἀρχὴν, μήτε νομίζειν ἴδιον· ἀλλὰ ζῆν ἑτέρωθι, καὶ τῶν παρόντων καταφρονεῖν ὡς οὐκ ὄντων. κακοῦ δὲ μὴ ἀντιδιδόναι μηδὲ ἐξεῖναι κακὸν, μήτε τὴν παρειὰν παιομένοις φείδεσθαι ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν

[a] pag. 94.

ἐμπαρέχειν τῷ παίοντι, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ ἱματίῳ προσαποδύεσθαι. Quid aliud Trapezita nos docet, quàm quod Apoſtata iſte iactabat; legis inſtar, ac præcepti illa eſſe omnia, quæ pro conſiliis habentur à Catholicis: vt qui ſponte hæc faciat, nihil niſi quod legibus debet, quod omittere ſine delicto non poſſet, exoluat?

VI. At multo ſecus iudicauit Gregorius idem Nazianzenus. qui Trapezitæ pariter atque Apoſtatæ calumniam non diſſimili, ac nos Catholici, modo refellit. Ἔπειτα πῶς ἐκεῖν' οὐ λογίζῃ. ὦ σοφώτατε πάντων, καὶ συνετώτατε, ὁ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ἄκρον συγκλείων χριστιανοὺς, ὅτι τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας τὰ μὲν ἀνάγκην ἔχει τοῖς ἐπιταττομένοις· ἃ καὶ μὴ φυλάττουσι κίνδυνος· τὰ δ' οὐκ ἀνάγκην, αἵρεσιν δέ· ἃ φυλάττουσι μὲν, τιμὴν, καὶ ἀντίδοσιν, μὴ φυλάττουσι δὲ, οὐδ' ὅν τιν' οὖν κίνδυνον. *Deinde quomodo non illud animaduertis, ô ſapien-*

tiſſime & ſollertiſſime mortalium! qui ad virtutis faſtigium Chriſtianos per vim compellis; in lege noſtra, quædam eſſe, quæ parendi neceſſitatem imponunt, nec ſine periculo prætermitti poſſunt: alia non neceſſitate conſtringunt; ſed in arbitrio & voluntate poſita ſunt: ac proinde rationem hanc habent, vt qui ea cuſtodierint, honore & præmiis afficiantur: qui autem minus ea expleuerint, nihil periculi pertimeſcant?

Non igitur omnia, quæ ad perfectum voluntate ſua nitentibus Euangelica doctrina præſcribit, legis obligationem afferunt, etiam illis ipſis, qui illam profitentur: vel, vt Trapezitæ verbis vtar, qui χάρισμα illud acceperunt. Neque enim χάρισμα, id eſt impulſus & afflatus ille interior, quo ad ardua & ſingularia iſta conſectanda inuitantur homines, legis ac præcepti neceſſitatem iniicere ſolet; niſi voti religio ac pri-

uata quædam lex acceſſerit. Quamobrem integrum eſt cuique, & in eius arbitrio ſitum, vt illa vel agat, vel omittat, quantum ad Chriſti inſtitutionem attinet: quod luculento illo Gregorij teſtimonio conſtat.

VII. LICEBAT Apoſtolo Paulo, quod cæteri vſurpabant ordinis eiuſdem, alieno ſumptu in Euangelij prædicationem incumbere. *Nam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt:* (ait ille 1 Cor. 9. 13.) *qui altari deſeruiunt cum altari participant. Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.* At ille iure iſto vti noluit: ſed in eo mercedem ſibi conſtituit, [a] *vt ſine ſumptu poneret Euangelium.* quod & ipſe Actorum XX, 35 de ſe prædicat. Nunquis inficiari poteſt, aliter, quàm inſtituerat, & vt cæteri faciebant, Paulum ſi vellet, potuiſſe facere? Licuiſſe id quidem

[a] 1 Cor. 9. 18.

ſibi, alienis impendiis viuere, ac manibus, & labori parcere, teſtis eſt ipſemet eodem illo nono capite, Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν, καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ Κηφᾶς; *Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?* (Nempe alienis ſumptibus, vt Chryſoſtomus, alíque interpretes docent) *Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circunducendi; ſicut & ceteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?* Solebant enim reliqui Apoſtoli, ac prædicatores Euangelij matronas quaſdam honeſtas circumagere ſecum, εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας χορηγούσας, ὡς αὐτοὺς λοιπὸν ὄντας περὶ τούτου ἀμερίμνους, μόνῳ τῷ κηρύγματι ἀπασχολεῖσθαι: *Quæ neceſſarias ad vitam impenſas ſuppeditarent: vt ea cura ſoluti totos ſe in Euangelij propagatio-*

nem impenderent : (aiunt Græca Scholia.)

VIII. ATQVI χάρισμα Paulus, opinor, habuit ad id quod erat perfectius, quódque ipſe factitabat, exequendum. Et idem tamen poteſtatem habuiſſe ſe dicit aliter viuendi: vt nullo labore ſuo, res ad victum neceſſarias ſubminiſtrantibus aliis caperet. Nemo contra id, quod lege præcipitur, faciendi poteſtatem habet, præſertim ſi lex diuina ſit: cuiuſmodi fuit inſtinctus ille ſancti Spiritus, ſiue χάρισμα, quo ad perfectiora prouehimur; ſi vt Trapezitæ viſum eſt, non conſilij vim habuit, ſed legis, ac præcepti. Quamobrem cùm integrum id ſibi eſſe Paulus ipſe teſtetur, agere ſecus ac chariſma ſuadebat, non ſe vlla conſtringi lege credidit, vt ei obtemperaret. Nam quod ad prædicandi Euangelij munus, & functio-

nem attinet, eius ſibi præcepto ac lege neceſſitatem impoſitam eſſe demonſtrat; nec ſe omittendi illius poteſtatem habere dicit. [a] Ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. *Neceſſitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero.* Plurimum igitur intererat inter illa duo; Euangelizare, quod erat præcepti; & gratis id agere, quod fuit conſilij; & quia ſupra legem erat, ſupra eam erogatum eſt ab Apoſtolo.

[a] 1 Cor. 9. 18.

IX. Chrysostomvs ad illa ipſa verba rem perſpicuè definit: Ὅτι τὸ μὲν ἐστὶν ἐπίταγμα· τὸ δὲ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως κατόρθωμα. ἃ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν γίνεται, πολὺν ἔχει τὸν μισθὸν κατὰ τοῦτο· ἃ δὲ ἐν ἐντολῆς τάξει, οὐ τοσοῦτον. &c. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐπίταγμά ἐστι, καὶ ὀφειλή· τὸ δὲ προαιρέσεως φιλοτιμία, κατὰ τοῦτο τοῦτο ἐκείνου πλέον. *Quoniam*, inquit, *illud eſt mandatum:*

hoc verò liberæ meæ voluntatis officium. Nam quæ ſupra præceptum fiunt, magnam habent mercedem: quæ verò præcepti rationem habent, non tantam obtinent: &, *Verumtamen* (addit paullo pòſt) *quoniam illud præceptum eſt, & debitum: hoc verò liberæ voluntatis largitio; ideò hoc illo præſtantius eſt.* Sunt igitur opera quædam bona & laudabilia, quæ non intra legem ſunt, ſed ſupra legem. Sic Ambroſius epiſtola XXV, Pauli verba illa perpendens I Cor. VII, *De Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do: Non enim præcipitur,* inquit, *quod ſupra legem eſt: ſed magis dato ſuadetur conſilio.* Et poſteà, *Conſilium inuitat voluntarios: præceptum adſtringit inuitos.* Proſper libro primo de vita Contemplatiua: *Iuſtus præcepta facit: perfectus autem præcepta tranſcendit.* Et libro ſecundo, capite X, *Quoniam quidem multo atten-*

ſupra debitum reddit. Sin præter centum, vicenos gratis, & liberaliter erogat, is demum ſupererogare dicetur, Heſiodei illius memor,

Εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος· εὖ δ' ἀποδοῦναι
Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴ κε δύνηαι.

Recta quidem menſura ab vicino mutuum accipe, ac fideliter redde
Eâdem menſura, & amplius, ſi quidem poſſis.

Eſt enim ſupererogatio, ὃ ἐπίμετρον, id eſt *auctarium*.

IV. VTRVM igitur in Chriſtianiſmo, & religioſo Dei cultu locum habeat operum talium meritum, quæ ſupra legis obligationem excurrant, nec debita ſint, ſed ſponte, & gratuita liberalitate præſtentur, inter nos queritur. Negat hoc Trapezita, vt ex antecedenti capite conſtat: qui quidem ea, quæ conſilia nominantur, cùm iis reipſa, vel volunta-

te, animique propoſito paretur, in præcepta tranſire aſſerit. Tum etiam cùm perfectæ vitæ genus, inſtitutumque ſuſcipit aliquis, etiam citra voti religionem, priuatámque legem; eo ipſo, quod ad perfectionem aſpirat, non amplius eſſe conſilium, ſed præceptum id, quod hactenus integrum erat: nimirum cùm ad excellentem illam vitæ ſectam inſtituendam chariſma diuinitus accepit. Hæc ſi rectè ab illo poſita ſunt, ſublatum iam erit omne conſilij diſcrimen ac præcepti. Nullum enim conſilium erit amplius; ſed erunt omnia præcepta: quia quidquid illud erit, quod ſponte, ac voluntate libera capeſſet aliquis; id ſtatim atque facere propoſuerit in præceptum mutabitur.

V. ENIMVERO magnam nouus iſte Theologus ab Iuliano Apoſtata gratiam iniſſet, ſi eius vixiſſet temporibus, & Chriſtianum illud dogma

ἐμπεριέχειν τῷ παίοντι, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ ἱματίῳ προσαποδύεσθαι. Quid aliud Trapezita nos docet, quàm quod Apoſtata iſte iactabat; legis inſtar, ac præcepti illa eſſe omnia, quæ pro conſiliis habentur à Catholicis: vt qui ſponte hæc faciat, nihil niſi quod legibus debet, quod omittere ſine delicto non poſſet, exoluat?

VI. At multo ſecus iudicauit Gregorius idem Nazianzenus. qui Trapezitæ pariter atque Apoſtatæ calumniam non diſſimili, ac nos Catholici, modo refellit. Ἔπειτα πῶς ἐκεῖνο οὐ λογίζῃ, ὦ σοφώτατε πάντων, καὶ συνετώτατε, ὁ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ἄκρον συγκλείων χριστιανούς, ὅτι τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας τὰ μὲν ἀνάγκην ἔχει τοῖς ἐπιτασσομένοις· ἃ δὲ μὴ φυλάττουσι κίνδυνος· τὰ δ' οὐκ ἀνάγκην, αἵρεσιν δέ· ἃ φυλάττουσι μὲν, τιμὴν, καὶ ἀντίδοσιν, μὴ φυλάττουσι δ', οὐδ' ὅν τιν' οὖν κίνδυνον. *Deinde quomodo non illud animaduertis, ô ſapien-*

tiſſime & ſollertiſſime mortalium! qui ad virtutis faſtigium Chriſtianos per vim compellis; in lege noſtra, quædam eſſe, quæ parendi neceſſitatem imponunt, nec ſine periculo prætermitti poſſunt: alia non neceſſitate conſtringunt; ſed in arbitrio & voluntate poſita ſunt: ac proinde rationem hanc habent, vt qui ea cuſtodierint, honore & præmiis afficiantur: qui autem minus ea expleuerint, nihil periculi pertimeſcant?

Non igitur omnia, quæ ad perfectum voluntate ſua nitentibus Euangelica doctrina præſcribit, legis obligationem afferunt, etiam illis ipſis, qui illam profitentur: vel, vt Trapezitæ verbis vtar, qui χάρισμα illud acceperunt. Neque enim χάρισμα, id eſt impulſus & afflatus ille interior, quo ad ardua & ſingularia iſta conſectanda inuitantur homines, legis ac præcepti neceſſitatem iniicere ſolet; niſi voti religio ac pri-

uata quædam lex acceſſerit. Quamobrem integrum eſt cuique, & in eius arbitrio ſitum, vt illa vel agat, vel omittat, quantum ad Chriſti inſtitutionem attinet: quod luculento illo Gregorij teſtimonio conſtat.

VII. LICEBAT Apoſtolo Paulo, quod cæteri vſurpabant ordinis eiuſdem, alieno ſumptu in Euangelij prædicationem incumbere. *Nam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt:* (ait ille 1 Cor. 9. 13.) *qui altari deſeruiunt cum altari participant. Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.* At ille iure iſto vti noluit: ſed in eo mercedem ſibi conſtituit, [a] *vt ſine ſumptu poneret Euangelium.* quod & ipſe Actorum XX, 35 de ſe prædicat. Nunquis inficiari poteſt, aliter, quàm inſtituerat, & vt cæteri faciebant, Paulum ſi vellet, potuiſſe facere? Licuiſſe id quidem

a 1 Cor. 9. 18.

ſibi, alienis impendiis viuere, ac manibus, & labori parcere, teſtis eſt ipſemet eodem illo nono capite, Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν, καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ Κηφᾶς; *Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?* (Nempe alienis ſumptibus, vt Chryſoſtomus, alíque interpretes docent) *Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circunducendi; ſicut & ceteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?* Solebant enim reliqui Apoſtoli, ac prædicatores Euangelij matronas quaſdam honeſtas circumagere ſecum, εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας χορηγούσας, ὡς αὐτοὺς λοιπὸν ὄντας περὶ τούτου ἀμερίμνους, μόνῳ τῷ κηρύγματι ἀπασχολεῖσθαι: *Quæ neceſſarias ad vitam impenſas ſuppeditarent: vt ea cura ſoluti totos ſe in Euangelij propagatio-*

nem impenderent : (aiunt Græca Scholia.)

VIII. ATQVI χάρισμα Paulus, opinor, habuit ad id quod erat perfectius, quódque ipſe factitabat, exequendum. Et idem tamen poteſtatem habuiſſe ſe dicit aliter viuendi: vt nullo labore ſuo, res ad victum neceſſarias ſubminiſtrantibus aliis caperet. Nemo contra id, quod lege præcipitur, faciendi poteſtatem habet, præſertim ſi lex diuina ſit: cuiuſmodi fuit inſtinctus ille ſancti Spiritus, ſiue χάρισμα, quo ad perfectiora prouehimur; ſi vt Trapezitæ viſum eſt, non conſilij vim habuit, ſed legis, ac præcepti. Quamobrem cùm integrum id ſibi eſſe Paulus ipſe teſtetur, agere ſecus ac chariſma ſuadebat, non ſe vlla conſtringi lege credidit, vt ei obtemperaret. Nam quod ad prædicandi Euangelij munus, & functio-

nem attinet, eius ſibi præcepto ac lege neceſſitatem impoſitam eſſe demonſtrat; nec ſe omittendi illius poteſtatem habere dicit. [a] Ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. *Neceſſitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero.* Plurimum igitur intererat inter illa duo; Euangelizare, quod erat præcepti; & gratis id agere, quod fuit conſilij; & quia ſupra legem erat, ſupra eam erogatum eſt ab Apoſtolo.

[a] 1 Cor. 9. 18.

IX. CHRYSOSTOMVS ad illa ipſa verba rem perſpicuè definit: Ὅτι τὸ μὲν ἐστιν ἐπίταγμα· τὸ δὲ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως κατόρθωμα. ἃ μὲν γὰρ παρὰ τὴν ἐντολὴν γίνεται, πολλὴν ἔχει τὸν μισθὸν κατὰ τοῦτο· ἃ δὲ ἐν ἐντολῆς τάξει, οὐ τοσοῦτον. &c. Ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐπίταγμά ἐστι, καὶ ὀφειλή· τὸ δὲ προαιρέσεως φιλοτιμία, κατὰ τοῦτο τοῦτο ἐκείνου πλέον. *Quoniam*, inquit, *illud eſt mandatum:*

hoc verò liberæ meæ voluntatis officium. Nam quæ ſupra præceptum fiunt, magnam habent mercedem: quæ verò præcepti rationem habent, non tantam obtinent: &, *Verumtamen* (addit paullo pòſt) *quoniam illud præceptum eſt, & debitum: hoc verò liberæ voluntatis largitio; ideò hoc illo præſtantius eſt.* Sunt igitur opera quædam bona & laudabilia, quæ non intra legem ſunt, ſed ſupra legem. Sic Ambroſius epiſtola xxv, Pauli verba illa perpendens I Cor. VII, *De Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do: Non enim præcipitur,* inquit, *quod ſupra legem eſt: ſed magis dato ſuadetur conſilio.* Et poſteà, *Conſilium inuitat voluntarios: præceptum adſtringit inuitos.* Proſper libro primo de vita Contemplatiua: *Iuſtus præcepta facit: perfectus autem præcepta tranſcendit.* Et libro ſecundo, capite x, *Quoniam quidem multo atten-*

tius debent præcepta ſeruare, qui ea parati ſunt, perfectionis opere tranſcendere.

Nec omittendum illud Chryſoſtomi ex Homilia VIII Tomi quinti Sauillianæ editionis: vbi de Adamo loquens; πῶς οὖν ὠλίσθησεν ἐκεῖνος; (ait) παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ῥᾳθυμίαν. καὶ δηλοῦσιν ὅσοι νόμον ἔλαβον, καὶ οὐκ ὤλισθον· ἀλλὰ καὶ πλείω τῶν ἐπιτεταγμένων ἐποίησαν. *Quomodo ergo lapſus eſt ille? Suapte negligentia. Quod demonſtrant illi, qui legem acceperunt; neque lapſi ſunt: ſed & plura fecerunt, quàm quæ lege præcepta fuerunt.* Hoc Græci Patres appellant ὑπὲρ νόμον φιλοσοφεῖν, *præclaris factis, ac vitæ inſtitutis legis debitum ſupergredi.* Sic idem Chryſoſtomus Homilia ſecunda in Matthæum de S. Ioſepho loquens Beatæ Mariæ coniuge: ὁ γὰρ ὑπὲρ νόμον φιλοσοφήσας, πῶς ἂν παράνομον ἔπραξέ τι; *Qui legis obligationem præclaris*

factis ſupergreſſus erat; quinam aduerſus legem egiſſet aliquid?

X. AVGVSTINVS in primo libro de Adulterinis coniugiis ad Pollentium, capite XIV, *Multa ſunt*, ait, *facienda non iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus.* Quod fusè deinceps variis exemplis approbat: velut Chriſti Domini, qui tributum, *quod non debere ſe monſtrauerat, ſoluit tamen, ne ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens hominem conſulebat.* Deinde Apoſtoli Pauli; qui plurima ſponte, ac nulla lege coactus in Dei obſequium impendit: eadem ferè, quæ nos paullo anteà commemorauimus. Ac demum ita concludit: *Hæc ſunt, quæ amplius erogantur ſaucio, qui curandus ad ſtabulum Samaritani illius miſeratione perductus eſt. Et ideò dicun-*

tur non à Domino præcipi, quamuis à Domino moneantur offerri: vt tanto intelligantur eſſe gratiora, quanto magis oſtenduntur indebita.

Idem in Sermone LXI de Tempore: *Aliud eſt conſilium, aliud præceptum. Conſilium datur, vt virginitas conſeruetur: vt à vino, & à carnibus abſtineatur: vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, vt iuſtitia cuſtodiatur; vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur, Qui poteſt capere, capiat. De iuſtitia verò non dicitur, Qui poteſt facere, faciat: ſed, Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Conſilium qui libenter audierit, & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præceptum qui non impleuerit, niſi pœnitentia ſubuenerit, euadere pœnam non poterit.* Et in libro de ſancta Virginitate, capite XIV eadem

com-

commendat. In XXX verò capite etiam ſupererogandi voce vtitur: *Neque enim, ſicut non mœchaberis, non occides: ita dici poteſt, non nubes. Illa exiguntur, iſta offeruntur. Si fiant iſta, laudantur: niſi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem, ſi quid amplius ſuperogaueritis, in redeundo reddet vobis.* Vide eiuſdem Sermonem XVIII de verbis Apoſtoli, capite XI, & XII: & Auctorem Hypognoſtici, capite LXIII. Gregorius M. libro XV Moralium, capite XI: *Sicut enim exercitati in bonis operibus electi nonnunquam plus ſtudent agere, quàm eis dignatus eſt Dominus iubere.* Salonius in Parabolas Salomonis. *Quæ eſt lex ſapientiæ? S. Lex ſapientiæ eſt, quæ dicit: Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata: id eſt, Non occides, non mœchaberis, non furtum facies.* V. *Quod eſt conſilium ſapientiæ? Si vis perfectus eſſe*

vende omnia quæ habes, & da pauperibus.

XI. Sed inſignis eſt locus Fulgentij libro ſecundo ad Monimum, capite XIII; vbi trium ſanctorum Patrum eâdem de re auctoritatibus adiunctis firmiorem ſuam facit. Nam de illis Apoſtoli verbis agens, *De Virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do;* ita ſcribit: *Eſt quidem verum, quia ſanctus Auguſtinus hoc dixit ab Apoſtolo ſupererogatum, quod cùm ſecundùm præceptum poſſet, ſi vellet, de Euangelio viuere, maluit tamen non ſolùm ſibi, ſed & his, qui cùm illo erant, proprijs manibus laborare:* &c. *Cùm ergo hoc ſanctus Auguſtinus competenter, & congruè poſuiſſet; non tamen incompetens videri, aut incongruum debet, quod* [a] *S. Ambroſius beati Pauli ſupererogationem vel in ſermonibus, atque epiſtolis eius, vel in nimio labore mentis, & cor-*

[a] Ambr. lib. 7. in 4. Luc.

poris collocauit. Sanctus autem Optatus Mileuitanus in ſexto aduerſus Parmenianum libro, conſilium de Virginibus Paulum ſupererogaſſe teſtatur his verbis. Virginitas enim voluntatis res eſt, non neceſſitatis, &c. Non præcepta (verba ſunt Optati) *ſed conſilium erogat Paulus ad virginitatem. Nec impedimento eſt volentibus: nec nolentes impellit aut cogit.* Tantæ igitur auctoritatis pondere, ac tot veterum Patrum cum Scriptura concordantibus ſententiis fracta & obruta vincatur neceſſe eſt Trapezitica hæreſis; quæ nihil à præcepto diſtare conſilium aſſerit: neque opus vllum eſſe Chriſtiani, quod ſupra legem erogare poſſit.

CAPVT VII.

Trapezitæ impia quædam & hæretica dogmata. Diuinum chariſma etiam reprobis tribui in hac vita, adeóque Spiritus S. gratiam. De Parabola Operariorum, Matthæi XX, *quam perperam explicat Trapezita. Nullum eſſe peccatum niſi voluntarium, etiam in reprobis, contra eundem aſſeritur.*

I. PROFERANTVR iam alia noui Theologi decreta, ſacræ ac catholicæ doctrinæ contraria: quæ in libro illo Trapezitico digeſſit. [a] Imprimis cùm duos in Eccleſia gradus conſtituiſſet, perfectorum, & τῶν βιωτικῶν, qui mercantur, aut artes quæſtuarias colunt: mox, *infra hanc claſſem eſſe*, ait, *qui* παρὰ φύσιν *viuunt: omnes impios, & impro-*

[a] Trapez. pag 341.

hos, quos verè carnales dixeris. Hos Dei, inquit, *Spiritus non regit, nec dirigit: nec quiſquam poſſit dicere, aliquo Dei* χαρίσματι *poſſe tales gloriari, vel minimo.* Imprudens dictum, & Scripturæ contrarium. Paulus in epiſtola priore ad Corinthios χαρίσματα complura percenſet, quæ Spiritus S. pro voluntate diſtribuit. [a] Διαιρέσεις [a] 1 Cor. 12. 4.
δὲ χαρισμάτων εἰσί· τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· *Diuiſiones verò gratiarum ſunt: idem autem Spiritus.* Cuiuſmodi ſunt, *fides, qua montes transferuntur, gratia ſanitatum, prophetia, genera linguarum,* & alia quædam. *Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Eiuſmodi porro chariſmata etiam *in impiis & improbis*, adeóque reprobis ineſſe, eâdem ex Scriptura certiſſimum eſt.

II. Demonstrat hoc idem Apoſtolus capite ſequenti: vbi à charitate, ſine qua nemo non improbus

eſt, ſeparari poſſe chariſmata illa demonſtrat. Et Matthæi VII, 7, reprobos ac damnatos in extremo iudicio haud falsò prædicantes Chriſtus induxit, ſe in nomine Chriſti prophetaſſe, eieciſſe dæmonia, ac multa miracula feciſſe. Quid quod Iudas ipſe traditor ac reprobus multa habuit chariſmata; & Caiaphas ipſe prophetauit? Nimis igitur temerè ſcriptum eſt, *impium neminem aliquo Dei χαρίσματι poſſe gloriari vel minimo*; atque iccircò *verè carnales* dici, tanquam omnis efficientiæ Spiritus ſancti penitus expertes. Non enim alio ſenſu Trapezitæ verba interpretari licet: vt tale χάρισμα intelligat, quo grati Deo, & amici eius efficimur. Nam qui *aliquo Dei χαρίσματι vel minimo gloriari poſſe* negat illos, nullum excipit: tum minimum appellari non poteſt χάρισμα charitas; quæ nos Deo ſola com-

mendat: cùm ſit χαρισμάτων omnium maximum. Sed neque tergiuerſari poteſt, vt dicat, ideò non poſſe gloriari, quia ſi quod habent χάρισμα, non à ſeipſis habent. quemadmodum Apoſtolus 1 Cor. IV, 7 ſcribit: *Quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Verùm futilis hæc eſſet excuſatio. quia ne electis quidem ita gloriari licet. At de reprobis ſermo illîc eſt, & Spiritus ſancti dono carentibus: quos cùm aliquo vel minimo χαρίσματι gloriari poſſe negat, tantumdem dicit, ac nullum omnino iis ineſſe.

III. Sed vt Trapezitæ vlceri ſcalpro altius impreſſo, purulentiam omnem, ac ſaniem extraham: quæ proximè in eodem loco ſubiecit, capitaliora, & Caluiniſmum olentia magis in lucem proferam. *Spiritales non ſunt, nec eſſe poſſunt*, [a] ait ille,

[a] Trapez. pag. 342.

niſi qui Dei Spiritum acceperunt. Nihil verius. *Atqui non ille eum omnibus dat, ſed quibus vult.* Etiam hoc certiſſimum. *Vult autem tantum electis. Electi non intelliguntur, niſi ad diſcrimen repudiatorum. Qui enim electi alij, niſi ex numero plurium ſegregati, & exempti ad ſalutem, quæ negata eſt repudiatis, id eſt non electis?* Ergo electis ſolis ad æternam ſalutem, Deus Spiritum ſuum dare vult: ac ſoli electi Spirituales eſſe poſſunt: reprobi ne ad tempus quidem poſſunt? Hæc illa Caluiniana ſcabies: hoc *fermentum,* non *Papiſticum* quidem, à quo *longiſſimè abeſſe* videri voluit; ſed Phariſaicum: quo lex diuina corrumpitur. Erit aliquando tempus, quo aduerſus hanc hæreſim pleniùs, Deo benè iuuante, diſputabimus. Nunc paucis in eam velitabimur. atque imprimis Auguſtinum opponemus: cuius in ſecundo de dono Perſeue-

rantiæ, capite VIII, obſeruatione digna ſunt iſta: *Ex duobus autem piis*, inquit, *cur huic donetur perſeuerantia vſque in finem, illi autem non donetur, inſcrutabiliora ſunt iudicia Dei. Illud tamen fidelibus debet eſſe certiſsimum, hunc eſſe ex prædeſtinatis, illum non eſſe. Nam ſi fuiſſent ex nobis, ait vnus prædeſtinatorum, manſiſſent vtique nobiſcum*, &c. *Nónne poſtremò vtrique vocati fuerunt, & vocantem ſecuti? vtrique ex impiis iuſtificati, & per lauacrum regenerationis vtrique renouati?*

IV. De iiſdem reprobis agit & in libro de Correptione, & gratia capite VIII, *Hîc ſi à me quæratur*, inquit, *cur eis Deus perſeuerantiam non dederit, qui eam, qua Chriſtianè viuerent, dilectionem dedit, neſcire me fateor.* Et paullo pòſt: *Mirandum eſt quidem, multúmque mirandum, quod filiis ſuis Deus quibuſdam, quos regenerauit in Chriſto, quibus fidem, ſpem,*

dilectionem dedit, non dat perſeuerantiam, cum filiis alienis ſcelera tanta dimittat, atque impertita gratia ſua, faciat filios ſuos. Et in capite XIII. *Propter huius ergo utilitatem ſecreti, credendum eſt,* inquit, *quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeuerandi vſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, ac iuſtè viuere, & poſteà cadere: neque de hac vita, priuſquam hoc eis contingat, auferri.* Rurſus idem in epiſtola CVII: *Sed de hac re,* inquit, *cur quidam non permanſuri in fide, & ſanctitate Chriſtiana, tamen accipiant ad tempus hanc gratiam, & dimittantur hîc viuere, donec cadant, cùm poſſint rapi de hac vita, ne malitia mutet intellectum eorum: quod de ſancto immatura morte defuncto ſcriptum eſt in libro Sapientiæ: quærat quiſque, vt potuerit.*

V. AMBROSIVS quoque in Pſalm. CXVIII, Octonario XVI. *Ponet*, inquit,

ſuper ſidera, (thronum ſuum) *quando electum decipit, quando iuſtum circumuenit, cuius opera elucent ſicut ſtellæ in cœlo. Nónne & Iudas proditor inter cæteros audiebat; Vos eſtis lux mundi? Nónne Diabolus lumen eius extinxit?* Cyprianus item libro de Vnitate Eccleſiæ idem probat ex Apocalypſis capite tertio, vbi ita Chriſtus hortatur. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod vtique Dominus,* ait, *non minaretur, auferri poſſe coronam iuſtitiæ, niſi quia recedente iuſtitia, recedat neceſſe eſt & corona.* Nec minus [a] Cyrillus Alexandrinus idipſum ex illis Pauli verbis adſtruit: *Qui ſtat videat ne cadat.* Ἀεὶ γὰρ ἐν σάλῳ τὰ ἡμέτερα, καὶ ποικίλως δονεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς. *Fluctuant aſſiduè res noſtræ, ac variis modis quæ ad nos attinent quatiuntur.* Poſſunt & infinita alia Patrum accumulari loca: ſed in præſens pauca iſta ſufficiunt:

[a] Cyr. lib. 11. in Ioan. pag. 983.

quibus Trapeziticum illud dogma redarguitur.

VI. Etenim non ſolis electis ad æternam ſalutem, ſiue prædeſtinatis, Spiritum dari ſanctum; ſed etiam reprobis ad tempus, indicant: ita vt ſpiritales & ſancti ſint, ac boni, & charitatem ac dilectionem habeant; & eiuſmodi ſint denique, vt ſi in eo ſtatu perſeuerarent, æternæ vitæ ac ſalutis compotes fierent. Nam & Diabolus ipſe, ac dæmones illius angeli, ſancti ac ſpiritales aliquando fuerunt. qui *ſimul vt facti ſunt* (ait Auguſtinus XII de Ciuit. cap. IX,) *ei, à quo facti ſunt, amore, cum quo facti ſunt, adhæſerunt: eóque ſunt iſti ab illorum ſocietate diſcreti, quod hi in eâdem voluntate bona manſerunt: illi ab ea deficiendo mutati ſunt; mala ſcilicet voluntate, hoc ipſo quod à bono defecerunt.* Et paullo pòſt: *Et iſtam* (bonam voluntatem) *quis fecerat, niſi*

ille, qui eos cum bona voluntate, id eſt cum amore caſto, quo illi adhærent, creauit, ſimul in eis & condens naturam, & largiens gratiam? Atque hoc Chriſtus ipſe demonſtrat Ioannis VIII, 43, dum ait Diabolum *in veritate non ſtetiſſe.* vt idem exponit Auguſtinus libro XI de Ciuitate Dei capite XIV & XV. Non igitur gratia, vel fides, vel ſanctitas, vel Spiritus ſanctus ſolis ineſt electis; ſed ſoli perſeuerantiam obtinent.

Quamobrem inconſiderata vox eſt illa [a] Trapezitico in opere: *Sed quomodo pœna mortis æternæ iure plecti poſſunt, qui ſpiritales eſſe non poſſunt, id eſt quos Deus in electorum ſuorum numerum adlegere noluerit? Hoc altioris indaginis, & alterius loci.* Quaſi nemo ſpiritualis eſſe, id eſt diuinam gratiam accipere, ac Spiritum S. habere queat, niſi ſit electus. Aut non ſuapte culpa ſpiritualis non ſit;

[a] pag. 341.

ac non ſi velit eſſe poſſit; cùm nulli, vt id velit, gratiæ deſit auxilium. Itaque, ſi vt Trapezita putat, non poſſunt eſſe ſpirituales reprobi; ſed hoc ſoli poſſunt electi: nullo ſuo merito damnantur: quia nemo ob id, quod facere omninò non poteſt, ſi non faciat, iure damnatur.

VII. Non minus caſtiganda eſt ἐπίστασις illa Trapezitæ in eâdem pagina, vbi de electione ad ſalutem agens, *Ex operum*, inquit, *ratione ac menſura, non eſſe eligendos, ipſe* [a] Mat. 20. *Dominus declarauit* [a] *parabola operáriorum, cùm illi, qui vndecima hora venerant, parem mercedem acceperunt, atque illi, qui à ſummo mane ad veſperam in agro laborauerant.* Verum eſt id quidem, non ex operum ratione, ac diſcrimine eligi ad gloriam prædeſtinatos, ſi vera eſt Auguſtini, aliorúmque ſententia,

qui electionem iſtam nulla operum ratione habita cenſent fieri: tametſi ſecus alij ſentiunt: de qua re ſuo loco dicam. Sed illa, qualiſcumque Theologorum opinio, minimè ex illa Parabolæ parte colligitur, in qua Operariis merces poſt laborem diurna repræſentatur: ſed ex illorum potiùs prima vocatióne, & conductione, quæ in aliorum ſententia, vocatione ad gratiam, & fidem propriè reſpondet. Hæc enim ex omnium conſenſione Catholicorum, nullis planè meritis, ſed gratuita Dei liberalitate contingit. At illa mercedis ac denarij perſolutio non ad gratiam propriè, ſed ad iuſtitiam pertinet. [a] *Ei enim, qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum,* vt ait Apoſtolus. Quod autem omnibus, etiam pro inæquali modo laboris & operæ, merces

a Rom. 4. 4.

eadem præſtatur: id ad electionem nullo modo ſpectat. Niſi verò eo ipſo electos, hoc eſt conductos, fuiſſe quis exiſtimet, quo laboris præmium ceperunt: quod, niſi anteà ad finem, id eſt ſalutem, electi, non ex merito conſequerentur. Igitur de electione nihil ex denarij eiuſdem perſolutione conficitur. Sed nec æqualitas gloriæ, hoc eſt ſempiternæ potiundæ felicitatis, quæ in ſpeciem apparet, reuera colligitur. Quod alio in loco declarabitur: vbi & Parabolæ iſtius ſenſum enodabimus. Hoc enim modò non agitur, vtrum merces ſit æqualis electorum omnium: ſed vtrum mercedis æqualitas argumentum idoneum ſit, ad probandam gratuitam electionem: quod falsò Trapezita ſibi perſuaſerat.

VIII. SED ſiue gratuita, id eſt ſine vllo ad futura opera reſpectu, ſola

ſola Dei ἐυδοκία, certis hominibus, impenſa eſt electio: ſiue in delectu faciendo operum Deus rationem habuit (Nam vtrumuis Catholici Theologi propugnant) nemo Chriſtianus dubitat, quin reprobi ſuapte voluntate peccent; & ideò peccent, quia cùm virtutem ſequi, & honeſtè vitam degere poſſent; ſponte id agere noluerunt. Hoc eſt, quod debuerunt facere, non fecerunt. Etenim peccatum omne, quod quidem actione committitur, eſt *dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam*, vt ab Auguſtino definitur libro XXII contra Fauſtum, capite XXVII. Cui ſimilem habet Ioannes Damaſcenus libro ſecundo de Imaginibus, peccatum eſſe, dicens ἔννοιαν τινα, καὶ λόγον, καὶ πρᾶξιν παρὰ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. Siue vt Ambroſius libro de Paradiſo, capite VIII; *Quid eſt peccatum, niſi praua-*

ricatio legis diuinæ, & cæleſtium inobedientia mandatorum? Quare peccato reſpondet ex aduerſo debitum: vt quod non debet quis, id non reddendo non peccet: peccet autem is ſolùm, qui quod debet, vt dixi, præſtare, non præſtat. Hæc veriſſima eſt dignoſcendi regula peccati. quia peccatum omne eſt ἀνομία 1 Ioan. 3. 4. Iam *Quibus vt aliquod χάρισμα*
[a] pag. 339. *haberent Deus dedit* (verba ſunt [a] Trapezitæ) *non potuerunt habere aliud, præter illud, quod iis à Deo datum eſt. Quibus nullum datum eſt, nec habere potuerunt. Nec ergo debuerunt. Vt oculus non debet eſſe auris, nec pes idem quod manus.* Itaque qui χάρισμα ad opus bonum aliquod faciendum neceſſarium non habet; neque facere id poteſt: nec verò debet. *Cæterum conatus ille ipſe, quo tenditur ad melio-*
[b] pag. 345. *ra; ac maiora chariſmata* [b] (ait idem Trapezita) *etiam Dei chariſma eſt.*

At [c] *certum eſt* (rurſus ait Trapezita) *reprobos nullum à Deo chariſma habere.* c pag. 344.

IX. QVAMOBREM ex iis neceſſariò ſequitur, reprobos nullius boni operis eſſe debitores : neque porrò peccare; ſed iniuſtè à Deo damnari ob ea quæ ipſi feciſſe peccata dicuntur. Etenim ſi quis ideò damnari hominem dicat, quod volucris inſtar aëra non peruolet : aut quod Alpes ac Pyrenæos humeris impoſitos aliò non transferat : nonne idem ſignificet, nullam in iſto cur damnaretur, cauſſam fuiſſe adeóque iniquiſſimo eſſe iudicio damnatum? At hoc ipſum ex Trapezitæ dogmate ac verbis ſequitur in reproborum cauſſa : qui quòd illud non fecerint, quod nullo modo facere potuerint, neque debuerint; pœnas luunt atrociſſimas, ac ſempiternas.

CAPVT VIII.

De Chriſti præcepto, quo Matthæi V. vetat vxorem niſi ob adulterium dimittere. Romani Pontifices, & Iuris Canonici conſulti ab Trapezitæ calumnia purgati. Etiam ob adulterium dimiſſa coniuge non licere alteram ducere: eámque vetuſtiſſimam Eccleſiæ ſententiam fuiſſe: quamuis Chriſtiani principes ſecus facere permiſerint.

I. ET impudens eſt, & maiore, quàm eſt noſtra, caſtigatione digna Trapezitæ licentia: quem veritum non eſt Catholicam, ac Romanam Eccleſiam, Pontificéſque Romanos, nec non canonici iuris auctores, falſa & iniqua criminatione peruellere. [a] Nam cùm de lege illa Chriſti ageret, quæ Iudaicis re-

[a] Trapez. pag. 310. & ſeq.

pudiis modum poſuit Matthæi v, in hæc verba; *Omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat:* ſic illam interpretandam aſſerit, vt Chriſtianis permiſſum illa lege ſit, repudiata propter adulterium vxore, alteram ducere. *Non enim repudium alia conditione licitum factum, niſi vt alteram quoque liceret ducere.* Itaque mirari ſe dicit iuris Canonici conſultos, quod Chriſtus permiſerit, id decretis ſuis prohibere: [a] *atque ita onus importabile, de quo Chriſtus non cogitauit, ceruici Chriſtianæ plebis imponere; maritóſque ipſos innocentes punire, quorum vxores ſolæ ob primum peccatum erant plectendæ.* Item, [b] *Pontifices,* inquit, *Romani imperio Occidentis potiti, τὸ βαρὺ illud φορτίον iniecerunt humeris miſerorum Chriſtianorum, pietatis, ac ſanctitatis prætextu: ſed cui vera cauſſa*

a pag. 312.

b pag. 315.

Capvt VIII.

De Chriſti præcepto, quo Matthæi V vetat vxorem niſi ob adulterium dimittere. Romani Pontifices, & Iuris Canonici conſulti ab Trapezitæ calumnia purgati. Etiam ob adulterium dimiſſa coniuge non licere alteram ducere: eámque vetuſtiſſimam Eccleſiæ ſententiam fuiſſe: quamuis Chriſtiani principes ſecus facere permiſerint.

I. ET impudens eſt, & maiore, quàm eſt noſtra, caſtigatione digna Trapezitæ licentia: quem veritum non eſt Catholicam, ac Romanam Eccleſiam, Pontificéſque Romanos, nec non canonici iuris auctores, falſa & iniqua criminatione peruellere. [a] Nam cùm de lege illa Chriſti ageret, quæ Iudaicis re-

[a] Trapez. pag. 310. & ſeq.

pudiis modum poſuit Matthæi v, in hæc verba; *Omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat:* ſic illam interpretandam aſſerit, vt Chriſtianis permiſſum illa lege ſit, repudiata propter adulterium vxore, alteram ducere. *Non enim repudium alia conditione licitum factum, niſi vt alteram quoque liceret ducere.* Itaque mirari ſe dicit iuris Canonici conſultos, quod Chriſtus permiſerit, id decretis ſuis prohibere: [a] *atque ita onus importabile, de quo Chriſtus non cogitauit, ceruici Chriſtianæ plebis imponere; maritóſque ipſos innocentes punire, quorum vxores ſolæ ob priuum peccatum erant plectendæ.* Item, [b] *Pontifices,* inquit, *Romani imperio Occidentis potiti,* τὸ *βαρὺ illud φορτίον iniecerunt humeris miſerorum Chriſtianorum, pietatis, ac ſanctitatis prætextu: ſed cui vera cauſſa*

a pag. 312.

b pag. 315.

fuit; potentiæ ſuæ promouendæ cupido, & iuriſdictionis ciuilis vſurpandæ. Ideo enim plures caſus conſcientiæ facere ſategerunt, vt de pluribus poſſent diſpenſare.

a pag. 316. II. Atenim,[a] obiicit ſibi, Chriſtus, Paulo teſte, *vetuit ne vxor virum relinquat, aut vir vxorem dimittat.* Reſpondet, *Chriſti illud præceptum inter illa datum eſſe, quæ ἐπίτασιν habent perfectis ſolis conuenientem: quorum nullum conſtat receptum fuiſſe in politico regimine Chriſtianæ reipublicæ.* Quocirca præceptum illud Chriſti eiuſmodi eſſe putat, qualia ſunt alia multa Matthæi quinto edita: de quibus quæ illius eſſet opinio ſuperioribus capitibus oſtendimus. *Nam vt miracula*, inquit, *ita & illa mandata certis præcipuè data ſunt, & ad tempus, ita requirente, quæ tunc vrgebat, neceſſitate Eccleſiæ formandæ, & doctrinæ Chriſtianæ firmandæ*, &c.

a *Vt miracula ceſſarunt, cauſſa ceſſante propter quam edita ſunt; ita & præceptorum illorum vſus eſſe deſiit, pace Eccleſiæ partá: iterum rediturus, vbi ſimilis inciderit περίστασις, vt patres noſtri viderunt.* a pag. 417.

III. SED cùm plura flagitia ſint diſputationis illius, tum hoc minimè profectò tolerandum, quod Romanum Pontificem, & Canonúm Interpretes iniuſta calumnia imperitè non minus, quàm maleuolè traduxerit. Quam enim culpam iis adſcribit, ea, ſi eſt culpā, non illorum magis eſt, quàm antiquioris Eccleſiæ, & Apoſtolorum ætati proximæ: ac ſanctiſſimorum deinceps, & eruditiſſimorum Patrum. Demonſtratum id eſt ab Catholicis Theologis, qui de hac celebri, & illuſtri controuerſia commentarios benè longos ſcripſerunt: inter quos Bellarminus fusè accuratéque de ea

diſputauit libro primo de Matrimonio, capite XVI, & XVII. vt de aliis taceam, qui ſunt omnibus ad manum. Nec eſt hoc loco neceſſe de eodem argumento diſſerere: cui ſuum à nobis tempus dabitur, ſi vita ſuppetat. Hoc vnum dicam: Perſuaſum hoc in Eccleſia fuiſſe vetere; poſt diuulſos quacumque de cauſſa coniuges, neutri licere cum alio copulare nuptias, quamdiu ſuperſtes alter coniugum fuit.

IV. Testatvr hoc Athenagoras in Oratione pro Chriſtianis: vbi Chriſtianorum omnium communem diſciplinam, ac vitæ inſtituta percenſens, inter alia ſic ſcribit: ὃς γὰρ ἂν ἀπολύσῃ, φησὶ, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· οὔτε ἀπολύειν ἐπιτρέπων ἧς ἔπαυσέ τις τὴν παρθενίαν, οὔτε ἐπιγαμεῖν. *Qui vxorem ſuam, ait, dimiſerit, & aliam duxerit, mœchatur: neque dimittere permittens*

eam, cuius virginitatem delibauerit; neque alteram ducere, Nulli ergo Chriſtiano licebat tum vxore dimiſſa, quacumque tandem ex cauſſa, cum altera matrimonium iungere. Iuſtinus Martyr in Apologetico ſecundo, de Chriſtianæ vitæ præceptis, ac legibus ab ipſo Chriſto in commune propoſitis diſſerens; perinde vt Athenagoras, vniuersè ac generatim illam ipſam de matrimonio concipit: Καὶ ὃς γαμεῖ ἀπολελυμένην ἀφ᾽ ἑτέρου ἀνδρὸς, μοιχᾶται. *Et qui dimiſſam ab altero viro duxerit, adulterium facit.* Ita Canon Apoſtolorum XLVIII. Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων, ἑτέραν λάβῃ, ἢ παρ᾽ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω. Hoc eſt, vt Dionyſius Exiguus vertit: *Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram, vel ab alio dimiſſam duxerit, communione priuetur.* Eſt eâdem de re memorabilis Clementis Ale-

xandrini locus in calce libri ſecundi Stromateon, qui ſic habet: ὁ δὲ ἀπολελυμένην λαμβάνων γυναῖκα, μοιχᾶται, φησίν. ἐὰν γάρ τις ἀπολύσῃ γυναῖκα, μοιχᾶται αὐτήν· τουτέστιν ἀναγκάζει μοιχευθῆναι. οὐ μόνον δὲ ὁ ἀπολύσας αἴτιος γίνεται τούτου, ἀλλὰ καὶ ὁ παραδεξάμενος αὐτήν, ἀφορμὴν παρέχων τοῦ ἁμαρτῆσαι τῇ γυναικί. Εἰ γὰρ μὴ δέχοιτο, ἀνακάμψει πρὸς τὸν ἄνδρα. *Qui autem dimiſſam vxorem accipit, mœchatur, inquit; hoc eſt, cogit eam mœchari. Non ſolùm autem qui dimiſit, eſt eius cauſſa, ſed etiam qui eam ſuſcepit, præbens mulieri peccandi occaſionem. Nam niſi eam ſuſciperet, ad virum reuerteretur.*

V. Non aliter Dominicum illud præceptum Tertullianus accepit in libro de Monogamia, capite IX in fine: *Sed illi etiam non repudiantes adulteria commiſcent: nobis etſi repudiemus, ne nubere quidem licebit.* Scripſit hunc librum Tertullianus con-

tra Pſychicos. (Ita enim Catholicos vocat) in quo ſecundas nuptias abſolutè condemnat. Ex quo maior efficitur vis & auctoritas illius teſtimonij, quod de cõmuni tum in Eccleſia catholica vſu, & inſtituto perhibet; non licuiſſe repudiata, & ſuperſtite coniuge, aliam ducere. Hoc enim tanquam certum apud catholicos & confeſſum, ad id quod contra ipſos probare ſatagebat, aſſumit: vt hoc argumento demonſtret; prohibitas omninò ſecundas à Chriſto nuptias, quòd ne poſt legitimum quidem, & à ſe conceſſum diuortium, diſſoluto iam, quod paullo antè idem Tertullianus putauit, matrimonij vinculo, alteras nuptias permiſerit. Proinde firmiſſimum hoc argumentum eſt contra Trapezitam, ac ceteros hæreticos, quo veteris Eccleſiæ mos ac dogma de fugiendis poſt repudium ſecundis nu-

ptiis adſtruitur. Idem & ſequenti capite Tertullianus oſtendit, dum vel mortuo coniuge, viduas nulli alteri nubere patitur; ſed fidem ſeruare priori iubet: *Ergo perſeueret*, inquit, *in ea* (pace, & concordia) *cùm illo neceſſe eſt, quem iam repudiare non poterit: ne ſic quidem nuptura, ſi repudiare potuiſſet.* Certè omnes illi, quos nominatim citaui, de eo, qui vel repudiata coniuge, alteram duxerit, vel repudiatam ſibi copularit, vniuersè pronuntiant nefas id Chriſtianis eſſe: neque conditionem illam adhibent, niſi ob adulterium dimiſſa fuerit. Quæ conditio ad ſolam repudiandi cauſſam; non ad noui ineundi matrimonij poteſtatem referri debet in illa Chriſti ſanctione: vt cum Auguſtino Catholica omnis Eccleſia iudicat. Alioqui, quod eruditi viri prudenter opponunt, deterior illius eſſet cauſſa, quæ

per fraudem & calumniam, iniuſtè eſſet ab viro dimiſſa; quàm meretricis, quam quis iure repudiaſſet: ſi huic nubendi alteri data poteſtas intelligeretur: illi ab Chriſto negata: quod minimè conſentaneũ videtur.

VI. VERVM ſepoſita illa controuerſia, quæ & ab eruditis Theologis plenius, vt dixi, pertractata eſt: & à nobis ſuo loco diſceptabitur: quis non Menſarij fenoris patrono iure ſuccenſeat, quod Romanum Pontificem, Eccleſiámque Romanam, & Canonici iuris peritos inclementer ob id appellet, quod illam Euangelicæ legis interpretationem amplexi ſint, quam ab antiquis Patribus, & Patrum coryphæis acceperant, Auguſtino & Hieronymo? Quid exprobratione iſta frigidius? quid porro iniquius? Romanos Pontifices, vbi Occidentis imperio potiti ſunt graue illud onus

inieciſſe Chriſtianorum ait humeris. Atqui Auguſtini, & Hieronymi ſeculò, & deinceps, ſuos Occidens Imperatores habuit. Et ambo tamen illi, præceptum id eſſe Chriſti de vxore vel propter adulterium dimiſſa, minimè ducenda, conſtantiſſimè, acerriméque defendunt. Præcepti rem, inquam, eſſe, non conſilij, ambo iſti ſanctiſſimi, eruditiſſimíque Patres arbitrati ſunt: vt qui ſecus faceret, contra Chriſti legem non vulgare crimen admitteret. Scripſit de ea quæſtione S. Auguſtinus libros duos ad Pollentium de adulterinis coniugiis: tum in libro de Bono coniugali, capite præſertim VII, ac XV, diſerta & graui oratione.

VII. HIERONYMVS item epiſtola XXX, & CXLVII eandem propugnauit ſententiam. Mileuitana quoque Synodus canone XVII idem de-

creuit. *Placuit*, inquit, *vt ſecundùm Euangelicam, & Apoſtolicam diſciplinam neque dimiſſus ab vxore, neque dimiſſa à marito alteri coniungantur: ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigantur. In qua cauſſa legem imperialem petendam promulgari.* Ergo abſolutè, infinitéque illud Africani Patres intellexerunt, quod eſt Matthæi v, *Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Sic etiam Apoſtolum interpretati ſunt in priore ad Corinthios capite VII, 10. *Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Cuius loci vim non poſſum quin [a] Auguſtini verbis aduerſus Trapezitæ temeritatem inculcem: *Cur dixiſti*, inquit, *Apoſtole, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam? Et eum velut interrogemus,*

[a] Aug. To. 4. lib. 1 ad Pollent. cap. 3.

& tanquam præſentem quodammodo conſulamus. Cur dixiſti Apoſtole, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam? Licétne diſcedere, an non licet? Si non licet, cur præcipis diſcedenti, vt maneat innupta? Si autem licet, profectò eſt aliqua cauſſà, quâ liceat. Hæc autem inquiſita non inuenitur; niſi quam ſolam Saluator excepit, id eſt cauſſa fornicationis. Ac per hoc non præcepit Apoſtolus, mulierem ſi diſceſſerit, manere innuptam; niſi quæ illa cauſſa diſcedit à viro, qua ſola ei licitum eſt diſcedere à viro. Vbi enim dicitur, præcipio non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam; abſit vt contra hoc præceptum faciat, quæ ſic diſcedit, vt innupta permaneat. Niſi ergo intelligatur, cui licet diſcedere; non autem licet, niſi viro fornicante; quomodo iubetur innupta, ſi diſceſſerit, permanere? Quis eſt qui dicat, ſi diſceſſerit mulier à viro non fornicante, innupta permaneat, cùm ei niſi à viro fornicante

nicante diſcedere omninò non liceat?

VIII. Sic illud Roman. VII, 3. vniuersè accipit Hieronymus, *Igitur viuente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Ibi enim *omnes cauſſationes Apoſtolus amputans,* ait [a] Hieronymus, *apertiſſimè definiuit, viuente viro adulteram eſſe mulierem, ſi alteri nupſerit,* &c. *Quamdiu viuit vir, licet adulter ſit, licet Sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum virum accipere non licet.* Hæc omnia priùs ſcire, & cum animo ſuo conſiderare Feneratorum patronum oportuit, quàm in Romanam Sedem, & Canonum Interpretes præcipitem, ac temerariam ſententiam proferret. Sed quod veriſſimè dictum eſt à Comico,

[b] *Nullum ædepol hodie genus eſt hominum tetrius,*

[a] Hieron. Epiſt. 147.

[b] Plauſtus, Moſtell.

Nec minus bono cum iure, quàm daniſticum.

IX. Nec illud laudare poſſum, quod ibidem Trapezita poſuit, præcepta illa, quæ Matthæi v Dominus edidit; inter quæ fuit illud de interdictis aliis poſt diuortium nuptiis; vel ſolis data eſſe perfectis: vel non perpetua fuiſſe; ſed certi duntaxat temporis: vti miracula, quibus adhuc tenera, recénſque ſata Chriſtiana fides opus habuit. Quod ſanè falſum eſt. Etenim talia ſunt hodiéque, cuiuſmodi ea tum Chriſtus eſſe voluit, & eâdem prædita vi: cuius nulla neque facta eſt, neque fieri poteſt deceſſio. Verùm non omnia præcepti neceſſitatem & obligationem continent: ſed partim mandata ſunt, partim conſilia, vt ſuprà capite v diximus. Tunicam auferre volenti pallio cedere, quod eſt Mat. v, 40, res eſt non præcepti, ſed conſilij. Sic ad

mille paſſus ingratiis adigenti te, ad alia duo operam præſtare, quod ibidem ſequitur: & eiuſdemmodi alia: quæ, vt ex antiquis Patribus ſuprà demonſtrauimus ſupra legem erogantur. Verùm diligere inimicos: continere oculos ab mulieris contuitu, qui cum ſtupri voluntate coniunctus ſit: non iraſci fratri ſuo, neque conuicio eum afficere: præcepta ſunt, quorum auctoritas perpetuò valuit.

X. Hvivs generis & illud fuit, de quo agimus modo, præceptum de vxore ab altero dimiſſa nunquam eo ſuperſtite ducenda. Nec ad illius eleuandam vim pertinet, quod ei vel ciuilibus interdum Imperatorum decretis derogatum eſſe conſtat: vel quod veteres aliqui Patres verba Chriſti, ac Matthæi locum illum aliter interpretati ſunt, quàm Auguſtinus, & Hieronymus, ac cæteri

quos ſuprà commemoraui. Nondum enim ab Eccleſia, & Synodali ſanctione liquidò conſtituta res erat. Tametſi non dubium eſt, quin potioris partis iudicio, in Eccleſia damnata, & animaduerſione publica notata illa matrimonia fuerint. vt in Fabiola demonſtrat Hieronymus: cuius hæc imprimis notanda ſunt: *Aliæ ſunt leges Cæſarum, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit.* Ac ſubinde. *Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat à ſe virum iure dimiſſum, nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuerſa cauſſatio, viuentibus viris, feminis amputatur: dum multa diaboli vitat vulnera, vnum incauta vulnus accepit.* Hæc autem cùm aliis criminibus, tum adulteriis infamem virum reliquerat, vt ibidem demonſtrat Hieronymus. Sed de ea re plus ſatis.

CAPVT IX.

De petitione quarta Orationis Dominicæ. Quid ἄρτος ἐπιούσιος, eáque vox diligenter expoſita. Quæ ſit βαττολογία ibidem à Chriſto notata. Non interdici à Chriſto cibi, ac rerum ad victum neceſſariarum poſtulationem: déque ea re Trapezitæ maximus error.

I. POTERAT hîc finis fieri. Sed reuocant pænè ſublatum ſtilum duo triáve in Trapezitico illo opere animaduertenda: minus illa quidem reprehenſione digna (non enim ad fidei negotium propriè ſpectant) ſed vt in Scripturis quoquo modo tractandis primum τὸ κενόσπουδον coërceatur, hoc eſt ſuper-uacanea nouitatis affectatio: tum etiam τὸ φιλόψογον, id eſt vituperan-

di quod minus probes, immodica libertas: pauca iſta pertexam. In [a] Oratione Dominica, quarta petitio ſic habet: [b] *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie:* Græcè τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον. De hac voce ἐπιούσιον, multi multa ſcripſerunt. Plerique autem in eo conueniunt; petere nos à Deo quotidianam alimoniam, ſiue ea omnia, quæ ad victum diurnum neceſſaria ſunt: alij cibum potiùs animæ, quàm corporis: quidam vtrumque. Mediis accedit Trapezita. Nec ideò caſtigandus, quod ita ſentit: ſed quod alteram interpretationem, quæ corporis cibo circumſcribitur; quæque, vt dixi, communis eſt; nimis acerbè notat, ac *falſiſſimam* appellat: falſiſſima, ac planè nulla ratione permotus.

a lib. 3. de ſen. Trap. p. 794. & ſeq.

b Mat. 6. 13.

II. Duo contra illam obiicit. [c] *In ea,* inquit, *precationis formula ſuis tra-*

c pag. 795.

denda reprehendit orandi morem gentilium, eorúmque βαττολογίαν*, quod putarent in multiloquio ſuo ſe ab numine citiùs exaudiri. Quod illud multiloquium? Dum plurima nimirum in precibus ſuis à Deo peterent, quæ ſibi neceſſaria exiſtimarent, caſtám vxorem, pulchros liberos, diuitias, fundos, ædes, amicos fidos, ſeruos fideles, dignitates, honores, alia. Cùm tam multa peterent, ac requirerent, non poterant breuiter concludi eorum preces. Hinc* πολυλογία, & βαττολογία *in orando. Non enim illi pauca poſcebant, nec paucis. Præ cupiditate impetrandi, quæ à Deo peterent, ſæpius eadem repetebant. quæ* βαττολογία *eſt, id eſt* ταυτολογία. Malè Chriſti mentem, & illam ab eo damnatam βαττολογίαν accepit: hoc eſt, vt rectè Latinus noſter reddidit, *multiloquium.* Neque multa poſcere, & impetrare à Deo velle, vituperanda res eſt; neque *præ cupiditate im-*

a 1. Tim. 2. *petrandi eadem repetere.* Iubet [a] ad Timotheum ſcribens Apoſtolus ποιέσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, *fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt.* Poteſt hoc paucis verbis fieri, ſiue intus animo, dum priuatim agitur; ſiue voce conceptis, dum publicè preces allegantur?

a Tertul. Apol. c. 30. III. Hoc enim Eccleſia vetus inſtituerat: vt ex [a] Tertulliani Apologetico conſtat: idque *nominatim, atque manifeſtè.* Quod in Miſſis ac Liturgiis præſertim vſuuenit: vt veteres Liturgiæ demonſtrant: in quibus formulæ ſunt publicarum, ac prolixarum eiuſmodi precum, pro omnibus Eccleſiaſticis ac ciuilibus ordinibus: nominatimque pro ſingulis, viuis pariter ac mortuis. Cuius

etiam luculentam fidem faciunt antiqui Patres, Græci, Latiníque. Ex quibus vnum commemorabo Cyrillum Hieroſolymitanum: eſt enim ad hoc negotium inſignis illius locus: qui & alioqui Romanæ ac Catholicæ ritum Eccleſiæ contra recentem impietatem, quam præ ſe Trapezita fert, præclarè confirmat. Sic igitur in Catecheſi Myſtagogica v, in qua Liturgiæ partes, & orationes omnes explicat. Εἶτα μετὰ τὸ ἀπαρτισθῆναι τὴν πνευματικὴν θυσίαν, τὴν ἀναίμακτον λατρείαν ἐπὶ τῆς θυσίας ἐκείνης τοῦ ἱλασμοῦ, παρακαλοῦμεν τὸν θεὸν ὑπὲρ κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου εὐσταθείας, ὑπὲρ βασιλέων, ὑπὲρ στρατιωτῶν, καὶ συμμάχων, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀσθενείαις, ὑπὲρ τῶν καταπονουμένων, καὶ ἁπαξαπλῶς ὑπὲρ πάντων βοηθείας δεομένων. Δεόμεθά σου πάντες ἡμεῖς, καὶ ταύτην προσφέρομέν σοι τὴν θυσίαν, ἵνα μνημονεύωμεν τῶν

προκεκοιμημένων, πρῶτον πατριαρχῶν, προφητῶν, Ἀποστόλων, μαρτύρων, &c. *Deinde verò poſtquam confectum eſt illud ſpiritale ſacrificium, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deum, pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro ſociis, pro ægrotis, & afflictis; & in ſumma, pro iis omnibus, qui egent auxilio.* Oramus *te, inquam, omnes, & hoc tibi ſacrificium offerimus, vt meminerimus etiam eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum,* &c. Orabant & pro defunctis Epiſcopis, ac pro cæteris omnibus, quod hodiéque in Catholica perſeuerat: de quo ritu agit etiam Epiphanius in Aërianorum hæreſi.

IV. Hæccine igitur longiſſima ſeries orationum ſub Chriſti reprehenſionem venit? Quis hoc ſanus

dixerit? Non igitur πολυλογία quælibet, ac non concluſa breuiter oratio vitio vertenda. Sed nec eiuſdem orationis repetitio, *præ cupiditate impetrandi*, βαττολογία eſt, & multiloquium, quod illîc Chriſtus redarguit. Nam & Chriſtus ipſe, inſtante paſſionis tempore, eundem ſermonem iterauit ſæpius, ac bene multum orauit, *cum clamore valido, & lachrymis;* ait Apoſtolus Hebr. v. 7. haud dubiè impetrare cupiens. Vides quàm non recto ſtet illa talo Trapezitica definitio τοῦ βαττολογοῦντος, & πολυλογίας in Euangelio notatæ. Ceterum, vt hoc illi maximè concedam, quod tueri non poteſt, improbari vel prolixiorem quamlibet precationem; vel nimiam impetrandi cupiditatem: quid ex eo contra communem, quam oppugnat, ſententiam ſequitur? Eſt enim quocumque tandem intellecta modo,

breuiſſima illa petitio, qua *panem quotidianum* poſtulamus: neque poſita plus ſemel. Itaque nihil ad βαττολογίαν & πολυλογίαν illam pertinebit, etſi de quotidiano victu à nobis accepta ſit. Et hoc ipſum eſt βαττολογεῖν, tam multa verba perdere, quæ nihil ad rem faciunt.

V. Accipe iam quid in Euangelij loco illo reprehenſum ſit à Chriſto; & cuiuſmodi verboſitas orationis in βαττολογίας, ac multiloquij vitio numeretur. Quod quidem ipſa Domini verba, ſi quis paullulum animaduertat, ſatis apertè docent. O*rantes*, inquit, *nolite multum loqui, ſicut ethnici. putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur.* Credebant ethnici eo ſe ſolo promereri Deum, & quidquid peterent impetraturos, quòd multis, & exquiſitis verbis vterentur; ac variis modis eadem dicendo repeterent; ſine vllo affectu animi,

& orationis ſpiritu. Quem enim habere poſſent, qui fide, ac veri Dei notitia carerent? Chriſtus hanc verborum inanitatem & ſuperuacaneam pompam reſecat, ac ſuis interdicit: quos orare vult quamlibet multis, ac quàm volent ſæpe repetitis, non tam vocibus, quam mentis affectibus. Hic eſt ille orationis Spiritus *qui orationem deducit ad Dominum*, vt ait Tertullianus libro de Exhortatione caſtitatis, cap. x. Ne igitur *agmine verborum putaremus adeundum ad Dominum*, vt idem loquitur in libro de oratione, capite primo, perbreuem orandi formulam inſtituit. quæ *quantum ſubſtringitur verbis, tantum diffunditur ſenſibus*. Vt hoc verborũ compendio doceret minimum in elocutione eſſe momenti: in quo ſummam, & caput ethnici conſtituebant orationis ſuæ.

VI. Itaqve figuratum quodam-

modo eſt illud Domini præceptum, quatenus ad breuitatem iſtam, præſcriptámque huius formulam adſtringitur. Sic enim ſolet Chriſtus, cùm diſſuadere quippiam vult, in eius contrario commendando pænè modum excedere; certè aliquid more præcipientis indicere, quod κατὰ τὸ ῥητὸν accipi non debet. Vt in eodem Matthæi ſexto capite, cùm oſtentationem in ieiunio præ ſe ferendo cauere iubet; *Tu autem* (ait commate 17) *quum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua:* Quod nemo pro imperio mandatum eſſe iudicet. Nimirum vt alia Domini verba: ſic præcepta quædam parabolica ſunt, & figuris adumbrata. Eiuſmodi illud eſt, quo breues in orando eſſe nos præcipit: nempe vt moroſam illam, & ſine pietatis affectu ſolo in verborum ſtrepitu conſumptā orationis longitudinem amputet. Alio-

qui ſi comes ſit orationis, adeóque verborum, pius ille ſenſus, & affectus, nihil obſtat, quin illud exequamur, quod Lucæ XVIII mandauit idem: *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* Quod etiam moleſtè, importunéque vti faciamus hortatur; & exemplo viduæ cuiuſdam incitat, quæ ab iniquo iudice odioſa, & aſſidua interpellatione ius expreſſit, ac ſubinde ita concludit: *Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die, ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Duo ſunt in orationis genere iſto, quod tantopere commendat Dominus, & cui fructum certiſſimum pollicetur, quæ Matthæi 6 vituperari Trapezita cenſuit; *non concluſæ breuiter preces*; &, *ex impetrandi cupiditate eorumdem in loquendo repetitio*; Quare fugit illum ratio, neque ſexti capitis Matthæi locum illum re-

ctè eſt interpretatus.

VII. Post hæc, non agi in quarta illa petitione legitimæ orationis, qua *panem noſtrum quotidianum* poſtulamus, de cibo, ac rebus ad ſuſtentandam vitam neceſſariis, argumentatur ex eo, quod Chriſtus Matt. vi, 8 ita colligit: *Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequā petatis eum.*[a] *Quid clarius* (ait) *quàm nolle Chriſtum ea à Deo patre peti, quorum noſter indiget uſus, quia Deus ſcit, quid nobis opus ſit, vt non neceſſe habeamus hoc ab illo flagitare?* Si abſolutè poſtulari caduca iſta, & huic vitæ neceſſaria vetat, ob hoc præcisè quia iam Deus ſcit quibus opus habeamus: nihil ab eo oportet petere, ne cœleſtium quidem rerum, & ad animum pertinentium. Nam etiam illa nouit antequam rogemus, quem nihil prorſus rerum noſtrarum latet. At enim *non eſt veriſimile,*

[a] Trapez. pag. 796.

riſimile, Chriſtum in tam compendioſa oratione ſub nomine panis peti à ſuis voluiſſe neceſſaria ad vitam, vel ſolum victum, cùm tam expreſſè nolit eos imitari πολυλογίαν *gentilium in orando, qui ea petebant, quæ ſibi vſui eſſent, & longè aliam precandi formulam ſe eis præſcribere dicat.* Non in eo probroſa illa & gentilium propria πολυλογία, vel βαττολογία conſiſtit, quod omninò externa illa peterent, & ad vſum vitæ ſpectantia: ſed quòd ea ſola peterent, meliorum ac cœleſtium ignari: tum quod anxiè ac nimis ſolicitè peterent; ac diuinæ erga ſe prouidentiæ diffiderent.

VIII. AD hæc non ea poſtulabant, *vt his bonis honeſtè vterentur,* (ait Auguſtinus libro I de Ciuitate Dei, capite XXX) *hoc eſt modeſtè, ſobriè, temperanter, piè: ſed vt infinita varietas voluptatum inſanis effuſionibus exquiratur: ſecundiſque rebus ea mala*

oriantur in moribus, quæ ſæuientibus peiora ſint hoſtibus. Itaque in eam Apoſtoli Iacobi reprehenſionem in-
Iacob. 4. 3 currebant. *Petitis, & non accipitis; eo quod malè petatis, vt in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Vbi de caducis ac præſentibus bonis loquitur (Nam virtutibus nemo malè vtitur.) Nec eos iccircò redarguit, quod talia peterent; ſed quod non rectè, nec honeſtum in vſum ac finem peterent. Quocirca ſepoſitis malis iſtis petendi conditionibus, licèt præſentis vitæ bona, præſertim neceſſaria, ab illo poſtulare, à quo & cœleſtia flagitamus: qui fecit cœlum & terram. *Omnia* enim *iſta bona ſunt, & Dei munera ſunt. Ne putetis, fratres* (verba ſunt Auguſtini in Pſalmum xxxv) *quod aliquis illa poterit dare, niſi vnus Deus. Quicumque ergo non expectant iſta* (nec expectando poſtulant) *niſi à Domino: multum intereſt inter hos,*

& eos, qui illa quærunt, aut à dæmonibus, aut à ſortilegis, aut à mathematicis. Iſti enim duobus modis miſeri ſunt: quia & terrena ſola bona deſiderant, & non ab eo petunt, qui dat omnia bona. Et ad Pſalmum LXVI: *Ad hoc dixerimus hæc, fratres*, inquit, *vt quiſquis etiam iſta terrena forte, vel propter ſupplementa neceſſitatis, vel propter infirmitatem aliquam deſiderat, nonniſi ab illo deſideret, qui eſt fons omnium bonorum, & creator, & recreator vniuerſorum.*

IX. Legantvr quæ de hoc argumento pulchrè diſputat Auguſtinus idem in primo de Ciuitate Dei, capite VIII. vbi admirabilem Dei prouidentiam explicat in bonis illis diſtribuendis, & quatenus petentibus iſta concedit, aut negat. *Similiter in rebus ſecundis* (ait) *ſi non eas Deus quibuſdam petentibus euidentiſſima largitate concederet, non ad eum iſta*

pertinere diceremus. Itémque ſi omnibus ea petentibus daret, nonniſi propter talia præmia ſeruiendum illi eſſe arbitraremur: nec pios nos faceret talis ſeruitus, ſed potiùs cupidos, & auaros. Ad ſummam, βαττολογία & πολυλογία illa gentilium propria, & à Chriſto Domino damnata tunc admittitur; cùm ita ſola hæc præſentia, & externa commoda petuntur; vt nulla ſit in nobis potiorum, ac cœleſtium cura bonorum. præſertim ſi ab alio, quàm ab vero Deo iſta flagitentur. Tùm ſi voce tenus, & affectata ſermonis pompa, ſine interiore mentis affectu, iſta tractentur. Ad hęc, ſi non ad honeſtum finem illa referamus; cuiuſmodi poteſt eſſe neceſſarium vitæ ſubſidium. Ac demum ſi propter iſta ſola Deo ſeruiamus.

X. QVÆ omnia orationis vitia, tum formula ipſa precationis ſuæ; tum cæteris, quæ ad eam adiunxit,

monitis prudenter declinauit ſummus orandi magiſter: dum imprimis præcipua ducere, ac primo loco poſtulare bona cœleſtia, animíque propria nos docuit. *Videtis enim, chariſſimi*, (iterum Auguſtinum oppo- nemus Trapezitarum patrono) *quot petitiones docuit nos Dominus Chriſtus, & vix illîc inuenitur vna, quæ ſonet de pane quotidiano: vt omnia, quæ cogitamus, propter vitam futuram cogitemus.* deinde cùm à ſolo Patre noſtro cœleſti peti voluit: tum adeò nullo ſermonis apparatu, vt paucis ac vulgaribus verbis ad id genus orationis præiuerit. Poſtremo quô iſta qualiſcumque cura præſentium pertinere deberet oſtendit, partim in precatione ipſa, cùm vnam illam, ſimplicémque panis petitionem triplici vtrimque poſtulatione vallauit ſempiternorum ac cœleſtium: partim diuinis illis, quæ deinceps adiecit,

Auguſt. Serm 9. de Diuer. c. 13.

hortamentis & exemplis : quibus totos nos ad ſpem cœleſtium, ac fiduciam in Deo collocandam erexit. Plurimum itaque Chriſtianorum cauſſa, etiam communia cum cæteris bona petentium, ab gentilibus, & impiis diſtat eadem vndecumque procurantibus : vt peſſimè de toto hoc inſtituto Chriſtianæ legis, ac pietatis Trapezita noſter exiſtimauerit.

XI. NEQVE verò qualemcumque, vti dixi, curam bonorum eiuſmodi damnare Chriſtus voluit capite illo Matthæi ſexto; ſed angorem, ac nimis anxiam, & moleſtam in illis petendis, conficiendiſque ſolicitudinem : quod ne probatione quidem eget. Quamobrem falſus eſt Trapezita; qui ex illa tota Chriſti oratione, quâ vitæ ſuſtentandæ & quotidianæ alimoniæ curam nimiam caſtigat, atque ex diuina be-

nignitate ac prouidentia ſuſpenſos eſſe nos iubet, argumentatur, nihil de cibo, ac vitæ neceſſariis in ſua oratione poſuiſſe Chriſtum: Quod contra eſt. Nam ideò potius de cibariis à Deo poſtulandis admonere debuit: vt vnde illa eſſent expectanda, & à quo emendicanda fideles intelligerent: ac tum illius auctoritate freti, qui hanc precationis formulam dictauerat: tùm impetrandi, quod tantò fideiuſſore peterent, certiſſima ſpe, improbam & aſſiduam comparandi victus moleſtiam ſubleuarent. quam τῆς ἡμέρας κακίαν, id eſt *diurnam vexationem*, & quaſi *malignitatem* ibi Chriſtus appellat.

XII. Præterea illa ipſa Chriſti verba, quæ ad id affert Trapezita, contra ipſum faciunt: *Quærite ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* [a] Vnde [a] pag. 798.
ἀσυλλογίστως ita concludit: *Quæ en-*

da itaque cœleſtia tantum, & imprimis iubet: Si quærere eſt cum ſũmo labore & omni animi contentione, ac ſolicitudine procurare; huic aſſentior. Nam hæc ſola, vt iam dixi, Chriſti mens eſt, in diuinis ac cœleſtibus perſequendis defixas tenere curas cogitationéſque noſtras. Sin eſt quærere, mediocri cura, & induſtria, & quaſi ſecundaria opera quę ſunt vitę neceſſaria comparare: neque hoc Chriſtus facere interdixit: neque indidem, vnde illa ſperare nos voluit, precibus elicere. Ac vel ipſa vox πρῶτον, id eſt *primùm*, eſſe alterum, & ſecundum indicat, quod oporteat quærere. Dixiſſet enim ζητεῖτε μόνον, id eſt, *Quærite ſolum*, ſi alterum vtcumque quæri noluiſſet. Proinde cætera ſic adiicienda pollicetur; ſi primo loco regnum Dei quærimus; vt cetera quæri ſecundo non prohibeat, immo ſuadeat; ſi non

tanta, ac priora illa & præcipua, contentione animi, ac labore captentur: præſertim ſi in ſolo poſtulandi officio quærendi, ac laborandi ſumma conſiſtat: cuiuſmodi illa Domini adhortatione præſcribi ratio videtur conciliandarum vtilitatum corporis. Quocirca euidens eſt ἀλογία Trapezitæ: quæ eſt fallacia ἐκ τοῦ πῃ, ὃ ἁπλῶς inferens. hoc eſt ex eo, quod quadamtenus, ac certo modo prohibetur aliquid, abſolutè interdici colligens.

XIII. Reliqva ſubinde diſputationis Trapeziticæ vis in τοῦ ἐπιουσίου vocabulum incumbit, quod in petitione illa quarta legitur: τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Latinus Interpres Matthæi, *ſuperſubſtantialem.* Magna de hoc nomine Græco cùm apud antiquos, tum hodiéque inter eruditos quæſtio eſt,

ac diſſenſio, eáque duplex: primùm de origine, ac themate: deinde de notione ac poteſtate. Non commentarium Matthæi, vel Orationis Dominicæ ſcribimus; vt ſingulorum ſententias, & cuiuſque momenta ponderemus. Dicendum itaque de illis eatenus, vt & falſa Trapezitæ refellatur opinio; & communis, ab illius iniqua caſtigatione vindicetur. Omnes, quæ de loco illo excogitatæ ſunt, ſententiæ ad duo faſtigia rediguntur, tam quod ad Grammaticam nominis notationem, quàm quod ad ſenſum orationis attinet. Origo primùm duplex eſſe poteſt τῦ ἐπιουσίου. Aut enim à ſubſtantiuo verbo εἰμὶ, & ab οὐσίας, quæ indidem oritur, voce deflectitur. aut à verbo εἶμι, quod eſt *eo*; à quo fit ἐπιὼν, id eſt adueniens, & ἡ ἐπιοῦσα, vel *craſtina*, vel *ventura* dies. Rurſus interpretandi ratio du-

plex eſt. Nam vel panis intelligitur, quo corpus alitur, & ſynecdochicè res omnes ad victum, & vſum vitæ neceſſariæ. Vel ſpiritalis alimonia, ſiue animi cibus, quo ad vitam æternam reficimur. Qui prius amplectuntur, vtramuis duarum, quas dixi, nominis originem adhibent. Eſt enim panis *quotidianus* ἐπιούσιος, hoc eſt πρὸς τὴν ἐφήμερον ζωὴν τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν χρησιμεύων, ait Baſilius quæſtione CCLII breuiùs explicatarum: hoc eſt, *ad diurnam vitam, ſubſtantiæ noſtræ vtilis.* ſiue, vt alij, ἐπὶ τὴν οὐσίαν, καὶ σύστασιν ἐπαρκῶν, quaſi dicas ad *ſubſtantiam noſtram*, id eſt vitam corpúſque ſuſtentandum neceſſarium alimentum. Item ἀπὸ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, vel ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ſimpliciter, panis ἐπιούσιος dicitur, vt ſit *craſtinus*, vel *futurus*; quemadmodum refert Hieronymus. Similiter qui panem ſpiritalem ac cœleſtem interpretari ma-

lunt, alij ἐπιούσιον, quod *ſubſtantiam* excedat, dici volunt: quaſi ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ, & ὑπερούσιος ſit. [a] Athanaſius verò ab eo quod eſt ἐπιών, vel ἡ ἐπιοῦσα, repetens originem, τὸν μέλλοντα, hoc eſt *futurum*, vel, vt Auguſtinus, *aduenientem panem*, putat eſſe vel Spiritum ſanctum; vel æternam vitam: cuius primitias habemus hac in vita Dominicum corpus: quod & ipſum plerique ſuperſubſtantialem illum eſſe panem exiſtimant, quem illîc docemur petere.

[a] lib. de Incarnat. pag. 474.

XIV. At [b] Trapezita demùm ἐπιούσιον deducit ab eo, quod eſt ἐπιών, non ἀπὸ τῆς ἐπιούσης. *Non igitur* ἐπιούσιος ἄρτος, inquit, *eſt* τῆς ἐπιούσης, *ſed* τοῦ ἐπιόντος: *qui vltimo tempore venturus eſt, in die nempè iudicij.* Sic ἐπιούσιος ἄρτος *panis eſt non naturalis, ſed ipſe Chriſtus, qui noſter panis eſt, & qui venturus eſt, vt in eo, & cum eo reſurgamus, virtute eius corporis, quod*

[b] pag. 813. & ſeq.

hîc in pane Euchariſtiæ ſumimus. Si panem iſtum ἐπιούσιον vel Chriſti corpus, quod modo in Euchariſtia ſumimus, intelligeret: vel aliquid aliud merè ſpiritale; veluti ſempiternam felicitatem, haberet quorum ſe patrocinio defenderet. Nunc panem illúm vult eſſe Chriſtum, eiúſque corpus; & illum ipſum vocari panem ἐπιούσιον, quia venturus eſt ad iudicandum. Quod minimè cohæret. Nam Chriſtus, quâ panis eſt, non eſt venturus: ſed in hac vita nobis exhibetur. Neque ſatis commodè dixeris, *Panis veniet ad iudicandum.* Atqui rogamus τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον, *panem*, vt putat Trapezita, *venturum.* Quid hoc perplexius? Diſiungenda ergo iſta ſunt, vt vel panem interpretetur, Dominicum corpus, quod modò in Euchariſtia præbetur, eo ſenſu, quem tradit Cyprianus: *Vt qui in Chriſto ſumus, &* Cypr lib. de Orat. Domin.

Euchariſtiam quotidie ad cibum ſaluiis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto; dum abſtenti, & non communicantes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Sic enim docet idem *Panem noſtrum vocare nos Chriſtum, quia Chriſtus noſter, qui corpus eius contingimus, panis eſt.* Quare panis illa notio ad Euchariſtiam reſtringi debuit, non in tempus iudicij prorogari. Vel certè futurum aliquid; nec dum adeptum, ac repræſentatum intelligi: velut gratiam; aut beatæ perennitatis ſtatum: vt rectè ἄρτος ἐπιούσιος *futurus*, aut *venturus panis* intelligatur.

XV. Ego verò de pane communi, & corporis alimonia libentiùs acceperim cum Græcis pleriſque, præſertim linguæ ſuæ peritiſſimis, velut Baſilio, Chryſoſtomo, Cyrillo Hieroſolymitano, ac cæteris. qui quidem ab eo, quod eſt οὐσία,

deductum hoc vocabulum putarunt: vt ſit ὁ ἐπὶ τὴν οὐσίαν, *ad ſubſtantiam* hominis fouendam ſcilicet, & ſuſtentandam neceſſarius: vel *ad extantiam* illius, hoc eſt ad hoc vt exiſtat in rerum natura, ſeſéque conſeruet. Nam vtrumque vox οὐσία ſignificat, rei ſcilicet ſubſtantiam: quod Hebræi עצם appellare ſolent. Nam vox iſta rei ſubſtantiam, & quod res eſt ſignificat. hoc autem eſt οὐσία. Proinde ἐπιούσιος ὁ ἐπὶ τὴν οὐσίαν: ad *ſubſtantiam pertinens.* Nec obſtare debet, quòd in compoſitione præpoſitio ἐπὶ vocalem plerumque vltimam elidit: vt ἐπουράνιος, & ἐπουσία apud Ptolemæum. Etenim nonnunquam citra eliſionem componitur: vt in ἐπιεικής, ἐπίορκος, ἐπιόσδοος, & aliis quibuſdam. Nec tantũ nobis alioqui placere debemus, vt Græcæ proprietatis intelligentiores nos eſſe confidamus, quàm

Ptolem. libro 5.

illi fuerunt, quos modò nominaui eloquentiæ Chriſtianos inter Græcæ principes. qui ἐπιούσιον hac vſurpari forma, & hoc ſenſu arbitrati ſunt. Hoc igitur contenti ſimus.

XVI. Nam quod pronominis ἡμῶν emphaſim neſcio quã intentat a pag. 814. aduerſus hanc ſententiam [a] Trapezita noſter, tanquam *ita expreſsè, & ἐναργῶς enunciata iſta non poſſint deſignare, niſi panem illum noſtrum, id eſt Chriſtum;* nihil hoc neceſſe eſt. *Noſtrum* enim id valet, proprium hominis cibum; qui ab iumentorum, atque etiam Angelorum cibo diuerſus eſt. Ita Pſalmo CXLVI, 9 נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ, *Qui dat iumento panem ſuum.* Διδόντα τοῖς κτήνεσι τροφὴν αὐτῶν.

XVI. Vanvm etiam illud eſt; immo & abſurdum; & neſcio quid impietatis redolet, quod idem obiib pag. 815. cit: [b] *In tota illa oratione*, inquit, *quæ breuiſſi-*

breuiſſima eſt, nihil petere à Deo iubemur, niſi illa ſola, quæ in noſtra poteſtate non ſunt, quæque à Deo vt ea habeamus, peti debent, &c. *At panem eſui ideò à Deo petere nos vetat Chriſtus, quia vnuſquiſque poteſt eum ſibi ex arte, adiuuante Deo, dare. Scit enim Deus quid nobis opus ſit, & vnicuique artem aliquam, quam maximè ei conuenire iudicat, ſolet aſſignare vnde viuat*, &c. *Et nemini deeſt iſte panis, quo noſter victus, & vita conſtat.* Itáne quotidianum cibum, & res ad vſum vitæ neceſſarias petere à Deo per ipſum non licet, quia ſibi quiſque comparare per ſeſe poteſt? Si hoc vnumquemque ſibi, induſtria ſuapte ſola, ſine ope Dei ac gratia, præſtare poſſe dixerit, impiè, irreligioſéque dixerit: neque quidquam reſtabit aliud, quàm vt itidem faciat, vt ille apud Prophetam [a] Habacuc, *qui immolabit ſagenæ, & ſacrificabit reti ſuo,*

[a] Habac. 1. 16.

quia in ipſis (id eſt eorum ope) *incraſſata eſt pars eius, & cibus eius electus.* Aut cum illo numinis contemptore dicat:

Mezentius Æn. 10.

Dextra mihi Deus, & telum quod miſſile libro
Nunc adſint.

Sin ope Dei, auxilióque quamlibet quæſtuoſæ gnarus artis opus habeat: quod iis additis duabus voculis *adiuuante Deo*, imprudens Trapezita profitetur, ac ſeipſum induit: cur non panem illum à Deo precetur, quem nonniſi adiuuante illo poteſt conſequi? Meminiſſet illius Agathonis, opinor, ſententiæ

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Ars fortunam amat, & fortuna artem.

Vel Prophetam potius Chriſtianus audiret: [a] *Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant, qui ædificant eam.*

[a] Pſal. 126.

XVII. Dvæ ſunt artes præcipuæ, quibus vitæ ſuſtentandæ præſidia comparantur; agricultura, & mercatura. Vtrumnam igitur, qui harum ſit peritus artium, nihil ad vitam tuendam requirit amplius: aut cauſſam non habet, cur à Deo victum poſtulet, quoniam artem illi dedit, qua id per ſe parare ſibi poterit? vt verum ſit, quod Trapezita narrat, τὸ γὰρ τεχνίον ἡμᾶς διατρέφει. Atqui & annuæ tempeſtates, & ſoles, & imbres, & venti, cæteráque, quæ ad ſatus & incrementa frugum agricolis: aut ad tranſmarinas peregrinationes negotiatoribus neceſſaria ſunt; ſolius Dei nutu ac voluntate gubernantur: vt ſexcenta præteream incommoda, & pericula; quibus effecta illarum artium intercipiuntur: ad quæ cauenda & famem videlicet propulſandam, nihil vnquam exhauſti ſatis eſt: ſiue ad cu-

ram & impendia rerum variarum; ſiue ad officia Chriſtianæ pietatis, ac preces, quibus Dei fauor, & auxilium aſciſcitur. Quod enim [b] Trapezita præterea ſubiicit, ad eleuandam hoc in genere precum neceſſitatem: *Et nemini deeſt iſte panis, quo noſter victus & vita conſtat. Ea gratia de illo parando non debemus eſſe ſoliciti:* hoc neque confutatione dignum eſt: & ſi quam mereretur, non alia eſſet opus, quàm qua Sophiſtam neſcio quem de motu diſſerentem, ac nullum eum eſſe garrientem, adſtantium aliquis illuſit. Mouit enim ſe loco, & paſſus aliquot ambulauit. Ita motum eſſe reipſa, non argumentatione perſuaſit. Sic iſti, qui ad victum neceſſaria ſuppetere omnibus, deeſſe verò nemini putat; tot illa calamitoſorum, ac fame & egeſtate confectorum oſtendenda ſunt millia; vt vſu ipſo conuictus

b pag. 816.

oculorum, quantum in eo ſit falſus agnoſcat.

CAPVT X.

Nonnulla Scripturæ loca perperam ab Trapezita vel correcta, vel expoſita, vindicantur: atque Interpretis vulgati contra illius nouitatem & calumniam patrocinium ſuſcipitur.

I. POSTQVAM in vocabulo τοῦ ἐπιουσίου, & Matthæi loco declarando, qui eſt in eius capite ſexto, Trapezitæ περιεργίαν, & falſam opinionem diſcuſſimus: libet eiuſdem generis tria, quattuórve παρεξηγήματα hoc poſtremo capite perſequi: quibus alia Scripturæ loca dum nouè interpretari ſtudet, deprauat potius; aut in iis, quæ recta ſunt, emendandis ludicram & inanem ponit operam.

In fine duodecimi capitis primæ ad Corinthios, Apoſtolus ita ſcribit: καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ἡμῖν δείκνυμι. *Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.* Quæ lectio vetuſtiſſima eſt; eámque Græci omnes, & Latini ſecuti ſunt: nec vel Trapezita ipſe negare poteſt, quin ſua illi conſtet ſententia. Mens ibi eſt Apoſtoli, vt ait Chryſoſtomus, Corinthios ad fraternæ charitatis incitare ſtudium, ex ipſa chariſmatum cupiditate, quæ ardens in illis erat. Nam cùm alij donum linguarum magni facerent, optaréntque ſibi præ cæteris: alij prophetiæ: alij virtutum: hoc eſt miraculorum: hortatur illos vt præſtantiora quæque chariſmata conſectentur. *Ego verò*, inquit, *viam vobis obtinendorum chariſmatum oſtendo.* (verba ſunt Chryſoſtomi) *Nec dixit chariſma; ſed viam, vt quod dicturus eſt in maius extollat. Non enim*

vnum aliquod, vel duo, triáve vobis oſtendo chariſmata: ſed vnam viam, quæ ad omnia iſta perducit. Nec viam ſimpliciter dixit: ſed cum exceſſu quodam, & omnibus in cõmune propoſitam. Καὶ δείκνυμι ὁδὸν χαρισμάτων ὑμῖν. οὐδὲ γὰρ εἶπε, χάρισμα· ἀλλ' ὁδὸν, ἵνα μειζόνως ἐπάρῃ τοῦτο, ὃ μέλλει λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἓν, καὶ δύο, καὶ τρία χαρίσματα δείκνυμι ὑμῖν· ἀλλ' ὁδὸν μίαν τὴν ἐπὶ πάντα ταῦτα φέρουσαν· καὶ οὐχ ἁπλῶς ὁδόν· ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς, καὶ κοινῇ πᾶσι προκειμένην.

II. THEODORETVS verò: τουτέστι, τὴν καθ' ὑπερβολὴν, inquit, μειζόνων χαρισμάτων δείκνυμι τὴν ὁδόν. hoc eſt, *donorum longè præſtantiorum viam oſtendo.* Sic etiam Photius. Sed multo eſt aptius, vt hæ voces καθ' ὑπερβολὴν cum ὁδὸν copulentur: vt Chryſoſtomus facit: nec non Theophylactus. Δείξω, inquit iſte, ὑμῖν μίαν ὁδὸν καθ' ὑπερβολὴν, τουτέστιν, ὑπερέχουσαν, ἥτις φέρει ἐπὶ πάντα τὰ χαρίσματα.

Oſtendam vobis viam quandam per exceſſum: id eſt eximiam: quæ ad omnia chariſmata perducit. Poſſit tamen aliquis καθ' ὑπερβολὴν cum verbo δείκνυμι connectere. quaſi dicat: cùm multas vobis chariſmatum vias oſtenderim, per quas ingredi poſſitis: adhuc tamen excellentius idipſum facere volo: hoc eſt viam monſtrare vobis. Agit autem iſtud ipſum, quod eſt viam oſtendere, melius & excellentius, qui excellentiorem demonſtrat. Atque hic ſenſus ad verba quadrare maximè videtur. quo cum ceteri in idem recidunt.

III. [a] TRAPEZITA porrò cùm in veteri codice εἴ τι pro ἔτι reperiſſet, fecit idem, quod delicatus ille iuuenis: qui inuento ſcalmo, nauem fabricare inſtituit. Ita ille vna ex literula; quæ magnas olim Arianis temporibus in Eccleſia tragœdias excitauit; totum illum conturbauit Apo-

[a] Trapez. pag. 345.

ſtoli locum. Nam pro ὁδὸν, ὅλον ſubſtituit. *At* ὅλον *pro* ὁδὸν, inquit, *certiſſima eſt coniectura*. Quare ita totum illum locum interpolat: καὶ ἔτι τὴν καθ' ὑπερβολὴν ὅλον ὑμῖν δείκνυμι. *Et ſi quid vobis totum eximium & excellens, monſtro*. Sed eſt iſta friuola, & inepta diuinatio: quam cur vulgata & antiqua permutemus cauſſæ nihil eſt. Quid enim habet illa præter nouitatis affectationem? ne huius quidem ingeniosè, ac ſolerter inuentæ; ſed impeditæ; certè minimè neceſſariæ: nedum, vt blandiens ſibi nominat, *certiſſimæ coniecturæ*. Critici probi officium eſt, non cuicumque Scriptoris loco caſtigationes ſuas, & coniecturas impingere: neque ſi aliter in vno alterόve exemplari, quàm in editis eſt, forte aliquid legerit, id ſtatim in omnes codices diffundere. nedum id ſibi ſumet, cùm ſolam ad emendandum ſuſpicionem ac con-

iectationem adhibet. Sed tum denique medicinam tentabit facere, cùm manifeſtè mendoſa erit lectio; cuius nulla commoda ſatis extricari poteſt ſententia. Quid autem in illo, de quo agitur, Apoſtoli loco ſimile? Aut quis non meliorem, ac ſimpliciorem eum eſſe ſenſum iudicet, quem communis offert ac recepta, quàm qui ex noua illa verborum conformatione naſcitur?

IV. Non magis audiendus eſt [a] alio in loco, vbi Latinum noſtrum Interpretem: immo interpretes erroris arguit. nimirum in cap. IV Epiſtolæ ad Epheſios, com. 4. vbi Apoſtolus præcipit, *fornicationem*, & *omnem immunditiam, aut auaritiam, nec nominari*, &c. *Sed magis*, inquit, *gratiarum actio.* ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. Hieronymus aliter exponit in Commentario ad illam epiſtolam. & *forſitan*, inquit, *gratiarum actio in hoc lo-*

[a] Trapez. pag. 133.

co non ita eſt nominata, iuxta quam gratias agimus Deo: ſed iuxta quam grati, ſiue gratioſi, & ſalſi (Ita legendum non *falſi*) *apud homines appellamur,* &c. *Decet autem ſermonem eius ſale eſſe conditum, vt gratiam apud audientes habeat.* Sic Prouerbiorum xi ſcriptum eſſe notat Hieronymus, γυνὴ εὐχάριστος ἐγείρει ἀνδρὶ δόξαν: id eſt *Mulier gratioſa excitat viro gloriam.* Quare εὐχαριστίαν apud Paulum mallet Hieronymus ſignificare *ſermonis gratiam*, & condimentum quoddam ſuauitatis. At quanta cautione moderationéque vtitur, dum à communi ſententia recedit! *Forſitan*, inquit, *gratiarum actio in hoc loco non ita eſt nominata,* &c.

V. Qvam in opinando modeſtiam imitaretur[a] Trapezita: nec ſic odioſè Interpretes notaret omnes: *Quod verbi*, inquit, *per gratiarum actionem male reddi ab interpretibus fa-*

[a] Trapez. pag. 133.

teor. Immò optimè ſic redditum eſt. Εὐχαριστία non aliud eſt hîc quàm *gratiarum actio.* Nec ea ratio, quæ Hieronymum, ſummum virum perpulit, vt de eo dubitaret, valdè nos mouet. Quærit cur poſt damnatam & prohibitam immunditiam, turpitudinem, ſtultiloquium, ſcurrilitatem, non aliam virtutem iis oppoſuerit Apoſtolus; vtputa iuſtitiam, veritatem, dilectionem potiùs, quàm gratiarum actionem. Facilis eſt reſponſio. Nihil ex ore Chriſtiani vel ſonare frequentius debet, vel decentius poteſt, quàm gratiarum actio. Quam quidem vbique, & quauis occaſione Deo perſoluere nos oportet. *Nam quid melius* (ait Auguſtinus epiſtola LXXVII) *& animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm Deo gratias? Hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec agi fructuoſius poteſt.* Tum egregiè

a Nazianzenus Gregorius; Μνημονευτέον γὰρ θεοῦ μᾶλλον, ἢ ἀναπνευστέον· καὶ, εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, μηδὲν ἄλλο, ἢ τοῦτο πρακτέον. κἀγὼ τῶν ἐπαινούντων εἰμὶ τὸν λόγον, ὡς μελετᾷν ἡμέρας, καὶ νυκτὸς διακελεύεται, καὶ ἑσπέρας, καὶ πρωῒ, καὶ μεσημβρίας διηγεῖσθαι, καὶ εὐλογεῖν τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. *Non enim tam ſæpe ducere ſpiritum, quàm Dei meminiſſe debemus. Immo ſi dici hoc poteſt, aliud nihil quàm hoc faciendum. Nam & ego inter eos nomen meum profiteor, qui ſententiam illam probant, quæ nos die ac nocte iubet meditari; veſpere, & mane, & meridie narrare; ac denique benedicere Dominum in omni tempore,* &c. Quamobrem non hoc ſolum Propheta Dauid: ſed etiam Apoſtolus perpetuò, & quouis loco ac tempore factitare iubet. Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε (ait 1 Theſſ. 5, 18) ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. *Sine intermiſſione orate: In omnibus gratias agite.* Et ad Coloſſen-

a Nazianz. Orat. 33. pag. 531.

ſes, capite 3. 17. πᾶν ὅ, τι ἂν ποιῆτε ἐν λό-
γῳ, ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πα-
τρὶ δι' αὐτοῦ. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere; omnia in nomine Domini Jeſu Chriſti; gratias agentes Deo & Patri per ipſum.*

VI. Notus eſt ille Iudæorum mos, quem hodiéque ſeruant, nulla vt diei particula nulla, publica; priuatáque vitæ functio ſine Dei benedictione propemodũ abeat. Quem in vſum conceptas; ac præſcriptas habent precationum formulas: quarum in Talmudicis Digeſtis, Tractatu Berachoth, mentio eſt: & in libro, quem סדר תפלות vocant, quod eſt, *Ordo precum*. Quam illorum exactam, & ad ſuperſtitionem vſque; vt illorum fere omnia ſunt, limatam diligentiam, nemo cùm illa legerit non obſtupeſcat. Quare quid mirum eſt Apoſtolum Chriſtianis præ-

cipere, crebrò vti benedicant, agántque Deo gratias; & hoc in ore potius verſent, ac continuò meditentur, quàm ludicra, & ſcurrilia, aut etiam turpia? Ex quo id fiat, quod per Iſaiam pollicetur Deus, capite XLVIII, 9. *Et laude mea infrenabo te, ne pereas.* Nemo igitur communem vocabuli τῆς εὐχαριστίας notionem immutare debet in illo Apoſtoli loco: neutiquam verò, quod temerè Trapezita facit, huic erroris notam adſcribere.

VII. Nec illud eiuſdem laudauerim, quod Lucæ XII, 58, pro eo quod Græcè legitur, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, & Latinus noſter vertit, *Da operam liberari ab illo:* mauult ita reddere: *vſuram illi perſolue.* Non ſum neſcius, tum ἐργασίαν vſuram eſſe, ac fructum occupatæ fenore pecuniæ: tùm Theophylactum ita illum locum explicaſſe, vt

a Trapez. pag. 477.

[a] Trapezitæ placet. Sed vterque fallitur. Nam neque ſatis emendatum iſtud eſt, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι. *Da vſuram liberari*, hoc eſt, *vt te liberes.* Dixiſſet enim, τοῦ ἀπηλλάχθαι. Melius ergo vulgatus Interpres, qui id animaduertit, quod nuper Vir doctus obſeruabat ad 2 caput Epiſtolæ 2 ad Theſſalonicenſes, multa in Græci ſermonis conſuetudinem ex Latino irrepſiſſe, poſtquam Iudæam & vicinas prouincias ſibi ſubiecere Romani. Itaque δὸς ἐργασίαν prorſus Latina locutio eſt, *Da operam.*

VIII. Vt hæc Latinorum eſt propria loquendi formula: ſic illa, meo quidem iudicio, ex Hebraiſmo tranſlata; quæ eſt Marci xiv, 72, de Petro poſt negationem Chriſti reſipiſcente: καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε. Quod ita Beza vertit: *Et quum erupiſſet, fleuit.* Vel *quum hoc animaduertiſſet:* galli ſcilicet cantum. Huic ego non aſſen-

aſſentiar: vti neque Theophylacto; qui ἐπιβαλὼν interpretatur ἐπικαλυψάμενος, *operto capite*. Quam expoſitionem non ſolùm approbat [a] Trapezita: ſed etiam præcipiti, vt ſolet, calore. *Hæc*, inquit, *ſola expoſitio vera eſt, ceteræ omnes falſæ.* Ego verò nullus dubito, quin & falſa iſta ſit: & vox ἐπιβαλὼν nihil aliud ſit quàm *adiiciens*. Eſt enim Hebræorum proprium verbum יסף, vel in Hiphil הוסיף, cum alio verbo copulare: vt rei eiuſdem iterationem ſignificent. Sic Geneſeos quarto, 2. וַתֹּסֶף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו: *Et adiecit parere fratrem eius.* Sic ἐπιβαλὼν ἔκλαιε, *Adiiciens plorauit*: hoc eſt *repetitis vicibus fleuit*: vel, vt Latini loquuntur, *fletum ingeminauit*. Hoc longè aptius eſt, ac ſimplicius. At Latinus noſter Interpres aliter legit: nempe quod in vetuſtis quibuſdam codicibus extat, ἤρξατο κλαίειν: *cœpit flere.*

[a] Trapez. pag. 272.

Hæc ad *Diſſertationem* nuperam *de fenore Trapezitico*, quæ animaduerterem, interim habui. Cuius notata, confutatáque Theologicis ferè duntaxat in rebus errata ſiquis legat, ea ſtatim homine vt indigna docto ac pudente: ſic Opere illo, & Operis argumento, quod fœdum, & infame eſt vtrumque, digna iudicabit.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

quas hic liber continet.

A

AERII hæreſis de epiſcopis, 57. 42.

Agatho, 337.

Ambroſij ſententia excutitur, 201.

Ancyranæ Synodi de epiſcopis decreta, 111.

Antiochenę Synodi decretum de epiſcopis, 93.

Ἀξία, 55.

Ἀποκηρύττειν, 211.

Apoſtolorum canones explicati, 104.

Athanaſius, 332.

Athenagoras, 296.

Auctoritas quid ſit, 51.

Auguſtinus defenditur, 41. adhuc preſbyter coram epiſcopo prædicabat, 153.

B

BAPTISMVS ab epiſcopo, & eius auctoritate à preſbytero & diacono collatus, 99.

Baſilius, 331.

Βαττολογία quid ſit, 316. & 321.

Βίος matrimonium ſignificat, 217.

C

CALVINI opinio de clauium poteſtate refellitur, 132. & *ſeq.* 179. & de Diaconis, 169. alius error, 280.

Canon quid ſignificet, 181.

Carneadis opinio, 199.

Chriſma ab epiſcopo

ſolo confectum, 158.
Chryſoſtomi opinio excuſſa, 9. prædicandi aſſiduitas, 154. ſcripſit in Acta iam epiſcopus, 171.
Claudij ſtupor, 170.
Clauium poteſtas lib, 1. c. 7. p. 125. 132. & ſeq.
Clementis Conſtitutiones, inque iis de epiſcopis ſententiæ, 105. & ſeq. de Diaconis. 167.
Clemens Alexandrinus. 152. 297.
Cletus à Petro factus epiſcopus, 67.
Confirmatio alibi ſolis ab epiſcopis adminiſtrata, 35. alibi etiam à presbyteris, 36.
Conſilia Euangelica propugnantur aduerſus Trapezitam, lib. 2. c. 5. & 6.
Cypriani de Epiſcoporum poteſtate luculenta teſtimonia, 113. & ſeq.
Cyrillus Alexand. 283.
Cyrillus Hieroſolymitanus, 334.

D

DAMASCENVS, 289. Damaſi locus illuſtratus, 67.
Deo ſemper agere gratias oportet, 348.
Diaconos ſacros eſſe miniſtros cōtra Trapezitam, lib. 2. c. 1. ſacramenta miniſtrarunt, 165. velut Euchariſtiam & Baptiſmum. ibid. & 168. Apud Lucam cuiuſmodi diaconi deſcribantur, 159. & ſeq. Chryſoſtomi opinio, 170. Theophylacti, 174.
Dignitas quid ſit, 50.
Dionyſius Exiguus, 297

E

ELECTOS ſolos accipere Spiritum S. & gratiam, error Caluini, & Trapezitæ, lib. 2. c. 7.
Ἐπιβαλών quid ſit apud Marcum, 352.
Ἐπιούσιον quid ſit, 329. & ſeq.
Epiphanij opinio de

Epiſcopis, & preſbyteris, 14.
Epiphanij opinio excuſſa, 14. locus perperam à Trapezita explicatus illuſtràtur, lib. 2. c. 3.
Epiphanij Interpretes à Trapezitæ calumnia defenſi, 216.
Epiſcopi à presbyteris an diſtincti olim fuerint dubitandi rationes, 3. *& ſeq.* variæ de eo ſentētiæ, 4. *& ſeq.* Vnum in quaque ciuitate eſſe oportere Nicæna Synodus decreuit, 13. Hieronymi de ea quæſtione examinata ſententia, 16. Olim iidem homines creati epiſcopi, & presbyteri, etſi diſtincti eſſent ordines, 24. *& ſeq.* Itaque plures erant epiſcopi in vna ciuitate, 25. ſed hoc diuturnum non fuit, 28. quædam officia ſolis epiſcopis conceſſa, 34. dignitatem & poteſtatem ſemper illos habuiſſe, 49. *& ſeq.* Magiſtratus eſt, 51. Plenam, non dimidiatam poteſtatem habuerunt prædicādi, & Eccleſiæ gubernandæ, lib. 1. c. 5. & 6. Pecunias Eccleſiaſticas adminiſtraſſe probatur capite 6. pag. 97. Iudiciariam habent poteſtatem, 124. Penes eoſdem ius prædicandi ſemper fuit, lib. 1. c. 8.
Εργασία quid ſit, 351.
Eſaias, *ibid.*
Εὐχαριστία eſt gratiarum actio apud Paulum. 348.

F

FABIOLÆ exemplum inſigne, 308.
Feliciſſimus ſchiſmaticus, 118.
Fulgentius, 259. & 274.

G

GANGRENSIS ſynodi decreta de

episcopis, 112.
Gregorius Papa, 273.
Gregorius Nazianzenus, 349.

H

HABACVG, 337.
Heraclas, 152.
Hieronymi opinio notata, 16. ab hæreſis ſuſpicione vindicatur, 33. *& ſeq.* eiuſdem ſententia de matrimonij diſſolutione, 302. eius interpretatio non probata. 346.
Hypognoſtici auctor, 259.

I

IGNATII epiſtolæ ſeptem omnino Hieronymo cognitæ, 100. Eiuſdem Ignatij de epiſcopis ſententiæ, 101. tum de Diaconis, 164.
Iouiniani hæreſis, 240.
Iſidorus Peluſiota, 235.
Iudaïci presbyteri Chriſtianis multo inferiores. 123.
Iulianus Apoſtata quomodo Chriſtianos illuſit. 262.
Iuſtini locus de epiſcopis, 96. de Diaconis, 165.

L

LACTANTII locus de militia ab Trapezitæ calumnia vindicatur, 195, *& ſeq.*
Laodiceni Concilij decreta de epiſcopis, 110.
Ligandi & ſoluendi poteſtas, 124. *& ſeq.*
Linus à Petro factus epiſcopus, 67. Diaconus fuit Pauli, 165.
Lucæ locus explicatus, 351.
Lutheri hæreſis de epiſcopis, 46. & de Diaconis, 169.

M

MAGISTRATVS quid ſit, 51. 54.
Malitia diei, 327.
Marcus Euangeliſta illuſtratur, 342.
Martini Dumienſis canones, 224.
Matrimonia epiſcopi auctoritate cōtracta,

103. de eius diſſolutione, lib. 2. c. 8.
Meretrices in Romana Eccleſia non ſine pœnitentia ad communionem admitti, 219.
Meritum quid ſignificet, 55.
Merita bonorum operum contra Trapezitam defenſa, 231. *& ſeq.* eorum inæqualitas probata, 236.
Mich. Medinæ falſa & temeraria ſententia notatur, 39.
Militia non fuit Chriſtianis vetita contra Trapezitam, 190. *& ſeq.* etſi pœnitentia aliqua notata, 191. quidam tamen veterum illicitam putarunt, 193.

N

NEGOTIATORES excommunicatos falsò putat Trapezita, 215.
Nicænum Concilium quid de Epiſcopis ſtatuerit, 110.
Illuſtratur eius canon duodecimus, 185. *& ſeq.*
Nicephorus hiſtoricus illuſtratur, 183.

O

OPERARIORVM Euangelicorum parabola illuſtratur, 286.
Optatus Mileuitanus, 275.
Oratio Dominica illuſtratur, lib. 2. c. 9.
Orationis breuitas quatenus à Chriſto præſcribitur, 318.
Ordinandi ius ſolis epiſcopis conceſſum, 36. 40
Origenes Alexandriæ concionator, 152.
Oſtiarij in Eccleſia, 129.

P

PANIS quotidianus vel ſuperſubſtantialis quid ſit, falſa opinio Trapezitæ, 333. vera interpretatio, 334.

Pantænus Alexandriæ doctor, 151.
Paſtores qui ſint, 53.65.
Pauli ad Timotheum locus expoſitus, lib. 1.c.5. & 1 ad Corinth. 76. 342.
Peccatum omne liberè fit, eiúſque definitio, 289. nullum ſine debito, 290.
Pœnitentiæ adminiſtrandæ ius penes epiſcopos, 110.
Pœnitētia publica grauia tantùm peccata punita, 220.*& ſeq.*
Præcepta quædam parabolica, 318.
Prædicatio diuini verbi epiſcoporū propria, lib.1.cap 8. quamuis id etiam presbyteri fecere, 151.*& ſeq.*
Præſidens vocatur epiſcopus, 98.
Presbyteri an ab epiſcopis diſtincti. *vide Epiſcopi*, eo nomine appellati etiam epiſcopi, 32.
Προεστὼς eſt epiſcopus, 98.

R

REPROBOS in hac vita diuina gratia interdum affici contra Trapezitam docetur, lib.1.c.7. Voluntate peccant, 289.
Repudium vxoris ob adulterium, & illicitas eſſe cum altera nuptias probatur, lib. 1. c. 8.
Romanus Pontifex cōtra Trapezitæ calumnias defenſus, 295.

S

SACRAMENTORVM adminiſtratio in poteſtate epiſcoporum ſemper fuit, lib. 1. cap.6. 107.
Salonius, 273.
Socratis locus illuſtratur de pœnitentiario presbytero, 179. *& ſeq.*
S. Stephanus Iacobi Apoſtoli Diaconus fuit, 164.
Supererogationis opera

ta contra Trapezitam defenſa, lib. 2. c. 6. Vox ipſa proba, 258.

T

TALMVD in Tractatu Berachoth, 350.
Temporalia peti à Deo poſſunt, 322. *& ſeq.* ſed ſine angore, 326. 337.
Tertullianus Chriſtianis militare nefas putauit, 193. *& ſeq.*
Theodoretus refellitur, 5. *& ſeq.*
Theodotus Trapezita hæreſiarcha, 257.
Theologia non temerè tractanda, 226.
Theophylactus, 11. notatur. 174.
Titus Boſtrenſis videtur militiam putaſſe vetitam Chriſtianis, 194.
Trapezitæ opinio de epiſcopis, lib. 1. c. 4. horum duo genera falsò ab illo conficta, 58. & toto capite 5. & 6. vbi varij epiſcoporum ſtatus ab illo cõſtituti refellũtur. Diaconos profanos eſſe miniſtros putat, lib. 2. c. 1.
Tripartita hiſtoria illuſtratur, 182. *& ſeq.*
Trullana Synodus notata. 173.

V

VALDENSIVM opinio de epiſcopis, 46.
Valerius Hipponenſis epiſcopus, 153.
Venialia peccata, 214.
Viclefi hæreſis de epiſcopis, 46.
Virgilius, 338.
Virginum conſecratio ſolis epiſcopis commiſſa, 159.
Υπόπτωσις gradus pœnitentiæ, 207.

FINIS.

Summa Priuilegij Chriſtianiſſimi Regis.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis Chriſtianiſſimi authoritate ſancitum eſt, & patentibus eius Litteris cautum, nequis in regno ipſius aliiſve locis ſuæ Majeſtatis ditioni ſubiectis, intra decem proximos annos, à die impreſſionis primæ inchoandos & numerandos excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo & ratione curet librũ, qui inſcribitur DIONYSII PETAVII *è Societate* IESV *Diſſertationes Eccleſiaſticæ*, præter Sebaſtianum Cramoiſy Typographum Regium ordinarium atque, Bibliopolam Iuratum, ciuémque Pariſienſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit: prohibitum inſuper eadem authoritate regia omnibus eius ſubditis eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam vbicumque fuerit ad id agendum impellere ac inſtigare ſine conſenſu dicti Sebaſtiani Cramoiſy, ſub pœna confiſcationis librorum, aliiſve pœnis originali diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Pariſiis die Martij 1641.

Sic ſignatum,

De mandato Regis, CEBERET.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV.

EGO IACOBVS DINET præpoſitus Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis HENRICO III. 10. Maij 1583. HENRICO IV. 20. Decembris 1606. LVDOVICO XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus Societatis noſtræ compoſitos, abſque Superiorum eius permiſſione, imprimant; permitto Sebaſtiano Cramoiſy Bibliopolæ & Typographo Regio, vt librum qui inſcribitur *Dionyſij Petauij Diſſertationes Eccleſiaſticæ*, ad decem proximos annos imprimere ac liberè diuendere poſſit. Datum Pariſiis 17. Februarij 1641.

IACOBVS DINET.

ANT 1740532

3117

Digitized by Google

B.87